

โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ

พัชรกร กุลเจริญ

คุษณินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาไทยศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2568
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

STRUCTURE AND AGENCY OF WAT BANG HUA SUEA AMULET NETWORK IN PHA
PRADAENG DISTRICT, SAMUTPRAKAN PROVINCE

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR DOCTOR DEGREE OF PHILOSOPHY
IN THAI STUDIES
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
BURAPHA UNIVERSITY
2025
COPYRIGHT OF BURAPHA UNIVERSITY

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ได้พิจารณาคุณิพนธ์ของ พัชรกร กุลเจริญ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอติเทพย์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มั่งธานี)

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอติเทพย์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มั่งธานี)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)

..... กรรมการภายนอก

มหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนพลักษ์ ขามะรัตน์)

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา อนุมัติให้รับคุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทวัส แจ่มเยี่ยม)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

64810042: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ด. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: โครงสร้าง, ผู้กระทำการ, พระเครื่อง, วัดบางหัวเสือ, ชุมชนจินตกรรม,
ชีวิตประจำวัน

พัชรกร กุลเจริญ : โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (STRUCTURE AND AGENCY OF WAT BANG HUA
SUEA AMULET NETWORK IN PHA PRADAENG DISTRICT, SAMUTPRAKAN PROVINCE)
คณะกรรมการควบคุมดุซงญานินพนธ์: ธนิต โตดิเทพย์, เทพพร มังธานี ปี พ.ศ. 2568.

งานวิจัยเรื่องโครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มี
วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระ
ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และ 2) เพื่อศึกษาโครงสร้างและผู้กระทำการของเครือข่ายพระ
เครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลวิจัยจาก
เอกสาร พระเครื่องวัดบางหัวเสือ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิง
ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนา
กลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่น่าเชื่อถือ 5 กลุ่ม รวมจำนวน 15 คน จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบ
ข้อมูล วิเคราะห์และตีความ นำไปสู่การนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยการศึกษาวิจัย
ครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาออกเป็น 3 ยุคตามบริบทของพื้นที่ ได้แก่ ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ.
2370-2505) ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505-2529) และยุควัดในกระแสของ
เมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530-2567) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในยุคต่าง
ๆ มีทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์ในการสร้าง ด้านกระบวนการผลิต ด้านลักษณะพิธีพุทธา
ภิเษก ด้านประเภทพระเครื่อง และด้านภาพแทนบนพระเครื่อง อันเป็นผลมาจากการปรับตัวของพระ
เกจิอาจารย์ของวัดสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบการ
รับเอาแนวคิดการทำที่เหรียญที่ระลึก เทคโนโลยีการถ่ายภาพและการทำเหรียญจากปั๊มจากชาติ
ตะวันตก

2) ผลการศึกษาโครงสร้างที่เกี่ยวข้องรวม 5 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างการเมืองการปกครอง
โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม โครงสร้างทางศาสนา โครงสร้างสถาบันทางการศึกษา และโครงสร้าง
การสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยี แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของโครงสร้างด้าน

ต่าง ๆ ของพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งมีความสอดคล้องกับการแบ่งยุคที่ใช้ในการวิจัย คือ ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ โครงสร้างทุกด้านยังไม่มี ความเจริญและพัฒนาเข้ามาในพื้นที่ วัดจึงเปรียบเสมือน ศูนย์กลางของชุมชนที่มีคนอยู่อาศัยไม่มาก มีวิถีชีวิตประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนํ้าตาลมะพร้าวแบบพออยู่พอกิน ยุคของพัฒนาการโครงสร้างพื้นฐานชุมชน เป็นช่วงของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ส่งผลเริ่มมีความเจริญเข้าถึงพื้นที่และทำให้เกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น วัดมีลักษณะเป็นองค์กร มากขึ้น ตลอดจนถูกลดบทบาทและถ่ายโอนบทบาทสู่โครงสร้างด้านอื่น ๆ และยุควัดในกระแสเมือง อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สภาพโดยรวมของพื้นที่มีสภาพเป็นเมืองอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมด มีคน อาศัยอยู่หนาแน่น วัดมีลักษณะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และระบบข้อมูลข่าวสารครอบคลุมทั่วถึง ผ่านเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ต ขณะที่ด้านผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่ง ผู้กระทำการออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้สร้างพระเครื่อง มีการปรับตัวและปฏิบัติการทางสังคม จากสภาพแวดล้อมของโครงสร้างมากที่สุด มีความสามารถในการคิดอุปมาหรือกลยุทธ์ที่ใช้ในการ ตอบโต้สภาวะของโครงสร้างตามยุคสมัย โดยมีการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือจากการสืบทอดพระ ศาสนาตามความเชื่อได้ถูกผู้แปรเปลี่ยนสู่ เครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อย เครื่องมือบันทึก ประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญ เป็นสินค้าแลกเปลี่ยน เป็นของชำร่วย เป็นกุศโลบายในการทำบุญ และเป็นเครื่องมือในการจัดการรายได้เข้าวัดตามลำดับ 2. กลุ่มผู้ใช้พระเครื่อง เป็นกลุ่มที่มีการปรับตัว ในเชิงของบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องน้อย ดังนั้นจึงเกิดความต่อเนื่องของการใช้พระ เครื่องขึ้นแวนคอเพื่อสักการบูชาโดยหวังให้พระช่วยตามวัตถุประสงค์ที่มีความต้องการของแต่ละ บุคคลซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระทั่งพระเครื่องวัดบางหัวเสือกลายมาเป็นส่วนหนึ่งใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งภายหลังเริ่มมีการใช้พระเครื่องในฐานะของสะสมและสินค้าซื้อขายเพิ่มเติมขึ้นมา ด้วย 3. กลุ่มผู้ผลิตพระเครื่อง มีการปรับตัวในเชิงธุรกิจ จากอุตสาหกรรมในครัวเรือนกลายเป็น อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และมีการทำการตลาดเชิงรุกนำเสนอขายผลิตภัณฑ์พระเครื่องและวัตถุมงคล อื่น ๆ โดยตรงให้แก่พระเกจิอาจารย์ด้วย และ 4. กลุ่มผู้สนับสนุน มีบทบาทมากที่สุดในยุควัดใน กระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม ส่งผลให้มีอำนาจในการ ต่อรองและมีอิทธิพลต่อการสร้างวัตถุมงคลทั้งด้านรูปแบบของพระเครื่อง จำนวนพระเครื่องในแต่ละ รุ่น วัตถุประสงค์ในการสร้าง หรือแม้กระทั่งรูปแบบพิธีพุทธาภิเษก และยังมีโอกาสที่จะมีการเติบโต ทางอำนาจที่ใช้ในการต่อรองกับวัดเกี่ยวข้องกับกิจการงานของวัดได้ในอนาคต

64810042: MAJOR: THAI STUDIES; Ph.D. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: STRUCTURE, AGENCY, AMULET, WAT BANG HUA SUEA, IMAGINED COMMUNITIES, EVERYDAY LIFE

PATCHARAKORN KULCHAROEN : STRUCTURE AND AGENCY OF WAT BANG HUA SUEA AMULET NETWORK IN PHA PRADAENG DISTRICT, SAMUTPRAKAN PROVINCE. ADVISORY COMMITTEE: TANIT TOADITHEP, Ph.D. THEPPORN MUNGTHANEE, Ph.D. 2025.

Research on the Structure and Agency of Wat Bang Hua Suea amulet network in Pha Pradaeng District, Samutprakan Province is the qualitative research. Research objectives 1) To study development and changes of Wat Bang Hua Suea amulets. and 2) To study structure and agency related to Wat Bang Hua Suea amulet network. The research method is to collect data from documents, Wat Bang Hua Suea amulets, and field visiting by researcher using oral history interviews, in-depth interviews, participant observations, and focus group discussions. There are 5 reliable target groups which are totally 15 informants. Then researcher examined the data, analyzed and interpreted it which leading to present the research results in a descriptive and analytical manner. Researcher divided this research into 3 eras which are The early era of Wat Bang Hua Suea (2370-2505 B.E.), The era of community infrastructure development (2505-2529 B.E.) and the era of temple in the trend of industrial city and technology (2530-2567 B.E.), in which the research results found that

1) The results of the study development and changes of Wat Bang Hua Suea amulets in various eras consist of 5 aspects, which are the purpose of creation, the production process, the characteristics of the consecration ceremony, the types of amulets, and the images on the amulets. This is a result of the adaptation of the monks who are the amulet makers to the context of the area and the changing structural factors, along with the adoption of commemorative coins concept, photographic and coin making technologies from Western countries.

2) The results of the study structure related to Wat Bang Hua Suea amulet cover five structures, which are political structure, economics and social structure, religious structure, educational institution, and mass communication & technological structure. It shows the changes and developments of the structure in study area, which is consistent with the division of eras used in the research. The early era of Wat Bang Hua Suea, all aspects of the structure were not yet developed and entered to the study area. Therefore, the temple was like the center of a community with few residents. The people lived a self-sufficient life by farming and making sugar from coconut. The era of community infrastructure development, It was a period of infrastructure development which resulting in more prosperity, and having more convenience. The temple became a religious organization and its role was reduced and transferred to other structures. The era of temple in the trend of industrial city and technology, The overall condition of the area is almost entirely an industrial city with dense population. The temple becomes a legal entity. Moreover, the information and communication system covers all area through mobile phone technology and the Internet. While the agency can divided into 4 groups. 1. The group of amulet makers, They have the most adaptation in social practice affect from the structural changes. They are capable of thinking strategies or tricks in order to counter the structural conditions in each era. By they use amulets as a tool to inherit the age of religion according to beliefs then transformed into a tool for maintaining peace, a tool for recording history and important events, an exchange product, a souvenir, a tool supporting making merit strategy, and a tool for generating income for the temple, respectively. 2. The group of amulet users, They have a little adaptation in terms of roles. Therefore, there is continuity in the use of amulets hanging on the necklace in order to pray or worship with hope that amulets will help in accordance with the objectives and needs of each individual which has been changing all the time. Moreover, Wat Bang Hua Suea amulets have become a part of everyday life. Later, amulets began to be used as collectibles and trades. 3. The group of amulet manufacturers has adapted in terms of business from a household industry to a large-scale industry. They have proactive marketing by selling amulet products and other sacred objects directly to monks or amulet makers.

4. Supporter groups played the most important role in the era of temple in the trend of industrial city and technology, resulting in the integration of social group. This network can result in having the power to negotiate and influence the amulet makers in terms of the amulet's design, the number of amulets in each model, the purpose of the making amulet or even the form of the consecration ceremony. Therefore, this social group has a opportunity to grow its power to negotiate with the temple regarding the temple's affairs in the future.

กิตติกรรมประกาศ

งานดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยคำแนะนำอันมีค่า ความเมตตา และความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิต โตตติเทพย์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้เป็นผู้ให้คำปรึกษาตลอดจนให้คำแนะนำ รวมถึงเป็นแรงกระตุ้นที่คอยสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาวิจัยจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างดีที่สุด อีกทั้งการที่มี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทพพร มังธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ได้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย ซึ่งทำให้งานดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและที่ปรึกษาร่วมที่คอยผลักดันกระทั่งผู้วิจัยสามารถสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาได้

ขอขอบพระคุณ รศ. ดร. อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์ ประธานกรรมการสอบ รศ. ดร. ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ และ ผศ. ดร. บุญรอด บุญเกิด ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบและให้คำแนะนำให้ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขให้งานดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปอีกระดับ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณไปยังครุบาอาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงผู้ร่วมให้ข้อมูลในการวิจัยทุกท่านซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัยและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถทำดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จได้

ขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้วิจัยอันประกอบด้วย คุณย่าสม กุลเจริญ คุณปู้ศิริ กุลเจริญ คุณตาสุชิน นครอินทร์ คุณยายอนงค์ นครอินทร์ คุณพ่อศิลากร กุลเจริญ คุณแม่พัชรา กุลเจริญ คุณพ่อวิสูตร มิ่งสุวรรณ และคุณแม่รุ่งนภา มิ่งสุวรรณ ที่เคยอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ ตลอดจนด้านการใช้ชีวิต กระทั่งผู้วิจัยเติบโตมาเป็นอย่างดีจนผู้วิจัยสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณอมรประภา กุลเจริญ และคุณกวิณท์ กุลเจริญ ผู้เป็นภรรยาและบุตรชายของผู้วิจัยที่คอยเป็นกำลังใจและเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อที่จะสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ สังคมและประเทศชาติต่อไป

ขอขอบคุณ ดร.สรเรเกียรติ กุลเจริญ นายกเทศมนตรีเมืองปู่เจ้าสมิงพรายและศิษย์เก่าสาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้เป็นแรงบรรดาลใจและจุดประกายให้ผู้วิจัยเข้าศึกษาระดับดุขฎิณิบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษาในครั้งนี้ เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นและอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี

คุณค่าและประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งของดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอถวายเพื่อเป็นกุศลแก่ พระครูวิบูลสีลวัฒน์ อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ ผู้เปรียบเสมือนอาจารย์อีกท่านหนึ่งของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้เคยทั้งบอกกล่าวถึงการศึกษาวิจัย รวมถึงขอข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้กับท่าน แต่ผู้วิจัยไม่

สามารถศึกษาวิจัยจนสำเร็จทันช่วงที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ได้ ตลอดจนขอถวายเพื่อเป็นกุศลให้แก่พระ
อุปฌาจารย์วัดบางหัวเสือและพระเกจิอาจารย์วัดบางหัวเสือทุกรูป

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยมีความภาคภูมิใจในคุณูปการอันยิ่งใหญ่ และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคุณูปการอันนี้จะสามารถนำบางส่วนหรือทั้งหมดไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในแวดวงวิชาการ
สังคม และประเทศชาติได้ในที่สุด

พัชรกร กุลเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ณ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ต
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระเครื่อง	8
2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency Theory)	11
2.3 แนวคิดชุมชนจินตกรรม (Imagined Communities).....	19
2.4 แนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน (Everyday Life)	23
2.5 บริบทของพื้นที่ศึกษา.....	24
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องในสังคมไทย	30

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อพระเครื่อง และการสื่อความหมาย.....	39
2.6.3 งานวิจัยพระเครื่องและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	40
2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.....	42
2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตลาด ธุรกิจ และเศรษฐกิจของพระเครื่อง	43
2.6.6 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework).....	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
3.1 กลุ่มเป้าหมาย	54
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	59
3.4 การตรวจสอบข้อมูล.....	61
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	61
3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	62
บทที่ 4 ปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ. 2370-2505).....	63
4.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ.....	63
4.1.1 ด้านการปกครอง	63
4.1.2 ด้านบริบทของวัด	66
4.1.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน	67
4.1.4 ด้านวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ.....	69
4.1.5 ด้านการศึกษา	75
4.2 ความสามารถและบทบาทนำของผู้กระทำการ	79
4.2.1 หลวงพ่อบัวองค์ปฐมของวัด.....	79
4.2.2 หลวงพ่ออันศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน.....	86
4.2.3 หลวงพ่อพิมพ์มอพระของทุกคนและผู้นำทางศิลปวัฒนธรรม	87

4.2.4 หลวงพ่อเที่ยงผลิตข้าวตำนานพระปิดตานั่งยองวัดบางหัวเสือ.....	98
4.2.5 หลวงพ่ออยู่พระนักพัฒนาผู้มองการณ์ไกล	103
4.3 สรุปท้ายบท	123
บทที่ 5 วัดบางหัวเสือในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505-2529)	124
5.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน.....	124
5.1.2 ด้านการเมืองการปกครอง	124
5.1.3 ด้านกายภาพ	126
5.2 บทบาทของผู้กระทำการและการแย่งชิงอำนาจการปกครอง	132
5.2.1 สถานะของวัดและเจ้าอาวาส	132
5.2.2 พระอาจารย์ไปผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส.....	135
5.2.3 การแย่งชิงอำนาจการปกครองวัด	137
5.3 ปฏิบัติการพัฒนาวัดของผู้กระทำการกับการตรวจสอบวัด.....	139
5.3.1 การพัฒนาวัดสู่ความเฟื่องฟูของหลวงพ่อนพ.....	139
5.3.2 ช่วงเวลาแห่งความเสื่อมถอยและการตรวจสอบวัด	146
5.4 สรุปท้ายบท	149
บทที่ 6 วัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530-2567)	151
6.1 การพัฒนาทางโครงสร้างเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรม.....	151
6.1.1 ด้านการเมืองการปกครอง	151
6.1.2 ด้านการคมนาคม.....	154
6.1.3 ด้านการศึกษา	156
6.1.4 ด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต.....	159
6.2 ผู้กระทำการและปฏิบัติการรื้อสร้างความศรัทธาเพื่อดึงดูดคนเข้าวัด.....	161
6.2.1 การรื้อฟื้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ศรัทธา	161
6.2.2 การปฏิรูปการปกครองวัด.....	164

6.2.3 การต่อยอดพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่	168
6.2.4 การรื้อสร้างประเพณีประติษฐานของท้องถิ่น.....	169
6.2.5 การใช้วัฒนธรรมพัฒนาด้านสาธารณูปการ.....	171
6.2.6 การสร้างและใช้พระเครื่องของหลวงพ่อบ้างหลัง พ.ศ. 2548	187
6.3 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ	192
6.3.1 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ.....	192
6.3.2 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : คณะศิษย์ศรัทธาจารย์พระครูวิบูลย์วัฒน์.....	197
6.3.2 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : กลุ่มศรัทธาจารย์หลวงพ่อบ้างวัดบางหัวเสือ.....	207
6.4 สรุปท้ายบท	219
บทที่ 7 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	221
7.1 สรุปผลการศึกษา	221
7.1.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ	221
7.1.2 โครงสร้างและผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ.....	226
7.2 อภิปรายผลการศึกษา	236
7.3 ข้อเสนอแนะ	244
7.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	244
7.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป	245
บรรณานุกรม.....	246
ภาคผนวก.....	256
ภาคผนวก ก.....	257
ภาคผนวก ข.....	264
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	268

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนประชากรรายตำบลภายในเขตเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย พ.ศ. 2565	28
ตารางที่ 2 สถานศึกษาภายในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ	30
ตารางที่ 3 ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมาย จำนวน และเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย	55
ตารางที่ 4 ตารางแสดงวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ต้องการและแนวคำถาม	58
ตารางที่ 5 กิจกรรม/งาน/ประเพณี ประจำปีของวัดบางหัวเสือ	60
ตารางที่ 6 โรงเรียนในสังกัด สพป. สมุทรปราการ เขต 1	78
ตารางที่ 7 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการปกครองคณะสงฆ์และฝ่ายปกครอง	147
ตารางที่ 8 รายละเอียดการสร้างรูปหล่อลอยองค์รุ่นแรก	198
ตารางที่ 9 รายละเอียดการสร้างเหรียญหน้าเลื้อนหลังเรียบ	213

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 เส้นทางน้ำที่สำคัญของตำบลบางหัวเสือ	25
ภาพที่ 2 คลองสายย่อยภายในตำบลบางหัวเสือจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2497.....	26
ภาพที่ 3 แพขนานยนต์ของห้างหุ้นส่วนจำกัดเกตรา พ.ศ. 2522	26
ภาพที่ 4 ถนนสายต่างในเขตพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ	27
ภาพที่ 5 ชุมชนภายในเขตพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ	29
ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย	47
ภาพที่ 7 ไม้พะยอม	71
ภาพที่ 8 รูปหล่อหลวงพ่อบัววัดบางหัวเสือ.....	80
ภาพที่ 9 พระปิตาหลวงพ่อบัว วัดบางหัวเสือ	83
ภาพที่ 10 รูปหล่อหลวงพ่อบัววัดบางหัวเสือ	87
ภาพที่ 11 ภาพถ่ายหลวงพ่อดินวัดบางหัวเสือ	88
ภาพที่ 12 ตู้เก็บสมุดข่อยและตำราโบราณสมัยหลวงพ่อดิน	89
ภาพที่ 13 แม่พิมพ์ประทับสำหรับเทหล่อพระปิตานั่งยองหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ	92
ภาพที่ 14 พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 1	93
ภาพที่ 15 ตราสัญลักษณ์สภาอุณาโลมแดงแห่งชาติสยาม	94
ภาพที่ 16 ตัวอย่าง พระปิตาหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ	95
ภาพที่ 17 ตัวอย่าง พระเนื้อดินหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ.....	95
ภาพที่ 18 ตัวอย่าง พระเนื้อผงหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ	96
ภาพที่ 19 พระสมเด็จหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ	96
ภาพที่ 20 ภาพถ่ายหลวงพ่อดินวัดบางหัวเสือ	98
ภาพที่ 21 แม่พิมพ์แบบประทับสำหรับเทหล่อพระปิตาหลวงพ่อดินเนื้อตะกั่วผสมปรอท	99

ภาพที่ 22 ภาพเปรียบเทียบพระปิตาหลวงพ่อเที่ยงพิมพ์ต่อและพิมพ์ชะลูด	100
ภาพที่ 23 พระปิตาหลวงพ่อเที่ยงพิมพ์ชะลูด	100
ภาพที่ 24 เหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเที่ยงเนื้อเงินและเนื้อทองแดง	103
ภาพที่ 25 ภาพถ่ายหลวงพ่อยู่วัดบางหัวเสือ.....	105
ภาพที่ 26 วิหารเก่าของวัดบางหัวเสือ	106
ภาพที่ 27 แม่พิมพ์สำหรับกดพระเนื้อผงและเนื้อดินของหลวงพ่อยู่.....	111
ภาพที่ 28 พระเนื้อดินหลวงพ่อยู่พิมพ์ต่าง ๆ.....	111
ภาพที่ 29 พระรูปถ่ายหลวงพ่อยู่รุ่นแรก พ.ศ. 2468	116
ภาพที่ 30 ภาพถ่ายหลวงพ่อยู่ พ.ศ. 2499 และ พ.ศ. 2503.....	116
ภาพที่ 31 พระปิตาหลวงพ่อยู่	117
ภาพที่ 32 รูปหล่อหลวงพ่อยู่รุ่นแรกเนื้อโลหะผสม พ.ศ. 2492	118
ภาพที่ 33 รูปเหมือนเนื้อดินหลวงพ่อยู่.....	118
ภาพที่ 34 พระขนมหลวงพ่อยู่เปรียบเทียบกับพระปิตาหลวงพ่อเดิม	119
ภาพที่ 35 พระเครื่องหลวงพ่อยู่ รุ่น พระราชทานเพลิง ปลุกเสกโดย หลวงพ่อเต๋ คงทอง	121
ภาพที่ 36 รูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่น ทำบุญ 100 วัน กันยันต์ (ยันต์หล่อในตัว).....	121
ภาพที่ 37 แผนที่สุขาภิบาลพระประแดงแนบท้ายประกาศจัดตั้ง พ.ศ. 2506	125
ภาพที่ 38 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2497	126
ภาพที่ 39 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2510	127
ภาพที่ 40 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2512	129
ภาพที่ 41 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2522	132
ภาพที่ 42 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505	135
ภาพที่ 43 ภาพถ่ายพระอาจารย์เป้ววัดบางหัวเสือ.....	136
ภาพที่ 44 แผนผังการปกครองภายในวัดบางหัวเสือในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน .	137
ภาพที่ 45 เหรียญพระอาจารย์เป้วรุ่นแรก พ.ศ. 2516.....	139

ภาพที่ 46 เหรียญพระครูอมรศัพท์	140
ภาพที่ 47 พระรูปถ่ายพระครูอมรศัพท์	141
ภาพที่ 48 ภาพถ่ายหลวงพ่อบึงวัดบางหัวเสือ	141
ภาพที่ 49 เหรียญหลวงพ่อบึง ที่ระลึกในการปฏิสังขรณ์มณฑป	142
ภาพที่ 50 เหรียญหลวงพ่อบึง รุ่งสร้างหอไตร	143
ภาพที่ 51 พระรูปถ่ายหลวงพ่อบึง รุ่งกฐินดารา	145
ภาพที่ 52 ภาพถ่ายทางอากาศวัดบางหัวเสือ พ.ศ. 2522 (สมัยหลวงพ่อบึงเป็นเจ้าอาวาส)	146
ภาพที่ 53 พระรูปหล่อหลวงพ่อบึง รุ่งบรรจุอัฐิ	148
ภาพที่ 54 แผนภูมิแสดงประชากร	153
ภาพที่ 55 โครงข่ายถนนสายหลัก พ.ศ. 2568	155
ภาพที่ 56 เหรียญเลื่อนสมณศักดิ์พระครูวิบูลสีลวัฒน์ พ.ศ. 2555	163
ภาพที่ 57 ภาพถ่ายพระครูวิบูลสีลวัฒน์เจ้าอาวาสรูปที่ 6	164
ภาพที่ 58 แผนผังการจัดระบบการบริหารกิจการภายในวัดบางหัวเสือ	164
ภาพที่ 59 พระหลวงพ่อบัว พ.ศ. 2533	170
ภาพที่ 60 ภาพถ่ายทางอากาศเปรียบเทียบระหว่างโบสถ์เก่าและโบสถ์ใหม่	173
ภาพที่ 61 พระอุโบสถเชรามิค 2 ชั้น	174
ภาพที่ 62 ประติมากรรมภายในของพระอุโบสถ	174
ภาพที่ 63 เหรียญหลวงพ่อบึง รุ่งทอดผ้าป่าสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2534	175
ภาพที่ 64 พระเครื่องเหรียญรุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2535	176
ภาพที่ 65 เหรียญหลวงพ่อบึง รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536	176
ภาพที่ 66 พระเนื้อผง รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536	177
ภาพที่ 67 พระรูปหล่อหลวงพ่อบึงรุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536	178
ภาพที่ 68 กระปุกพระอุโบสถเชรามิคจำลอง	180
ภาพที่ 69 เหรียญรุ่นแรกพระครูวิบูลสีลวัฒน์ พ.ศ. 2548	182

ภาพที่ 70 กลุ่มพระเนื้อผง พ.ศ. 2548	183
ภาพที่ 71 กลุ่มพระล็อกเกิด พ.ศ. 2548.....	183
ภาพที่ 72 กลุ่มพระปิดตานั่งยองและพระรูปหล่อ พ.ศ. 2548	184
ภาพที่ 73 กลุ่มพระรูปถ่าย พ.ศ. 2548	184
ภาพที่ 74 วัดถุมงคลอื่นที่เข้าพิธีปลุกเสก พ.ศ. 2548.....	186
ภาพที่ 75 พระเครื่องที่ระลึกในงานอายุวัฒนมงคล 6 รอบ พระครูวิบูลสีลวัฒน์.....	189
ภาพที่ 76 ตัวอย่างพระที่หล่อและถูกนำมาแจกจ่าย.....	189
ภาพที่ 77 เหรียญที่ระลึกในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์.....	190
ภาพที่ 78 พระเนื้อผงที่ระลึกในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์	191
ภาพที่ 79 โครงสร้างการบริหารชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ.....	193
ภาพที่ 80 แผนผังการดำเนินกิจกรรมทางสังคมของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ	193
ภาพที่ 81 การทำบุญตักบาตรพระเจดีย์ทรายของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ	194
ภาพที่ 82 ป้ายพินิจภัณฑวัตถุบางหัวเสือ.....	196
ภาพที่ 83 กิจกรรมทางสังคมของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ.....	196
ภาพที่ 84 รูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมของคณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์.....	197
ภาพที่ 85 รูปหล่อลอยองค์ รุ่นแรก พ.ศ. 2562.....	198
ภาพที่ 86 ป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญบูชาวัตถุมงคลภายในวัด	199
ภาพที่ 87 พระปรีตร พ.ศ. 2562.....	200
ภาพที่ 88 พระซ่อแก้ว.....	200
ภาพที่ 89 เหรียญนั่งโต๊ะเต็มองค์ อายุวัฒนะ 84 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์.....	201
ภาพที่ 90 วัดถุมงคลที่หลวงพ่อสร้างเพิ่มเติม.....	203
ภาพที่ 91 พิธีหล่อนำฤกษ์รูปหล่อลอยองค์พระครูวิบูลสีลวัฒน์ รุ่นมหามงคล รุ่นแรก	204
ภาพที่ 92 พิธีการบวงสรวงบอกกล่าวและอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์	205
ภาพที่ 93 พิธีอธิษฐานจิตปลุกเสกเดี่ยวโดยพระครูวิบูลสีลวัฒน์	206

ภาพที่ 94 กลุ่มสาธารณะบน Facebook ของ ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ	207
ภาพที่ 95 กิจกรรมออกโรงทานของกลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ	208
ภาพที่ 96 กลุ่มสาธารณะบน Facebook ของ กลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ.....	209
ภาพที่ 97 รูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ.....	210
ภาพที่ 98 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์การจำหน่ายวัตถุมงคล รุ่น เมตตา ภารมี ๘๘ ปี	211
ภาพที่ 99 พระครูวิบูลย์ลีลาพัฒนาวรรณารูปหล่อเหมือนขนาดบูชา.....	212
ภาพที่ 100 วัดถมุงคที่เข้าพิธีมหาพุทธาภิเษก	213
ภาพที่ 101 พระเกจิอาจารย์ 16 รูป.....	215
ภาพที่ 102 พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์	216
ภาพที่ 103 พิธีมหาพุทธาภิเษก.....	218
ภาพที่ 104 แผนภาพสรุปพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ.....	226
ภาพที่ 105 แผนภาพสรุปการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง	231
ภาพที่ 106 แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง ผู้กระทำการ และพระเครื่อง	236
ภาพที่ 107 ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพระเครื่อง สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม.....	265
ภาพที่ 108 ภาพการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรม งานประจำปี และงานประเพณีของวัด.....	266
ภาพที่ 109 ภาพการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคลรุ่นเมตตาภารมี 88 ปี	267

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

พระเครื่อง เป็นที่รู้จักในสังคมไทยอย่างกว้างขวางมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระเครื่องถือว่าเป็นวัตถุมงคลชนิดหนึ่ง ในปัจจุบันพระเครื่องมีมากมายหลายประเภท เช่น พระพุทธรูปขนาดเล็ก พระเครื่องชนิดกริ่ง พระพิมพ์ รูปของพระภิกษุที่ถือว่าเป็นพระเกจิอาจารย์ และพระเครื่องชนิดเหรียญ โดยทั่วไปจะมีลักษณะเล็ก สามารถพกพาได้สะดวก ทำขึ้นจากมวลสารต่าง ๆ เช่น ดิน ผง โลหะ ชิน วาน และผ่านการทำพิธีปลุกเสก จึงมีความเชื่อในสังคมไทยว่าพระเครื่องนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์และมีคุณต่อผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่บูชา สามารถป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งภัยธรรมชาติ ภัยจากมนุษย์ด้วยกัน ทำให้มีโชคลาภ แคล้วคลาด คงกระพัน ฯลฯ (พระมหาณัฐพล โพไพ, 2561, 658-659)

พระเครื่อง มีวิวัฒนาการมาจากพระพิมพ์ (พระพุทธรูปที่สร้างโดยวิธีการกดด้วยแม่พิมพ์) ในระยะแรกเป็นเพียงของที่ระลึกเพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้แก่ชาวพุทธเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถาน 4 แห่ง คือ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพานเท่านั้น ภายหลังวัตถุประสงค์ในการสร้างพระพิมพ์จึงเปลี่ยนไป สำหรับประวัติพระพิมพ์ในประเทศไทยนั้นวัตถุประสงค์ในการสร้างคือเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้สร้างจึงนิยมบรรจุพระพิมพ์จำนวนมาก ๆ อยู่ในกรุตาม ถ้ำ สกูป และเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการสืบทอดพระพุทธศาสนาไปในอนาคตอีกหลายพันปี กล่าวคือ เมื่อเวลาผ่านไป สกูป หรือ เจดีย์ ที่มีการบรรจุพระพิมพ์พังทลายด้วยภัยธรรมชาติ หรือ จากมนุษย์ก็ตาม หรือที่เรียกว่า “กรุแตก” ส่งผลให้มีผู้ค้นพบพระพิมพ์จำนวนมากนี้ ซึ่งเป็นภาพแทนของการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา และในที่สุดพระพิมพ์จึงกลายเป็นพระเครื่อง ย่อมาจากพระเครื่องราง (พระครูพิพิธจารุธรรม, ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, เจริญ มณีจักร, สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล, และภูวเดช สนิทศาล, 2558, 22-23)

พระพุทธรูปขนาดเล็ก หรือพระพิมพ์ถูกยกระดับกลายเป็นพระเครื่อง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดของพระเครื่องในประเทศไทย คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หรือ สมเด็จพระโต วัดระฆังโฆสิตาราม พระอารามหลวง ได้เดินทางไปเยี่ยมญาติและแสวงบุญที่จังหวัดกำแพงเพชร ในช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ท่านได้พบพระครูที่แตกออกมาจากเจดีย์ และได้นำมาแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านและบรรดาลูกศิษย์ ต่อมารู้จักกันในชื่อ “พระกำแพงซุ้มกอ หุ่นเศรษฐี” ซึ่งนับเป็นพระเครื่องที่มีชื่อเสียง และมีมูลค่ามากถึงหลายสิบล้านบาทในปัจจุบัน หลังจากการพบกรุแตกในครั้งนั้น สมเด็จพระโตจึงได้เริ่มสร้างพระสมเด็จวัดระฆัง แจกให้แก่ลูกศิษย์ ผู้ใกล้ชิด รวมถึงชาวบ้านที่ศรัทธาเอาไปบูชา จะ

เห็นได้ว่า พระพิมพ์ที่ถูกเคยบรรจุอยู่ในกรุเป็นสมบัติสาธารณะ (Common Property) ได้กลายเป็นพระเครื่องที่เป็นสมบัติส่วนตัว (Private Property) ที่ปัจเจกบุคคลสามารถมีไว้ในครอบครองได้ตั้งแต่ยุคนี้เป็นต้นมา (ฉลอง สุทราวาณิชย์, 2551ข, 4-6)

พระเครื่องนอกจากจะมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาแล้ว พระเครื่องยังมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ทางสังคมอีกด้วย คือในระยะแรกที่มีพระเครื่องเกิดขึ้นนั้น พระเครื่องยังไม่เป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปในสังคม เนื่องจากพระเครื่องในช่วงแรกส่วนใหญ่มีพุทธคุณทางด้านคงกระพันชาตรี และมหาอุทม์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ที่ต้องไปสู้รบในสงคราม หรือต่อสู้กับกลุ่มโจรผู้ร้าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อมั่นในการต่อสู้ แคล้วคลาด ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ นอกจากนี้ในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการระบาดของโรคหิวอดกโรค มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เนื่องจากนวัตกรรมทางการแพทย์ในสมัยนั้นยังไม่เจริญ ผู้คนจึงเกิดความสิ้นหวังและแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บในเวลานั้น (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2553, 1-2)

กระทั้งรูปแบบของพระเครื่องเปลี่ยนไปตามปัจจัยทางสังคมในแต่ละช่วงเวลา จนวัฒนธรรมพระเครื่องเริ่มวิวัฒนาการเข้าสู่ยุคพุทธพาณิชย์ กล่าวคือเริ่มมีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การออกให้เช่าเหรียญพระแก้วมรกต และเหตุการณ์สำคัญคือ การสร้างพระชุด 25 พุทธศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500 เพื่อหาเงินสร้างพุทธมณฑล รวมถึงการสร้างพระเครื่องเพื่อหารายได้เพื่อสาธารณประโยชน์ สาธารณกุศล ของพระเกจิอาจารย์แต่ละวัดด้วย (ชนัญญ์ เมฆหมอก, 2556, 155)

นอกจากนี้ พระเครื่องยังมีความสัมพันธ์และมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากพระเครื่องได้ก่อกำเนิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท เช่น ธุรกิจการสร้างพระ ธุรกิจศูนย์พระเครื่อง ธุรกิจโฆษณา ธุรกิจรับจำหน่ายพระ และธุรกิจถ่ายรูปพระเครื่อง อย่างไรก็ตามการเติบโตหรือซบเซาของวงการพระเรื่องนั้นมีทิศทางเดียวกันกับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ในปี พ.ศ. 2540 เป็นปีที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการพระเครื่อง เช่น ราคาพระเครื่องมีการปรับตัวลดลงระหว่างปี 2540 – 2544 ประมาณร้อยละ 40 – 50 เช่นเดียวกับพระเครื่องยอดนิยมและพระเบญจภาคีที่มีราคามีการปรับตัวลดลงเช่นกันแต่ในอัตราที่น้อยกว่าคือปรับตัวลดลงร้อยละ 10 – 20 ศูนย์พระเครื่องหรือสถานที่เช่าพระก็มีจำนวนลดลง บางแห่งเลิกกิจการตามภาวะเศรษฐกิจจากเหตุข้างต้นส่วนหนึ่งเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นมาจากการที่พระเครื่องอยู่ในฐานะทรัพย์สิน ดังนั้นผลจากอัตราการว่างงานที่เพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 1.51 ในปี พ.ศ. 2540 สูงขึ้นถึงระดับร้อยละ 4.09 ในปี พ.ศ. 2542 ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 คนที่ตกงานส่วนหนึ่งได้นำพระเครื่องสะสมออกมาให้เช่า (Supply) แปลงสภาพเป็นเงินในขณะที่กำลังซื้อของผู้เช่าก็ลดลงตามภาวะเศรษฐกิจ (Demand) ทำให้ความนิยมหรือราคาพระเครื่องปรับตัวลดลง (Positioning Magazine, 2547)

วงการพระเครื่องกลับมาเติบโตอีกครั้งในปี พ.ศ. 2546 – 2548 ตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจของประเทศ ราคาพระเครื่องเริ่มมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 40 สำหรับพระยอดนิมมกลับมามีความต้องการในตลาดมากขึ้น (Demand) ในขณะที่ผู้ที่ครอบครองก็ไม่มีความต้องการขายทำให้ทำให้พระเครื่องยอดนิมมหายากขึ้น (Supply) ด้วยเหตุนี้ราคาจึงทยอยปรับตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย คาดว่าเงินหมุนเวียนในธุรกิจพระเครื่องและธุรกิจที่เกี่ยวข้องในปี พ.ศ. 2546 สูงถึง 10,000 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 เมื่อเทียบกับช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ และสูงถึง 20,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2548 (Positioning Magazine, 2548) ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 - 2550 พระเครื่องยอดนิมมยังคงหายากมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งกระแสความนิยมของพระเครื่องชุด จตุคาม-รามเทพ ทำศูนย์วิจัยกสิกรไทยเคยคาดการณ์เม็ดเงินในวงการพระเครื่องในปี พ.ศ. 2550 นั้นสูงกว่า 22,000 ล้านบาทเพิ่มสูงขึ้นไปถึงระดับ 40,000 ล้านบาท และมีโอกาสเติบโตสวนทางกับภาวะเศรษฐกิจ (Positioning Magazine, 2550) ประเด็นที่น่าสนใจอันเป็นผลมาจาก จตุคาม-รามเทพ นั้นสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวงการพระเครื่องเรื่องแนวคิดการจำกัดจำนวนการสร้างพระเครื่องในแต่ละครั้งได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามภายหลังการชบเซาของกระแส จตุคาม-รามเทพ ตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา การเติบโตของวงการพระเครื่องได้กลับสู่ภาวะปกติ คาดว่าเงินหมุนเวียนจะอยู่ประมาณ 40,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2551 (Positioning Magazine, 2551)

ปี พ.ศ. 2563 วงการพระเครื่องได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคโควิด-19 เหมือนกับธุรกิจอื่น จากนโยบายการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ศูนย์ซื้อขายพระเครื่องถูกปิดเป็นการชั่วคราว จึงทำให้วงการพระต้องมีการปรับตัว เริ่มมีการซื้อขายพระในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น (ข่าวสด ออนไลน์, 2563)

นอกจากนี้พัฒนาการพระเครื่องยังได้รับอิทธิพลจากการนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามายังประเทศไทยในอดีต ได้แก่ เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์และเหรียญที่ระลึก นำไปสู่การเกิดขึ้นของ พระเครื่องชนิดเหรียญ เทคโนโลยีการถ่ายภาพ นำไปสู่การเหรียญพระเกจิและภาพถ่ายพระเกจิ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่โดยถูกเปลี่ยนจากภาพจำลองพระพุทธรูปเจ้าที่อยู่บนพระเครื่องไปสู่ภาพถ่ายสมจริงของพระเกจิอาจารย์จากวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยแทน (ฉลอง สุทรา วาณิชย์, 2551ข, 6-7) ซึ่งวัดบางหัวเสือก็เป็นหนึ่งในวัดที่ได้รับอิทธิพลดังกล่าวเข้ามาในพื้นที่เช่นกัน

วัดบางหัวเสือ เป็นอีกหนึ่งวัดที่มีพระเกจิอาจารย์มากความสามารถ ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 8 ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัดบางหัวเสือถูกสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ประมาณ พ.ศ. 2300 ไม่ทราบนามผู้สร้าง เดิมบริเวณริมแม่น้ำของวัดเคยเป็นคลังเสบียงแก่ลักษณะเป็นฉางข้าวขนาดใหญ่ของพระเจ้าตากสินมหาราช และถูกปล่อยให้รกร้างในเวลาต่อมา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ชาวบ้านได้ร่วมใจกันบูรณะวัดขึ้น

ตามหลักฐานเดิมชื่อวัดบางศิษะเสื่อ แล้วในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงโปรดให้มีการสังคายนา ปรับเปลี่ยนชื่อวัดใหม่จึงได้ใช้ชื่อ วัดบางหัวเสื่อ จนถึงปัจจุบัน

วัดบางหัวเสื่อ มีเจ้าอาวาสปกครองมาที่รูปนั้นไม่มีใครทราบ เนื่องจากไม่มีบันทึกไว้ แต่ที่มีบันทึกไว้ระบุว่า เจ้าอาวาสรูปแรกนั้นคือ “สมภารบัว” หรือ หลวงพ่อบัว ซึ่งเป็นพระที่ผู้คนในพื้นที่ศรัทธาในอาคมและเป็นอาจารย์ใหญ่สายพระเวทย์ของเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระเกจิอาจารย์รูปแรกของวัดบางหัวเสื่อ และหลวงปู่บัวได้สร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อองค์แรกราวปี พ.ศ. 2390 ซึ่งเป็นพระที่ใช้เทคโนโลยีการหล่อโลหะพิมพ์ประกบแบบโบราณ นอกจากนั้นท่านได้ถ่ายทอดวิชาพุทธาคมต่าง ๆ ให้แก่ ลูกศิษย์ของท่านและสืบทอดต่อมา ทำให้วัดบางหัวเสื่อแห่งนี้มีพระเกจิอาจารย์จำนวนมาก (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 42)

พระเครื่องวัดบางหัวเสื่อ จึงเป็นพระเครื่องที่มีประวัติยาวนานมากกว่า 150 ปี โดยหลวงพ่อบัว เจ้าอาวาสรูปแรก เป็นผู้บุกเบิกการสร้างพระเครื่องที่วัดบางหัวเสื่อแห่งนี้ ในปี พ.ศ. 2565 พบว่าพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อมีจำนวนมากกว่า 100 รุ่น ซึ่งพบทั้งพระเครื่องที่ถูกสร้างด้วยกรรมวิธีแบบโบราณ คือการเทหล่อแบบพิมพ์ประกบ และพระเครื่องที่ถูกสร้างด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีหลากหลายประเภท เช่น พระปิดตา พระเนื้อผง รูปถ่าย เหรียญ รูปหล่อ ล็อกเก็ต เป็นต้น พระเครื่องในยุคแรก ขึ้นชื่อว่าดีทางด้านแคล้วคลาด คงกระพัน ขณะที่ปัจจุบัน (พระเครื่องหลวงพ่อดิล) มีความเชื่อว่าดีทางด้านเมตตากรุณา และพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อยังเป็นที่ยอมรับวงการพระเครื่อง ซึ่งสามารถพบพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อปรากฏอยู่ในรายการประกวดพระเครื่องระดับประเทศ หลายรายการ

พระเครื่องวัดบางหัวเสื่อ ถือได้ว่าเป็นวัตถุมงคลทางวัฒนธรรมซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ถูกผลิตซ้ำ และเป็นศูนย์กลางที่ก่อให้เกิดกลุ่มหรือชมรมที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมของวัด รวมทั้งการสร้างพระเครื่องของวัดอีกด้วย ประกอบด้วย ชมรมพระเครื่องบางหัวเสื่อ คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูล-สีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสื่อ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยในหัวข้อ “โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ซึ่งมีคำถามการวิจัยคือ พระเครื่องวัดบางหัวเสื่อ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความเปลี่ยนแปลงในการสร้างพระเครื่อง รวมถึงมีโครงสร้าง และบุคคลใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อบ้างอย่างไร

1.2 คำถามการวิจัย

พระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ มีความเปลี่ยนแปลงในการสร้างพระเครื่อง รวมถึงมีโครงสร้าง และบุคคลใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือบ้างอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างและผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการศึกษา
 - 1.1 ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในการสร้างพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ
 - 1.2 ศึกษาถึงโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
 - 1.3 ศึกษาถึงผู้กระทำการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2370 (เนื่องจากเป็นปีที่พบข้อมูลสันนิษฐานว่าหลวงพ่อบัว วัดบางหัวเสือ เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกที่มีชื่อระบุไว้ของวัด)
3. ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการศึกษา ศึกษาในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสามารถนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาพิพิธภัณฑ์เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย
2. องค์ความรู้ใหม่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พระเครื่อง หมายถึง พระองค์เล็ก ๆ ที่สามารถพกติดตัวได้ ซึ่งนับถือเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตราย มีความศักดิ์สิทธิ์ (ย่อมาจาก พระเครื่องราง) เนื่องจากผ่านพิธีพุทธาภิเษกแล้ว (ปลุกเสก) สร้างด้วยวัสดุต่าง ๆ มีหลากหลายรูปแบบ มีลักษณะรูปลอยตัวหรือแบน จะเป็นรูปเหมือนหรือสัญลักษณ์ที่แสดงถึงพระพุทธเจ้า หรือที่มีรูปเหมือนพระสงฆ์ หรือรูปเหมือนวัตถุมงคล สิ่งก่อสร้างที่เชื่อถือว่าศักดิ์สิทธิ์
2. พระเครื่องวัดบางหัวเสือ หมายถึง พระเครื่องที่ถูกสร้างโดยพระเกจิอาจารย์ของวัดบางหัวเสือ ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. โครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ หมายถึง โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านการเมืองการปกครอง ด้านวิถีชีวิต ด้านศาสนา ด้านการศึกษา ด้านการคมนาคม และด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต
4. ผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ หมายถึง ผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สร้างพระเครื่อง กลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่อง กลุ่มผู้ผลิตพระเครื่อง และกลุ่มผู้สนับสนุน
5. เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ หมายถึง การรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายของผู้ที่มีความสนใจร่วมกันในพระเครื่องและพระเกจิอาจารย์ของวัดในรูปแบบของชุมชนจินตกรรม ประกอบด้วย ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ
6. พระเกจิอาจารย์ หมายถึง พระภิกษุผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ หรือเชื่อว่ามีคุณวิเศษในการสร้างพระเครื่อง ผู้ซึ่งเชื่อกันว่ามีความรู้ความสามารถในการปลุกเสกสร้างพระเครื่องได้ของวัดบางหัวเสือ ได้แก่ หลวงพ่อบัว หลวงพ่อพิน (พิน ฉนทธมโม) หลวงพ่ออยู่ (พระครูวิบูลสีลขกิจ) หลวงพ่อเที่ยง (เที่ยง กีสนาคะ) หลวงพ่อนพ (พระครูพิพัฒน์สมุทรคุณ) และหลวงพ่อดิล (พระครูวิบูลสีลวัฒน์)
7. การสร้างพระเครื่อง หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการสร้างพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เช่น การขออนุญาตจัดสร้าง การออกแบบ การจัดเตรียมมวลสาร การผลิตพระเครื่อง การจัดเตรียมพิธีกรรมต่าง ๆ การปลุกเสกพระเครื่อง พิธีปลุกเสก เป็นต้น

8. การใช้พระเครื่อง หมายถึง การนำพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการมาใช้ในการชีวิตประจำวันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขอพร การอาราธนาและบูชา การพกพาพระเครื่อง การใช้เป็นเครื่องเตือนสติ การใช้เพื่อเจริญภาวนา การสะสม เป็นต้น

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” นั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระเครื่อง
- 2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency Theory)
- 2.3 แนวคิดชุมชนจินตกรรม (Imagined Communities)
- 2.4 แนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน (Everyday Life)
- 2.5 บริบทของพื้นที่ศึกษา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระเครื่อง

พระเครื่อง มีวิวัฒนาการมาจากพระพิมพ์ซึ่งเป็นของเก่าแก่ที่มีผู้ทำขึ้น หลังพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไม่นานนัก เป็นการสร้างพระพุทธรูปด้วยวิธีการกดด้วยแม่พิมพ์ โดยมีแนวคิดจากการที่สัตบุรุษต้องการจะทำของที่ระลึกถึงสังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า โดยพิมพ์บนแผ่นผ้า ทำด้วยดิน ไม้ งา หรือแร่ ต่าง ๆ (ยอช เซเดส์, 2495, 1-2)

สำหรับการค้นพบหลักฐานการสร้างพระพิมพ์ในประเทศไทย โดยแบ่งยุคออกตามรูปแบบศิลปะที่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์การปกครองของไทยพบว่าเริ่มมีการสร้างพระพิมพ์ขึ้นตั้งแต่สมัยยุคอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเรียงลำดับตามรูปแบบของศิลปวัตถุได้ดังนี้ คือ 1. ยุคอาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) 2. ยุคอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 11-19) 3. ยุคอาณาจักรลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 16-18) 4. ยุคอาณาจักรหริภุญไชย (พ.ศ. 1206-1824) 5. ยุคอาณาจักรเชียงใหม่ (พ.ศ. 1800-2100) 6. ยุคอาณาจักรสุโขทัย (พ.ศ. 1800-1900) 7. ยุคอาณาจักรอุทอง (พ.ศ. 1700-2000) 8. ยุคอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) และ 9. ยุครัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2325 เป็นต้นมา (พระมหานัฐพล โพไพ, 2560, 37-57)

เนื่องจากพระพิมพ์ในประเทศไทยมีหลักฐานค้นพบว่ามีอยู่มาอย่างยาวนานดังที่กล่าวไว้แล้ว แนวคิดและคติความเชื่อก็ถูกปรับเปลี่ยนตามกาลเวลา ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ 1) ยุคแรก เป็นสร้างเป็นที่ระลึกการแสวงบุญที่สังเวชนียสถานและเป็นการสักการะ รวมถึงการระลึกถึง

พระพุทธเจ้า 2) ยุคต่อมา เป็นสร้างเพื่อการเผยแพร่และสืบทอดอายุพระศาสนา ซึ่งผู้สร้างนิยมสร้างและบรรจุพระพิมพ์จำนวนมาก ๆ อยู่ในกรุตาม ถ้ำ สกูป และเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการสืบทอดพระพุทธศาสนาไปในอนาคตอีกหลายพันปี กล่าวคือ เมื่อเวลาผ่านไป สกูป หรือ เจดีย์ ที่มีบรรจุพระพิมพ์พังทลายด้วยภัยธรรมชาติ หรือ จากมนุษย์ก็ตาม หรือที่เรียกว่า “กรุแตก” ส่งผลให้มีผู้ค้นพบพระพิมพ์จำนวนมากนี้ ซึ่งเป็นภาพแทนของการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้างขึ้นเพื่อเป็นบุญกุศลส่วนบุคคลและเป็นบุญกุศลอุทิศให้แก่ผู้อื่น 3) ยุคเกิดภัยพิบัติชาวบ้านต่างแสวงหาที่พึ่งจากพุทธคุณ จึงเกิดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจหรือเครื่องรางของขลัง ซึ่งเป็นที่มาของคำว่าพระเครื่อง และ 4) ยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่สร้างตามวัตถุประสงค์เฉพาะ กระทั่งกลายเป็นของหายากที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง (ศุภสิณี รัตตะคุ, ภัททิศา แรงทน, และพุไทย วันหาภิจ, 2565, 28-33)

พระเครื่อง จึงเป็นคำที่ย่อมาจากคำว่า “พระเครื่องราง” ที่มาจากคำว่า “พระพิมพ์” ผสมกับคำว่า “เครื่องราง” หรือ “เครื่องรางของขลัง” คำว่าพระเครื่องจึงหมายถึง เครื่องรางที่ทำขึ้นตามคติพุทธศาสนา เป็นพระพุทธรูป หรือพระรูปของพุทธสาวก หรือรูปของพระภิกษุที่เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นพระเกจิอาจารย์ โดยทั่วไปมีขนาดเล็กที่สามารถพกติดตัวได้ มีหลากหลายรูปแบบเป็นพระพิมพ์หรือพระหล่อด้วยโลหะ รวมถึงเหรียญพระเครื่อง ที่ผ่านพิธีกรรมตามคติพุทธศาสนาที่เรียกว่าพิธีพุทธาภิเษก หรือปลุกเสกด้วยทั้งยันต์ เวทมนต์ และคาถาเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเชื่อกันว่าพระเครื่องอาจช่วยคุ้มครอง ป้องกัน ผู้ที่บูชาติดตัวให้พ้นจากอันตราย ทำให้เป็นที่รักของคนทั่วไป และส่งเสริมบารมีให้เจริญก้าวหน้าได้ เมื่อเปรียบเทียบกับพระพิมพ์ตามคติดั้งเดิมนั้นเป็นสร้างไปเพื่อการสักการบูชา เป็นเครื่องรำลึกถึงพระธรรม และเป็นเครื่องสืบทอดพระศาสนา โดยพระพิมพ์หรือพระพุทธรูปขนาดเล็กนี้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นเครื่องราง ที่เรียกว่า พระเครื่อง ในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิปัญญาในสังคมไทย (ฉลอง สุทธาวาณิช, 2551, 1-4)

โดยการกำเนิดพระเครื่องในประเทศไทยมีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ เหตุการณ์ที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หรือ สมเด็จโต วัดระฆังโฆสิตาราม พระอารามหลวง ได้เดินทางไปเยี่ยมญาติและแสวงบุญที่จังหวัดกำแพงเพชร ในช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ท่านได้พบพระกรุที่แตกออกมาจากเจดีย์ และได้นำพระที่กรุแตกเหล่านั้นมาทำการแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านและบรรดาลูกศิษย์ ต่อมารู้จักกันในชื่อ “พระกำแพงซุ่มกอ หุ่นเศรษฐี” ซึ่งนับเป็นพระเครื่องที่มีชื่อเสียง และมีมูลค่ามากถึงหลายสิบล้านบาทในปัจจุบัน หลังจากการพบกรุแตกในครั้งนั้น สมเด็จโตจึงได้เริ่มสร้างพระสมเด็จวัดระฆัง แจกให้แก่ลูกศิษย์ ผู้ใกล้ชิด รวมถึงชาวบ้านที่ศรัทธาเอาไปบูชา จึงเห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงฐานะของพระพิมพ์ที่ถูกเคยบรรจุอยู่ในกรุเป็นสมบัติ

สาธารณะ ได้กลายเป็นพระเครื่องที่เป็นสมบัติส่วนตัวที่ปัจเจกบุคคลสามารถมีไว้ในครอบครองได้ ตั้งแต่ยุคนี้เป็นต้นมา (ฉลอง สุทราวาณิชย์, 2551ข, 4-6)

ต่อมาเมื่อกระบวนการผลิตพระเครื่องได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่จากต่างประเทศ ได้แก่ เทคโนโลยีการถ่ายภาพและเทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ จึงสามารถทำภาพเหมือนของ พระภิกษุสงฆ์ขึ้นไปอยู่บนพระเครื่องแทนที่ภาพแทนของพระพุทธรเจ้าและพระพุทธรสาวกได้ โดยพระเครื่องเหรียญที่มีภาพเหมือนของพระสงฆ์อยู่บนพระเครื่องที่เก่าแก่ที่สุดคือ เหรียญพระพุทธรวิริยากร สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกและแจกในงานฌาปนกิจศพพระพุทธรวิริยากร พ.ศ. 2458 อีกทั้งผ่านพิธีกรรม ในการปลุกเสกให้มีความขลังก่อนนำออกมาแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาร่วมงานฌาปนกิจดังกล่าวด้วย (ราม วัชรประดิษฐ์, 2564)

จากอิทธิพลดังกล่าวนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาพระเครื่องในประเทศไทยที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระ เกจิอาจารย์จากวัดต่าง ๆ จึงนิยมสร้างขึ้นโดยมีภาพเหมือนของพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ อยู่บนพระ เครื่อง มีลักษณะและรูปแบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งพระเครื่องในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้ เป็น 8 ประเภทใหญ่ ไม่รวมเครื่องรางของขลังอื่น ๆ คือ 1) ประเภทพระเบญจภาคี ประกอบไปด้วย พระสมเด็จวัดระฆัง พระกำแพงซุ้มกอ พระผงสุพรรณ พระรอดลำพูน และพระนางพญา 2) ประเภท พระเนื้อดิน คือพระที่ใช้ดินเป็นวัสดุหลัก 3) ประเภทพระเนื้อชิน คือพระที่ทำจากโลหะผสม 4) ประเภทพระเนื้อผง คือพระที่ทำมาจากผงต่าง ๆ มาเป็นส่วนผสมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสูตร พระเกจิอาจารย์ 5) ประเภทพระกริ่ง-พระชัยวัฒน์ และรูปหล่อ คือพระที่ทำจากการหล่อโลหะโดย เป็นการย่อขนาดและจำลองพระที่เคารพนับถือลงมาให้สามารถพกพาได้ 6) ประเภทพระเหรียญ คือ การจำลองรูปของพระที่เคารพนับถือไว้ในรูปแบบเหรียญ 7) ประเภทพระปิดตา คือพระที่มีลักษณะ ยกมือขึ้นปิดตา และ 8) ประเภทพระเนื้อว่าน คือพระที่ทำมาจากดินผสมกับน้ำว่าน โดยวัตถุประสงค์ ในการสร้างก็มีแตกต่างกันออกไป

วัตถุประสงค์ในการสร้าง ความเชื่อ และรูปแบบของพระเครื่องเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามปัจจัยทางสังคมในแต่ละช่วงเวลา ต่อพระเครื่องเริ่มวิวัฒนาการเข้าสู่ยุคพุทธพาณิชย์ กล่าวคือเริ่ม มีเรื่องของผลประโยชน์ทางด้านการจัดหารายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การออกให้เช่าเหรียญ พระแก้วมรกต และเหตุการณ์สำคัญคือ การสร้างพระชุด 25 พุทธศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500 โดยมี วัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อหาเงินสร้างพุทธมณฑล รวมถึงการสร้างพระเครื่องเพื่อหารายได้เพื่อ สาธารณประโยชน์ สาธารณกุศล ของพระเกจิอาจารย์แต่ละวัดด้วย (ชนัญญ์ เมฆหมอก, 2556, 155)

2.2 ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure-Agency Theory) มีพื้นฐานแนวคิดและวิวัฒนาการทางแนวคิดมาจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคม รวมถึงการใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พัฒนาการของทฤษฎีนี้เริ่มต้นจากแนวคิดของ August Comte (1798 – 1857) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส งานของ August Comte แบ่งสังคมวิทยาออกเป็น 2 แขนง คือ สถิติภาพทางสังคม (Social Statics) ส่วนนี้จะทำหน้าที่ทำให้สังคมอยู่อย่างมีระเบียบ มี Social Order และเขาได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม อาจถือได้ว่าเป็นปฐมบทแห่งแนวคิดทางโครงสร้างหน้าที่ โดยเฉพาะการที่เขาแสดงความเห็นถึงสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญที่ทำหน้าที่ให้สังคมอยู่อย่างสงบเรียบร้อย โดยให้ฉายาว่าเป็นเซลล์ทางสังคม (Social cell) ในขณะสังคมวิทยาอีกแขนงหนึ่งคือ พลวัตทางสังคม (Social Dynamics) ส่วนนี้เขาได้กล่าวถึงการแบ่งงาน (Division of labor) ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในสังคมสมัยใหม่ที่และที่กิจการทางอุตสาหกรรมมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ (จิโรโชค วีระสย, 2561, 262)

นอกจากนี้แนวคิดที่สำคัญของ August Comte คือ “กฎการเปลี่ยนแปลง 3 ขั้นตอน” คือ 1) ขั้นเทววิทยา (Theological Stage) คือมนุษย์พยายามทำความเข้าใจสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการกระทำของอำนาจเหนือธรรมชาติ 2) ขั้นอภิปรัชญา (Metaphysical Stage) คือ มนุษย์ลดความสำคัญในความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่กลับมาให้ความสำคัญกับ ธรรมชาติ และเหตุผล กล่าวคือในขั้นนี้มนุษย์เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดจากธรรมชาติไม่ได้เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ และ 3) ขั้นวิทยาศาสตร์ (Scientific Stage) หรือขั้นปฏิฐาน (Positive Stage) คือ มนุษย์ไม่สนใจว่าปรากฏการณ์นั้น “ทำไม” จึงเกิดขึ้น และหันมาสนใจในการตั้งคำถามว่าปรากฏการณ์เกิดขึ้นได้ “อย่างไร” แทน ดังนั้นในขั้นนี้วิทยาศาสตร์จะเป็นตัวอธิบายปรากฏการณ์แทนพระเจ้าและอภิปรัชญา (Anthony Giddens, 2009, 13)

ยุคต่อมา Herbert Spencer (1870-1903) นักวิชาการชาวอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของ August Comte และถือได้ว่าเป็นนักวิชาการอีกท่านที่สำคัญในการวางรากฐานทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ Herbert Spencer มองว่าสังคม เปรียบเทียบกับกลไกการทำงานของร่างกายและสมองของสิ่งมีชีวิต คือแต่ละส่วนของสังคม (ร่างกาย) มีลักษณะพิเศษเฉพาะด้าน มีการทำงานร่วมกับส่วนอื่น ๆ ในสังคม แนวคิดที่สำคัญคือหลักการของ Herbert Spencer ว่าด้วยการกระบวนการ 2 กระบวนการคือ 1) การบวนการแยกแยะเป็นส่วนต่าง ๆ (Structural Differentiation) คือ เขาได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ที่เปลี่ยนจากระดับง่าย ๆ สู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น ในมุมมองด้านสังคมมนุษย์นั้น เขาถือได้ว่าการบวนการแยกแยะเป็นส่วน

ต่าง ๆ ในเชิงโครงสร้าง (Structure) หมายถึง การเพิ่มขึ้นของสถาบันทางสังคม โดยในสังคมแบบเรียบง่ายมีสถาบันไม่มาก เช่น สถาบันครอบครัว ศาสนา และเศรษฐกิจแบบพอเพียง เมื่อเวลาผ่านไปสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดสถาบันทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น สถาบันฝ่ายปกครอง สถาบันดูแลความยุติธรรม สถาบันทางการสื่อสาร สถาบันดูแลเศรษฐกิจ สถาบันฝ่ายความมั่นคงปลอดภัย และอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามเขายังให้ความสำคัญกับ สถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันสำคัญดั้งเดิมอยู่ในกระบวนการที่ 2) กระบวนการปรับตัวด้านการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalist Adaptation) คือการปรับตัวด้านหน้าที่ประโยชน์ โดยเขากล่าวว่าในช่วงศตวรรษที่ 19 สังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมอุตสาหกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด และพัฒนาต่อไปโดยไม่จำเป็นจะต้องมีการควบคุมโดยองค์กรกลางของรัฐ กล่าวคือ Herbert Spencer ได้ใช้แนวคิดวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตมาอธิบายปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงในมิติทางสังคมได้ (จิระโชค วีระสย, 2561, 263-264)

Emile Durkheim (1857-1917) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวถึงการแบ่งงานทางสังคม ได้ช่วยวางรากฐานให้กับทฤษฎีทางโครงสร้างหน้าที่ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) สังคมมนุษย์เป็นองค์ภาวะ (Entity) โดยตัวของมันเอง คือ มีเอกลักษณ์ มีความต้องการ และมีโครงสร้าง 2) สังคมปฏิบัติหน้าที่สนองความต้องการจำเป็นที่สังคมพึงมีในฐานะที่เปรียบเทียบกับระบบอินทรีย์ระบบหนึ่ง 3) ภาวะ “ปกติ” และ “ไม่ปกติ” คือ ถ้าสังคมสามารถสนองความต้องการ (Functional needs) ของสังคมได้แล้ว สังคมจะอยู่ในภาวะปกติ แต่หากไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ สังคมก็จะอยู่ในภาวะไม่ปกติ สังคมใดสามารถดำรงอยู่ได้ส่วนต่าง ๆ ของสังคมจะต้องทำหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547, 26-34)

สังเกตได้ว่า Durkheim มีจุดเน้นที่ให้น้ำหนักและให้ความสำคัญกับสังคม (Structure) มากกว่าปัจเจกบุคคล (Agency) ในฐานะที่มีแรงบีบเชิงโครงสร้าง ในการวางกรอบ ข้อจำกัด ให้กับ การกระทำของปัจเจกบุคคล รวมถึงความเชื่อและค่านิยมที่ยึดถือร่วมกันในสังคมที่เปรียบเสมือนภาพประสานความเป็นเอกภาพและความเป็นระเบียบร้อยของสังคม นอกจากนี้ Durkheim มีความพยายามที่จะนำพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural science) มาประยุกต์ใช้กับวิธีวิทยาทางด้านสังคมวิทยา โดยให้เหตุผลว่าสังคมวิทยาควรให้ความสำคัญกับประเด็นหรือสิ่งที่มีลักษณะเป็น ภาววิสัย (Objective) ในขณะที่ ข้อเท็จจริงทางสังคม (Social facts) ที่ Durkheim เสนอนั้นจะต้องถูกแยกออกมาวิเคราะห์จากปัจเจกบุคคล และหลีกเลี่ยงการอ้างอิงถึงเรื่องของสามัญสำนึก (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 91)

Alfred Radcliffe-Brown (1881-1995) นักวิชาการชาวอังกฤษ ได้ให้ความเห็นว่า ภาวะจำเป็นในการดำรงอยู่ของสังคมอย่างหนึ่ง คือการบูรณาการร่วมกันของส่วนต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ ซึ่งคำว่าหน้าที่ (Function) ในหมายถึงของ Radcliffe-Brown คือกระบวนการต่าง ๆ ที่ดำเนินไปเพื่อการ

บำรุงรักษาบูรณาการหรือเพื่อความมั่นคง กล่าวคือโครงสร้างต่าง ๆ ในแต่ละสังคมจะสามารถแสดงให้เห็นถึงการได้มีส่วนช่วยกันสร้างความมั่นคงในสังคม โครงสร้างทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547, 26-34)

Bronistaw Malinowski (1884-1942) ให้ความสนใจในการวิเคราะห์สังคม ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ซึ่งทุกส่วนทำหน้าที่สนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และของวัฒนธรรม โดยทัศนะของหน้าที่นิยมที่มีต่อวัฒนธรรมของเขาเน้นหลักคือ ประเพณี วัตถุ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ สมองต่อความต้องการจำเป็นหรือหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งวัตถุทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ก็เพราะความต้องการของสังคม หรือความต้องการของสมาชิกของสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547, 26-34)

Talcott Parsons (1902-1979) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญกับหน้าที่และแนวคิดเรื่องโครงสร้างเป็นประเด็นสำคัญ และ Parsons ก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดบางประการมาจากงาน Durkheim ด้วยเช่นกัน คือ Parsons เห็นด้วยในเรื่องของ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมเป็นผลมาจากของค่านิยมบางประการ เช่น ความเชื่อในสถาบันครอบครัว ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มนุษย์มักยอมรับค่านิยมเหล่านี้เพื่อป้องกันหรือลดโอกาสที่จะถูกลงโทษจากภายนอก เช่น การถูกขับออกจากชุมชนหรือสังคม การถูกลงโทษตามกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น ค่านิยมเหล่านี้เองที่จะอยู่ในรูปแบบของ ปทัสถาน ทางสังคม (Social norms) ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางในการแสดงออกในรูปแบบของการกระทำจนกลายเป็นลักษณะทั่วไปของชีวิตทางสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 20)

ชีวิตทางสังคมในชีวิตจริงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อน ยากต่อความทำความเข้าใจ Parson จึงได้สร้างทฤษฎี ที่ช่วยให้สามารถเข้าใจความซับซ้อนของชีวิตทางสังคมด้วยการแยกองค์ประกอบต่าง ๆ ออกมาวิเคราะห์การทำหน้าที่ของมันในลักษณะที่เป็นระบบได้ Parson จำแนกระบบต่าง ๆ ไว้ทั้งหมด 4 ระบบ คือ ระบบกายภาพ (Physiological system) ระบบบุคลิกภาพ (Personality system) ระบบสังคม (Social system) และระบบวัฒนธรรม (Cultural system) ในบรรดาระบบปฏิบัติการทั้งหมดนี้ Parson ให้ความสำคัญกับระบบสังคมมากที่สุด เนื่องจากระบบสังคมเป็นระบบที่สามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมทั้งหมดผ่านการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเขาได้ระบุถึงหน้าที่ของระบบสังคมนี้ไว้ด้วยกัน 7 ประการ คือ 1) ระบบสังคมต้องทำให้เป็นโครงสร้างเพื่อให้สามารถทำงานกับระบบอื่น ๆ ได้ 2) ระบบสังคมต้องได้รับการสนับสนุนจากระบบอื่นอย่างเพียงพอเพื่อให้อยู่รอด 3) ระบบสังคมจะต้องตอบสนองความต้องการของสมาชิกในระบบในสัดส่วนที่เหมาะสม 4) ระบบสังคมจะต้องได้รับการมีส่วนร่วมในสัดส่วนที่เพียงพอจากสมาชิก 5) ระบบสังคมจะต้องควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดการแตกแยกได้ 6) ถ้าความขัดแย้งอยู่ในระดับแตกแยก ความขัดแย้งนั้นจะต้องถูกควบคุมได้ และ 7) ระบบสังคม

จำเป็นต้องมีภาษาเพื่อที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ และเขายังได้กล่าวถึงระบบย่อยของระบบสังคมว่ามี 4 ระบบคือ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบความไว้วางใจกัน และระบบชุมชนทางสังคม (George Ritzer, 2007) นอกจากนี้ Parsons ยังเชื่อว่าระบบต่าง ๆ มีความต้องการ (Needs) ที่ต้องได้รับการตอบสนองเพื่อการทำหน้าที่อย่างราบรื่น เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับระบบสังคมที่มีความต้องการของระบบ 4 ประการที่ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 23-24)

ความต้องการของระบบสังคมของ Parsons มี 4 ประการ คือ 1) การปรับตัว (Adaptation) คือการที่ระบบจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ภายนอก ระบบจึงต้องปรับตัวและปรับสิ่งแวดล้อมให้สนองความต้องการของระบบ 2) การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) คือระบบจะนิยามเป้าหมายสูงสุดของระบบให้ได้ โดยเป้าหมายไม่ใช่เพียงแค่ว่าสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ แต่หมายถึงการที่จะต้องเจริญเติบโตด้วย ระบบสังคมบางระบบมีเป้าหมายทั่วไปร่วมกันในขณะที่มีเป้าหมายเฉพาะอื่น ๆ เสริมด้วย 3) การบูรณาการ (Integration) กล่าวคือระบบจะต้องควบคุมความสัมพันธ์กับความต้องการของระบบอื่น ๆ อีก 3 ข้อให้ได้ (การปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย การรักษาแบบแผน) ผ่านทางกฎหมาย รวมถึงการควบคุมทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การขับไล่ออกจากชุมชนหรือสังคม และ 4) การรักษาแบบแผน (Latency) คือระบบจะต้องบำรุงรักษา พื้นฟู สร้างสรรค์ ทั้งแรงจูงใจของปัจเจกและแบบแผนทางวัฒนธรรมที่สร้างและการรักษาแรงจูงใจนั้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ที่ทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมและปทัสถานของสังคมให้กับสมาชิกในสังคม (George Ritzer, 2007, 58-71) จะเห็นได้ว่าความต้องการของระบบสังคม 2 ส่วนแรกมีหน้าที่จัดการในส่วนของปัญหาที่มาจากภายนอก ในขณะที่ 2 ส่วนที่เหลือนั้นมีหน้าที่เกี่ยวกับความต้องการภายในสังคม เพื่อไม่ให้สังคมตกอยู่ในความวุ่นวายไม่มีระเบียบที่เกิดจากความขัดแย้ง (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 24)

ลักษณะของระบบปฏิบัติการ ที่ Parsons กล่าวถึง มีลักษณะสำคัญอยู่ 7 ประการคือ 1) มีคุณสมบัติของความเป็นระเบียบและมีการพึ่งพาอาศัยการของส่วนต่าง ๆ 2) มีแนวโน้มที่จะมุ่งไปหาความเป็นระเบียบหรือความสมดุลที่เป็นการรักษาระบบเอาไว้ 3) อาจมีลักษณะหยุดนิ่งหรือมีพลวัตก็ได้ 4) ลักษณะส่วนหนึ่งมีผลกระทบต่อบรรยากาศที่ส่วนอื่น ๆ ของระบบสามารถเอาไปใช้ได้ 5) ระบบต่าง ๆ จะรักษาพรมแดนของตัวเองเอาไว้ โดยมีสิ่งแวดล้อมของระบบอยู่ด้วย 6) ระบบที่สมดุลจะมีกระบวนการจัดสรรและบูรณาการ และ 7) ระบบมีแนวโน้มที่จะรักษาตัวเองเอาไว้ (George Ritzer, 2007, 72)

อย่างไรก็ตาม Parsons มีความคิดว่าการกระทำของปัจเจกบุคคลในฐานะ Agency นั้น เกิดขึ้นจากความต้องการที่จะตอบสนองความคาดหวังในบทบาทหน้าที่ของตนที่ตนถูกปลูกฝังค่านิยมหรือแบบแผนพฤติกรรมจากครอบครัว เพื่อลดความไม่แน่นอนและกำหนดแนวทางในการดำเนินพฤติกรรม สิ่งที่พวกเขาเรียนรู้สามารถนำไปใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายได้ รวมถึงการทำตามรูปแบบ หรือ

แบบแผนนี้ทำให้พวกเขาได้รับการยอมรับและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมร่วมต่อไป (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 25-26) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดของ Parsons ได้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างมากกว่าการกระทำ หรือการให้ความสำคัญกับการกระทำตามที่โครงสร้างเป็นตัวกำหนด กรอบข้อจำกัด แบบแผนของการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเขามองว่าอำนาจของสังคมอยู่เหนืออำนาจของปัจเจกบุคคล เขาจึงได้มองข้ามและไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่มนุษย์สามารถกระทำการใด ๆ แล้วส่งผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนแบบแผนหรือโครงสร้าง (ปรากฏการณ์ในทางย้อนกลับ) ได้

เวลาต่อมา Robert King Merton (1910-2003) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ Parsons ได้นำแนวคิดเรื่องนี้ไปต่อ คือ Merton ได้วิพากษ์การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างหน้าที่ของ Radcliffe-Brown และ Malinowski ดังนี้ 1) Merton นิยามคำว่าหน้าที่ไว้ว่า หน้าที่ หมายถึงผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถสังเกตได้ ที่ช่วยให้ระบบใดระบบหนึ่งมีความสามารถในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวได้ เขาจึงได้วิพากษ์ ข้อเสนอที่ว่าสังคมมีเอกภาพเชิงหน้าที่ ที่เชื่อว่าความเชื่อรวมถึงวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นทางการทุกอย่างนั้น มีหน้าที่ต่อสังคมและต่อปัจเจกบุคคล ว่าข้อเสนอนี้ไม่อาจเป็นจริงเสมอไป แต่อาจเกิดจริงในสังคมขนาดเล็กที่ไม่มีความซับซ้อน 2) เขาเห็นว่าโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นไม่เพียงมีหน้าที่ในเชิงบวกเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่เชิงลบหรือไม่เหมาะสม (Disfunction) ได้ด้วย 3) เขาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นทางการทุกอย่างนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ จำเป็น และขาดไม่ได้ แต่เขากลับเห็นว่าอย่างน้อยในสังคมจะมีโครงสร้างหน้าที่ซึ่งเป็นทางเลือกที่แตกต่างจากโครงสร้างหน้าที่ที่เป็นทางการอยู่มากมาย นอกจากนี้ Merton ยังได้เสนอแนวคิดเรื่อง การไม่ทำหน้าที่ (Nonfunction) ว่ามีโครงสร้างบางอย่างไม่ทำหน้าที่ ซึ่งเขาได้นิยามไว้ว่าหมายถึงผลที่เกิดขึ้นแต่ไม่สอดคล้องกับระบบสังคมที่มีอยู่ รวมถึงรูปแบบสังคมในอดีตที่อาจมีผลกระทบทางบวกและลบ แต่ในปัจจุบันกลับไม่มีผลกระทบต่อสังคมเลย (George Ritzer, 2007, 81-83)

อีกหนึ่งแนวคิดที่เขาเสนอไว้คือ หน้าที่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) หน้าที่ปรากฏชัดแจ้ง (Manifest Function) เป็นหน้าที่ที่เปิดเผยเป็นผลโดยตรง หรือโดยตั้งใจของการกระทำ ซึ่งผู้กระทำรู้ว่าจะเกิดขึ้น 2) หน้าที่แอบแฝงซ่อนเร้น (Latent Function) เป็นหน้าที่ที่ไม่ได้เปิดเผยตัวตน เป็นผลทางอ้อมหรือไม่ได้ตั้งใจของการกระทำ ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจนั้นเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ แต่ผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจนั้นต้องอาศัยการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาจึงจะพบได้ และเขาได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างต่าง ๆ นั้นมีผลทั้งที่เกิดจากการตั้งใจให้เกิดและผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ โดยผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจนั้นประกอบไปด้วย หน้าที่เชิงบวก หน้าที่เชิงลบ และการไม่ทำหน้าที่ (George Ritzer & Douglas J. Goodman, 2007, 111)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่นักคิดจำนวนหนึ่ง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า โครงสร้าง หน้าที่ การกระทำทางสังคมนั้นมีอยู่จริง แต่ทฤษฎีทางด้านสังคมจากนักคิดเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการที่โครงสร้างเป็นตัวกำหนดการกระทำทางสังคมมากเกินไป ดังนั้นปัจเจกบุคคลหรือผู้กระทำการเปรียบได้ดั่งนักแสดงที่จะต้องแสดง (กระทำการ) ไปตามบทบาทและทำหน้าที่ที่ได้ถูกกำหนดโดยโครงสร้าง สังคม สถาบัน ต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า การที่ทฤษฎีข้างต้นให้ความสำคัญเอียงไปทางด้านโครงสร้างเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างครอบคลุมนักดังที่กล่าวไว้แล้ว อย่างไรก็ตามปัจเจกบุคคลหรือมนุษย์มีส่วนสำคัญ ไม่ได้แตกต่างจากโครงสร้าง มนุษย์เข้าไปมีความสัมพันธ์กับสังคมในลักษณะ 2 ทาง (Give and take) และมีความสามารถในการสนับสนุนและเปลี่ยนแปลง สังคมได้ในระดับหนึ่ง

ในขณะที่ Anthony Giddens นักวิชาการชาวอังกฤษ มีทฤษฎีที่สำคัญคือ ทฤษฎีโครงสร้างการกระทำสัมพันธ์ (Structuration Theory) ทฤษฎีนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างมากกว่าผู้กระทำ เหมือนกับทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำมาใช้เป็นทฤษฎีหลักในการศึกษาในงานวิจัยนี้ Giddens มองว่าโครงสร้างนั้นเป็นทั้งตัวกลาง (Medium) และเป็นผลลัพธ์ (Outcome) ของการกระทำ และโครงสร้างไม่ได้มีแต่ลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการกระทำ แต่โครงสร้างมีลักษณะที่สนับสนุนต่อการกระทำด้วย มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้จากพฤติกรรมในอดีตของเขาเองได้ ทำให้มนุษย์มีทางเลือกที่จะแสดงออกผ่านการกระทำ มนุษย์สามารถต่อต้านแรงบีบที่โครงสร้างหรือสังคมกระทำต่อมนุษย์ได้ และมนุษย์มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ Giddens เน้นว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และมีทักษะ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นผู้แบกรับความต้องการของสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548)

Giddens ไม่เห็นด้วยกับแนวคิด ทวิลักษณ์นิยม (Dualism) ทวิลักษณ์นิยมคือความเชื่อที่ว่าสองสิ่งสามารถแยกออกจากกันได้ โดยมีสิ่งหนึ่งอยู่เหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกสิ่งหนึ่งหรือสามารถกำหนดอีกสิ่งได้ กล่าวคือทวิลักษณ์นิยมคือการมองแบบคู่ตรงข้าม เช่น การแบ่งแยกระหว่างโครงสร้าง (Structure) กับการกระทำ (Action) การแบ่งแยกระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคล เป็นต้น เขามีความเห็นว่าการสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างกับการกระทำนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบทวิภาวะของโครงสร้าง (Duality of structure) สภาพการณ์เช่นนี้คือการกระทำทางสังคมทุกอย่างล้วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง และโครงสร้างทุกอย่างล้วนเกี่ยวกับการกระทำทางสังคม โครงสร้างและการกระทำจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกในกิจกรรมของคนในชีวิตประจำวัน (George Ritzer, 2007, 168)

Giddens เสนอว่า ทวิภาวะของโครงสร้าง (Duality of structure) คือการนำมโนทัศน์เกี่ยวกับโครงสร้างและมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้กระทำการ รวมเป็นมโนทัศน์เดียวที่มี 2 ลักษณะอยู่ภายในไม่ใช่การมองทั้ง 2 มโนทัศน์นี้แยกออกจากกัน ดังนั้นทั้งโครงสร้างและการกระทำมีความสัมพันธ์ซึ่ง

กันและกัน ถูกเชื่อมโยงกันผ่านปฏิบัติการทางสังคม คือ สิ่งที่มีมนุษย์กระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ปฏิบัติการทางสังคม ประกอบไปด้วยการกระทำหรือผู้กระทำ และโครงสร้าง ซึ่งโครงสร้างในที่นี้ไม่ได้อยู่ภายนอกเหมือน แนวคิดที่กล่าวก่อนหน้านี้ แต่กลับอยู่ภายในตัวของการกระทำหรือผู้กระทำ จะเห็นได้ว่าทวิภาวะของโครงสร้างเป็นอีกวิธีคิดหนึ่งที่เป็นวิธีการศึกษาสังคมที่ให้ความสำคัญต่อโครงสร้างและผู้กระทำการในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นทางออกสำหรับการยุติปัญหาทวิลักษณ์นิยมที่ Giddens เองไม่เห็นด้วย ดังนั้น ทวิภาวะของโครงสร้าง จึงเป็นส่วนสำคัญในงานของ Giddens ที่มองคู่ตรงข้ามมารวมอยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน ซึ่งสามารถนำไปใช้กับคู่ตรงข้ามอื่น ๆ นอกเหนือจาก โครงสร้าง และการกระทำได้ เช่น การผลิตทางสังคม (Social production) และการผลิตซ้ำทางสังคม (Social reproduction) (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 98-99)

การผลิตทางสังคม คือวิธีการที่ชีวิตทางสังคมถูกสร้างโดยมนุษย์ ในขณะที่มนุษย์เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางสังคม มนุษย์สร้างความจริงและความหมายทางสังคมจากสถานการณ์ทางสังคม ดังนั้นสถาบันรวมถึงโครงสร้างต่าง ๆ จึงมีอาจดำรงอยู่ได้โดยปราศจากความสัมพันธ์กับผู้กระทำการ การกระทำ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ การผลิตซ้ำทางสังคม คือ การที่ชีวิตทางสังคมกลายเป็นสิ่งที่มีรูปแบบ แบบแผน และอยู่ในชีวิตประจำวัน รูปแบบเหล่านี้ดำรงอยู่ ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องมีอายุยาวนานมากกว่าช่วงชีวิตของมนุษย์ด้วยซ้ำ ซึ่ง Giddens มองว่านักสังคมวิทยาแนวตีความให้ความสำคัญกับการผลิตทางสังคม ที่มีมนุษย์ในฐานะผู้กระทำเป็นศูนย์กลางเนื่องจากแนวนี้จะมองว่ามนุษย์มีความสามารถในการสร้างความจริง แต่กลับละเลยความสำคัญของการผลิตซ้ำทางสังคม ในรูปแบบของสถาบัน แบบแผนในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งดำรงอยู่มาอย่างยาวนานในทางกลับกันนักสังคมวิทยาแนวโครงสร้างนิยมกลับให้ความสนใจเน้นไปทางการผลิตซ้ำทางสังคม นักคิดแนวนี้จะมองว่ามนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ เป็นเพียงนักแสดงที่รับบทตามโครงสร้างทางสังคมที่เป็นผู้สร้างแรงบีบ ข้อจำกัด ต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงถูกกำหนดมาให้กระทำซ้ำตามบทบาทที่ถูกกำหนด (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 99-100)

Giddens นำคำว่า ปฏิบัติการ (Practice) มาใช้เพื่อทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตทางสังคมและการผลิตซ้ำทางสังคม ปฏิบัติการเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น ไม่ใช่สิ่งที่สามารถแยกออกจากสังคมได้ และไม่สามารถแยกออกจากการมีความสัมพันธ์ของมนุษย์ได้ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์จะนำเอาทรัพยากรที่ถูกสะสมไว้จากการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา (อดีต) ครอบคลุมถึงความรู้ ภาษา ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะและทักษะต่าง ๆ ที่ได้มาผ่านการศึกษา เพื่อน และครอบครัว เป็นต้น ซึ่งมนุษย์จะนำเอาทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่อย่างเสมอในชีวิตประจำวันอย่างเป็นอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงของส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของความรู้และทักษะที่สังคมเป็นเจ้าของร่วมกันด้วย (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 100-101)

ปฏิบัติการทางสังคม ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของมนุษย์ในการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้อง และสร้างซ้ำเงื่อนไขทางสังคม ที่ได้รับสืบทอดมาจากอดีต ซึ่งมนุษย์ตั้งใจกระทำการต่าง ๆ ในสถานการณ์ทางสังคม ในขณะที่เดียวกันการกระทำดังกล่าวได้ผลิตซ้ำเครือข่ายทางสังคมขึ้นมาอย่างไม่ตั้งใจ ดังนั้นสถาบันต่าง ๆ ไม่ได้อยู่เบื้องหลังมนุษย์แต่อย่างใด นอกจากนี้ การศึกษาลักษณะที่เหตุผลและเจตนาของผู้กระทำการที่ไปมีบทบาทในการสร้างและสร้างซ้ำทางสังคม รวมถึงผลของกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมที่ตั้งใจก็ดี ไม่ตั้งใจก็ดี ก็มีบทบาทสำคัญในงานของ Giddens อย่างทฤษฎีโครงสร้างการกระทำสัมพันธ์และทวิภาวะของโครงสร้าง (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 101-102)

และ Giddens ยังให้ความสำคัญกับเวลา (Time) และพื้นที่ (Space) เขาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิธีการที่พฤติกรรมและเผชิญหน้ามีพัฒนาการผ่านมิติของเวลาและพื้นที่ ช่วงเวลาที่แตกต่างกันมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เวลาประเภทแรกคือ เวลาเชิงชีวประวัติ (Biographical time) คือการมีอายุที่เพิ่มขึ้นในช่วงชีวิตของมนุษย์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในขณะที่เวลาอีกรูปแบบหนึ่งคือ เวลาเชิงสถาบัน (Institutional time) ที่ปัจเจกบุคคลมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมที่ดำรงอยู่ก่อน หรือมีอายุยืนยาวกว่าตัวปัจเจกบุคคล รูปแบบที่แตกต่างกันของเวลาเหล่านี้ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 104)

ขณะที่คำว่า พื้นที่ ในงานของ Giddens คือ สถานที่ที่เกิดปรากฏการณ์ (Locale) หมายถึงการใช้พื้นที่ในการกำหนดเงื่อนไขให้การกระทำร่วมกัน เช่น ร้านอาหาร ที่ทำงาน หรือพื้นที่อื่นที่กว้างกว่า ซึ่งไม่ใช่เพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่เกี่ยวข้องด้วย ในสังคมรูปแบบเก่า ชีวิตทางสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเห็นหน้าเห็นตากัน ที่นี้ และขณะนี้ แต่ปัจจุบันอิทธิพลจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่กระจายตัวมากขึ้น พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ทำให้ในสังคมสมัยใหม่มนุษย์ไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวจริง ๆ เพื่อจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอีกต่อไป (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 105)

การกระทำต่าง ๆ ผ่านเวลาและพื้นที่ของมนุษย์นั้นมีเป้าหมาย มีเจตนาในการกระทำซึ่งเป็นความสามารถในการแทรกแซงโลก สามารถสร้างผลกระทำให้เกิดขึ้นต่อโลกทางสังคมได้ จะเห็นได้ว่าการกระทำของมนุษย์เกี่ยวข้องกับอำนาจในการเปลี่ยนแปลงหรือกระทำการ แต่ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดก็ได้เสมอไป ขอบเขตของอำนาจถูกจำกัดโดยทรัพยากรที่มนุษย์มี ดังนั้นอำนาจจึงมีลักษณะสัมพันธ์คล้ายตาชั่งที่สามารถเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งได้ในบริบททางสังคมหนึ่ง ๆ Giddens มองว่าคนที่ไม่มีทรัพยากรเชิงจัดสรรหรือทรัพยากรวัตถุ แต่มีทรัพยากรเชิงอำนาจ ที่คนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน แม้ว่าคนที่อยู่ในฐานะเปราะบางก็ยังสามารถหาทรัพยากรเชิงอำนาจนี้มาใช้ได้ เพื่อทำให้ตาชั่งอำนาจนั้นเอียงกลับ กล่าวคือมนุษย์ไม่ได้ไร้

อำนาจอย่างเด็ดขาดเมื่ออยู่ภายใต้การควบคุมของคนอื่น (รวมถึงพลังทางสังคม) Giddens ให้คำนิยามปรากฏการณ์นี้ว่า วิชาวิธีในการควบคุม (Dialectic of control) หมายถึงการพลัดล่ออำนาจที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นผลมาจากความพยายามของคนหรือกลุ่มคนที่ถูกกดบังคับที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในมือ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548, 106-107)

นอกจากนี้ Giddens เขาได้มองว่าคนเรานั้นมีความต้องการขั้นพื้นฐาน ต้องการทำนายชีวิตทางสังคมได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือคนต้องการความมั่นคง ในที่นี้หมายถึงความมั่นคงที่เกี่ยวกับระบบความมั่นคงพื้นฐานของคนที่มีกห่วงใยความปลอดภัยของชีวิตและร่างกายของตัวเอง เขายังมีความเห็นว่าความรู้ร่วมและความต้องการความมั่นคงนั้น มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดกฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม แบบแผนพฤติกรรมถูกกระทำซ้ำ ๆ ดังนั้นโครงสร้างระบบสังคม ไม่ว่าจะเป็น ระบบสังคมหรือสถาบันต่าง ๆ ก็ถูกผลิตซ้ำ แต่กระบวนการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้และคนสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ผู้กระทำการไม่จำเป็นต้องทำเหมือนคนอื่น กล่าวคือคนมักจะมีการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบในสิ่งที่ตนกำลังทำ เพื่อจะบรรลุจุดมุ่งหมาย หากไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ คนที่อยู่ในฐานะที่มีขีดความสามารถในการเปลี่ยนแปลงก็จะกระทำในรูปแบบใหม่ แบบแผนปฏิสัมพันธ์ก็จะเปลี่ยนไป และโครงสร้างสังคมก็จะเปลี่ยนไปด้วยพร้อม ๆ กัน (Haralambos, Michael, & Martin Holborn, 2004, 970)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ทฤษฎีโครงสร้าง – ผู้กระทำการ หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีโครงสร้างการกระทำสัมพันธ์ (Structuration Theory) ของ Giddens มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นทฤษฎีหลักในการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้าง – ผู้กระทำการ ของพระเครื่องวัดบางหัวเสือได้ และทฤษฎีดังกล่าวเป็นทฤษฎีที่ไม่เอนเอียงไปฝั่งใดฝั่งหนึ่งของคู่ตรงข้ามที่สำคัญในงานวิจัยนี้คือ โครงสร้างและผู้กระทำการ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทฤษฎีใด ๆ เพียงหนึ่งเดียว ไม่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาแนวคิดอื่น ๆ มาใช้เสริมหรือประกอบการอธิบาย เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นดังที่จะกล่าวต่อไป

2.3 แนวคิดชุมชนจินตกรรม (Imagined Communities)

คำว่า “ชุมชน” (Community) ตามความหมายใน พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน, ที่ที่มีคนอาศัยอยู่มาก ขณะที่คำว่า “จินตกรรม” หรือ

“จินตนาการ” (Imagine) นั้นมีความหมายว่า การสร้างภาพขึ้นในจิตใจ (พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556)

แนวคิดชุมชนจินตกรรม (Imagined Communities) คือการจินตนาการถึงความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนด้วยความสัมพันธ์หรือจุดสนใจร่วมบางประการ โดยไม่ยึดติดกับอาณาบริเวณ คือผู้คนที่มีความเชื่อมโยงนั้นไม่จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่เดียวกันเสมอไป ซึ่งแตกต่างจากชุมชนหรือหมู่บ้านแบบดั้งเดิมที่มีขนาดเล็ก ผู้คนอาศัย ใช้ชีวิตอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ ทำกิจกรรมทางสังคมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนแบบต่อหน้าต่อตา การเกิดขึ้นของแนวคิดชุมชนจินตกรรมนี้มีพื้นฐานมาจากลัทธิชาตินิยม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ลัทธิชาตินิยมประชาชน และลัทธิชาตินิยมทางการเมือง (เบน แอนเดอร์สัน, 2552, 9-11)

ลัทธิชาตินิยมประชาชน คือการกำเนิดชาตินิยมที่เกิดจากวิถีชีวิตและความเป็นท้องถิ่น ผ่านการผลิตสร้างสื่อที่ก่อให้เกิดการรับรู้เชิงมวลชน รวมถึงการได้รับแรงผลักดันจากระบบทุนนิยมและเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีการพิมพ์ การประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ การตีพิมพ์ และการออกหนังสือพิมพ์ เป็นต้น กล่าวคือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อยู่ในฐานะสินค้าหรือวัตถุที่มีความสำคัญในการสร้างความคิดรูปแบบใหม่ เช่น กรณีของภาษาลาตินดั้งเดิมถูกเปลี่ยนไปใช้ภาษาถิ่นอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของสิ่งพิมพ์ที่ทำให้ภาษาลาตินถอยห่างออกจากชีวิตประจำวันและทางศาสนา ในขั้นที่เรียกได้ว่าเป็น “การปฏิวัติ” นอกจากนี้ภาษาถือได้ว่าเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่มีการพูดและอ่านภาษานั้น ๆ ในชีวิตประจำวัน คนกลุ่มนั้น ๆ จึงถูกจินตกรรมขึ้นเป็นชุมชนได้เช่นกัน ภาษาใดก็ตามจึงมีคุณลักษณะสำคัญ คือ ความสามารถในการสร้างชุมชนจินตกรรมขึ้นมาได้ (เบน แอนเดอร์สัน, 2552, 63-66) ในขณะที่ลัทธิชาตินิยมทางการเมือง มีการอ้างอิงกับอำนาจของชนชั้นปกครองหรือกลุ่มผู้นำของรัฐและถูกนำไปใช้โดยรัฐที่ไม่มีเป้าประสงค์อย่างจริงจังในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองในเวทีโลก กล่าวคือยุทธศาสตร์ของการเตรียมรับสถานการณ์ของกลุ่มคนผู้มีอำนาจ มีบทบาทครอบงำที่กำลังถูกคุกคามเบียดขับไปอยู่ตรงชายขอบที่กำลังก่อตัวขึ้นมา (เบน แอนเดอร์สัน, 2552, 182-187)

ชุมชนแท้จริงแล้วมีอยู่ทั่วไปและสามารถเปรียบเทียบกับชาติซึ่งเป็นชุมชนจินตกรรมชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามชุมชนต่าง ๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่าชุมชนดั้งเดิมหรือหมู่บ้านดั้งเดิม (มีลักษณะความสัมพันธ์แบบต่อหน้าต่อตาและเชื่อว่าสมาชิกภายในชุมชนรู้จักกันดี) นั้นเป็นชุมชนจินตกรรมโดยแบบแผนภายในชุมชนนั้น ๆ ได้รับการจินตกรรมขึ้น ผู้คนทั่ว ๆ ไปถูกเชื่อมโยงเข้ากับผู้คนที่เขาไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน ดังนั้นชุมชนจินตกรรมไม่จำเป็นต้องเกิดจากการรวมกลุ่มกันของผู้คนในลักษณะเชิงพื้นที่หรืออาศัยอยู่ใกล้ชิดกัน แต่ชุมชนจินตกรรมคือการรวมกลุ่มของผู้คนที่มีจุดเชื่อมโยงความสนใจ กล่าวคือมีจุดร่วมเดียวกัน จนกระทั่งพัฒนาขึ้นเป็น กลุ่ม ชุมชน เครือข่ายหรือชุมชน และในที่สุดก็เกิดการสร้างอัตลักษณ์ แบบแผนเฉพาะกลุ่มขึ้น เพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึกถึงความเป็นสมาชิกในชุมชนร่วมกัน (เบน แอนเดอร์สัน, 2552, 11)

นอกจากนี้นักมานุษยวิทยาอย่าง Michael Herzfeld ยังได้ขยายแนวคิดเรื่องชุมชน จินตกรรม โดยมองว่าการรวมกลุ่มกันจนกลายเป็นชุมชนหรือชาติไม่ได้ปรากฏแค่เพียงกันมีจินตนาการถึงความสนใจร่วมบางประการร่วมกันเท่านั้น แต่ลงลึกถึงระดับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันในการจำแนก “คนอื่น” ออกจากกลุ่มของตน รวมถึงการกีดกัน “คนอื่น” ไม่ให้เข้ามาร่วมในกลุ่มของตนด้วย ดังกรณีของประเทศกรีซที่สร้างชาติจากอุดมการณ์ความเข้าแก่และความเป็นกรีก พร้อมทั้งได้กีดกันชนกลุ่มน้อยเติร์กให้ไปอยู่ชายขอบของรัฐชาติแทน นอกจากนี้ Herzfeld ยังแสดงให้เห็นถึงว่า มีการรับรู้ที่เรียกว่า วัฒนธรรมชิดเชื้อ (Cultural Intimacy) ที่คนรับรู้ร่วมกัน เกิดจากการประกอบสร้างของวัฒนธรรมและการสร้างความหมายร่วมกันภายในกลุ่มด้วย (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2558, 141-143)

ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างเพื่อประกอบการอธิบายแนวคิดชุมชนจินตกรรมนี้ผ่านการศึกษา เรื่อง ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 (2546) ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ โดยเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากความเฟื่องฟูของลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 ซึ่งมีสาวกหรือสมาชิกของลัทธิพิธีจำนวนมาก ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงลักษณะพิเศษ คือความเสี่ยงที่เกิดจากรัฐ เช่น ความเสี่ยงจากนโยบาย หรือการใช้อำนาจของรัฐ เป็นต้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546, 5-7) ผู้นับถือลัทธิพิธีดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือพระปิยมหาราชในฐานะบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็นวัตถุแห่งความนับถือนี้ ดังนั้นศูนย์กลางของการนับถือบูชา คือ พระบรมรูปทรงม้า ซึ่งเป็นรูปเหมือน รวมถึงเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ที่สร้างในรัชสมัย เจริญศึกษาภัณฑ์ที่ออกในรัชสมัย รวมถึงเหรียญที่สร้างขึ้นในยุคหลัง ซึ่งนิยมเป็นวัตถุบูชา ล้วนแต่เป็นรูปเหมือนทั้งสิ้น นอกจากนี้ไม่มีลัทธิใดหรือศาสนาใดที่ไม่ใช่สัญลักษณ์ ในกรณีนี้ ลัทธิพิธีใช้วันพระราชสมภพ (วันอังคาร) ที่เป็นเหมือนสัญลักษณ์ที่สามารถอ้างอิงถึงบุคคลจริงทางประวัติศาสตร์ เรื่องนี้จริง ๆ แล้วก็เปรียบได้กับลัทธิพิธีเครื่องรางของขลังที่อิงกับศาสนาพุทธได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546, 17-19)

การสร้างพระเครื่องในอดีต จะเป็นการสร้างพิมพ์ถึงแม้จะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ขุนแผน นางพญา พระร่วง พระสมเด็จ แต่ก็คือพระพุทธรูปเหมือนกัน ซึ่งจะถูกบรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาเมื่อมีผู้พบเห็นในอนาคต ไม่ใช่สร้างขึ้นเพื่อแจกลูกศิษย์ หรือจำหน่ายไว้ห้อยคออย่างในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามธรรมเนียมนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว เมื่อพระเครื่องในปัจจุบันมักนิยมทำรูปของพระเกจิอาจารย์ที่สร้างเองเสียแล้ว หรือหากเป็นพระพุทธรูปก็มักนิยมเรียกชื่อพระเครื่องตามพระเกจิอาจารย์ที่เป็นผู้สร้าง ความเปลี่ยนแปลงในลัทธิพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของคนไทยที่นับถือ “คน” มากขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546, 19-20)

ความแตกต่างระหว่างพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ กับเสด็จพ่อ ร.5 ในฐานะบุคคลซึ่งเป็นวัตถุแห่งการเคารพบูชา ก็มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ประการแรก คือบุคคลที่เป็นที่เคารพบูชาในลัทธิพิธีอื่น ๆ ในกรณีนี้คือ พระเกจิอาจารย์ ได้รับความนับถือเพราะสถานะทางจิตวิญญาณ แต่ในฐานะทางประวัติศาสตร์กลับไม่สำคัญนัก ซึ่งต่างจากเสด็จพ่อ ร.5 ที่สถานะทางประวัติศาสตร์นั้นมีความสำคัญ

มาก ประการที่สอง การนับถือเคารพบูชาพระเกจิอาจารย์ มีลักษณะการนับถือในวงที่ค่อนข้างปิด และจำกัดเฉพาะกลุ่ม (Esoteric) ในขณะที่ลัทธิพิธี ร.5 มีลักษณะเปิดเผยและถูกเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างดังที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 นั้นได้รับเอาจารีตประเพณีของลัทธิพิธีพระเครื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธไว้มากทีเดียว สังเกตได้จากการสร้างวัตถุมงคลไว้ห้อยคอเช่นเดียวกับการสร้างพระเครื่องในปัจจุบัน แต่อาจต่างกันตรงที่ความศักดิ์สิทธิ์นั้นไม่เท่ากัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546, 20-21)

อย่างไรก็ตามในงานเขียนชิ้นนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ พยายามชี้ให้เห็นถึงการที่ลัทธิพิธีนี้ไม่ก่อให้เกิดความเป็นชุมชน ซึ่งชุมชนในที่นี้คือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันภายในโดยตรงหรือทางอ้อม และมีจินตนาการร่วมกันถึงว่าตนเองมีอะไรเชื่อมโยงกับผู้อื่น โดยให้เหตุผลว่า โดยทั่วไปลัทธิพิธีทางศาสนาอื่น ๆ เช่น ชุมชนที่เกิดจากวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของผู้ที่มาปฏิบัติศาสนกิจประจำ (ศรัทธาวัด) นั้นทำให้เกิดชุมชน กล่าวคือสมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนเห็นความเป็นชุมชนชัดเจน ต่างจากลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 ที่ถึงแม้ผู้คนที่มีจุดเชื่อมโยงกันคือการเคารพบูชาเสด็จพ่อ ร.5 ที่มาทำพิธีกันอย่างเนืองแน่นในวันอังคารที่ลานพระบรมรูปทรงม้า นั้น มีลักษณะเหมือนการมาชุมนุมหรือไปงานเลี้ยงที่ไม่มีการสนทนาแลกเปลี่ยน หรือติดต่อ ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เมื่อเสร็จพิธีจึงแยกย้ายกันกลับ จึงไม่เห็นภาพความเป็นชุมชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546, 43)

อีกหนึ่งตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องชุมชนจินตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการอธิบาย ได้แก่ งานวิจัยของ นิติกร สิงห์ลอ (2558) ศึกษาเรื่อง ประเพณีประดิษฐ์และภาพชุมชนจินตกรรมในนครชุม พบว่าในชุมชนนครชุมมีประเพณีประดิษฐ์และภาพชุมชนจินตกรรมกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ประกอบด้วย การจินตกรรมที่เกิดขึ้นจากความสนใจร่วมกันใน 4 ด้าน คือ 1) จินตกรรมที่เกิดจากศาสนา เกิดจากหลวงพ่อบุญรอดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน 2) จินตกรรมร่วมที่เกิดจากสถาปัตยกรรมในชุมชน ซึ่งเกิดจากความทรงจำร่วมทางสังคมของคนในชุมชนถึงการรับรู้ทางสถาปัตยกรรม 3) จินตกรรมที่เกิดจากเทคโนโลยีการพิมพ์ คือการจินตกรรมร่วมถึงหนังสือนวนิยายทุ่งมหาธาตุที่เสมือนบันทึกเหตุการณ์ของชุมชน และ 4) จินตกรรมที่เกิดจากประเพณีประดิษฐ์ คือการนำเอาความทรงจำในอดีตที่มีร่วมกันมาร้อยฟั่นขึ้นเป็นประเพณี (นิติกร สิงห์ลอ, 2558, 1180-1183)

จากข้อมูลข้างต้นแนวคิดเรื่องชุมชนจินตกรรมนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างหลากหลาย และสามารถนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์การรวมตัวกันของสมาชิกในกลุ่มจนเกิดเป็นภาพของเครือข่ายหรือชุมชนที่เกี่ยวกับพระเครื่องและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาได้ ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดชุมชนจินตกรรมข้างต้นมาช่วยเสริม และประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้

2.4 แนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน (Everyday Life)

แนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน (Everyday Life) หรือปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน (Practice of Everyday Life) ของ Michel de Certeau นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ที่ให้ความสำคัญการต่อสู้ในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นได้บ่อยและสม่ำเสมอในระดับปัจเจก หรือระดับผู้กระทำ (Actor) ซึ่งเป็นชนชั้นที่อยู่ใต้อำนาจปกครอง ดังนั้นปัจเจกไม่สามารถไปปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตซึ่งเป็นระดับโครงสร้างได้ แต่ในชั้นของการบริโภคปัจเจกสามารถปรับเปลี่ยนและแก้ไขได้ เช่น กรณีของผู้เช่าห้องพักสามารถตกแต่งห้องได้อย่างอิสระภายหลังการตกลงเช่าห้องกับผู้ให้เช่าแล้ว แต่ผู้เช่าไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนสัญญา หรือข้อกำหนดในการเช่าได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมหรือปฏิบัติการนี้แม้จะเป็นปฏิบัติการเล็ก ๆ แต่แท้จริงแล้วแฝงไปด้วยความหมาย คือกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดของผู้คนในสังคมภายใต้อำนาจรูปแบบต่าง ๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545, ก-ค)

Michel de Certeau อธิบายถึงการต่อรองความสัมพันธ์ทางอำนาจผ่านคำว่า ยุทธศาสตร์ (Strategy) และ กลยุทธ์หรืออุบาย (Tactic) ซึ่ง ยุทธศาสตร์ หมายถึง การกระทำทางอำนาจ โดยส่วนมากจะเห็นได้จากอำนาจจากรัฐ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับส่วนอื่น ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น ขณะที่ กลยุทธ์ หมายถึง มีลักษณะที่ไม่ตายตัว เป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน เช่น การพูดคุย การอ่าน การเขียน การบริโภค การสวมใส่เครื่องประดับ การซื้อของ ฯลฯ คือลักษณะของกลยุทธ์ในการดิ้นรนต่อรองเพื่อความอยู่รอดทั้งสิ้น (ปิยวดี คุ่มเดช, 2555, 23-24)

ผู้วิจัยขอยกงานของ คะนิงนิจ พรหมนัส และพัชรินทร์ ลาภานันท์ เรื่อง การต่อรอง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และอำนาจในตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาแรงงานเข็นรถรับจ้างขนสินค้าชาวกัมพูชา ตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (2560) เพื่อให้การถึงตัวอย่างการนำแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเป็นกรอบในวิเคราะห์ งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงการที่อำนาจรัฐและอำนาจทุนพยายามใช้ในการควบคุมพื้นที่ชายแดน โดยการพัฒนา ยุทธศาสตร์ เพื่อมีอำนาจในการควบคุมผู้อ่อนแอ ในทางกลับกันผู้อ่อนแอ หรือแรงงานเข็นรถรับจ้างชาวกัมพูชา กลับคิดค้น กลยุทธ์หรืออุบายในการตอบโต้การควบคุมของอำนาจดังกล่าวข้างต้นที่พวกเขาเผชิญในชีวิตประจำวันเพื่อความอยู่รอด (กะนิงนิจ พรหมนัส และพัชรินทร์ ลาภานันท์, 2560, 171)

นอกจากนี้งานของ อริญา วิเศษคำ (2567) ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันตามแนวคิดของ Michel de Certeau ผ่านการทำวิจัยเกี่ยวกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนจนเมืองในการเดินทางภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางสังคม พบว่าเนื่องจากคนจนเมืองเป็นผู้มีรายได้น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะในเมืองได้ ซึ่งความเหลื่อมล้ำที่เกิด

จากการจัดการสาธารณะของภาครัฐคือการกระทำที่เกิดโครงสร้างนั้นถือเป็นยุทธศาสตร์ตามความหมายของ Michel de Certeau ขณะที่คนจนเมืองก็มีความจำเป็นที่จะต้องคิดอุปบายเมื่อการอยู่รอดด้วยการหาวิธีการเดินทางหลากหลายรูป ที่ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นระบบระเบียบ แต่ก็เป็นการปฏิบัติเพื่ออยู่รอดเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการเข้าใช้บริการขนส่งสาธารณะที่แพงและไม่สัมพันธ์กับรายได้ของคนจนเมือง (อริญา วิเศษคำ, 2567, 1-7)

โดยสรุป ชีวิตประจำวันจึงมีความเกี่ยวข้องกับการช่วงชิงและต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจรวมถึงงานของ Michel de Certeau ที่ชี้ให้เห็นถึงการที่อำนาจไม่สามารถครอบครองหรือครอบงำชีวิตประจำวันได้อย่างสมบูรณ์จากตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นข้างต้น ผู้ที่นำแนวทฤษฎีวิเคราะห์ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ของ Michel de Certeau ไปใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นจะให้ความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ผู้มีอำนาจใช้ในการควบคุม กำกับผู้อยู่แอ และการวิเคราะห์ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกที่เกิดการต่อรองของอำนาจขึ้น นอกจากนี้ Michel de Certeau ยังให้ความสำคัญกับนำเสนอปฏิบัติการในชีวิตประจำวันผ่านการเล่าเรื่องเพื่อให้เห็นถึงความจริง โดยไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการให้รายละเอียดของเนื้อหา (ลีลา จันสว่าง, 2556, 39) ซึ่งมีสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัย แนวคิดเรื่องชีวิตประจำวันจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ร่วมในการอธิบายผลการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ได้

2.5 บริบทของพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยขอนำเสนอบริบทพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจถึงบริบทของพื้นที่ ที่จะใช้ในการดำเนินการวิจัย ก่อนที่จะนำเข้าสู่การอธิบายถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่และรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไป

พื้นที่ศึกษาวิจัย คือ ตำบลบางหัวเสือ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ประมาณ 3.21 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 12.6 ของพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย (พื้นที่ทั้งหมด 25.5 ตารางกิโลเมตร) มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบางโปรง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา และพื้นที่เทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภอพระประแดง (ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา) จังหวัดสมุทรปราการ

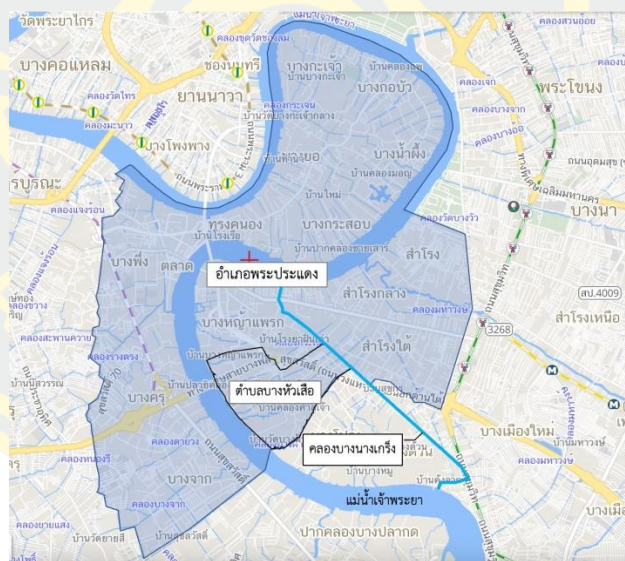
ภายในตำบลบางหัวเสอมีวัดจำนวนเพียง 2 วัด คือ วัดบางฝ้าย และวัดบางหัวเสอ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบชายทะเลอากาศเย็นไม่ร้อนจัด ช่วงฤดูร้อนจะมีความชื้นในอากาศสูงเนื่องจากอิทธิพลของลมชายทะเล และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อุณหภูมิต่ำสุด-สูงสุดคือ 23.5-34.7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนตุลาคมและต่ำสุดในเดือนมกราคม

ลักษณะการใช้ประโยชน์ตามผังเมืองรวมของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2556 ที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยตำบลบางหัวเสือมีผังเมืองสีเหลืองเป็นส่วนใหญ่ คือที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย และบางส่วนเป็นพื้นที่สีม่วง คือที่ดินเป็นที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลบางหัวเสือ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ในอดีตบริเวณนี้เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันพื้นที่แปรเปลี่ยนเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ทั้งหมด

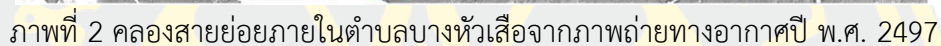
เส้นทางน้ำที่สำคัญประกอบด้วย แม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่ากลางอำเภอพระประแดงทางทิศตะวันตกของตำบลบางหัว คลองภายในตำบลบางหัวเสือ ประกอบด้วย คลองบางนางเกร็ง เป็นคลองขุดแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อใช้ระบายทางในการคมนาคม (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 62-63)

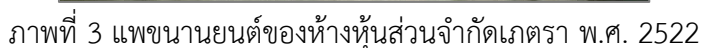
ภาพที่ 1 เส้นทางน้ำที่สำคัญของตำบลบางหัวเสือ

ที่มา : <https://map.longdo.com/main/> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2566

คลองสายย่อยในพื้นที่ ส่วนมากจะถูกขุดขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางนางเกร็ง ได้แก่ คลองบางหัวเสือ คลองกระทุ่ม คลองยายแสง คลองตาเซี๊ยะ คลองบางหัวเสือล่าง คลองตาปลั่ง และคลองบางฝ้าย นอกจากนี้ยังมีคลองย่อยที่แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาอีก คือ คลองบางหญ้าแพรกใต้ คลองตาแถม คลองยายนัม คลองบางหัวเสือบน คลองบางฝ้ายน้อย

ปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำยังคงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอยู่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางอำเภอ โดยเฉพาะเรือข้ามฟากซึ่งสามารถเชื่อมต่อการคมนาคมทางบกและทางน้ำได้ นอกจากบริการเรือข้ามฟากแล้ว ยังมีแพขนานยนต์ ที่คอยเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างคน 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเริ่มมีให้บริการตั้งแต่ พ.ศ. 2515 โดย ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกตรา ก่อตั้งโดยคนบางหัวเสือ ได้แก่ คุณแม่กิมเลียง สายสุวรรณ ก่อนที่ภายหลังแพขนานยนต์มีความนิยมลดลงซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดใช้ สะพานภูมิพล ที่ทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

1067812789905650&set=a.1085353961484866 สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2566

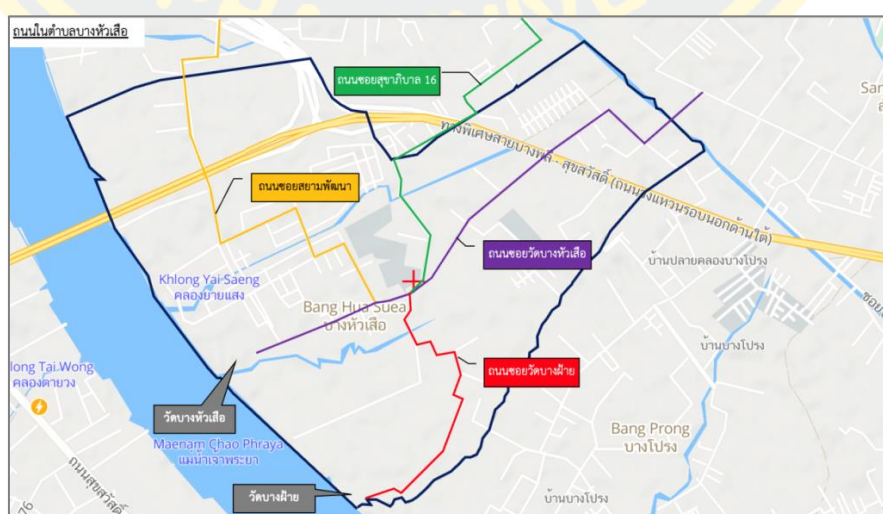
การคมนาคมทางบก มีถนนสายประธานได้แก่ถนนสุขุมวิทเชื่อมต่อกับถนนสายหลักของพื้นที่ ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 3113 หรือ ถนนปู่เจ้าสมิงพราย เชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิทบริเวณตำบล สำโรงเหนือไปสิ้นสุดยังแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตำบลบางหญ้าแพรก ระยะทางรวม 6.3 กิโลเมตร มี ถนนท้องถิ่นเชื่อมต่อตำบลบางหัวเสือออกไปยังถนนปู่เจ้าสมิงพราย มีรถสองแถวให้บริการ สายวัด บางหัวเสือ-ตลาดสำโรง ปัจจุบันยังคงให้บริการอยู่ เดินทางโดย บริษัท ชินเทพรานสปอร์ต จำกัด มี ถนนท้องถิ่นสายรองที่เชื่อมต่อการคมนาคมทางบกจากถนนซอยบางหัวเสือไปยังพื้นที่อื่นๆ อีกดังนี้

ด้านทิศเหนือ ได้แก่ ถนนซอยสยามพัฒนาและถนนซอยสุขาภิบาล 16 เชื่อมต่อตำบลบางหัว เสือและตำบลบางหญ้าแพรก

ด้านทิศใต้ มีถนนซอยวัดบางฝ้าย เชื่อมต่อจากถนนบางหัวเสือลงใต้ไปสุดที่บริเวณวัดบางฝ้าย ซึ่งวัดบางฝ้ายถือได้ว่าเป็นจุดที่อยู่ใต้ที่สุดของตำบลบางหัวเสือและอำเภอพระประแดง

นอกจากนี้การเดินทางเข้าและออกจากพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นไปอีก ทางพิเศษกาญจนาภิเษก (บางพลี-สุขสวัสดิ์) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการก่อสร้างทางหลวงวงแหวน รอบนอกกรุงเทพมหานคร มีทางขึ้นและลงเชื่อมต่อกับถนนปู่เจ้าสมิงพรายและสะพานภูมิพล ส่งผล ให้การคมนาคมขนส่งการเชื่อมต่อการเดินทางจากพื้นที่บางหัวเสือและบริเวณใกล้เคียงไปยังภาค ตะวันออก ภาคใต้ และกรุงเทพมหานครได้สะดวก

ปัจจุบันเนื่องจากบริบทดังกล่าว พื้นที่ศึกษาและเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย เปรียบเสมือนเมืองทางผ่านและเป็นพื้นที่เชื่อมต่อการเดินทาง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาด้านการจราจรตามมาในที่สุด

ภาพที่ 4 ถนนสายต่างในเขตพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ

ที่มา : <https://map.longdo.com/main/> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2566

ด้านประชากรภายในเขตเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย มีจำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 69,378 คน แบ่งเป็น เพศชายจำนวน 33,597 คน และเพศหญิงจำนวน 35,781 คน สามารถจำแนกรายตำบลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรรายตำบลภายในเขตเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย พ.ศ. 2565

ที่มา : สำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย

ลำดับ	ชื่อตำบล	จำนวนประชากรชาย	จำนวนประชากรหญิง	จำนวนประชากรทั้งหมด	จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)	จำนวนประชากรต่อครัวเรือน
1	ตำบลบางหญ้าแพรก	9,448	9,909	19,357	8,802	2.20
2	ตำบลสำโรง	7,521	8,210	15,731	8,313	1.89
3	ตำบลบางหัวเสือ	6,141	6,542	12,683	4,754	2.67
4	ตำบลสำโรงใต้	5,259	5,637	10,896	7,440	1.46
5	ตำบลสำโรงกลาง	5,228	5,483	10,711	6,530	1.64
รวม		33,597	35,781	69,378	35,839	1.94

ด้านการแบ่งเขตชุมชน แบ่งการปกครองออกเป็น 14 ชุมชน ดังที่แสดงในภาพชุมชนภายในเขตพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ ประกอบด้วย ชุมชนขนาดเล็กที่มีประชากรตั้งแต่ 1-599 คน จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนสะพานเขียว หมู่ที่ 1, 5 ชุมชนสยามพัฒนา หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านสวนน้ำ หมู่ที่ 3 และชุมชนเก่าเก่าพัฒนา หมู่ที่ 10

ชุมชนขนาดกลางที่มีประชากรตั้งแต่ 600-1,000 คน จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนจตุพร หมู่ที่ 4 ชุมชนวัดบางหัวเสือ หมู่ที่ 8 ชุมชนบางฝ้าย 11 หมู่ที่ 11 และชุมชนบุญแจ่มสร้างสรรค์ หมู่ที่ 15

ชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชากรตั้งแต่ 1,000 คนขึ้นไป จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่ 6 หมู่ 7 รวมใจหมู่ที่ 6, 7 ชุมชนก้าวหน้า หมู่ที่ 9 ชุมชน 12 อาสาพัฒนาบางฝ้าย หมู่ที่ 12 ชุมชน 12 บ.บ.น. พัฒนา หมู่ที่ 12 ชุมชน 4 ส พัฒนา หมู่ที่ 13 และชุมชนไทยสมุทรร่วมพัฒนา หมู่ที่ 14

ภาพที่ 5 ชุมชนภายในเขตพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ
ที่มา : กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย

ด้านเศรษฐกิจและสังคมพื้นที่นี้เป็นเขตอุตสาหกรรมอันเป็นผลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมภายในประเทศ เริ่มตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ใช้ ส่งผลให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยเป็นการขยายฐานการผลิตมาจากเขตกรุงเทพมหานครและธนบุรีมายังพื้นที่อำเภอพระประแดงมาก เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมก็ย่อมต้องการแรงงาน แต่เพียงแค่ประชาชนในเขตอำเภอพระประแดงนั้นไม่เพียงพอ จึงมีคนอพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านและผู้ที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลรวมถึงตำบลบางหัวเสือ จึงมีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง โดยอุตสาหกรรมส่วนใหญ่คือประเภทเหล็กและอุตสาหกรรมรถยนต์ (สรเกียรติ กลเจริญ, 2558, 62-63)

ปัจจุบัน ณ สิ้นปี 2565 มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ในอำเภอพระประแดง จำนวน 933 ราย และอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายทั้งสิ้น 413 ราย พื้นที่ตำบลบางหัวเสือ เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย และอำเภอพระประแดงจึงมีสภาพเป็นสังคมเมืองเกือบจะทั้งหมด (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2566)

ด้านการศึกษาในพื้นที่ มีสถานศึกษาในเขตตำบลรวมทั้งสิ้น 6 สถานศึกษา ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลฯ 5 (สยามพัฒนา) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลฯ 6 (บางฝ้าย) โรงเรียนวัด

บางหัวเสือ โรงเรียนวัดบางฝ้าย สังกัด โรงเรียนสิริเบญญาลัย และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า สมุทรปราการ ดังที่แสดงรายละเอียดในตารางที่ 5 ส่งผลให้ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ปัจจุบันสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างทั่วถึงประกอบกับเส้นทางคมนาคมสัญจรที่มีความสะดวกมากขึ้นในปัจจุบัน จึงมีทางเลือกอื่นในการศึกษานอกพื้นที่อยู่อาศัยอีกมาก

ตารางที่ 2 สถานศึกษาภายในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ

สังกัด	โรงเรียน	เปิดสอน
เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลฯ 5 (สยามพัฒนา)	อ.1 – อ.3
เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลฯ 6 (บางฝ้าย)	อ.1 – อ.3
เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย	โรงเรียนสิริเบญญาลัย	อ.1 – ป.6
สพป. สมุทรปราการ เขต 1	โรงเรียนวัดบางหัวเสือ	อ.1 – ป.6
สพป. สมุทรปราการ เขต 1	โรงเรียนวัดบางฝ้าย	อ.1 – ป.6
สพม. สมุทรปราการ เขต 1	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า สมุทรปราการ	ม.1 – ม.6

จากข้อมูลบริบทของพื้นที่ศึกษาข้างต้น ประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปด้านกายภาพ สภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ข้อมูลพื้นฐานด้านการเมืองและการปกครอง สภาพเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลด้านระบบการศึกษาในปัจจุบันของพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาก่อนที่จะนำเสนอถึงวิธีดำเนินการวิจัยในหัวข้อถัดไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องในสังคมไทย

รอบทิศ ไวยสุศรี (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า คำว่า พระเครื่อง มาจากคำว่า พระเครื่องราง หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่นับถือเพื่อเป็นเครื่องคุ้มครอง ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เดิมถูกสร้างในลักษณะของพระพิมพ์ คือพระที่สร้างขึ้นตามแม่พิมพ์ โดยยังไม่ได้มีการปลุกเสกให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ สร้างไว้เพื่อสืบทอดอายุพระศาสนา แต่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าในประเทศไทย มีการนำพระพิมพ์ไปปลุกเสกสร้างเป็นพระเครื่องในสมัยใด (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2551, 23-26)

การสร้างพระเครื่องให้ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามแบบฉบับโบราณได้วางเอาไว้แล้วนั้น มีกระบวนการสร้างหลายขั้นตอนที่มีความละเอียดและซับซ้อน โดยพระเครื่องมีบทบาทอยู่ในวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยมาอย่างยาวนานในฐานะของการเป็นเครื่องรางของขลัง ปุชนิยวัตถุทาง

ศาสนา เครื่องระลึกถึงพระรัตนตรัย แม้กระทั่งการเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรมเพื่อจะช่วยให้ช่วยโน้มน้าวดึงดูดให้ผู้สร้างและผู้ใช้งานได้ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2551, 85-212)

นอกจากนี้ รอบทิศ ไวยสุศรี (2564) ยังได้กล่าวถึง วิธีการสร้างพระเครื่อง ไว้ในบทความ เรื่อง การสร้างพระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายสำหรับการปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษา การสร้างพระเครื่องของ อาจารย์มนัส สิวาภิรมย์รัตน์ ว่า การสร้างพระเครื่องมีด้วยกัน 4 ขั้นตอนหลัก คือ

1. การจัดเตรียมมวลสาร ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ มวลสารที่มีอยู่แล้ว ที่เชื่อว่ามีคุณค่าดีสิทธิ์ไม่ได้ต้องทำขึ้นใหม่ เช่น วานยา คด เหล็กไหล งาช้าง ขี้วักนบาตร ดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น ประเภทที่สอง คือ มวลสารที่สร้างขึ้นใหม่ ด้วยการลงอักขระเลขยันต์หรือปลุกเสกให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ประเภทเช่นกัน คือ มวลสารผง หมายถึงมวลสารที่เกิดจากการปลุกเสกอบเอาผงต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นมาใช้ผสมสร้างพระเครื่องเนื้อผง และ มวลสารโลหะ หมายถึง มวลสารที่เกิดจากการลงอักขระเลขยันต์ต่าง ๆ ลงไปในแผ่นโลหะ เช่น แผ่นทองคำ เงิน ทองแดง ฯลฯ

2. การสร้างองค์พระ การสร้างองค์พระเนื้อผง คือ นำผลมวลสารต่าง ๆ ผสมรวมกัน แล้วกดลงไปพิมพ์ออกมาเป็นพระเครื่องรูปทรงต่าง ๆ ส่วนพระเครื่องเนื้อโลหะ ก็จะทำแผ่นยันต์ต่าง ๆ ที่ลงไว้ โลหะศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไปปลอมด้วยความร้อน เกลงไปในแม่พิมพ์ออกมาเป็นรูปหล่อที่ต้องการ กรณีที่เป็นเหรียญ ก็จะทำโลหะที่ลงยันต์เตรียมไว้เอาไว้ ไปหลอมริดเป็นแผ่นชนวนเอาไว้ แล้วนำไปวางในแม่พิมพ์เหรียญ และกดปั๊มแม่พิมพ์ออกให้เป็นเหรียญ

3. การปลุกเสกพระเครื่อง คือทำให้องค์พระนั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์ตามที่ต้องการ ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบแรก คือ การตั้งธาตุขันธ์ เริ่มจากการตั้งธาตุ แล้วต่อด้วยการตั้งขันธ์ 5 เพื่อทำให้สิ่งที่ปลุกเสกนั้นเหมือนเกิดมีชีวิตขึ้นมา องค์ประกอบที่สอง คือ คาถา ขั้นตอนนี้หมายถึง หลังผ่านการตั้งธาตุขันธ์ แล้วพระเครื่องก็พร้อมที่จะรับพลังงานจากการปลุกเสกด้วยคาถาต่าง ๆ และองค์ประกอบที่สาม สมภา คือการภาวนาปลุกเสกพระเครื่องด้วยคาถา ก้อยู่ที่กำลังสมาธิของผู้ปลุกเสก เพื่อให้เกิดความขลัง

4. การอาราธนาพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์มาช่วยปลุกเสก การปลุกเสกจึงไม่ใช่การใช้พลังจิตหรือคาถาปลุกเสกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสรรเสริญในคุณพระรัตนตรัย เทพพรหม ครูบาอาจารย์ทั้งหลายของเรา และตั้งจิตอธิษฐานให้อาราธนาบารมี ของท่านทั้งหลายมาช่วยเป็นประธาน ในการปลุกเสกให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์สูงสุด โดยการทำสมาธิภาวนา (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2564, 17-27)

โดยการสร้างพระเครื่องของอาจารย์มนัส สิวาภิรมย์รัตน์ ได้แบ่งกุศโลบายอันแยบยลไว้ให้ผู้สร้างและผู้ใช้งานพระเครื่องปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประกอบด้วย ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2564, 1-2)

ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการสร้างพระเครื่องสมัยต้นรัตนโกสินทร์ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการสร้างพระเครื่องแทนพระพิมพ์มาจากแนวคิดมาทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในพระพุทธศาสนา การระบอบของอหิวาตกโรค การสร้างเหรียญที่ระลึก และค่านิยมในการสะสมของเก่า (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2553, 151-169)

ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง พระเครื่องกับสังคมไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ถึง พ.ศ. 2550 : การศึกษาคติความเชื่อ รูปแบบ และพุทธพาณิชย์ ผลการศึกษาพบว่า คติความเชื่อ และรูปแบบของพระเครื่องเปลี่ยนไปตามปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 มีอิทธิพลต่อแนวคิดและค่านิยมของพระเครื่อง เนื่องจากผู้คนที่ต้องการแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จนนำมาสู่การแพร่หลายของพระเครื่องในที่สุด (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554, 199-201) การสร้างพระเครื่อง เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในแต่ละช่วงเวลา โดยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สามารถแบ่งยุคได้ 4 ยุค ดังนี้

1.ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่ให้ความสำคัญกับความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง เริ่มมีการสะสม จัดหมวดหมู่ ประกวด และมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายเกิดขึ้น

2.ช่วงทศวรรษ 2500 เหตุการณ์สำคัญคือการที่รัฐบาลสร้างพระเครื่อง 25 พุทธศตวรรษ เสมือนเครื่องมือทางการเมืองที่ใช้จรรโลงพระศาสนา และปัจจัยที่มีผลต่อค่านิยมพระเครื่อง คือ การให้ความสำคัญกับประธานในการดำเนินการจัดสร้าง

3.ช่วงทศวรรษ 2510-2520 (ช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัว) หนึ่งวิธีในการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ คือ พระเครื่อง พระเครื่องที่สร้างในช่วงนี้มักมีข้อความที่มโนคติทางการเมือง เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชาติ

4.ช่วงทศวรรษ 2530-2540 เป็นช่วงที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พระเครื่องยุคนี้มักเน้นการตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สะท้อนผ่านการตั้งชื่อรุ่น เช่น รุ่นรวยแน่, รุ่นรวยไม่เลิก, รุ่นรวยบูรพา, รุ่นมหาเศรษฐี, และรุ่นเหลือกินเหลือใช้ เป็นต้น (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554, 127-128)

นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเชื่อทางคติการสร้างพระพิมพ์ที่พบในประเทศไทยไว้ 3 ลักษณะ คือ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่อปรารถนาประโยชน์แก่ผู้ตาย และเพื่อประกอบบุญกุศลรวมถึงเป็นพุทธบูชา อย่างไรก็ตามการสร้างพระพิมพ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงตามปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลให้ในสมัยอยุธยาพระพิมพ์เริ่มมีการสร้างเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความศักดิ์สิทธิ์ และดลบันดาลให้เกิดอานุภาพต่าง ๆ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางพระพุทธศาสนา และการรับเอาวัฒนธรรม วิทยาการจากชาติตะวันตก ส่งผลให้การสร้างพระพิมพ์ใน

สมัยนี้มีวัดอุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง เกิดความเชื่อเรื่องพุทธคุณด้านต่าง ๆ จนกระทั่ง พระพิมพ์ ถูกเรียกใหม่ว่า พระเครื่อง ในที่สุด (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554, 26)

ชนัญญ์ เมฆหมอก (2556) ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมพระเครื่องเมืองเพชร และได้ศึกษาถึงกระแสพุทธพาณิชย์ ผลการศึกษาพบว่า ในยุคแรกการสร้างพระเครื่องยังไม่มีเรื่องของผลประโยชน์ พระเครื่องถูกสร้างเพื่อแจกจ่ายให้ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัด หรือแจกให้ทหารที่ไปรบในสงคราม จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2473 วัฒนธรรมพระเครื่องเริ่มเข้าสู่ยุคพุทธพาณิชย์ คือการนำเอาพระพุทธรูปศาสนามาหารายได้ ดังกรณีของการออกให้เช่าเหรียญพระแก้วมรกตช่วงปี พ.ศ. 2473-2475 จุดประสงค์เพื่อหารายได้ไปบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถวัดพระแก้ว ในยุคเดียวกันยังพบการสร้างพระเครื่องเพื่อหารายได้เกิดขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น พระพุทธชินราชอินโดจีน และพระกริ่งน้ำท่วม วัดสุทัศน์ฯ ในปี พ.ศ. 2485 การสร้างพระชุด 25 พุทธศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500 เพื่อหาเงินสร้างพุทธมณฑล รวมถึงการสร้างพระเครื่องเพื่อหารายได้เพื่อสาธารณประโยชน์ สาธารณกุศล ของพระเกจิอีกมากมาย กระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2518 เริ่มมีการทำธุรกิจพระเครื่อง สร้างพระเครื่องโดยมีการตอกโค้ดเรียงหมายเลข แยกเนื้อ กำหนดราคา ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้กระแสพุทธพาณิชย์ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการหารายได้ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่มที่เข้ามาทำธุรกิจกับทางวัด (ชนัญญ์ เมฆหมอก, 2556, 155)

พระมหาณัฐพล โพไพ (2560) ได้กล่าวถึงการสร้างพระเครื่องในสังคมไทย ในวิทยานิพนธ์ระดับดุสิตวิทยานิพนธ์เรื่อง ชื่อพระเครื่อง : ลักษณะทางภาษากับอุดมการณ์ทางความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย ว่าวัดอุประสงค์ในการสร้างพระเครื่องไว้ว่า การสร้างพระเครื่องในแต่ละยุคแต่ละสมัยถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ปัจจัยทางสังคม และเกิดจากความเชื่อความศรัทธา ซึ่งพระเครื่องอยู่ในฐานะของสื่อสัญลักษณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้รับการยอมรับและถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง การสร้างพระสามารถจำแนกประเภทตามวัดอุประสงค์ในการสร้างได้ดังนี้ 1. การสร้างเพื่อเป็นของที่ระลึก 2. การสร้างเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา 3. การสร้างเพื่อปรารถนาประโยชน์แก่ผู้ตายหรืออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย 4. การสร้างเพื่อประกอบบุญกุศลและเป็นพุทธบูชา 5. การสร้างเพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง 6. การสร้างในโอกาสพิเศษ และ 7. การสร้างพระเครื่องในเชิงพาณิชย์ (พระมหาณัฐพล โพไพ, 2560, 58-73)

นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยัง ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายของพระเครื่องในสังคมไทยว่ามีประวัติมาอย่างยาวนาน คือ 1. การแพร่กระจายผ่านการนับถือศาสนาและความเชื่อ 2. การแพร่กระจายผ่านเรื่องเล่าปาฏิหาริย์ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีจุดเริ่มจากความกลัวของคนในสังคม สังคมมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอำนาจเหนือมนุษย์ 3. การแพร่กระจายผ่านอิทธิพลค่านิยมการสะสมหรือการสะสมของมีค่า ซึ่งค่านิยมการสะสมพิมพ์เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4-6 เพื่อเป็นเครื่องเตือนให้ระลึกถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อการศึกษาทางโบราณคดีและสกุลศิลปะ หรือ เพื่อการธุรกิจ แลกเปลี่ยน ซื้อหา ให้เช่าบูชาเป็นธุรกิจ 4. การแพร่กระจายผ่านการ

จัดตั้งสมาคมชมรม เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายในประเทศไทย (พระมหาณัฐพล โพไพ, 2560, 85-90)

บุศรา สว่างศรี (2549) ศึกษาเรื่อง พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง เพื่อศึกษาที่มา พัฒนาการ แนวคิดจากพระพิมพ์สู่พระเครื่อง กระบวนการและปัจจัยการเกิดพุทธพาณิชย์ ศึกษาชื่อพระเครื่องที่แสดงถึงแนวคิดและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม รวมทั้งเพื่อเรียนรู้การประยุกต์ใช้พระพิมพ์หรือพระเครื่องเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่สามารถสะท้อนสังคมในเวลานั้น อันเกิดจากความสำคัญของพระเครื่องที่เข้ามา มี ส่วนผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทย จากการศึกษาพบว่า พระพิมพ์ในกรุสมัยโบราณ และพระเครื่องยุคแรก ๆ สามารถสะท้อนเรื่องราวความเชื่อ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจสมัยนั้น ๆ ได้ แต่พระเครื่องยุคใหม่สร้างเพื่อระดมทุน หารายได้ และมีการจัดการเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยใช้ศรัทธาและความเชื่อซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมไทยที่ทำให้ธุรกิจดำเนินได้ในปัจจุบัน (บุศรา สว่างศรี, 2549, 72-73)

นิติ กลีโกศล (2547) ทำโครงการวิจัยเรื่อง พระเครื่อง : ความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า คนกัลยาณมิตรต่าง ๆ ทำให้คนเราจำเป็นต้องหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความปลอดภัย เกิดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของตน พระเครื่องซึ่งมีอำนาจของพุทธคุณที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเชื่อว่าพระเครื่องนั้นสามารถคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนได้ ปัจจุบันพระเครื่องได้รับความนิยมมากขึ้น เพราะสังคมปัจจุบันอยู่ในภาวะที่คนจะต้องดิ้นรน ขวนขวายมากขึ้น ภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น ภาวะทางการเมือง และปัญหาทางสังคมที่ไร้การเยียวยา ไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐ ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนเอง พระเครื่องจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่พักทางจิตใจกับคนไทยจนเป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อในอำนาจของพุทธคุณ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ เมตตามหานิยม อยู่ยงคงกระพัน และแคล้วคลาด นอกจากนี้ยังความเชื่อว่าพระเครื่องที่แตกต่างกัน มีความศักดิ์สิทธิ์ที่แตกต่างกันด้วย (นิติ กลีโกศล, 2547, 59-60)

จริยา นวลนรินทร์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง พิธีปลุกเสกพระเครื่อง : ภาพสะท้อนขนบธรรมเนียมในหมู่ชาวพุทธไทย ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวพุทธไทยนิยมจัดและเข้าร่วมในพิธีปลุกเสกพระเครื่องคือ ความเชื่อว่าพิธีกรรมนี้ทำให้พระเครื่องขลังและศักดิ์สิทธิ์ พิธีปลุกเสกพระเครื่องจำแนกได้ 2 ประเภท คือ พิธีปลุกเสกเดี่ยวและพิธีปลุกเสกหมู่

พิธีปลุกเสกเดี่ยว จะมีพระสงฆ์หรือพระเกจิอาจารย์เพียงองค์เดียวเป็นผู้ประกอบพิธี เป็นเครื่องหมายของการถ่ายทอดพลังจิตจากพระสงฆ์ไปยังวัตถุดังกล่าว วัตถุได้รับการบรรจุพลังนี้ก็จะมีความสมบัติเช่นเดียวกับสภาพจิตของผู้ปลุกเสก เช่น ถ้าผู้ปลุกเสกมีเมตตาสูงก็เชื่อกันว่าพระเครื่องจะมีอำนาจเมตตาจิตบรรจุอยู่ การปลุกเสกแบบนี้ทำได้อบ่อยครั้ง เช่น การปลุกเสกของหลวงพ่อกุณปริสุท

โธ วัดบ้านไร่ ที่มีจำนวนนับครั้งไม่ถ้วน การปลุกเสกเดียวนั้นสามารถทำซ้ำได้จากที่เคยปลุกเสกมาแล้ว

พิธีปลุกเสกหมู เรียกอีกอย่างว่า พิธีพุทธาภิเษก ซึ่งมีทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ พิธีหลวงจะประกอบพิธีกันในวัดหลวง ประธานในพิธีคือ สมเด็จพระสังฆราช และมีพระสงฆ์มาร่วมพิธีจำนวนมาก โดยที่นิยมคือจำนวน 108 รูป พิธีราษฎร์จะประกอบพิธีกันในวัดของราษฎร์ ถ้าวัดนั้นมีเจ้าอาวาสเป็นเกจิอาจารย์ทางด้านนี้ ก็จะนิมนต์พระเกจิอาจารย์ในสายเดียวกันมาร่วมปลุกเสกหมูในพิธีสร้างพระของตน บางครั้งมีการส่งพระเครื่องไปให้พระเกจิอาจารย์จากถิ่นอื่นปลุกเสกก่อนหน้าพิธี ในกรณีที่พระเกจิอาจารย์ท่านอื่นไม่สะดวกเดินทางมายังวัดพิธี

อย่างไรก็ตามพิธีปลุกเสกพระเครื่องมีความเป็นมาอยู่ใน 2 ทศนะ คือ พิธีธรรมนี้มีที่มาจากต่างประเทศ กล่าวคือเชื่อว่าพิธีปลุกเสกพระเครื่องมีที่มาจากอินเดีย และลังกา และพิธีกรรมนี้เกิดขึ้นมาเฉพาะสังคมไทยเท่านั้น ขณะที่ในทศนะที่สอง พิธีกรรมนี้เกิดขึ้นมาเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น คือ พิธีปลุกเสกพระเครื่องไม่ใช่สิ่งที่รับมาจากต่างประเทศ แต่เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมไทย ด้วยเหตุผลทางการเมือง ดังนั้นการที่ชาวพุทธไทยสร้างพิธีปลุกเสกพระเครื่องขึ้นมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของไทย จึงชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่คนไทยใช้ในการรับมือกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยที่แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ (จริยา นวลนรินทร์, 2539, 24-28)

ล้อย กานต์สมเกียรติ (2555) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการของวัดเพื่อสืบสานความเชื่อ และพิธีกรรมในเขตภาคกลาง ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างพระเครื่องในเขตภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า พระเครื่องเกิดจากการจัดสร้างของวัด โดยผ่านขบวนการกำหนดด้านพิมพ์ทรง คติความเชื่อ และพิธีกรรม เพื่อให้บูชาติดตัวขณะดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการประกอบอาชีพ หรือการเดินทาง ผ่านความเชื่อทั้ง 4 ด้าน คือ เมตตามหานิยม แคล้วคลาดปลอดภัย คงกระพันชาตรี และความสุขความเจริญสุขภาพแข็งแรง ขณะเดียวกันพระเครื่องก็ให้เกิดการปฏิบัติธรรมได้เช่นกัน (ล้อย กานต์สมเกียรติ, 2555, 403)

สุจินต์ วิชัยวงศ์ (2559) ศึกษางานวิจัยเรื่อง พระเครื่อง : การบูรณาการรูปแบบพิธีพุทธาภิเษกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอีสาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านความเชื่อ การสืบสานความเชื่อและพิธีกรรม โดยคติความเชื่อเกิดจากประสบการณ์ การเล่าบอกต่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพระเกจิอาจารย์ ก่อให้ความเชื่อด้าน เมตตามหานิยม โชคลาภขอได้สมปรารถนา แคล้วคลาดปลอดภัย คงกระพันชาตรี ได้รับความสุขความเจริญ มีสุขภาพแข็งแรง เจริญหน้าที่การงานและการค้าขาย (สุจินต์ วิชัยวงศ์, 2559, 239)

ธัญญลักษณ์ ศรีเมืองคุณ (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง พระเครื่องเมืองเลย : กรณีศึกษาพระเครื่องพระญาณทีปาจารย์ (หลวงปู่ท่อน ญาณธโร) วัดศรีอภัยวัน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า พระเครื่องเมืองเลยส่วนใหญ่เป็นพระใหม่มีอายุต่ำกว่า 100 ปี โดยพระเครื่องหลวงปู่ท่อนส่วนมาก

สร้างด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ สร้างจากเนื้อผง เนื้อดิน และเนื้อโลหะ มีหลายรูปแบบ เช่น เหรียญ รูปหล่อลอยองค์ เป็นต้น ซึ่งคุณค่าของพระเครื่องของหลวงปู่ท่อนสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์ ด้านพุทธศิลป์ ด้านภาษาและจิตใจ และด้านเศรษฐกิจ (ธัญญลักษณ์ ศรีเมืองคุณ, 2551)

ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์ (2555) ศึกษาเรื่อง พระเครื่องในกองทัพไทยสมัยอยุธยา ได้ทำการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงเรื่องการนับถือพระพิมพ์ในประเทศไทย ที่เริ่มจากการสร้างพระพิมพ์ขึ้นเพื่อใช้สืบศาสนาด้วยการบรรจุกระดูก กระทั่งถึงปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแนวคิดมีการพกดัตถ์เหมือนเครื่องรางของขลังว่ามีจุดเปลี่ยนเมื่อไหร่เพราะเหตุผล พบว่า พระพิมพ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนาและเป็นพุทธบูชาโดยตลอดจนถึงสมัยอยุธยาช่วงหลังการเสียกรุงครั้งที่ 1 ทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นคงในชีวิตจึงต้องหันหาที่พึ่งทางจิตใจ เช่นเดียวกับทหารที่จะต้องไปออกรบก็ต้องอาศัยความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การเริ่มสร้างวัตถุมงคลพระพิมพ์หรือพระเครื่องที่มีพุทธคุณแคล้วคลาดปลอดภัยที่สามารถใช้พกดัตถ์เป็นเครื่องรางของขลังไว้ป้องกันอันตราย (ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์, 2555)

อุดม จันทิมา (2561) ศึกษาเรื่อง การสร้างพระเครื่องที่มีคุณค่าในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า พระเครื่องมีวิวัฒนาการมาจากพระพิมพ์ มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมแต่ละยุค ปัจจุบันนิยมเรียกว่า พระเครื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดและความนิยมในการสะสม นำไปสู่การซื้อขายหรือพุทธพาณิชย์ ปัจจุบันมีปัญหาในการสร้างพระเครื่องด้วยกัน 3 ด้าน คือ ด้านรูปแบบการสร้างพระเครื่อง ด้านการให้คุณค่าพระเครื่อง และด้านการกำกับดูแลการสร้างพระเครื่อง ดังนั้นแนวทางในการสร้างพระเครื่องที่มีคุณค่าจึงเน้นการแก้ปัญหาทั้ง 3 ด้านข้างต้น (อุดม จันทิมา, 2561)

พระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ (2558) วิจัยเรื่อง พระเครื่อง : แนวคิด ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านแนวคิดและประวัติศาสตร์ในการสร้างนั้นมีการสร้างขึ้นเพื่อผดุงพุทธศาสนา เพื่อการประกาศพุทธธรรม เพื่อที่กระทำทักษิณา เพื่อบูชาพุทธคุณ ด้านประวัติ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดที่จะสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นตัวแทนพระพุทธรูปเจ้าไว้สักการบูชาเกิดขึ้นหลังสมัยพุทธกาลกระทั่งเป็นพระเครื่องในปัจจุบัน ด้านกระบวนการสื่อความหมายและคุณค่าพบว่า พระเครื่องได้ทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อเชื่อมให้พุทธศาสนิกชนได้ใกล้ชิดกับศาสนา โดยให้คุณค่าฝ่ายผู้สร้างคือการใช้สำหรับฝึกศีล สมาธิ และปัญญา ขณะที่ฝั่งผู้ใช้นอกจากการใช้ฝึกศีล สมาธิ และปัญญาแล้วยังสามารถใช้เป็นกุศโลบายในการดึงคนเข้าวัดได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า พระเครื่องทำให้สังคมไทยได้มีสิ่งเคารพบูชาไว้เครื่องเตือนใจ สามารถนำไปสู่การเข้าถึงพระธรรมสู่ความดับทุกข์ ทำให้ปัจเจกมีขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมที่ดำรงมาจนปัจจุบัน (พระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ, 2558)

พระสุรศักดิ์ กิตติปัญญา (2557) วิจัยเรื่อง ศึกษาพระเครื่องในฐานะสื่อเผยพุทธธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า พระเครื่อง (พระเครื่องราง) หมายถึงพระองค์เล็ก ๆ สำหรับนำติดตัวไปบูชา เดิมเรียกว่าพระพิมพ์ สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อเป็นที่ระลึกบูชาสถานทางพระพุทธศาสนา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับหรือสะเดาะเคราะห์ เพื่อบรรจุพุทธคุณใช้ในการป้องกันภัยสงครามและอุทิศให้ผู้วายชนม์จากสงคราม และเพื่อเป็นอุเทสิกเจดีย์ ซึ่งพระเครื่องเป็นสื่อให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยการสร้างพระเครื่องมีการแฝงกุศโลบายในการสอนปฏิบัติธรรมเอาไว้ แต่ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่คนไทยทำให้คลาดเคลื่อนไปจากหลักเดิม โดยการใช้เพื่อหวังพึ่งพุทธคุณให้แคล้วคลาด ปลอดภัย มีเสน่ห์ เมตตามหานิยม อย่างไรก็ตามความเข้าใจเรื่องพระเครื่องในฐานะสื่อเผยแผ่พุทธธรรมพบว่า พระเครื่องยังสามารถนำไปใช้เป็นสื่อเผยแผ่พุทธธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยมุ่งการเผยแผ่และทะนุบำรุงศาสนา ให้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนและตั้งเจตนาหวังให้เป็นได้ (พระสุรศักดิ์ กิตติปัญญา, 2557)

พระนิรันดร์ สุจิตโต (2560) วิจัยถึงการ ศึกษาคุณค่าของพระเครื่องยอดขุนพล จังหวัดพะเยา ผลของการวิจัยพบว่า มูลเหตุในการสร้างพระเครื่องมาจากความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระเครื่องมีลักษณะเป็นพระพุทธรูปขนาดเล็กที่สามารถพกพาติดตัวได้ โดยการกระบวนกรปลูกเสก ลงอักขระ เลขยันต์ และคาถาต่างๆ โดยมีคติในการสร้าง เช่น เพื่อเป็นที่ระลึกในการสักการะสถานที่สำคัญทางศาสนา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย และเพื่อเป็นรูปเคารพบูชาหรือเป็นภาพเล่าเรื่อง ส่วนพระเครื่องยอดขุนพลเมืองพะเยาอยู่ในฐานะเครื่องรางของขลังที่มีพุทธคุณทางมหาอำนาจ คงกระพันชาตรี พิฆิตอันตราย และความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีปัจจัยมาจากพุทธศิลป์ ความเก่าแก่ ขนาด และพิธีปลูกเสก พระเครื่องยอดขุนพลจึงมีคุณค่าทางจิตใจ เป็นเครื่องเตือนใจให้ทำความดี มีคุณค่าทางพุทธศิลป์ทั้งดงาม และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจระหว่าง 15,000-60,000 บาท (พระนิรันดร์ สุจิตโต, 2560)

วสวัตดี เกื่อนคำ (2557) วิจัยเรื่อง การสร้างความหมายและมูลค่าของการเข้าบูชาพระเครื่องหลวงปู่ทวด ผลการวิจัยพบว่า พระเครื่องหลวงปู่ทวดกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากกระบวนกรสร้างพระเครื่อง ประกอบด้วย มวลสาร พิธีปลูกเสก การเผยแพร่ประวัติของหลวงปู่ทวดในเชิงอิทธิฤทธิ์ และประสบการณ์พระเครื่องตามสื่อต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความนิยมในพระเครื่องหลวงปู่ทวด โดยพระเครื่องหลวงปู่ทวดรุ่นแรกถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2497 ถูกสร้างขึ้นโดยพระเกจิอาจารย์จำนวนมาก ซึ่งปรากฏการณ์ที่สำคัญคือในราวปี พ.ศ. 2505 การสร้างพระเครื่องหลวงปู่ทวดโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ขยายฐานความศรัทธาให้แพร่กระจายไปทุกพื้นที่ไม่ใชในภาคใต้ อีกทั้งตลาดพระเครื่องมีส่วนทำให้ได้รับความนิยมมากขึ้นจนกลายเป็นสินค้าที่มีสภาพคล่องสูง จนเกิดทำพระปลอมขึ้น ซึ่งปัจจัยที่ผลต่อราคา คือ ความหายาก ความสวยงาม ประสบการณ์ ชื่อรุ่น การมีพระปลอม กระแสความนิยม ภาวะเศรษฐกิจ และการประกวด

พระเครื่อง โดยเชื่อกันว่าพระเครื่องหลวงปู่ทวดมีพุทธคุณทางด้านแคล้วคลาดปลอดภัย เป็นอิทธิพลมากบริบทของที่ภาคใต้สมัยก่อนที่ไม่ค่อยปลอดภัยและถนนก็ไม่ดี ด้านของผู้บริโภคมีการให้มูลค่าพระเครื่องหลวงปู่ทวดด้านการใช้งานเพื่อให้คุ้มครองผู้บูชามากที่สุด รองลงมาคือการให้มูลค่าด้านมูลค่าในการซื้อขายแลกเปลี่ยน (วสวัตดี เกื่อนคำ, 2557)

ปริชา วงศาสุลักษณ์ (2536) ศึกษาเรื่อง บทบาทของสื่อมวลชน ที่เสริมสร้างคุณค่าให้กับพระเครื่องและพระบูชา ผลการศึกษาพบว่า พระเครื่องและพระบูชา อยู่ในฐานะสื่อที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ตัวสื่อเป็นสาร สร้างความต้องการและความอยากได้ให้แก่ผู้บริโภค การบริโภคพระเครื่องและพระบูชา สามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะคือ เพื่อการใช้สอย เพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจศาสตร์บริโภคทางสัญลักษณ์ และเพื่อภาพพจน์ พระเครื่องและพระบูชาจึงถูกนำมาผลิตซ้ำ เพื่อใช้ทดแทนความต้องการบางประการในสังคมปัจจุบัน โดยสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการมีไว้ในครอบครอง ทำให้เห็นว่าพระเครื่องและพระบูชาเกิดการบริโภคเพื่อภาพพจน์เหนือกว่าคุณค่าของความเป็นจริง (ปริชา วงศาสุลักษณ์, 2536)

สมฤทัย เกษอินทร์ชา และบุญชู ภูศรี (2565) วิจัยเรื่อง พระเครื่องและเรื่องเล่า: กรณีศึกษาพระเครื่องของหลวงปู่มน ทตโต วัดบ้านโนนเจริญ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าพระเครื่องของหลวงปู่มนมี 3 ประเภท คือ พระเนื้อผงว่าน พระเนื้อโลหะ และเครื่องรางของขลัง มีการใช้อักษรยันต์และอักษรธรรมโบราณภาษาส่วนแสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในโอกาสวันทำบุญวันเกิด โดยรูปแบบของพระเครื่องและเรื่องเล่าถึงประสบการณ์ของพระเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อด้านต่าง ๆ เช่น อิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง เป็นต้น (สมฤทัย เกษอินทร์ชา และบุญชู ภูศรี, 2565)

พระกริชวัฒน์ ชยวฑฒโน (2560) ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการพระเครื่องเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ผลของการศึกษาพบว่า พระเครื่องสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระเครื่องที่ถูกสร้างขึ้นในแต่ละช่วงเวลาถูกซ่อนนุบายในการเผยแผ่ศาสนาที่แตกต่างกันออกไป ขณะที่บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการบริหารจัดการพระเครื่องในฐานะกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาปัจจุบันพบว่าใช้ในการสอนปฏิบัติธรรมเมื่อชาวพุทธได้เข้าวัดแล้วได้พระเครื่องกลับไปจะมีสติ นำมาสู่การปฏิบัติธรรม จนเกิดเป็นการเจริญวิปัสสนา นอกจากนี้ด้านรูปแบบการบริหารจัดการพระเครื่องของพระสงฆ์ไทยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการคัดเลือกบุคคล 2) ด้านการทำบัญชีงบประมาณ 3) ด้านการใช้พระเครื่องเป็นสื่อ และ 4) ด้านการจัดการถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างพระเครื่องอย่างถูกต้องโปร่งใส (พระกริชวัฒน์ ชยวฑฒโน, 2560)

อภิวัฒน์ อรัญภูมิ (2548) ศึกษาเรื่อง พระเครื่องกับพระพุทธศาสนาไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษาดังกล่าวพบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่นับถือพระเครื่องเป็นวัตถุมงคลทางศาสนาแต่มีความลักษณะในการใช้และนับถือที่แตกต่างกันออกไป ประกอบด้วย การนับถือเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การใช้เพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัยและคำสอนของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ในปัจจุบันพระเครื่องยังถูกใช้เป็นสินค้าในระบบของพุทธพาณิชย์ (อภิวัฒน์ อรัญภูมิ, 2548)

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์ (2558) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์พระเครื่องในยุคของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พบว่า พุทธศาสนิกชนไทยสร้างพระพุทธรูปไว้บูชาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจสื่อถึงพระพุทธเจ้า และการใช้เพื่อสืบทอดพระศาสนา รวมถึงเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น ก่อนที่จะกลายเป็นเครื่องรางจึงทำให้มีขนาดเล็กลงเพื่อสามารถที่จะพกพาได้สะดวก ส่วนพระเครื่องสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้แก่ พระนางพญา พระขุนแผน และพระกริ่งคลองตะเียน มักเน้นเรื่องการป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ หรือเกิดเมตตามหานิยม (พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, 2558)

พระมหาจันท์ ธมมวิริโย (2567) ทำการวิจัยเรื่อง การบูชาวัตถุมงคลทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า พระเครื่องเป็นวัตถุมงคลทางพุทธศาสนาเพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย ต่อมาภายหลังเกิดเป็นความเชื่อเรื่องพุทธคุณโดยได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณาและการผ่านพิธีปลุกเสกส่งผลถึงด้านจิตใจให้เกิดความมั่นใจด้านการบูชาวัตถุมงคลพบว่าประชาชนนิยมบูชาหลวงพ่อบุญรอดพระใสที่มีอยู่ทุกบ้าน และพระเครื่องที่แต่ละวัดสร้างขึ้นจากงานบุญต่าง ๆ เมื่อบูชาพระเครื่องแล้วจึงส่งผลต่อพฤติกรรมในการรักษาศีล ทำความดี ละเว้นความชั่ว รวมถึงการปฏิบัติตามข้อห้ามของแต่ละวัตถุมงคลอีกด้วย (พระมหาจันท์ ธมมวิริโย, 2567)

บทสรุปงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับพระเครื่องในสังคมไทยประกอบด้วย งานศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการ แนวคิด คติในการสร้าง กระบวนการสร้าง ความเชื่อ และค่านิยมของพระเครื่อง โดยข้อค้นพบจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมักเน้นการอธิบายถึงพระเครื่อง ความสัมพันธ์รวมถึงความเปลี่ยนแปลงระหว่างบริบททางสังคมกับพระเครื่อง ผู้สร้างกับพระเครื่อง หรือผู้ใช้งานกับพระเครื่อง ที่มีความเป็นพลวัต มีความเคลื่อนไหว และปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งยังไม่พบการอธิบายที่เชื่อมโยงแบบองค์รวมระหว่างโครงสร้าง ผู้กระทำการ ปฏิบัติการทางสังคม และพระเครื่อง รวมถึงยังขาดการวิเคราะห์ถึงปฏิบัติการทางสังคมที่ผู้กระทำการใช้ในการต่อสู้หรือต่อรองทางอำนาจกับโครงสร้าง การวิเคราะห์เพื่อสะท้อนถึงเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การสร้างพื้นที่ทางสังคม การสร้างความหมาย หรือการสร้างตัวตนที่ซ่อนอยู่ภายใต้กระบวนการต่าง ๆ เป็นต้น

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อพระเครื่อง และการสื่อความหมาย

พระมหาณัฐพล โพไพ (2561) บทความเรื่อง พระเครื่องกับการเปลี่ยนผ่านวิถีจิตทางความเชื่อและศาสนา บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงที่มาของชื่อพระเครื่อง จำแนกกลุ่มได้ 10 กลุ่ม คือ ที่มาจาก

นามพระพุทเจ้าและสาวก ที่มาจากลักษณะปาง ที่มาจากวัตถุมวลสาร ที่มาจากสถานที่ ที่มาจาก เหตุการณ์สำคัญ ที่มาจากลักษณะเด่น ที่มาจากนามพระสงฆ์และราชทินนาม ที่มาจากบุคคล ที่มา จากสมณานาม และที่มาจากศิลปะยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ จากที่ม้างกล่าวสังเกตได้ว่า พระเครื่อง บางกลุ่มเกิดขึ้นก่อนการตั้งชื่อเรียก การตั้งชื่อเรียกมีวิธีคิดตามบริบทที่โดดเด่น บางกลุ่มมีการตั้งชื่อ ก่อนแล้วจึงสร้างพระเครื่อง เช่น พระที่สร้างโดยพระเกจิอาจารย์ สร้างเพื่อสาธารณะประโยชน์ สร้าง ขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เหรียญอนุสรณ์ที่ระลึก ในขณะที่มีการสร้างพระเครื่องพิมพ์ซ้ำ และตั้งชื่อเรียก เหมือนเดิม แต่เพิ่มเติมระบุให้แตกต่าง ที่มาของชื่อพระเครื่องจึงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านวิธี คิดตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (พระมหาณัฐพล โพไฟ, 2561, 662-663)

พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร และจินดา งามสุทธิ (2562) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ลักษณะการใช้ ภาษาตั้งชื่อพระเครื่องเพื่อสร้างอุดมการณ์ทางความเชื่อในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า ที่มาของชื่อ พระเครื่องมีที่ม้างนี้ คือ 1. นามพระพุทเจ้าและสาวก 2. ลักษณะปาง 3. วัตถุมวลสาร 4. สถานที่ 5. เหตุการณ์สำคัญ 6. ลักษณะเด่น 7. นามพระสงฆ์และราชทินนาม 8. นามบุคคล 9. สมณานาม และ 10. ศิลปะยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ พบลักษณะภาษา 3 กลุ่มคือ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และกลุ่มภาษาไทยผสมภาษาต่างประเทศ ส่วนโครงสร้างการสร้างคำในชื่อของพระเครื่องพบว่า สร้าง จากคำจาก คำประสม คำสนธิ และคำยืม นอกจากนี้ การใช้ภาษายังสะท้อนถึงความสัมพันธ์กับชื่อ พระเครื่องในด้านเศรษฐกิจ ระบบเครือญาติ เพศอายุ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และตำนาน (พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร และจินดา งามสุทธิ, 2562, 37)

บทสรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อพระเครื่อง และการสื่อความหมาย พบว่า ที่มาของชื่อพระเครื่องสามารถจำแนกได้หลายกลุ่ม มีทั้งชื่อที่ถูกตั้งหลังการสร้างพระ และก่อนการ สร้างพระเครื่อง นอกจากนี้พบว่าการใช้ภาษาและการตั้งชื่อสามารถสะท้อนถึงความสัมพันธ์ในด้าน เศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ทางสังคม เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ได้ดี แต่สิ่งขาดในการศึกษาแนวนี้ยังขาด การวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงในการตั้งชื่อว่ามีเคลื่อนไหลอย่างไรจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.6.3 งานวิจัยพระเครื่องและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ลุย กานต์สมเกียรติ (2555) ได้กล่าวถึงมติเถรสมาคมที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องไว้ดังนี้

1. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 28/2540 ให้เจ้าคณะผู้ปกครองสอดส่องดูแลห้ามเรื่องเกี่ยวกับ พุทธพาณิชย์ บอกรับห่วย ทำพิธีไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังและวัตถุมงคล
2. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2543 การโฆษณาพระพุทธรูป/พระเครื่องและวัตถุมงคลใน สื่อหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์
3. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 22/2544 การสร้างปูชนียะวัตถุรูปเคารพในวัด

4. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 4/2545 การสร้างพระพุทธรูป ปูนียัตถุและรูปปั้นต่าง ๆ ที่ใช้ประดับตกแต่งสถานที่

5. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 5/2546 การหลอกลวงพระเครื่องให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติภายในวัด (ลัษ กานต์สมเกียรติ, 2555, 67)

ศศิวิมล สิทธิโชค (2557) ศึกษาเรื่อง ปัญหาในการควบคุมการจัดสร้างและการเช่าบูชาวัตถุมงคลตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า วัตถุมงคลถือเป็นสินค้า ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 และตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (ศศิวิมล สิทธิโชค, 2557, 121)

พระสุริยา คงคาไหว และพระมหากษัตริย์ คำหารพล (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วัตถุมงคลพระเครื่อง กับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ผลการศึกษาพบว่า วัตถุมงคลประเภทพระเครื่องสามารถจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาได้ หากเป็นผู้ที่สร้างสรรค์วัตถุมงคลพระเครื่องรุ่นหรือพิมพ์นั้นด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามในการจดทะเบียนนั้น กรมทรัพย์สินทางปัญญาไม่ได้มีการตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์วัตถุมงคลงานของผู้อื่นหรือไม่ ดังนั้นการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาจะมีประโยชน์เมื่อผู้ที่ทำการจะทะเบียนเป็นผู้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้นมาด้วยตนเอง (พระสุริยา คงคาไหว และพระมหากษัตริย์ คำหารพล, 2561, 537)

ถึงแม้ว่าบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้นได้ระบุถึงสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของประชาชน แต่ไม่ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการควบคุม การจัดสร้าง และหรือจัดจำหน่าย พระเครื่อง รวมถึงวัตถุมงคลแต่อย่างใด ขณะที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาฉบับเดียวที่มีอยู่ในประเทศไทย ก็ไม่พบข้อบัญญัติที่ห้ามขึ้นเพื่อการค้า ควบคุม หรือดูแลการจัดสร้างพระเครื่องที่ถือว่าเป็นวัตถุทางศาสนาโดยตรง อย่างไรก็ตามพบแนวปฏิบัติในการสร้างพระเครื่องในเอกสาร มติมหาเถร จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ได้แก่

1. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 22/2544 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 367/2544 เรื่องการสร้างปูนียัตถุ รูปเคารพในวัด ที่มุ่งเน้นให้มีการสร้างปูนียัตถุ หรือรูปเคารพภายในวัดให้มีความเหมาะสม และต้องมีการรายงานผู้บังคับบัญชาชั้นปกครองตามลำดับ

2. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 4/2545 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 80/2545 เรื่องการสร้างพระพุทธรูป ปูนียัตถุและรูปปั้นต่าง ๆ ที่ใช้ประดับตกแต่งสถานที่

3. มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2547 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 81/2547 เรื่องการโฆษณาพระพุทธรูป/พระเครื่องและวัตถุมงคลในสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุโทรทัศน์

ดังนั้น คำสั่งที่ปรากฏออกมา ไม่ได้มีการห้ามสร้าง แต่เน้นการกำกับ ควบคุม เรื่องการจำหน่ายวัตถุมงคลให้เกิดความเหมาะสมเท่านั้น (อุดม จันทิมา, 2561, 47-48)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับพระเครื่องและกฎหมาย พบว่าพระเครื่องในฐานะที่เป็นวัตถุมงคลชนิดหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นสินค้า ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 และตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 สามารถนำไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาได้ อย่างไรก็ตามยังไม่พบข้อบัญญัติในกฎหมายที่สร้างขึ้นเพื่อกำกับ ควบคุม หรือดูแลการจัดสร้างพระเครื่องที่ถือว่าเป็นวัตถุทางศาสนาโดยตรง พบเพียงแนวทางปฏิบัติในการสร้างพระเครื่องในมติมหาเถรสมาคม ดังนั้นจึงไม่ได้เป็นการห้ามสร้าง แต่เน้นการควบคุมด้านการจำหน่ายให้เหมาะสมเท่านั้น จึงเป็นการเปิดช่องว่างให้มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการสามารถสร้างหรือใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือหนึ่งในปฏิบัติการทางสังคมได้

2.6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระไพศาล วิสาโล (2546) ศึกษาเรื่อง พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต โดยในหนังสือเล่มนี้พระไพศาลได้กล่าวถึง จุดเปลี่ยนของพุทธศาสนาไทยในอดีต เช่น การที่นรกรสวรรค์ถูกลดความสำคัญลง การแทรกแซงของโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ พุทธธรรมภายใต้อิทธิพลของลัทธิชาตินิยม พุทธศาสนากับความเป็นไทย เป็นต้น จากนั้นพระไพศาลได้อธิบายถึงแนวโน้มของพุทธศาสนาในประเทศไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม อีกทั้งเสนอแนวทางออกจากวิกฤติของพุทธศาสนาไว้ว่าจะมีการปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการสร้างพุทธธรรมเพื่ออนาคต มีการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้ทันสมัย มีการยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ และมีการสร้างสรรค์สัมพันธภาพใหม่ให้พุทธบริษัท ทั้งหมดนี้เพื่อให้วัดกลับมามีบทบาทสำคัญในสังคมมากขึ้น อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาไทยในบริบทสังคมใหม่นี้ วัดก็ต้องเผชิญปัญหาท้าทายในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีปัจจัยมาจากทั้งภายในและภายนอกวัด เช่น ความเฟื่องฟูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์ภายในวัด เกิดจากความพยายามของพระสงฆ์ในการหาวิธีดึงดูดคนเข้าวัดให้มากขึ้น ท่ามกลางการเติบโตของลัทธิพิธีหรือสำนักทรงที่เกิดขึ้นใหม่มากมายในปัจจุบันที่กำลังแย่งชิงฐานลูกค้าหรือคนให้ออกห่างไปจากพุทธศาสนากระแสหลักและวัด รวมการเผชิญหน้ากับบริโภคนิยมด้วย (พระไพศาล วิสาโล, 2546)

เช่นเดียวกับงานของ กาญจนานันท์ ประธาตุ (2560) ที่กล่าวถึงความท้าทายและการยืนหยัดของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยที่มีสภาพโดยรวมอยู่ในสภาวะเสื่อมถอย ทั้งด้านสภาพวัดและพระสงฆ์ที่เจ้าอาวาสไม่มีศักยภาพเพียงพอในการบริหารจัดการภายในวัด ด้านสภาพพุทธศาสนิกชนที่มุ่งหาความสำเร็จผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลัง หรือไสยศาสตร์ ด้านสภาพสังคมไทยที่มีลักษณะเลียนแบบและอ้างอิงวัฒนธรรมตะวันตก รวมถึงการที่สภาวะการณ์ของโลกถูกชักนำโดยประเทศกลุ่มชาติตะวันตก ส่งผลให้พุทธศาสนาในประเทศไทยจะต้องยืนหยัดต่อหลักการทางพุทธศาสนาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมแบบบริโภคนิยม ต้องมีการปรับระบบการศึกษาให้ทันต่อโลก และต้องมีการปรับองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย นอกจากนี้พุทธศาสนาในประเทศไทย

ไทยยังต้องเผชิญปัญหาความท้าทายเชิงลบ 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการปกครอง ปัญหาด้านคำสอน ปัญหาด้านพระวินัยอีกด้วย (กาญจนาณัฐ ประธาตุ, 2560, 106-114)

นอกจากนี้งานของ ปฐมา ภู่น้อย (2566) ยังตอกย้ำถึงการที่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย จะต้องเกิดการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีและวัฒนธรรม เนื่องจากคนในสังคมยุคใหม่ไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือศึกษาพระธรรมเหมือนในอดีต อย่างไรก็ตามหลักปรัชญาและหลักธรรมทางพุทธศาสนายังคงสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี แต่ต้องเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของประชาชนในยุคดิจิทัล ซึ่งหนึ่งในกลยุทธ์การแข่งขันในการดึงดูดคนให้เข้าวัดหรือเข้าหาพระพุทธศาสนา ควรกระทำด้วยการส่งเสริมการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์โดยไม่มีการบิดเบือนพระธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อรักษา สืบทอดพระพุทธศาสนา และต่อสู้กับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ปฐมา ภู่น้อย, 2566, 1-12)

โดยสรุปการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ส่วนมากยอมรับว่าองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งวัดและการปกครองคณะสงฆ์มีความจำเป็นที่จะต้องเกิดการปฏิรูปเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยประเด็นที่น่าสนใจคืองานศึกษากลุ่มนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอทางออกหรือวิธีการแก้ไขปัญหาในระดับมหภาค แต่ยังขาดการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกที่ลงลึกถึงระดับปฏิบัติการ

2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตลาด ธุรกิจ และเศรษฐกิจของพระเครื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการเช่าบูชาพระเครื่อง ได้แก่ งานของ วันวิสาข์ อมรวัชรพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าบูชาพระเครื่อง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าพระเครื่องมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ โดย ความสมบูรณ์ของพระเครื่อง มีความสำคัญมากที่สุด (วันวิสาข์ อมรวัชรพันธ์, 2556, 30-32)

ขณะที่ ชัยภักดิ์ อรัญญภูมิ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าพระเครื่องในตลาดทิพย์เนตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดกลับมีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ การรับประกันพระแท้ตลอดชีพ ร้านพระเครื่องมีอัตราชัยดีต่อลูกค้า รับเช่าคืนโดยหัก % ตามข้อตกลง และมีการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลประเภทพระเครื่องที่ต้องการเช่ามากที่สุด คือ พระเนื้อดิน (ชัยภักดิ์ อรัญญภูมิ, 2560, 69-70)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นและทัศนคติต่อส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ งานของ ไพศาล เอกบุญเขต (2547) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้าพระเครื่องของผู้บริโภค ที่ศูนย์พระเครื่อง ตลาดนัดจตุจักร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคมีทัศนคติต่อด้านตัวสินค้า ราคา รวมถึงด้านทำเลที่ตั้ง อยู่ในระดับดี รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการตลาดรวมมีระดับทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพสมรส ที่อยู่ อายุ การศึกษา ทัศนคติเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเข้าพระเครื่องของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ไพศาล เอกบุญเขต, 2547, 102-104)

วีรศา ไตลังคะ (2553) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเข้าบูชาพระเครื่องของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ประชาชนมีทัศนคติต่อ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา อยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาดซึ่งอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ ทัศนคติต่อส่วนผสมทางการตลาด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเข้าพระเครื่องของประชาชนเช่นกัน (วีรศา ไตลังคะ, 2553, 103-111)

และงานของ สุรเดช ว่องเจริญพร (2562) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเข้าพระเครื่องในศูนย์พระเครื่อง SC Plaza สายใต้ใหม่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านราคาและด้านการส่งเสริมการตลาด นอกจากนี้พบว่าส่วนผสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับการเข้าพระเครื่องด้านงบประมาณในการเข้าต่อครั้ง ความถี่ในการเข้า และจำนวนในการเข้าต่อครั้ง (สุรเดช ว่องเจริญพร, 2562, 83)

นอกจากนี้ ศิริพร เจนวิทยามรเวช (2554) ยังได้ศึกษาถึงเรื่อง พฤติกรรมการเข้าบูชา ความเชื่อและความศรัทธาในพระเครื่องและวัตถุมงคลของเกสัชกร พบว่าปัจจัยที่กระตุ้นให้เกสัชกรแสดงออกทางพฤติกรรมในการเข้าบูชาพระเครื่องมี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านจิตวิทยา ปัจจัยส่วนบุคคล และด้านเทคโนโลยี โดยเกสัชกรได้ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติด้านพุทธศิลป์และพุทธคุณของพระเครื่องเป็นหลัก ขณะที่ด้านวัตถุประสงค์ของการสะสมหรือแขวนพระเครื่องของเกสัชกร ประกอบด้วย เพื่อศึกษาในเชิงศิลปวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ด้านความเชื่อพระเครื่องเสมือนตัวแทนแห่งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งผ่านพิธีปลุกเสกจนมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถให้อิทธิฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์แก่ตนได้ (ศิริพร เจนวิทยามรเวช, 2554)

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริโภค ได้แก่ งานของ ธนกร สีตะลาลัย (2558) เรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของผู้ประกอบการธุรกิจพระเครื่อง ในศูนย์พระเครื่อง ห้างสรรพสินค้าพันธุ์ทิพย์พลาซ่า จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านที่ได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากคือ ด้านการบริการอย่าง ก้าวหน้า ด้านการบริการอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริการอย่างเสมอภาค ด้านการบริการอย่างทันเวลา และด้านการบริการอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อาชีพ รายได้ และ ประสบการณ์เกี่ยวกับพระเครื่องต่างกัน จะมีระดับความพึงพอใจการให้บริการแตกต่างกัน ขณะที่ ลูกค้าที่มีอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่ได้ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน (ธนกร สีตะลาลัย, 2558, 84-88)

ขณะที่ อภินันท์ จันตะนิ (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจพระเครื่องเมืองไทย พบว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจพระเครื่องหากเป็นพระเครื่องที่สร้างขึ้นใหม่จะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เริ่มต้นตั้งแต่ประมาณ 500 บาท ไปจนถึงพระเครื่องระดับเบญจภาคีหากเป็นพระสมเด็จจักรพรรดิจะมีมูลค่ามากถึง 55 ล้านบาท โดยปัจจัยที่ใช้ตัดสินใจซื้อพระเครื่องคือ ความเก่าแก่ ความหายาก ความ เป็นพระแท้และสภาพของพระเครื่อง รวมถึงประวัติด้านพิธีกรรมและประสบการณ์ของพระเครื่อง การตัดสินใจซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนพระเครื่องเป็นไปตามมูลค่าที่ตนพอใจและขึ้นอยู่กับประเภทของ พระเครื่อง ซึ่งการตัดสินใจซื้อขายพระเครื่องของคนทั่วไปมีผลต่อความนิยมในการซื้อขายหรือ แลกเปลี่ยนพระเครื่อง โดยมีเงินหมุนเวียนทั้ง 4 ภูมิภาค แต่ละภูมิภาคประมาณ 10,000 ล้านบาท (สุจินต์ วิชัยวงศ์, 2559)

โดยสรุปการศึกษาศึกษาเกี่ยวข้องการตลาดและธุรกิจอธิบายโดยใช้วิธีศึกษาแบบเชิงปริมาณ และวิธีทางสถิติ การอธิบายยังคงติดอยู่กับกรอบของการคำนวณภายใต้ข้อมูลที่เก็บได้จาก แบบสอบถาม ณ ช่วงเวลาที่ทำการวิจัย จึงสามารถอธิบายเกี่ยวกับพระเครื่องได้เพียงไม่กี่ด้าน เช่น ปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการเช่าพระ พฤติกรรมและความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของผู้บริโภค พระเครื่อง เป็นต้น ทำให้การศึกษาขาดการเชื่อมโยงในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเป็น พลวัต

2.6.6 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เชิงเนื้อหาส่วนมากเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้าน ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา พัฒนาการของพระเครื่องในสังคมไทย กระบวนการสร้างพระเครื่องพิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม การตั้งชื่อพระเครื่อง การสื่อความหมาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พุทธศาสนาในประเทศไทย การตลาดและธุรกิจพระเครื่อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงของวิธีวิทยา พบว่า งานวิจัยเชิงคุณภาพส่วนมากเป็นงานที่ใช้วิธีวิทยาทางด้านประวัติศาสตร์ ศึกษาถึงพัฒนาการ วิวัฒนาการ ของพระเครื่องในสังคมไทย เช่น งานของ ยอช เซเดส์ (2495), นิติ กสิโกศล (2547), ฉลอง สุนทรวาณิชย์ (2551), ญัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ (2554) เป็นต้น งานด้านสัญญาวิทยาและการให้ความหมาย ได้แก่ รอบทิศ ไวยสุศรี (2551), พระสุรศักดิ์ กิตติปัญญา (2552), พระมหาญัฐพล โพไพ (2561) เป็นต้น งานศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับชื่อของพระเครื่อง เช่น งานของ พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร, และจินดา งามสุทธิ (2562), พระมหาญัฐพล โพไพ (2560) เป็นต้น และงานด้านปรากฏการณ์วิทยา ที่วิเคราะห์ สืบค้น ให้ความหมาย อธิบายประสบการณ์ปราศจากอคติและการคิดล่วงหน้าจากผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษา เช่น งานของ ศิริพร เจริญวิทยาอมรเวช (2554)

ขณะที่งานวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนมากเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจที่ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาถึง ปัจจัยต่าง ๆ ส่วนผสมทางการตลาด ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่กับพฤติกรรมผู้บริโภคพระเครื่อง หรือมีความสัมพันธ์กับด้านต่าง ๆ ในธุรกิจพระเครื่อง เช่น งานของ วันวิสาข์ อมรวัชรพันธ์ (2556), ไพศาล เอกบุญเขต (2547), และสุรเดช ว่องเจริญพร และธนสุวิทย์ ทับทิมรัษฎ์ (2562) งานที่ศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้บริโภค ได้แก่ ธนกร สีตะลาสัย (2558)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่อง “โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีโครงสร้างและผู้กระทำการมาใช้เป็นทฤษฎีหลักในการดำเนินการวิจัยตามที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เพื่อให้เห็นภาพของโครงสร้างและผู้กระทำการที่จะปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่าง โครงสร้างและผู้กระทำการ โดยใช้วิธีการถอดความจากเอกสารและวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนมาในบทนี้จำนวนหนึ่ง เนื่องจากผู้วิจัยยังไม่พบงานชิ้นใดที่นำทฤษฎีโครงสร้างและผู้กระทำการมาใช้อธิบายหรือดำเนินการวิจัยในงานที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่อง ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้คือ

ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า โครงสร้างสร้างทางสังคมมีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้าง พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง การแพร่กระจาย ของพระเครื่องในสังคมไทย โดยโครงสร้างที่สามารถพบและถอดความจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย การเมือง เศรษฐกิจ ครอบครัว ศาสนา สถาบันทางการศึกษา สื่อมวลชน และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต

ขณะที่พระเครื่องนั้นถือได้ว่าเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการผลิตซ้ำ และปัจจุบันพระเครื่องมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นสามารถแบ่งกลุ่มของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับฐานะผู้กระทำการออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้สร้างหรือผู้ผลิต กลุ่มผู้ขายหรือแจกจ่าย กลุ่มผู้ซื้อหรือกลุ่มผู้บริโภค

กลุ่มผู้สร้างหรือผู้ผลิต คือ กลุ่มของผู้กระทำการต้นทางที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดสร้างพระเครื่องรุ่นต่าง ๆ ได้แก่ พระเกจิอาจารย์ ผู้จัดสร้างหรือผู้ขออนุญาตจัดสร้าง (สามารถพบได้ในรูปแบบ

ของบุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงาน) ผู้ออกแบบ ผู้ประกอบการโรงงานผลิตพระเครื่อง ผู้ช่วยหรือผู้จัดพิธีต่าง ๆ ผู้ปลุกเสกพระเครื่อง เป็นต้น

กลุ่มผู้ขายหรือแจกจ่าย คือ กลุ่มของผู้กระทำการที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการกระจายหรือช่วยในการกระจายพระเครื่องสู่ปลายทางคือกลุ่มผู้ซื้อหรือกลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ พระเกจิอาจารย์ พระสงฆ์ ผู้จัดสร้างหรือผู้ขออนุญาตจัดสร้าง กรรมการวัด ผู้ประกอบการซื้อขายพระเครื่อง สื่อมวลชน เป็นต้น

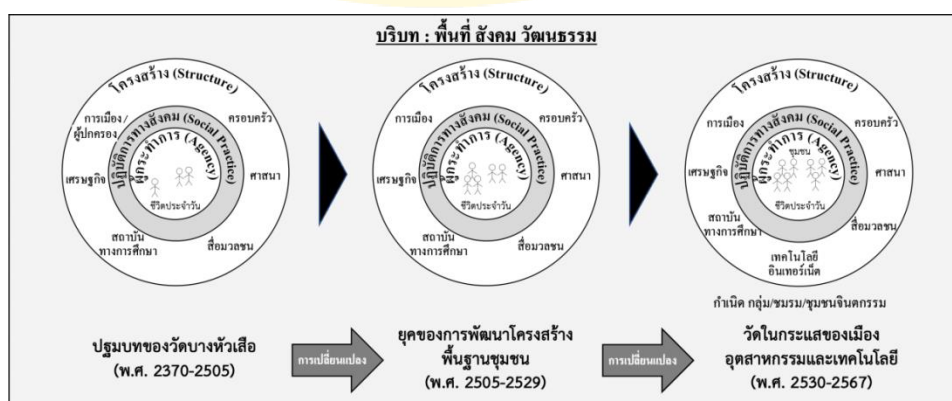
กลุ่มผู้ซื้อหรือกลุ่มผู้บริโภค คือ กลุ่มของผู้กระทำการปลายทางหรือกลุ่มผู้ใช้พระเครื่อง ได้แก่ ผู้ใช้ ผู้ศรัทธา ผู้ประกอบการซื้อขายพระเครื่อง นักสะสม นักลงทุน เป็นต้น

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องในบทนี้ พบว่า พระเครื่องมีความเป็นพลวัตของแนวคิด คติ วัตถุประสงค์ในการสร้างพระเครื่อง แม้กระทั้งการตั้งชื่อพระเครื่องนั้นมีความเคลื่อนไหวและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ขณะที่โครงสร้างและผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องก็มีความเป็นพลวัตปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเช่นกัน ในอดีตโครงสร้างและผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องนั้นอาจมีไม่มากหลากหลายประเภทหรือกลุ่มนัก แต่ปัจจุบันสามารถพบโครงสร้างและผู้กระทำการที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระเครื่องได้หลากหลายประเภทหรือกลุ่มมากขึ้น

จากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปและแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันและข้อจำกัดต่าง ๆ ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นข้อมูลสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้วิจัยตกผลึกทางความคิด และจะใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การศึกษาวิจัยเรื่อง โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ตกผลึกเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพ

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

พระเครื่อง ที่เชื่อกันว่าพระเครื่องอาจช่วยคุ้มครอง ป้องกัน ผู้ที่บูชาติดตัวให้พ้นจากอันตราย ทำให้เป็นที่รักของคนทั่วไป และส่งเสริมบารมีให้เจริญก้าวหน้าได้นั้น เดิมทีเคยเป็นพระพิมพ์ที่สร้างขึ้นเพื่อสักการบูชา เป็นเครื่องรำลึกถึงพระธรรม และเป็นเครื่องสืบทอดพระศาสนา ต่อมาพระพิมพ์ได้ถูกทำให้กลายเป็นพระเครื่อง ที่มาจากคำว่า พระเครื่องราง เครื่องรางนั้นผ่านพิธีกรรมตามคติพุทธศาสนาในรูปของยันต์และเวทมนตร์คาถาเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิปัญญา (ฉลอง สุทราวาณิชย์, 2551ข, 1-4)

ยุคแรก การสร้างพระเครื่องยังไม่มีเรื่องของผลประโยชน์ พระเครื่องถูกสร้างเพื่อแจกจ่ายให้ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัด หรือแจกให้ทหารที่ไปรบในสงคราม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความเชื่อ และรูปแบบของพระเครื่องเปลี่ยนไปตามปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีอิทธิพลต่อแนวคิดและความนิยมของพระเครื่อง เนื่องจากผู้คนที่ต้องการแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จนนำมาสู่การแพร่หลายของพระเครื่องในที่สุด (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554, 199-201) อีกทั้งช่วงปี พ.ศ. 2473 เป็นต้นมา วัฒนธรรมพระเครื่องเริ่มเข้าสู่ยุคพุทธพาณิชย์ ดังกรณีของการออกให้เช่าเหรียญพระแก้วมรกต และเหตุการณ์สำคัญคือ การสร้างพระชุด 25 พุทธศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500 เพื่อหาเงินสร้างพุทธมณฑล รวมถึงการสร้างพระเครื่องเพื่อหารายได้เพื่อสาธารณประโยชน์ สาธารณกุศล ของพระเกจิด้วย (ชนัญญ์ เมฆหมอก, 2556, 155)

ผู้วิจัยจึงได้ตกผลึกกรอบแนวคิดที่จะทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ เพื่อศึกษาโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ และเพื่อศึกษาผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัว ภายใต้การเปลี่ยนแปลงด้านบริบทของพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรม โดยแบ่งกรอบการวิจัยออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1. ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ. 2370 – 2505) วัดบางหัวเสือเป็นวัดสมัยอยุธยาตอนปลายตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าวัดอยู่ทางทิศตะวันตกติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศเหนือติดคลองบางหัวเสือบน ทิศใต้ติดคลองบางหัวเสีล่าง สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2300 เดิมเป็นคลังเสบียงเก่ามีลักษณะเป็นฉางข้าวขนาดใหญ่ของพระเจ้าตากสินที่ถูกปล่อยรกร้าง ชาวบ้านช่วยกันบูรณะก่อนจะสร้างพระอุโบสถขึ้นซึ่งทำมาจากฉางข้าวเดิมและปลูกกุฏิขึ้นเป็นวัดในที่สุด (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 42) แต่บางข้อสันนิษฐานก็ระบุว่าวัดสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2370 (เดิมชื่อเดิม วัดบางศิคะเสื่อ) เนื่องจากสันนิษฐานได้ว่าหลวงพ่อบัวเป็นเจ้าอธิการรูปแรกและเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของวัด และหลวงพ่อบัวท่านเกิดประมาณปี พ.ศ. 2358 (เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย, 2562) โดยพบหลักฐานที่สำคัญคือ รูปหล่อหลวงพ่อบัวขนาดเท่าองค์จริง ประดิษฐานอยู่ที่วัดบางหัวเสือมาอย่างยาวนานโดยไม่ทราบปีและผู้สร้าง

ช่วงเวลานี้ยังมีชาวบ้านอาศัยอยู่เพียงไม่กี่หลังคาเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพอ เลี้ยงชีพ ทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นหลัก “...สมัยยายทวด ยายของผมตายตอนอายุ 87 ถ้าอยู่ตอนนี้อายุ ร้อยกว่าแล้ว ตอนอายุ 70 แล้วยังขึ้นน้ำตาลอยู่เลย คือพ่อของยายเนี่ยทำน้ำตาลมะพร้าวมาก่อน แล้ว ทำกันมาเป็นร้อยปี...” การคมนาคมขนส่งยังใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง (สุชาติ ไม้ตศิริ, 2566)

ในยุคนี้ วัดบางหัวเสือมีเจ้าอาวาสปกครองรวม 4 รูป คือ หลวงพ่อบัว (รูปเดียวกับหลวงพ่อบัว วัดรวก อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ) หลวงพ่ออิน หลวงพ่อผิน และหลวงพ่อยู่ตามลำดับ พระเครื่องวัดที่บางหัวเสือถูกสร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยหลวงพ่อบัว พระเครื่องวัดบางหัวเสือระยะแรก โดยเฉพาะพระเครื่องของหลวงพ่ผินขึ้นชื่อด้านแคล้วคลาด คงกะพัน ป้องกันอันตราย “...ท่านทำไว้ ใครมาหาท่านก็อยากแจกไว้สืบทอดถึงเพื่อสืบทอดพระศาสนา ไว้ใส่ตามเจดีย์บ้าง...” (สนั่น ติจรัง, 2566) นอกจากนี้ท่านยังมีฝีมือด้านงานช่างโดยพบหลักฐานเป็นถาวรวัตถุและเสนาสนะภายในวัด ได้แก่ ซ่อฟ้า ใบระกา ธรรมาสันโบราณ ศาลาหลังเก่า เป็นต้น (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 52-53) ตลอดจนท่านยังมีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านสรรพคุณของว่านยา รวมถึงสมุนไพรต่าง ๆ เป็นอย่างดี โดยพบหลักฐานคือ “...บางอันมีใบลานดำ ๆ อันนั้นก็มีนะที่เป็นยาต่าง ๆ ยารักษาโรคต่าง ๆ เป็นสมุดข่อย...” เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑวัดบางหัวเสือ (สมุทรปราการบ้านเกิด, 2565) วัดในยุคนี้จึงเป็นที่พึ่งพิงแก่ชาวบ้านยามป่วยไข้อีกด้วย ระยะแรกของยุคนีวัดบางหัวเสือเป็นที่รู้จักเพียงแคภายในตำบลบางหัวเสือและละแวกใกล้เคียงเท่านั้น เนื่องจากวัดยังไม่มีถาวรวัตถุมากนักและประชากรบริเวณนั้นยังมีจำนวนไม่มาก จนกระทั่งถึงสมัยหลวงพ่ผินเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้เริ่มทำนุบำรุง ปฏิสังขรณ์ เสนาสนะต่าง ๆ รวมถึงสร้างศาลาการเปรียญหลักเก่า ศาลาริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งหน้าวัด สร้างกุฏิ จนได้ชื่อว่าเป็นวัดที่สวยงามแห่งหนึ่งในย่านนั้น

ต่อมาเป็นยุคภายใต้การปกครองของ หลวงพ่อยุ้ยธัมมเทโช (พระครูวิบูลสิกขกิจ) เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 4 ต่อจากหลวงพ่ผิน ท่านย้ายมาอยู่ที่วัดบางหัวเสือ ประมาณปี พ.ศ. 2432 เมื่อท่านมาอยู่วัดบางหัวเสือ ท่านได้มาพบกับหลวงพ่เที่ยงซึ่งบวชเดือนและปีเดียวกันกับหลวงพ่อยู่ (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 97-98) ครั้งเมื่อหลวงพ่ผินมรณภาพปี พ.ศ. 2454 กรรมการวัดและชาวบ้านได้นิมนต์ให้หลวงพ่เที่ยงขึ้นเป็นเจ้าอาวาสแทน แต่ท่านปฏิเสธ ท่านจึงสละให้หลวงพ่อยู่ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสแทน แต่ชาวบ้านก็ยังถือว่า วัดบางหัวเสือเป็นวัด 2 เจ้าอาวาส ต่อมาหลวงพ่ทั้ง 2 รูปได้ช่วยกันพัฒนาวัด จนเจริญรุ่งเรือง (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 74)

หลวงพ่อยู่ท่านเป็นพระนักพัฒนา ท่านพัฒนาวัดด้านต่าง ๆ ให้เจริญรุ่งเรือง การสร้างเสนาสนะหลัก ๆ ของวัดที่ควรมี เช่น การสร้างมณฑป สร้างวิหาร สร้างหอพระไตรปิฎกกลางน้ำ (ประยูร กลิ่นหอม, สนั่น ติจรัง, และสุชาติ ไม้ตศิริ, 2566) โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านการศึกษาในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ หลวงพ่อยู่ท่านจึงให้สร้างอาคารเพื่อที่จะใช้เป็นโรงเรียนสำหรับสอนนักเรียน

แก่พระภิกษุสามเณรขึ้นในปี พ.ศ. 2471 แต่เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ท่านเห็นว่าไม่เหมาะสมจึงได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนอนุบาลแทน ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ก็โอนกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนนี้ได้รับอนุญาตเปิดเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาใช้ชื่อในขณะนั้นว่า โรงเรียนประชาบาล ตำบลบางหัวเสือ 1 ปัจจุบันคือ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ (บุญนาค-ประชาอุทิศ) ตั้งอยู่ในเขตธรณีสงฆ์วัดบางหัวเสือ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 2 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (โรงเรียนวัดบางหัวเสือ, ม.ป.ป.)

วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ยุคนี้ ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมทำน้ำตาลมะพร้าวอยู่ ความสะดวกสบายยังไม่มี ไฟฟ้า น้ำประปายังไม่มีใช้ การคมนาคมก็ยังใช้เรือในการเดินทางอยู่เป็นส่วนใหญ่โดยใช้เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองต่าง ๆ ตลอด 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีวัดไม่มากนัก วัดบางหัวเสือจึงเริ่มเป็นที่รู้จักของคนนอกพื้นที่ตลอดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามากขึ้น (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ช่วงปลายของยุคนี้ การคมนาคมทางบกเริ่มมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบางหัวเสือ ได้แก่ การตัดถนนสุขุมวิท ซึ่งปลายถนนตัดมาถึงตัวเมืองสมุทรปราการได้เปิดใช้งานเมื่อ 8 กันยายน 2479 และถนนสุขุมวิทช่วงสมุทรปราการถึงสะพานคลองด่านฝั่งตะวันตกก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2482 ต่อมายังมีการสร้างถนนทางหลวงหมายเลข 3113 สายสำโรง-ท่าหิน ปัจจุบันคือถนนปู่เจ้าสมิงพราย เชื่อมต่อจากถนนสุขุมวิทบริเวณตำบลสำโรงเหนือไปสิ้นสุดยังแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ทำให้การคมนาคมทางบกสะดวกและรวดเร็วขึ้นเป็นอย่างมาก (สุคนธ์ สุนธิและคณะ, 2543 อ้างถึงใน สรร เกียรติ กุลเจริญ, 2558, 44-45) อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของชาวบางหัวเสอกียังคงใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำอยู่ เนื่องจากพื้นที่ตำบลบางหัวเสือเป็นพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเหมือนทางตัน ยังไม่มีถนนเชื่อมโยงออกไปยังถนนปู่เจ้าสมิงพราย ชาวบ้านจึงยังคงใช้เรือเป็นพาหนะและใช้การเดินทางเป็นส่วนใหญ่

ด้านพระเครื่องในช่วงนี้ หลวงพ่ออยู่ท่านสร้างพระเครื่องด้วยตัวท่านเองไม่มากนัก หากแต่จะเป็นการขออนุญาตจัดสร้างและนำมาถวายให้ท่านเป็นผู้ปลุกเสก พระเครื่องหลวงพ่ออยู่เป็นที่ขึ้นชื่อด้านแคล้วคลาด คงกระพันเป็นที่เลื่องลือสืบเนื่องจวบจนปัจจุบัน (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 99) นอกจากนี้ ยุคนี้มีการรับเอาเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาใช้ในการผลิตพระเครื่องด้วย เช่น เทคโนโลยีการถ่ายภาพ เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ เป็นต้น พระเครื่องในยุคนี้หลวงพ่ออยู่ ท่านได้นำพระเครื่องแจกให้ผู้ร่วมงานบุญต่าง ๆ ผู้ที่มาลงแขกช่วยเหลือในกิจกรรม งานของวัดเป็นการตอบแทน (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566) ขณะที่พระเครื่องของหลวงพ่อเที่ยงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในด้านคงกระพัน เมตตา โชคลาภ คือพระปิดตาหลวงพ่อเที่ยง ผู้ที่ต้องการพระเครื่องของหลวงพ่อเที่ยงไว้ใช้ติดกาย บ้างก็มีความตั้งใจมาขอรับของจากมือของท่าน บ้างก็ถึงขั้นจูงวัวจูงควายมาแลกกับพระเครื่องของท่านเลยทีเดียว (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 75)

2. ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505 – 2529) ตรงกับสมัยการปกครองของ พระครูพิพัฒนสมุทฺรคุณ หรือหลวงพ่อนพ ภูมิโต ในช่วงแรกของหลวงพ่อนพท่านได้พัฒนาวัดต่อจากหลวงพ่อยู่ โดยพบหลักฐานผ่านพระเครื่องที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึกในเหตุการณ์สำคัญต่าง แต่ในช่วงปลายของยุคนี้ชาวบ้านบางหัวเลื้อกลับเข้าวัดทำบุญที่วัดบางหัวเลื้อน้อยลง ส่วนหนึ่งเป็นเหตุมาจากปัญญาของหลวงพ่อนพเจ้าอาวาสขณะนั้นปกครองพระไม่ได้ ทางเจ้าคณะจังหวัดจึงได้สั่งปลดจากการเป็นเจ้าอาวาส (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

ประกอบกับในยุคนี้เองที่วิถีชีวิตชาวบ้านบางหัวเลื้อก็ถูกเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง คือ วิถีชีวิตแบบการเกษตรนี้ เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่รัฐบาลประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้นในปี พ.ศ. 2504 ส่งผลให้เริ่มมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากจังหวัดพระนครและธนบุรีมายังพื้นที่เทศบาลเมืองปทุมธานี สมิงพรายในปัจจุบัน ต่อมาเริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เข้ามาตั้งในเขตอำเภอพระประแดงเพิ่มขึ้น ระยะแรกได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอ (ย้ายฐานการผลิตมาจากกรุงเทพมหานครและธนบุรี) ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามแนวบริเวณถนนสุขสวัสดิ์ ขณะที่อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมรถยนต์ จะมาตั้งอยู่ตามแนวบริเวณถนนปทุมธานี-สมิงพรายเป็นหลัก (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 62-63)

ช่วงปี พ.ศ. 2510 – 2514 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 เริ่มมีผลบังคับใช้ ส่งผลให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยเป็นการขยายฐานการผลิตมาจากเขตกรุงเทพมหานครและธนบุรีมายังพื้นที่อำเภอพระประแดงมากขึ้น วิถีชีวิตแบบเกษตรจึงเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมือง อุตสาหกรรมในที่สุด (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 63) กล่าวคือแรงงานนอกพื้นที่ก็เข้ามาอาศัยในพื้นที่มากขึ้น ขณะที่บางส่วนคนในพื้นที่ก็ขายที่ขายทางให้โรงงานอุตสาหกรรมและย้ายออกจากพื้นที่ไปบ้าง อาชีพเกษตรกรรมทำน้ำตาลมะพร้าวจึงค่อย ๆ เปลี่ยนและหายไปในที่สุด (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

นอกจากนี้ วัดบางหัวเลื้อที่หน้าวัดติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสายสำคัญที่ใช้ในการคมนาคม และเคยเป็นที่รู้จักกันดีตลอดพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาก็เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมทางบก การก่อสร้างถนนหมายเลข 303 สายดาวคะนอง-ป้อมพระจุลฯ ผ่านอำเภอพระประแดงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2508 (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 45) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้น ก็มีการตัดถนนจากบริเวณหลังวัดบางหัวเลื้อเชื่อมต่อออกไปยังถนนปทุมธานี-สมิงพราย ประมาณปี พ.ศ. 2510 กว่า ๆ การเดินทางก็สะดวกสบายมากขึ้นหน้าวัดเดิมก็กลายเป็นหลังวัด หลังวัดเดิมก็กลับกลายมาเป็นหน้าวัด ผู้คนที่เคยใช้เรือเป็นพาหนะก็น้อยลง หันมาใช้รถยนต์มากขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาด้านการจราจรของอำเภอพระประแดงในที่สุด

3. ยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530 – 2567) ตรงกับยุคที่ พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (หลวงพ่อดิล) ท่านเป็นนักคิด นักพัฒนาที่ทรงคุณค่าของชาวบางหัวเสือ ไม่แตกต่างไปจากอาจารย์ของท่าน (หลวงพ่อดู) ท่านพัฒนาวัดบางหัวเสือไว้หลายด้าน

ด้านสาธารณูปการ ท่านได้ก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพของวัด สร้างเมรุปลอดมลพิษ อาคารบังคับน้ำ เขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กคลองวัดบางหัวเสือ แต่ที่โดดเด่นคือ การสร้างพระอุโบสถทำจากเซรามิก 2 ชั้นแทนพระอุโบสถเดิม (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2558, 6)

ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ท่านก็ให้ความอุปถัมภ์ สนับสนุน ในการบริจาคทรัพย์สิ่งของช่วยเหลือประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น โรงพยาบาลสงฆ์ โรงเรียน รวมถึงผู้ประสบภัยตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2558, 7)

ด้านการศึกษา ท่านเป็นหนึ่งในผู้ริเริ่มร่วมกับนายทองสุข บุญแจ่มที่ต้องการให้เยาวชนในตำบลบางหัวเสือไม่ได้เดินทางไปเรียนระดับมัธยมศึกษาในที่ห่างไกล ในที่สุดก็สามารถสร้างโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาได้สำเร็จ คือโรงเรียนบางหัวเสือบุญแจ่มเนียมนิลเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลแห่งแรกของอำเภอพระประแดง ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ, 2563) นอกจากนี้ท่านยังให้การส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านการศึกษาทั้งมีการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนในระดับต่าง ๆ ตามโรงเรียนในพื้นที่อีกด้วย

การพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ส่งผลให้วิถีชุมชนที่ทำเกษตรกรรมน้ำตลมะพร้าว แปรเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองเกือบทั้งหมด อีกด้านหนึ่งก็นำปัญหามาสู่พื้นที่เช่นเดียวกัน เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านการจราจร เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานแนวทางการสร้างโครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรมไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เพื่อเชื่อมต่อการคมนาคมจากกรุงเทพมหานครไปยังสมุทรปราการและพื้นที่อื่น ๆ และลดปัญหาการจราจรติดขัดโดยรอบ สะพานวงแหวนอุตสาหกรรมได้เปิดใช้งานในปี พ.ศ. 2549 และได้พระราชทานนามสะพานว่า สะพานภูมิพล ในปี พ.ศ. 2552 สะพานภูมิพล มีส่วนเชื่อมต่อลงยังถนนปู่เจ้าสมิงพราย ทำให้การเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพมหานครและบางหัวเสือ สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามยุคนี้เป็นยุคที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมีเข้ามาบทบาทในยุคนี้เป็นอย่างมาก เป็นพื้นที่แสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และที่สำคัญพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงคนภายนอกให้ได้มารู้จักวัดบางหัวเสือมากยิ่งขึ้น เดิม

คนภายนอกที่รู้จักวัดบางหัวเสือผ่านพระเครื่องที่ปรากฏอยู่ในรายการประกวดระดับจังหวัด ระดับประเทศหลายรายการ หรือรู้จักผ่านเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของผู้ใช้พระเครื่อง เมื่อเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาททำให้นอกจากพระเครื่องแล้ว วัดบางหัวเสือเป็นที่รู้จักมากขึ้นในฐานะหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีโบสถ์ที่ทำจากเซรามิก 2 ชั้น มีตลาดน้ำริมคลอง และมีบรรยากาศที่อยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา

พระเครื่องในยุคนี้ มีการสร้างพระเครื่องขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นการสร้างเพื่อแจกเป็นที่ระลึกให้ผู้ที่มาทำบุญที่วัดหรือในงานบุญประจำปีต่าง ๆ ติดไม้ติดมือกลับบ้าน พระครูวิบูล สิลวัฒน์ ท่านไม่มีนโยบายในการจำหน่ายพระเครื่อง มีเพียงแต่กลุ่มของลูกศิษย์ที่ขออนุญาตจัดสร้าง และนำออกจำหน่ายเพื่อหารายได้เข้าวัดเท่านั้น อย่างไรก็ตามพระเครื่องในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมของวัดบางหัวเสือได้ก้าวขึ้นเป็นสื่อกลาง ในการก่อให้เกิดชมรม กลุ่ม หรือเครือข่าย ที่รวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในชีวิตประจำวันอีกด้วย

การศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ยุค ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีโครงสร้างและผู้กระทำการ แนวคิดชุมชนจินตกรรม และแนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน มาช่วยเสริมในการวิเคราะห์และอธิบายตามขั้นตอนที่จะกล่าวต่อไปในบทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย และคาดว่าจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้จากงานวิจัยเชิงมานุษยวิทยาชิ้นนี้ คือ

1. การสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ประวัติความเป็นมา พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ เนื่องจากในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่ยังไม่มีการรวบรวมประวัติศาสตร์ถิ่นลักษณะนี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและยังไม่มี การวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
2. การสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับโครงสร้างและผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ รวมถึงความสัมพันธ์และปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้น เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนมากให้ความสำคัญหรือให้น้ำหนักกับโครงสร้างมากกว่าผู้กระทำการ และผู้วิจัยยังพบว่าไม่ค่อยมีงานที่ศึกษาพระเครื่องโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีทางมานุษยวิทยาอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถนำองค์ความรู้ใหม่ข้างต้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ได้แก่ การนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดบางหัวเสือ การสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน และนำไปพัฒนาพิพิธภัณฑ์เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายได้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจนกว่าที่จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ นำมาซึ่งการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมาย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 การนำเสนอข้อมูล

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยจะคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นหลัก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมของวัดบางหัวเสือ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะเจาะ และผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายและสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม รวม 15 คน โดยมุ่งเน้นในการเก็บข้อมูลที่เพียงพอและครอบคลุมที่จะสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มพระสงฆ์วัดบางหัวเสือ จำนวน 3 รูป ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่วัดบางหัวเสือ ประกอบไปด้วย เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด โดยเป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาที่วัดบางหัวเสือมาไม่น้อยกว่า 5 พรรษา (5 ปี) เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของวัดบางหัวเสือและข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ

2. กลุ่มกรรมการวัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการของวัดบางหัวเสือ ประกอบไปด้วย ไวยาวัจกรวัดบางหัวเสือ และกรรมการวัดบางหัวเสือ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นไวยาวัจกรหรือกรรมการวัดไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของวัดบางหัวเสือและข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ

3. สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ มีประสบการณ์

ในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดบางหัวเสือ และมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

4. สมาชิกกลุ่มศรัทธาบรรพชาที่มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มศรัทธาบรรพชาที่มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ ไม่น้อยกว่า 1 ปี มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดบางหัวเสือ และมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มศรัทธาบรรพชาที่มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ

5. กลุ่มผู้ศรัทธาข้ามถิ่น (กลุ่มผู้ที่มีความศรัทธาในพระเครื่องวัดบางหัวเสือ แต่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ) จำนวน 3 คน ซึ่งคือผู้ที่มีความศรัทธาในพระเครื่องวัดบางหัวเสือมาไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่อาศัย หรือไม่มีภูมิลำเนา หรือไม่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (พื้นที่ศึกษา)

โดยหากผู้ให้ข้อมูลประสงค์ที่จะออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความสมัครใจ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็นตารางแสดงกลุ่มเป้าหมาย จำนวน และเกณฑ์การคัดเลือกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมาย จำนวน และเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน	เกณฑ์การคัดเลือกเข้า	เกณฑ์การคัดออก
1. กลุ่มพระสงฆ์	3 คน	พระสงฆ์ที่จำพรรษาที่วัดบางหัวเสือมาไม่น้อยกว่า 5 พรรษา (5 ปี)	1. ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถเข้าร่วมในทุกกิจกรรมของโครงการได้
2. กลุ่มกรรมการวัด	3 คน	ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการวัดบางหัวเสือ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นไวยาวัจกรหรือกรรมการวัดไม่น้อยกว่า 3 ปี	2. ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด 3. ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ให้ข้อมูลต่อไป 4. ผู้ให้ข้อมูลประสงค์ที่จะออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความสมัครใจ
3. สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ	3 คน	ผู้ที่เป็นสมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระ	

		เครื่องวัดบางหัวเสือ มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด และมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของชมรม	
4. สมาชิกกลุ่มศรัทธา บารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ	3 คน	ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มศรัทธา บารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ ไม่น้อยกว่า 1 ปี มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัด และมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่ม	
5. กลุ่มผู้ศรัทธาข้ามถิ่น	3 คน	ผู้ที่มีความศรัทธาในพระเครื่องวัดบางหัวเสือมา ไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่อาศัย หรือไม่มีภูมิลำเนา หรือไม่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา	

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสาร ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารทางราชการ เอกสารของท้องถิ่น ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ สารคดี และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาวิจัย ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของสิ่งพิมพ์หรืออยู่ในรูปแบบของสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ แนวคิดชุมชนจิตกรรม และแนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน ตลอดจนการศึกษาบริบทของพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางในการคัดเลือกเรื่องที่จะศึกษา

2. นำข้อมูลที่ได้มานั้นมาวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเลือกหัวข้อ โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ และได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ และ 3) เพื่อศึกษาผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ

จากนั้นสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีเนื้อหาที่จะถามเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ โครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ และผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ จากกลุ่มเป้าหมายข้างต้น โดยเป็นคำถามปลายเปิด เมื่อตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์นั้นไว้ 14 ข้อเพื่อเอาไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งจัดตารางบันทึกภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3. นำคำถามที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และตารางบันทึกภาคสนามไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อรับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบว่ายังมีข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ต้องปรับแก้ ทั้งข้อควรระวังในการเก็บข้อมูลและภาษาที่เหมาะสมในการใช้ จึงทำให้เนื้อหาทั้งหมดมีความสมบูรณ์

4. ปรับแก้ไขข้อมูลที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ แล้วนำไปขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบว่าแผนการเก็บข้อมูลภาคสนามนี้ครบถ้วนตามเป้าหมายหรือไม่ พร้อมทั้งตรวจสอบเกี่ยวกับเนื้อหาและการใช้ภาษาที่เที่ยงตรงหรือไม่ สามารถนำไปใช้สัมภาษณ์และสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

5. ตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเสร็จแล้ว นำเอาข้อมูลทั้งหมดไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง เพื่อการทดลองใช้ได้สมบูรณ์

6. นำคำถามที่ตั้งไว้ไปทดลองใช้ในพื้นที่ตามกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ นำไปสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทุกครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลเสร็จ จะต้องมีการบันทึกในตารางบันทึกภาคสนาม สุดท้ายวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเพื่อนำไปใช้ในสรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 4 ตารางแสดงวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ต้องการและแนวคำถาม

วัตถุประสงค์การวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	ข้อมูลที่ต้องการ/แนวคำถาม
1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา	1. กลุ่มพระสงฆ์วัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน 2. กลุ่มกรรมการวัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน 3. ชุมชนพระเครื่องวัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน 4. กลุ่มศรัทธาบรรพชนวัดบางหัวเสือ จำนวน 3 คน 5. กลุ่มผู้ศรัทธาข้าม จำนวน 3 คน	- ประวัติความเป็นมาของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในอดีตถึงปัจจุบัน - ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือมีอะไรบ้าง อย่างไร และส่งผลอย่างไรต่อวิถีชีวิตและชีวิตประจำวันอย่างไร - จุดเน้นหรือจุดสำคัญของพระเครื่องวัดบางหัวเสือมีอะไรบ้าง สามารถสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ได้บ้าง
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา		- วิถีชีวิตของผู้คนชาวบางหัวเสือและการเปลี่ยนแปลงในอดีตถึงปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร - ปัจจัยและเงื่อนไขทางโครงสร้างรวมถึงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อพระเครื่อง วัด วิถีชีวิต และชีวิตประจำวันของคนบางหัวเสือ มีอะไรบ้าง อย่างไร
3. เพื่อศึกษาผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา		- บุคคลหรือผู้กระทำการที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีใครบ้าง อย่างไร - บทบาท หน้าที่ และปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง อย่างไร และทำไม

3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 2 ประเภท คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดในการวิจัย และวัตถุประสงค์ในการวิจัยมาจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารทางราชการ เอกสารของท้องถิ่น ภาพถ่าย พระเครื่องวัดบางหัวเสือ เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น วิทยานิพนธ์ หนังสือบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ระบบอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง คลิปวิดีโอ สาระคดี เป็นต้น

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History Interview) มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะลึกในอดีต เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการอ้างอิงและอธิบายประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยจะมีบทบาทในการกระตุ้นความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลนำความทรงจำที่เคยมีให้กลับมาปรากฏอีกครั้ง ข้อดีของการสัมภาษณ์ลักษณะนี้คือ ผู้วิจัยจะได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ที่ถูกบันทึกไว้ในความทรงจำแต่ไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ยังไม่เคยถูกเปิดเผยมาก่อน ขณะที่ข้อเสียของการสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลอาจมีความทรงจำที่เลือนรางไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือมีการเติมแต่งข้อมูลเข้ามาเพิ่มเติม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นจะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับก่อนนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะใช้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่น่าเชื่อถือหลากหลายกลุ่มข้างต้นเพื่อที่จะได้ข้อมูลจากมุมมองที่หลากหลาย และเพื่อที่สามารถจะนำข้อมูลมาตรวจสอบกันได้

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนคือเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในประเด็นการวิจัย โดยการซักถามระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามแบบเจาะลึกอย่างละเอียด ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิด และมีความยืดหยุ่น โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

2.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดสร้างพระเครื่อง ชนิดเหรียญ รุ่น เมตตาบารมี 88 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (หลวง

พ่อถวิล) ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกต ซักถาม จดบันทึก ถ่ายภาพ ในทุกระบวนการจัดสร้างพระเครื่องรุ่นนี้ ตั้งแต่ขั้นตอนขออนุญาตจัดสร้าง จนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธีพุทธาภิเษก ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม งานประเพณี งานประจำปี และงานต่าง ๆ ของวัดบางหัวเสือ ตามที่แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 กิจกรรม/งาน/ประเพณี ประจำปีของวัดบางหัวเสือ

เดือน	กิจกรรม/งาน/ประเพณี ประจำปี
มกราคม	พิธีบำเพ็ญกุศลถวายอดีตพระอุปัชฌายาจารย์และอดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ
กุมภาพันธ์	-
มีนาคม	งานวันมาฆบูชา
เมษายน	ประเพณีสงกรานต์และงานประจำปี พร้อมด้วยการทอดผ้าป่าสามัคคี
พฤษภาคม	งานทำบุญอายุวัฒนมงคลพระครูวิบูลสีลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ
มิถุนายน	งานวันวิสาขบูชา
กรกฎาคม	งานประเพณีแห่เทียนพรรษา
สิงหาคม	งานวันอาสาฬหบูชา งานวันเข้าพรรษา
กันยายน	-
ตุลาคม	งานวันออกพรรษา งานประเพณีตักบาตรเทโวและทอดกฐินสามัคคี
พฤศจิกายน	งานอาหารดีเจดีย์หน้าวัด งานประเพณีลอยกระทง
ธันวาคม	งานวันสงท่ายปีเก่า

2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการคัดเลือกกลุ่มเพื่ออภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ เป็นลักษณะการพูดคุยทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องศึกษา ไม่มีการปิดกั้นความคิด รวมถึงเปิดโอกาสให้มีการซักถามกันในการสนทนา ซึ่งการสร้างบรรยากาศในการสนทนา เป็นการจัดกลุ่มสนทนา โดยกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

2.4.1 สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

2.4.2 สมาชิกกลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อถวิลวัดบางหัวเสือ

2.4.3 กลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยสามารถที่จะประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดหมายสัมภาษณ์ หรือเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มในการศึกษาครั้งนี้

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยมีวิธีการตรวจสอบดังนี้

1. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้จากเอกสาร เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้รับมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นมีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องหรือไม่อย่างไร วิธีการตรวจสอบข้อมูลจะตรวจสอบจากที่มา 3 แหล่ง คือ เวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบด้านเวลา หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่แตกต่างกันว่าข้อมูลที่ได้รับจากช่วงเวลาต่าง ๆ เหมือนกันหรือไม่อย่างไร การตรวจสอบด้านสถานที่ หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลต่างสถานที่กันจะมีความเหมือนกันหรือไม่อย่างไร และการตรวจสอบด้านบุคคล หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลต่างบุคคล ข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่อย่างไร
3. การตรวจสอบด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลเรื่องเดียวกัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ว่าข้อมูลที่ได้รับจากวิธีการเก็บข้อมูลต่างวิธีกัน จะมีความเหมือนกันหรือไม่อย่างไร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การตีความโดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. การเรียบเรียงข้อมูล เป็นกระบวนการจัดการข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จาก เอกสาร การสัมภาษณ์ การลงพื้นที่ มาจัดหมวดหมู่ ทำความเข้าใจ เพื่อนำข้อมูลไปใช้อย่างเป็นระบบในการขั้นตอนต่อไป
2. การนำเสนอข้อมูล เป็นกระบวนการที่นำข้อมูลมาเสนอในรูปแบบของการพรรณนา ซึ่งเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ เพื่อบอกรายละเอียดของสิ่งที่ศึกษาตามข้อมูลที่แสดงออกมา
3. การสรุป เป็นกระบวนการตีความ การตรวจสอบความถูกต้องและตรงประเด็นของผลการวิจัย นำไปสู่การหาข้อสรุปและตีความหมายผลของการวิจัย

3.6 การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบกับภาพถ่ายจากในพื้นที่

บทที่ 4 ปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ. 2370-2505)

บทนี้จะนำเสนอผู้กระทำที่อยู่ในโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในยุคแรก คือยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ. 2370 – 2505) รวมถึงปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำที่เกี่ยวข้องในช่วงเริ่มต้นของการมีวัดบางหัวเสือ ยังมีผู้คนยังอาศัยอยู่ไม่มากนัก ความเจริญและโครงสร้างต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนา โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในยุคนี้เรียงลำดับตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 4.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ
- 4.2 ความสามารถและบทบาทของผู้กระทำ
- 4.3 สรุปท้ายบท

4.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ

4.1.1 ด้านการปกครอง

บ้านบางหัวเสียดังอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในเขตการปกครองของเมืองนครเขื่อนขันธ์ ช่วงเวลานี้ยังใช้การปกครองระบบหัวเมืองอยู่ ซึ่งเมืองนครเขื่อนขันธ์อยู่ในฐานะเมืองหน้าด่านทำหน้าที่ป้องกันข้าศึกที่จะเข้ามายังพระนครผ่านทางแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเมืองที่ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยการแบ่งพื้นที่บางส่วนจากเมืองสมุทรปราการและกรุงเทพฯ เนื่องจากเมืองหลวงถูกย้ายลงมาใกล้กับปากแม่น้ำเจ้าพระยามากขึ้นและขณะนั้นนับจากปากแม่น้ำเข้ามาถึงเมืองหลวงมาเพียงหนึ่งเมืองเท่านั้นคือเมืองสมุทรปราการ จึงทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับศึกทางทะเล สมเด็จพระเจ้าบรมมหาสุรสิงหนาท จึงได้กราบบังคมทูลขอสร้างเมืองขึ้นที่ปากลัดต่อพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เพื่อสร้างเป็นเมืองหน้าด่านชายทะเล ตั้งอยู่ระหว่างเมืองสมุทรปราการและเมืองหลวง แต่ยังสร้างเมืองไม่สำเร็จโดยไม่ทราบแน่ชัดว่าดำเนินการสร้างเมืองไปมากน้อยเพียงใดก็เกิดศึกกับพม่าเสียก่อน ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านภลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงให้สร้างเมืองที่บริเวณปากลัดให้สำเร็จ โดยการตัดเอาบางส่วนของกรุงเทพมหานครและเมืองสมุทรปราการ การสร้างเมืองแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2358 โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านภลัยพระราชทานชื่อเมืองว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ (รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล, 2556, 42)

เมื่อครั้งสร้างเมืองสำเร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านภลัยได้โปรดเกล้าให้มิเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นผู้ปกครอง เริ่มต้นเป็นผู้ปกครองจากตระกูลคชเสนี ซึ่งมีต้นตระกูลคือพระยาแจ้ง เป็นผู้นำขามอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มีคุณงามความดีด้านการสงคราม กระทั่งในรัชกาลที่ 1 จึงได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยา

มหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) โดยเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์คนแรกได้แก่ พระยานครเขื่อนขันธ์ รามัญราชชาติ เสนาบดี ศรีสิทธิสงคราม (ทอมา คชเสนี) เป็นบุตรคนที่ 3 ของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง คชเสนี) จากนั้นก็มีเจ้าเมืองที่มาจากตระกูลคชเสนี อีก 8 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่ พระยาดำรงราชพลขันธ์ (จุ้ย คชเสนี) พระยาดำรงราชพลขันธ์ (นกแก้ว คชเสนี) พระยาขยันสงคราม (เจ๊ก คชเสนี) พระยาเกียรติ (นกขุนทอง คชเสนี) พระยาดำรงราชพลขันธ์ (หยอด คชเสนี) พระยาเทพผลู (ทองคำ คชเสนี) พระยาพินิจมนตรี (ปูย คชเสนี) และพระยานาคราชกำแหง (แจ่ง คชเสนี) ตามลำดับ มีปลัดเมืองเป็นผู้ช่วยในการปกครอง ขึ้นกับกรมกลาโหมก่อนจะถูกโอนย้ายไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทยในสมัยรัชกาลที่ 5

ส่วนราชการหรือศาลาว่าการเมืองนครเขื่อนขันธ์ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้ความเจริญในสมัยนั้นของเมืองนครเขื่อนขันธ์กระจุกตัวอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น วัดที่ถูกสร้างขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างเมืองก็ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเช่นเดียวกับตลาด

ขณะที่ฝั่งตรงกันข้ามกับตัวเมืองนครเขื่อนขันธ์ ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีเพียงป้อมปู้เจ้าสมิงพรายซึ่งเป็นป้อมปราการทำหน้าที่ป้องกันข้าศึกทางทะเลตั้งอยู่ที่บ้านบางหญ้าแพรกเท่านั้น พื้นที่บางหัวเสือในขณะนั้นจึงไม่มีส่วนราชการหรือสถานที่ราชการของรัฐที่มักมาพร้อมกับความเจริญอื่น ๆ มาตั้งอยู่ บ้านบางหัวเสือจึงมีคนอาศัยอยู่เพียงไม่กี่หลังคาเรือน การย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งรกรากยังมีไม่มากนักเนื่องจากไม่มีความสะดวกสบายใด ๆ พื้นที่บางหัวเสือจึงไม่ได้มีความสำคัญมากนัก ส่วนที่เจริญที่สุดของพื้นที่บางหัวเสือในช่วงเวลานี้จึงหนีไม่พ้นวัด

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งท่านทรงขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ. 2453 พื้นที่บางหัวเสื่อยังคงขึ้นอยู่กับเมืองนครเขื่อนขันธ์ สภาวะโดยรวมของพื้นที่บางหัวเสือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและการปกครองในระยะแรก (ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475) ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนหน้ามากนัก แต่ในช่วงปลายของยุคตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาบริบทของพื้นที่จึงเริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการที่เด่นชัดขึ้น ประชากรในพื้นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับเนื่องจากชาวบ้านที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบางหัวเสอนั้นในสมัยก่อนนิยมมีบุตรจำนวนมากเพื่อให้มาช่วยกันทำสวนและทำน้ำตาลมะพร้าว ส่วนอีกเหตุผลหนึ่งคือคนไทยในอดีตนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมขนส่งหลักของประเทศ จึงมีผู้ที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยในพื้นที่บางหัวเสือบ้างเนื่องจากมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและรายล้อมไปด้วยคลองต่าง ๆ แต่ก็ยังมีจำนวนประชากรไม่มาก ความเจริญต่าง ๆ ก็ยังคงเข้าไม่ถึงในพื้นที่มากนัก

ปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ก็ทรงมีพระราชวินิจฉัย กรณีข้อหาหรือที่จะเปลี่ยนชื่อเมืองจากเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นพระประแดง ในหนังสือ

เลขที่ 8/178 ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2457 ว่า “ควรเปลี่ยนนามเมืองเรียกว่า เมืองพระประแดง และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา” และจะได้เปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดพระประแดงในปี พ.ศ. 2458 ตามประกาศกระทรวงนครบาลเรื่องกำหนดเขตที่ท้องที่ปกครองกรุงเทพมหานคร ว่าจังหวัดพระประแดงในขณะนั้นประกอบไปด้วย 2 อำเภอคือ อำเภอพระประแดง และอำเภอพระโขนง จึงถือได้ว่าพระประแดง มีฐานะเป็นจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. 2458 เป็นต้นไป (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2458, 31 ตุลาคม, 332) โดยให้พระยานาคราชกำแพง ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพระประแดงต่อจนถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2467 พระยานาคราชกำแพงจึงเป็นผู้รักษาเมืองหรือผู้ว่าราชการจังหวัดจากตระกูลคชเสนีคนสุดท้าย จากนั้นจึงเริ่มมีผู้ว่าราชการจังหวัดพระประแดงที่เป็นคนนอกตระกูลคชเสนีมาดำรงตำแหน่งคนแรก ได้แก่ พระยาพายัพพิริยกิจ (เป้า จารุเสถียร) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 กระทั่งถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2470 (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2468, 28 มีนาคม)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 ก็มีราชกิจจานุเบกษา ประกาศ เรื่องแก้ไขเขตต์จังหวัดพระนคร ธนบุรี พระประแดง สมุทรปราการ และมินบุรีในมณฑลกรุงเทพฯ กับัญญะบุรี ในมณฑลอยุธยา เนื่องจากการคมนาคมและอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม จึงประกาศเปลี่ยนแปลงเพื่อสะดวกเหมาะสมในการปกครองในสมัยนั้น ดังนี้

โอนตำบลช่องนนทรี ตำบลโพงพาง จากอำเภอพระประแดงไปขึ้นกับอำเภอพระโขนง และให้โอนอำเภอพระโขนงไปขึ้นกับจังหวัดพระนครโดยใช้ชื่อเดิม

โอนตำบลบางนา ตำบลสำโรงฝั่งเหนือ ตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลบางหัวเสือ จากอำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกไปขึ้นกับอำเภอสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

โอนอำเภอรามัญบุรีมาจกจังหวัดธนบุรีไปขึ้นกับจังหวัดพระประแดงโดยใช้ชื่อเดิม แต่ให้โอนตำบลดาวคะนอง และตำบลบางปะแก้วจากอำเภอรามัญบุรี จังหวัดพระประแดง ไปขึ้นอำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี

ดังนั้นจังหวัดพระประแดง ในปี พ.ศ. 2470 จึงครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระประแดง มี 12 ตำบล อำเภอรามัญบุรีมี 7 ตำบล ขณะที่พื้นที่เขตเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายในปัจจุบัน ได้แก่ ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลบางหัวเสือ และตำบลสำโรงใต้ ถูกโอนไปขึ้นกับอำเภอสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ขณะนั้นจังหวัดสมุทรปราการมี พ.ต.อ.พระยาทรงพลภาพ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2470, 21 สิงหาคม, 153-157)

ช่วงปี พ.ศ. 2471 -2474 จังหวัดพระประแดงมีผู้ว่าราชการจังหวัดปกครองอีก 2 คน คือ พระประแดงบุรี (โต) และพระพิชัยบริหาร (สะอาด) ตามลำดับ

ต่อมาเนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นพอที่จะรวมการปกครองได้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกทั้งเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นเหตุที่จะยุบรวมจังหวัดเพื่อประหยัดรายจ่ายของแผ่นดิน จึงมีพระราชกฤษฎีกาประกาศในพระราชกิจจานุเบกษายุบจังหวัด

พระประแดง (อำเภอพระประแดง และอำเภอรามัญบุรี) โดยให้อำเภอพระประแดงโอนย้ายไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ และให้อำเภอรามัญบุรีไปขึ้นอยู่กับจังหวัดธนบุรี ส่งผลให้ความเป็นจังหวัดพระประแดงสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2474 ("ราชกิจจานุเบกษา," 2474, 21 กุมภาพันธ์, 578)

พ.ศ. 2486 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีคำสั่งให้ยุบจังหวัดสมุทรปราการ และให้อำเภอพระประแดงโอนย้ายไปขึ้นอยู่กับจังหวัดพระนคร

พ.ศ. 2489 ได้มีคำสั่งจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นมาใหม่อีกครั้ง และได้มีการโอนย้ายอำเภอพระประแดงกลับมาขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการตามเดิม ขณะนั้นจังหวัดสมุทรปราการมีอำเภอภายใต้การปกครองทั้งสิ้น 4 อำเภอได้แก่ อำเภอสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และอำเภอพระประแดง โดยแยกออกมาจากจังหวัดพระนครจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดสมุทรปราการ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2489, 9 พฤษภาคม, 316) ตำบลบางหัวเสือ จึงอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการนับตั้งแต่นั้นมาจวบจนปัจจุบัน

4.1.2 ด้านบริบทของวัด

วัดในเมืองไทยถือเป็นสิ่งจำเป็นของเมืองและชุมชน หากไม่มีวัดตามชุมชนหรือบริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นบ้านหรือหมู่บ้าน เมื่อมีความต้องการที่จะทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ก็ต้องเดินทางไปอาศัยวัดที่อยู่นอกท้องที่ ซึ่งจะต้องเดินทางไกลออกไป การเดินทางไปสมัยนี้ก็ยังมีความสะดวกสบายจึงไม่สะดวกนัก โดยจุดประสงค์ของการสร้างวัดนอกจากการกระทำเพื่อประโยชน์ด้านการทำศาสนพิธีแล้ว ยังเป็นผลของความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ การทำความดีสร้างบุญสร้างกุศล ละเว้นการกระทำบาป ด้วยเหตุดังกล่าวคนไทยจึงนิยมสร้างวัดกันมาโดยตลอด (พระครูชัยพัฒนาทร (สุนทรโร/น้ำแก้ว), 2564, 321-322)

วัดในเมืองนครเขื่อนขันธ์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตัวเมืองนครเขื่อนขันธ์ โดยในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อครั้งที่ท่านได้ทรงโปรดเกล้าให้สร้างเมืองขึ้น ท่านยังได้ทรงโปรดเกล้าให้สร้างวัดทรงธรรมขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ โดยมีพระประสงค์เพื่อให้เป็นวัดมอญ สำหรับคนมอญที่ได้ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับการที่มีเจ้าเมืองเป็นคนมอญจากตระกูลช-เสนี นอกจากพระมหากษัตริย์แล้วยังมีชนชั้นปกครองของไทยที่สร้างกุศลด้วยการสร้างวัดอีก เช่น พระยาเพชรพิชัย (เกตุ) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 ท่านก็ได้สร้าง วัดโปรดเกศเชษฐาราม ซึ่งเป็นวันพุทไทยเพียงวัดเดียวในพระประแดงฝั่งตะวันตก และกรมหมื่นศักดิ์พลเสพ ได้สร้างวัดปากลัด พร้อมกับการขุดคลองปากลัดในปี พ.ศ. 2362 ภายหลังกรมหมื่นศักดิ์พลเสพ ได้ขึ้นเป็น กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ 3 วัดนี้จึงถูกเรียกว่า วัดวังหน้า ต่อมาภายหลังจึงได้รับพระราชทานนามวัดเป็น วัดไพชยนต์พลเสพย์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 (สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ บางกระเจ้า, ม.ป.ป.) กล่าวคือในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้น

ปกครองพร้อม ๆ กับการสร้างและพัฒนาเมืองนครเขื่อนขันธ์ และในช่วงรัชกาลที่ 3-4 เป็นยุคของการสร้างวัด ปฏิสังขรณ์วัดร้างต่าง ๆ คหบดี เศรษฐี พ่อค้า นิยมซ่อมแซมบูรณะวัด จึงมีวัดเกิดขึ้นจำนวนมากในยุคนี้

วัดบางศิระเสื่อตามประวัติวัดแล้วเป็นวัดราษฎร์ที่ถูกสร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2300 ซึ่งตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ไม่ทราบนามผู้สร้าง ภายหลังถูกเปลี่ยนชื่อเป็น วัดบางหัวเสื่อ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับภาษาและวรรณยุกต์ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาพระอุโบสถหลังเก่าในราวปี พ.ศ. 2400 มีเขตวิสุงคามสีมา กว้าง 14 เมตร ยาว 18 เมตร ตั้งแต่การสร้างวัดมีเจ้าอาวาสปกครองวัดมาทั้งหมดที่รูปไม่ปรากฏนามและหลักฐาน เริ่มปรากฏหลักฐานของอดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสื่อในสมัยของหลวงพ่อบัวเป็นเจ้าอาวาส คนบางหัวเสื่อจึงได้ถือว่าหลวงพ่อบัวเป็นเจ้าอาวาสและพระอุปฌาย์รูปแรกของวัดบางหัวเสื่อตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2380 เป็นต้นมา

วัดในพระพุทธศาสนาตามชุมชนต่าง ๆ ในอดีต ดังเช่น วัดบางหัวเสื่อ มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและสังคมของคนในพื้นที่บางหัวเสื่อมากไปกว่าการเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีทางศาสนา สถานที่ทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม อย่างปัจจุบัน วัดบางหัวเสื่อในอดีตเปรียบเสมือนศูนย์ราชการของชุมชน เป็นศูนย์รวมของความเจริญในพื้นที่ ชาวบ้านเองก็นิยมสร้างบ้านเรือนกระจุกตัวอยู่บริเวณใกล้วัด เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านจะได้ส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาหาความรู้ตามที่พ่อแม่สอนในขณะนั้นเพราะยังไม่มีการศึกษาในระบบโรงเรียน วัดมีบทบาทเป็นสถานพยาบาลรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วยในชุมชนในยามที่ยังไม่มีสถานพยาบาลดังปัจจุบัน วัดเป็นที่พักพิงของผู้ยากไร้ให้ได้มีกินจากข้าวกันบาตร วัดเป็นจุดกำเนิดของศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม วัดบางหัวเสื่อในอดีตนอกจากเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและการศาสนาแล้ว ยังเป็นแหล่งรวมการเกิดปฏิสัมพันธ์พบปะทางสังคมของคนในชุมชนผ่านการรวมตัวกันของชาวบ้านช่วยเหลือกันในงานประเพณีต่าง ๆ ของวัดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (พระครูธรรมธร นิเทศ อภิญาโณ และพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, 2559, 85-87)

4.1.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน

สถาบันทางศาสนาที่มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อ วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม ของคนไทยเป็นอย่างมาก ศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อคนไทยและชาวบ้านบางหัวเสื่อมากที่สุดของหนี่ไม่พ้นศาสนาพุทธ หน่วยย่อยของศาสนาพุทธที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุดก็คือ วัด และพระสงฆ์ จึงมีความใกล้ชิด

ลักษณะทางสังคมในอดีตเมื่อครั้งยังมีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชนไม่มากนัก อีกทั้งความเจริญด้านต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึงในพื้นที่ เมื่อมีชุมชนก็ต้องสร้างวัดขึ้นมาด้วย วัดจึงเปรียบได้ดังศูนย์

ราชการ ที่รวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน หรือสามารถกล่าวได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคมในอดีต เป็นทั้ง สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ สถานพยาบาล ที่พัก สโมสร สถานบันเทิง สถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ศูนย์กลางทางวัฒนธรรม คลังพัสดุ และเป็นสถานที่ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ทางด้านการปกครอง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้นำทางด้านจิตใจที่อยู่ในศีล อยู่ในธรรม จึงมีบทบาทสำคัญในการนำมาให้เกิดความสามัคคีขึ้น ความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นใน สังคม (พระราชวรมนี (ประยูรธ ปยุตโต), 2527, 203 - 209)

บทบาทของวัดและพระสงฆ์ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางศาสนากับ ชาวบ้าน ช่างต้น อยู่คู่สังคมไทยและพื้นที่บางหัวเลื้อมาอย่างยาวนาน กระทั่งความเจริญแบบตะวันตก ในด้านต่าง ๆ เริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยเริ่มต้นจากพระนครก่อน แล้วจึงค่อยได้ขยายสู่ท้องถิ่น และ ภูมิภาคอื่น ๆ ตามลำดับ (พระราชวรมนี (ประยูรธ ปยุตโต), 2527, 210)

การพัฒนาด้านการเมืองการปกครองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บทบาทของวัดถูกลดทอน ลง สืบเนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริให้จัด ระเบียบการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลขึ้นมาใหม่ โดยให้ทดลองการจัดการปกครองหมู่บ้านและ ตำบลใหม่นี้ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2435 กำหนดคนแรกจึงได้ถือ กำเนิดขึ้นในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2435 ก่อนที่ภายหลังจะพัฒนาขึ้นเป็นกฎหมายลักษณะการ ปกครองท้องที่ฉบับแรกของไทย คือ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้แทน (บุญ เกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ, ม.ป.ป.)

ดังนั้นจากเดิมที่ผู้นำทางด้านการเมืองการปกครอง ที่ทำหน้าที่ในทางปกครองและ รักษาความสงบเรียบร้อย ความสามัคคีภายในชุมชน ด้วยกระบวนการทางจิตใจและใช้ศาสนาเข้ามา ช่วยตามที่วัดหรือพระสงฆ์ใช้ในอดีต จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปผู้นำที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านที่สุดกลับ กลายเป็น ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำที่ถูกเลือกโดยการประชุมชาวบ้านเอง โครงสร้างด้านการปกครองได้ ถูกพัฒนาให้มีความเป็นรูปธรรมในเชิงโครงสร้างการบริหารมากขึ้น ได้แก่ การปกครองหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน การบริหารราชการตำบล ประกอบด้วย กำนัน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน เป็นต้น บทบาทของพระสงฆ์ในยุคนี้จึงค่อย ๆ ลดลงจากการพัฒนาของบ้านเมือง และถูกกระจายอำนาจสู่ฆราวาสมากขึ้น แต่ยังคงหลงเหลือ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองอยู่บ้าง คือการใช้เป็นสถานที่หรือศูนย์ราชการที่ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันใช้ในการเรียกชาวบ้านมาประชุม เพื่อสื่อสาร ข่าวสารบ้านเมืองต่าง ๆ ที่ได้รับจากทาง ราชการแทน

4.1.4 ด้านวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ

ช่วงต้นของยุคสภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศยังไม่มีเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากสมัยอยุธยาและกรุงธนบุรีมากนัก เศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบเลี้ยงตนเอง ประชากรของประเทศที่ถูกประมาณการไว้ในปี พ.ศ. 2382 คือในกรุงเทพฯคะเนว่ามีประชากรราว 160,000 คน ในที่ราบภาคกลางราว 52,000 คน ทั่วประเทศมีประชากรประมาณ 2 ล้านคน โดยเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทางการเกษตร พื้นผลทางการเกษตรส่วนมากใช้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนแล้วจึงนำออกไปจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด ภายในท้องถิ่น ตลาดขนาดใหญ่จะอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าจำเป็นมักอยู่ติดริมแม่น้ำหรือลำคลอง กล่าวคือการค้าขายส่วนมากเกิดขึ้นบริเวณริมแม่น้ำและลำคลองซึ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญสำหรับการขนส่งพืชผลทางการเกษตร และสินค้าต่าง ๆ ขณะเดียวกันการค้าขายก็เริ่มมีการขยายตัวตั้งแต่ช่วงต้นรัชกาลที่เริ่มมีการค้าเสรีกับต่างประเทศและภายในประเทศเกิดขึ้นแต่ยังจำกัดอยู่เพียงชนชั้นสูงในสังคม สินค้าส่งออกที่สำคัญยังคงเป็นสินค้าทางการเกษตรและสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตาล ฝ้าย ผาง ข้าว ดีบุก งาช้าง นอแรด เป็นต้น ยุคนี้คนจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจในฐานะคนพ่อค้าคนกลางรับซื้อสินค้าจากท้องที่หนึ่งไปจำหน่ายในอีกท้องที่หนึ่งที่ห่างไกลออกไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555, 112-145)

วิถีชีวิตของคนพระประแดงในอดีตโดยส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการทำสวนมะพร้าวเป็นหลัก แต่ก็มีสวนผลไม้บ้าง ได้แก่ สวนมะม่วงน้ำดอกไม้ สวนส้ม เป็นต้น คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอพระประแดง ประกอบด้วย คนไทย คนจีน และคนมอญ ต่างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน อย่างเช่น การช่วยเหลือกันมาลงแขกดำนา การแบ่งปันของกินซึ่งกันและกัน ในอดีตไม่ว่าจะคนไทยหรือคนมอญจะมีความสามัคคีกัน มีความร่วมมือกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง ด้านการเลี้ยงชีพ หรือวัฒนธรรมประเพณี (สรเรณีย์ กุลเจริญ, 2558, 61-62)

พื้นที่บางหัวเลื้อยขณะนั้นมีประชากรอาศัยอยู่ไม่มากนัก คะเนว่ามีไม่ถึง 100 คน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อาศัยอยู่กันแบบเครือญาติ เดิมในพื้นที่มีลักษณะเป็นป่ารกทึบ ส่วนมากเป็นป่าจากความสะดวกสบายไม่มี เดินทางสัญจรก็ลำบาก จึงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักมากนัก สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มมีริมแม่น้ำเจ้าพระยาน้ำท่วมถึง มีเสือปลาอาศัยอยู่จำนวนมากพบเห็นได้ทั่วไป (เสือปลา เป็นสัตว์จำพวกเสือขนาดเล็กจัดเป็นแมวป่าขนาดกลาง ตัวใหญ่กว่าแมวบ้าน มีลวดลายคล้ายแมวตัวอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ จับปลากินเป็นอาหาร) ตามประวัติสันนิษฐานว่าชื่อของเสือปลานี้เป็นที่มาของชื่อ บางศรีชะเสือ ก่อนจะถูกเปลี่ยนใช้คำว่า บางหัวเลื้อย จวบจนปัจจุบัน

ชาวบ้านที่เข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยก็นิยมสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองต่าง ๆ เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิต ทั้งใช้เพื่ออุปโภค

และบริโภค รวมถึงเป็นแหล่งอาหารจากธรรมชาติจำพวก ปลา ปู กุ้ง และแม่น้ำลำคลองยังถูกใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งและเดินทางที่สำคัญในยุคนี้ คนบางหัวเสียรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำเอาใบจากมาทำตับจากมุงหลังคา ที่มีมากในพื้นที่เนื่องจากพื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นป่าจาก คนบางหัวเสียในอดีตทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพอเลี้ยงชีพ ทำสวนมะพร้าว และทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นหลัก มีการปลูกผักผลไม้ว่ากินเองบ้าง เช่น มะม่วง ส้ม ส้มโอ กล้วย พริก ตะไคร้ ใบมะกูด เป็นต้น (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566)

การทำสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นอาชีพหลักของคนบางหัวเสียในอดีต “...สมัยยายทวด ยายของผมตายตอนอายุ 87 ถ้าอยู่ตอนนี้อายุร้อยกว่าแล้ว ตอนอายุ 70 แล้วยังขึ้นน้ำตาลอยู่เลย คือพ่อของยายก็ทำน้ำตาลมะพร้าวมาก่อนแล้ว ทำกันมาเป็นร้อยปี...” (สุชาติ โน้ตศิริ, สัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2566) “...เขาทำน้ำตาลมะพร้าวเนี่ยทั้งตำบลบางหัวเสียเลย จนถึงตำบลสำโรงใต้ด้วยเลย อาชีพของเราคือทำน้ำตาลมะพร้าวทั้งหมด แล้วก็ผลไม้อีกบ้าง ที่ปลูกก็มีมะนาว ส้มเขียวหวาน ส้มโอะสมัยก่อนเนี่ย ปลูกตามท้องร่องหมด ยกร่องมันขึ้นมา การเดินทางทั้งหมดก็ยังใช้เรือในการเดินทางเป็นหลัก...” “...ตั้งแต่เด็ก ๆ ก็รับมรดกจากทำน้ำตาลมะพร้าวมาเหมือนกัน ก็ได้ทำด้วย เนี่ยคู่มือเนี่ยมีตาลบาด เขาใช้พะองในการปีนขึ้นต้นมะพร้าว วันหนึ่งก็ขึ้น 120 ต้น เข้า 120 เียนขึ้นเก็บอีก 120 ต้น...” (ผู้ให้ข้อมูลเกิดเมื่อ พ.ศ. 2491) “...เวลาเขาทำน้ำตาลกันก็คือเขาก็ปีนเอาน้ำตาลมาแล้วก็เอามาเคี่ยว แล้วขายเป็นน้ำตาล...” “...จะมีผู้ใหญ่บางคนเขาก็ถือโอกาส เขาก็ซื้อซีกมาให้เราเคี้ยวน้ำตาลอะ ซีกก็คือเสีย เขาเอามาใช้เคี้ยวน้ำตาล แล้วก็ไปซื้อเกลือปากซอยคลองขุด มีโรงสี ก็อาชีพทำสวนกันทั้งนั้นแหละลูก...” (ประยูร กลิ่นหอม, 2566, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม)

ภูมิปัญหาท้องถิ่นในการทำสวน คือใช้วิธีการทำสวนแบบยกร่องขึ้นทำสวนมะพร้าวด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ถึงฤดูน้ำหลากน้ำก็ท่วม และเนื่องจากเป็นที่ใกล้กับปากแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมต่อกับทะเลอ่าวไทย เป็นพื้นที่ 3 น้ำคือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ในฤดูกาลที่น้ำทะเลหนุน จะได้รับผลกระทบกับจากน้ำเค็มเข้าถึงพื้นที่ ภูมิปัญญาของคนในอดีตจึงได้ทำสวนยกร่องขึ้น เพื่อให้มีการระบายน้ำและระบายอากาศได้ดีป้องกันน้ำท่วมได้ระดับหนึ่ง ในฤดูน้ำหลาก ร่องสวนใช้ในกักเก็บน้ำจืดไว้ใช้ในช่วงที่เป็นฤดูแล้ง ป้องกันน้ำเค็มเวลาน้ำทะเลหนุน อีกทั้งร่องสวนเหล่านี้ยังสามารถใช้เรือพายเข้าไปเพื่อเก็บผลผลิตได้อีกด้วย (โครงการรักษาน้ำ รักษาป่า รักษาทุ่งบางกะเจ้า, ม.ป.ป.)

อาชีพเกษตรกรรมทำสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อยกว่าการทำนา วันที่สภาพอากาศไม่ดี ฝนตก พายุร้อน พายุผ่า หากทำนาข้าวก็ไม่ต้องออกไปทำ แต่การทำน้ำตาลมะพร้าวก็ต้องขึ้นไปเก็บน้ำตาลทั้งวันไม่ได้เพราะน้ำตาลจะบูด กระบวนการทำน้ำตาลมะพร้าวแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การเก็บน้ำตาลจากต้น และการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว ชีวิตประจำวันของคนบางหัวเสียจึงไม่ได้เดินทางออกไปนอกพื้นที่มากนัก ด้วยเหตุผลประการแรกคือ ชีวิตประจำวัน

ของการประกอบอาชีพนี้เริ่มทำงานตั้งแต่เช้ามืดถึงค่ำ และประการที่สองคือการคมนาคมสัญจรยังไม่มีความสะดวกสบายใช้เรือพายในการเดินทางเป็นหลักจึงเดินทางไปได้แคในละแวกใกล้เคียงเท่านั้น

ชีวิตประจำวันตามปกติของคนบางหัวเสือ เริ่มต้นตั้งแต่เช้ามืด พระวัดบางหัวเสือจะพายเรือออกบิณฑบาตตามคลองต่าง ๆ เนื่องจากบ้านเรือนของชาวบ้านจะตั้งอยู่บริเวณริมคลองสายต่าง ๆ ให้ชาวบ้านได้ทำบุญใส่บาตรกัน หลังจากนั้นจึงได้เริ่มการทำงานตลอดทั้งวัน ช่วงเช้าขึ้นเก็บน้ำตาลจากต้น ช่วงบ่ายเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าว ช่วงเย็นขึ้นเก็บน้ำตาลจากต้นรอบที่สอง ช่วงค่ำเกี่ยวน้ำตาลมะพร้าวอีกรอบหนึ่ง วิถีชีวิตคนบางหัวเสือในอดีตจึงดูค่อนข้างเรียบง่ายไม่มีซับซ้อนอย่างในปัจจุบัน

การเก็บน้ำตาลจากต้น คือการเก็บน้ำหวานจากดอกของมะพร้าว (จั่น) มาทำเป็นน้ำตาล ต้นที่นำมาเก็บน้ำตาลจึงไม่มีลูกเพราะส่วนของดอกไม่ได้ถูกปล่อยให้บานจนติดลูก ในการเก็บน้ำตาลจากต้นโดยใช้อุปกรณ์ลักษณะคล้ายบันไดที่ชาวบ้านเรียกว่า พะอง ทำจากไม้ไผ่ยาว 7-8 วา ชาวบ้านจะไปซื้อมาแล้วเอาล่องแพมาตามคลองเข้ามายังร่องสวน แล้วก็ซื้อไม้กวาดมาเสียบทำเป็นลูกพะอง ไม้ไผ่หนึ่งลำจะถูกเสียบไม้กวาดด้ายซ้ายและขวาเพื่อใช้เป็นขั้นบันไดพาดกับต้นมะพร้าวในการปีนขึ้นต้นมะพร้าว ใช้มีดปาดตาล ปาดบริเวณปลายจั่นที่ถูกโน้มโค้งลงมาเป็นวงไว้แล้วเพื่อให้ได้น้ำหวานออกมาหลังจากนั้นใช้กระบองน้ำตาลทำจากไม้ไผ่ผูกติดกับปลายจั่นไว้เพื่อรองน้ำตาลไว้แล้วจึงย้ายไปขึ้นต้นถัดไป เมื่อปาดตาลครบจำนวนที่ต้องการแล้วจึงเริ่มเก็บน้ำตาลเพื่อนำไปเคี่ยวทำเป็นน้ำตาลมะพร้าวต่อเพราะน้ำตาลดิบบูดเร็วไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน การเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวจะต้องใช้กระทะใบใหญ่ในการเคี่ยว เชื้อเพลิงที่ใช้ชาวบ้านเรียกว่าซึกบ (ขี้เลื่อยที่ถูกไสมาจากไม้) จุดไฟให้ความร้อนในการเคี่ยว เวลาเคี่ยวก็ต้องใช้เวลา ต้องเฝ้ากระทะไม่ให้ฟองน้ำตาลล้นออกนอกกระทะ เมื่อส่วนของน้ำระเหยเหลือน้อยลงก็ต้องใช้พายกวนน้ำตาลไม่ให้ติดกระทะ เมื่อน้ำตาลได้ที่จึงนำลงจากเตา ตักน้ำตาลมะพร้าวก่อนที่จะแข็งตัวเป็นก้อนลงไปในปีบเป็นขั้นตอนสุดท้าย (สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ บางกระเจ้า, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 7 ไม้พะอง

ที่มา : <https://atkitchenmag.com/lifestyle-coconut-sugar-maker/> สืบค้นเมื่อวันที่ 27

มิถุนายน 2566

เมื่อได้ผลผลิตเป็นน้ำตาลมะพร้าวแล้วส่วนหนึ่งชาวบ้านจะเก็บไว้บริโภคกันเองภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือนแล้วจะใช้ในการขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นของกินของใช้ในแต่ละครัวเรือน เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบางหัวเสือไม่มีเวลามากพอที่จะเดินทางไปขายยังตลาดใหญ่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตัวเมืองนครเขื่อนขันธ์ได้หรือใช้เวลาที่เว้นว่างจากการทำสวนไปกับการพักผ่อน เป็นเหตุให้มีพ่อค้าคนกลางพายเรือเข้ามารับซื้อน้ำตาลมะพร้าวตามคลองซอยต่าง ๆ ในพื้นที่ หรือเข้ามารับซื้อในจุดใหญ่ ๆ อย่างเช่นบริเวณวัด มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่พายเรื่อนำออกไปขายนอกท้องถิ่น เช่น พายเรือข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปขายยังตลาดบริเวณตัวเมืองนครเขื่อนขันธ์ พายเรือไปขายที่ตลาดคลองเตย ตลาดปากน้ำเมืองสมุทรปราการ เป็นต้น พ่อค้าคนกลางเหล่านี้ทำหน้าที่ในการขนส่งสินค้าน้ำตาลมะพร้าวจากแหล่งผลิตไปจำหน่ายยังท้องถิ่นอื่นที่ไกลออกไป ในทางกลับกันก็มีพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อสินค้าของกินของใช้จากท้องถิ่นอื่นเดินทางโดยเรือมาจำหน่ายถึงบ้าน การค้าขายที่เกิดขึ้นในพื้นที่บางหัวเสือยุคนี้จึงเกิดขึ้นบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลองเป็นส่วนใหญ่

ความสัมพันธ์ภายในชุมชนบริเวณพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ อยู่กันแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันกว่าในปัจจุบันที่เป็นสังคมเมือง (สังคมแบบต่างคนต่างอยู่) “...เมื่อก่อนค้าไม่อย่างงั้นนะลูกบ้านใครจะทำงานเนีย เขาจะมาช่วยกันหมด บ้านอย่างบ้านเราอยู่หมู่ 3 เนีย จะทำอะไรเขาก็มาทั้งหมดในคลองขุดเนี่ยมาช่วยกันหมด ทำขนมจิ้น ขูดมะพร้าวเอ่ออะไรพวกเนี่ย...” “...งานบวชงานศพงานอะไรเขาก็มาช่วยกันโดยไม่คิดอะไร...” “...เราก็จะไปหามะพร้าวแห้งมากองไว้ก็มาช่วยกันปลอก ช่วยกันขูด วัตถุดิบต้องมันต้องขูดมะพร้าวทำของหวานเขาก็จะมาช่วยกัน นี่คือการช่วยงานกัน แต่การทำน้ำตาลมะพร้าวขายเนี่ยบ้านใครบ้านมัน แต่มีช่วยเหลือกันบ้าง เช่น เวลาซื้อพะองมาก็ญาติพี่น้อง พวก ๆ นับถือกัน ก็จะมาช่วยกันลากอะไรนี้...” (ประยูร กลิ่นหอม, 2566, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวบางหัวเสือยังไม่เด่นชัด หรือมีการเปลี่ยนแปลงแต่ก็น้อยมาก ส่วนหนึ่งก็เพราะความเจริญต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึง ชีวิตประจำวันของชาวบางหัวเสือจึงดำเนินต่อไปแบบเดิม คือ ชาวบางหัวเสือยังคงยึดอาชีพการทำเกษตรสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นหลักอยู่ มีการค้าขายในพื้นที่บ้างตามแม่น้ำลำคลอง ความเจริญในพื้นที่ยังไม่มี น้ำประปา ไฟฟ้า ยังคงไม่มีใช้เช่นเดิม

กระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจัดการบ้านเมืองและนโยบายภาครัฐอย่างมาก นโยบายด้านการพัฒนาการคมนาคมก็มีความทันสมัยมากขึ้น เริ่มต้นจากการแยกกองทางออกมาจากกรมรถไฟทางหลวงในปี พ.ศ. 2477 ต่อมารัฐบาลจึงได้มีการอนุมัติ แผนการทางหลวงแผ่นดินทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2479 แสดงถึงการที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาการคมนาคมทางถนนซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็วกว่ารถไฟหรือการคมนาคมทางน้ำที่มีข้อจำกัดทางธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก การคมนาคมทางน้ำแบบดั้งเดิมจึงค่อย ๆ เปลี่ยนสู่การคมนาคมทางถนน พื้นที่เศรษฐกิจที่เคยอยู่ริมแม่น้ำลำคลองกลายเป็นริมถนน (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2558, 23-25)

การก่อสร้างถนนสุขุมวิท เริ่มต้นมาจากแผนการทางฯ มี 2 สาย คือ สายกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ-แปดริ้ว-สัตหีบ-ระยอง และสายจันทบุรี-ท่าฉลอม ซึ่งสายที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบางหัวเลือคือสายกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ-แปดริ้ว-สัตหีบ-ระยอง การก่อสร้างถนนสุขุมวิทช่วงกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2480 ถนนสุขุมวิทจึงเป็นถนนสายหลักที่ทำให้การคมนาคมขนส่งมีความสะดวกยิ่งขึ้น ต่อมาจึงมีการก่อสร้างถนนสายรองเพื่อเชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิท คือการสร้างถนนปู่เจ้าสมิงพราย เป็นการตัดถนนสายรองเข้ามาสู่อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออก โดยเชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิทบริเวณตำบลสำโรงเหนือไปทางทิศตะวันตกไปสิ้นสุดยังริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาการคมนาคมในระบบถนนเชื่อมต่อพื้นที่อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกกับกรุงเทพมหานครและสามารถเชื่อมต่อการเดินทางไปยังภาคตะวันออกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้วยการคมนาคมระบบถนนจึงเข้าถึงพื้นที่อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกผ่านถนนปู่เจ้าสมิงพรายแล้ว พื้นที่ตลอดสองข้างถนนปู่เจ้าสมิงพรายจึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมตรงในช่วงบั้นปลายชีวิตของหลวงพ่อยู่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลมีการประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 มีการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมและการลงทุนมากขึ้น ภาคอุตสาหกรรมเริ่มมีการขยายตัวตามแนวถนนที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก ถนนปู่เจ้าสมิงพรายจึงเป็นทางเลือกในการรองรับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากจังหวัดพระนครและธนบุรี ประกอบไปด้วยอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมรถยนต์เป็นหลัก ขณะที่อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกมีถนนปู่เจ้าสมิงพราย ทางฝั่งตะวันตกก็มีถนนสุขสวัสดิ์มีรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ย้ายฐานการผลิตมาจากจังหวัดพระนครและธนบุรีเช่นเดียวกัน (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 62-63)

เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัวเข้ามาสู่ในพื้นที่จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวพระประแดง พื้นที่ทางเศรษฐกิจและการค้าขายเริ่มเปลี่ยนจากริม

แม่น้ำลำคลองสู่ริมถนน พื้นที่เกษตรกรรมเริ่มถูกแทนที่ด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรทำสวน ทำน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อย ตากแดด ตากฝน ใช้ความอดทนสูง จึงค่อย ๆ เริ่มผันตัวเองจากการทำอาชีพเกษตรกรรมสู่การเป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่เหน็ดเหนื่อยน้อยกว่าและได้ค่าตอบแทนสม่ำเสมอกว่าการทำน้ำตาลมะพร้าว

กล่าวได้ว่า แท้จริงแล้ววิถีชีวิตแบบการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองอุตสาหกรรมในพื้นที่นั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการก่อสร้างถนนสุขุมวิทและถนนปทุมธานี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการก่อสร้างถนนในยุคแรก ๆ ของการพัฒนาถนนในประเทศไทย ประกอบกับการที่อำเภอพระประแดงตั้งอยู่ในพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานครและเป็นเมืองทางผ่านไปสู่ภาคตะวันออก การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากเมืองหลวงจึงมาถึงก่อนพื้นที่อื่น ๆ ส่งผลให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกกลายเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา

เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มทยอยเข้ามาในพื้นที่ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่รัฐบาลประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้นในปี พ.ศ. 2504 ส่งผลให้เริ่มมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากจังหวัดพระนครและธนบุรีมายังพื้นที่เทศบาลเมืองปทุมธานีในปัจจุบัน โรงงานอุตสาหกรรมแห่งแรก คือ บริษัท สหธาราวุฒิน จำกัด เป็นโรงงานผลิตกระป๋องกลม เหล็กม ตลับ และปั๊ม ทุกชนิด ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2506 โดยปรับโครงสร้างและขยายพื้นที่ จัดสร้างโรงงานใหม่ จากเดิมมีชื่อว่า ห้างหุ้นส่วนจำกัด ง่วนฮั่วเฮง ที่เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2491

ต่อมาเริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เข้ามาตั้งในเขตอำเภอพระประแดงเพิ่มขึ้นระยะแรกได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอ (ย้ายฐานการผลิตมาจากกรุงเทพมหานครและธนบุรี) ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามแนวบริเวณถนนสุขสวัสดิ์ ขณะที่อุตสาหกรรมเหล็กและอุตสาหกรรมรถยนต์ จะมาตั้งอยู่ตามแนวบริเวณถนนปทุมธานีเป็นหลัก (สรระเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 62-63) ได้แก่

พ.ศ. 2503 โรงงานประกอบรถฟอร์ดได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในพื้นที่ตำบลสำโรงใต้ แต่ก็ยุติการดำเนินการไปในปี พ.ศ. 2519

พ.ศ. 2505 บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ได้ก่อตั้งขึ้นและมีโรงงานประกอบรถยนต์แห่งแรกในตำบลสำโรงเหนือในปี พ.ศ. 2507 ก่อนจะมีการขยายโรงงานมาตั้งโรงงานแห่งที่ 2 อยู่ในพื้นที่ตำบลสำโรงใต้ ในปี พ.ศ. 2516

พ.ศ. 2506 โรงงานประกอบรถบรรทุกแห่งแรกของอิสุมุสสร้างเสร็จสมบูรณ์บนพื้นที่ตำบลสำโรงใต้และเริ่มประกอบรถบรรทุก ภายหลังได้ก่อตั้งขึ้นเป็น บริษัท อิสุมุมอเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ในปี พ.ศ. 2509

ดังนั้นช่วงปลายของยุคนี้ เป็นช่วงที่พื้นที่บางหัวเสือและพื้นที่ฝั่งเทศบาลเมืองปทุมธานีเริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการขยายตัวของโรงงาน

อุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเริ่มเกิดขึ้นนอกตำบลบางหัวเสือก่อน ก่อนที่การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างก้าวกระโดดในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือในภายหลัง

4.1.5 ด้านการศึกษา

ช่วงก่อนเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 ด้านการศึกษาในเมืองนครเขื่อนขันธ์กระยะแรก ขณะนั้นยังไม่มีสถาบันทางการศึกษา ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบโรงเรียน มีเพียงการสอนหนังสือตามวัดวาอารามต่าง ๆ โดยพระภิกษุสงฆ์เพียงเท่านั้น ระบบการศึกษาของไทยมีจุดเริ่มต้นมาจากวัด อย่างไรก็ตามด้วยพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่พยายามในการที่จะกระจายและขยายระบบการศึกษานั้น และด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่ทรงเล็งเห็นโอกาสในการกระจายการศึกษาสู่ราษฎรโดยทรงมีพระราชดำริว่าถึงการศึกษาของคนไทยว่า “การศึกษาของคนไทยสมัยโบราณเริ่มขึ้นและจบลงที่วัด และทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกอำเภอ จะต้องมียี่วัด แต่ละวัดล้วนมีอาณาบริเวณกว้างขวาง โดยเฉพาะศาลาการเปรียญของทุกวัดนั้นกว้างขวาง เหมาะแก่การจัดเป็นสถานที่เรียนได้อย่างสบาย” นอกจากนี้วัดยังมีอิทธิพลทางด้านจิตใจต่อคนในยุคนี้อีกด้วย วัดจึงเหมาะแก่การเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาระบบการศึกษาไทย (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2565) พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นที่วัดมหารัชมงคลเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2427 และยังทรงให้กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงรับผิดชอบในการขยายโรงเรียนตามอารามต่าง ๆ จึงปรากฏชื่อโรงเรียนวัดทรงธรรม ขณะนั้นใช้ชื่อว่าโรงเรียนเมืองนครเขื่อนขันธ์ (ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา) ในรายงานจำนวนโรงเรียนในปี พ.ศ. 2429 ที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกราบทูลรายงานต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็ไม่ใช่ทุกวัดที่จะสามารถใช้ศาลาวัดเป็นโรงเรียนได้ เพราะทั้งพระและชาวบ้านในบางพื้นที่ไม่ได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ในยุคนี้

ต่อมา เจ้าพระคุณอุดมวิจารณ์ (พระใบฎีกากลับ สีสละเตชะ เป็นครูคนแรกของโรงเรียน) ได้พัฒนาการศึกษาเข้าสู่ระบบในปี พ.ศ. 2438 จากเดิมที่เรียนที่กุฏิล่างของพระครูปิฎกธร (แทน จันทรงสี) โดยตั้งโรงเรียนรัฐบาลขึ้นบริเวณวัดทรงธรรมวรวิหาร ใช้หลักสูตร พ.ศ. 2438

การพัฒนาทางด้านการศึกษามีจุดกำเนิดมาจากวัด พระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ครูถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอนการเขียนหนังสือ คัดเลข การทำงานต่าง ๆ การรักษาสุขภาพ รวมถึงอบรมสั่งสอนทางด้านศีลธรรม ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2441 เป็นต้นมาเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ทำการปฏิรูปการศึกษา และเริ่มให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ภายหลังในปี พ.ศ. 2445 งานการศึกษาถูกโอนย้ายมาขึ้นกับ

กระทรวงธรรมการในขณะนั้น พระสงฆ์และเจ้าอาวาสยังคงเป็นผู้ดูแลเรื่องการเรียนการสอนอยู่เช่นเดิม แต่กระทรวงธรรมการจะคอยกำกับดูแลวัดต่าง ๆ ในภาพรวมแทน (เสมียนนารี, 2565)

ในยุคของการพัฒนาการศึกษาสู่ระบบโรงเรียน เพื่อให้ทันต่อยุคสมัยและตามมาตรฐานสากล โดยเป็นการรับช่วงต่อจากการศึกษาระบบเดิม จากเดิมที่ให้คณะสงฆ์ทำหน้าที่ให้การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้านตามวัดวาอารามต่าง ๆ ปัจจัยบางประการที่ทำให้บทบาทของวัดในฐานะสถานที่เล่าเรียนค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลง ได้แก่ ข้อจำกัดในการให้การศึกษาแก่เด็กผู้หญิง การที่พระสงฆ์ไม่สามารถเปิดรับและปรับตัวเข้าสู่วิทยาการความรู้สมัยใหม่ได้ มีระบบโรงเรียนเริ่มเข้ามาในพื้นที่ เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 จึงมีการแบ่งโครงสร้างทางราชการใหม่ภายในกระทรวงธรรมการ โดยให้กิจการด้านศาสนาขึ้นกับกรมธรรมการและถูกโอนไปขึ้นกับกระทรวงวังในภายหลัง ขณะที่งานกิจการด้านการศึกษาขึ้นกับกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือ กระทรวงศึกษาธิการ) การที่วัดถูกลดทอนบทบาทด้านการศึกษาลงนั้น สามารถเห็นได้จาก การสร้างสถานที่เล่าเรียนซึ่งคือโรงเรียนแทนวัด การกำหนดของอาชีพรู รวมถึงการกำหนดบทบาทด้านการศึกษาในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ก็ไม่มีบทบาทของคณะสงฆ์ที่มีต่องานด้านการศึกษาอีกต่อไป ถึงแม้ว่าโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ก็ยังอาศัยวัดเป็นสถานที่สอนหนังสืออยู่ก็ตาม (เสมียนนารี, 2565)

ปี พ.ศ. 2463 เริ่มมีสร้างโรงเรียนวัดทรงธรรม หรือโรงเรียนเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นอาคารเรียนหลังแรกคือเรือนาคณรังค์สงเคราะห์ จากเดิมที่ใช้กุฏิพระเป็นสถานที่เรียน เมื่อนักเรียนมากขึ้น สถานที่จึงไม่เพียงพอ พระยานาคราชกำแพง (แจ้ง คชเสนี) ผู้ว่าราชการจังหวัดพระประแดง ขณะนั้นพร้อมด้วยข้าราชการ เรี่ยไรเงินจากข้าราชการ พ่อค้า คฤหบดีต่าง ๆ และขอเงินสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสร้างอาคารเรียนให้สำเร็จ ภายหลังสร้างเสร็จแล้ว เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้นเดินทางมาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารเรียนในวันที่ 10 กรกฎาคม 2464 ("ราชกิจจานุเบกษา," 2464, 11 กันยายน, 1659-1662)

ปี พ.ศ. 2475 โรงเรียนได้เปิดการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษา เปิดสอนทั้งเด็กชายและเด็กหญิง มีฐานะเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดพระประแดง และแยกประถมศึกษาออกไปจึงเหลือแต่ระดับมัธยม จึงมีชื่อว่า โรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 โรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมได้แยกนักเรียนหญิงไปเรียนในอีกสถานที่หนึ่งและตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมแผนกสตรี ปัจจุบันคือโรงเรียนวิสุทธิกษัตริย์ในปัจจุบัน ต่อมาโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัดทรงธรรมในปีพ.ศ. 2494 จวบจนปัจจุบัน (โรงเรียนวัดทรงธรรม, ม.ป.ป.)

ขณะที่ภาคเอกชนก็เริ่มมีโรงเรียนเอกชนเริ่มเปิดสอนบ้าง คือโรงเรียนแม่พระ ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนประชาชนในปี พ.ศ. 2466 เปิดสอนนักเรียนทั้งหญิงและชาย โดยการศึกษาที่สอนนักเรียนคือ ศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกและสามัญศึกษาให้อ่านและเขียนภาษาไทยได้ ภายหลัง

เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2488 และพ.ศ. 2505 ตามลำดับ (โรงเรียนแม่พระเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนประชานาถในปี พ.ศ. 2505 และเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นโรงเรียนเซนต์แมรีในปี พ.ศ. 2553 จวบจนปัจจุบัน) (โรงเรียนเซนต์แมรี, ม.ป.ป.)

ดังนั้น ช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในอำเภอพระประแดงในขณะนั้น มีสถานศึกษาระบบโรงเรียนไม่มากนัก และกระจุกตัวอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้นโดยจุดเริ่มต้นของระบบการศึกษาระบบโรงเรียนมีพัฒนาการมาจากการศึกษาตามวัดที่สอนโดยพระภิกษุ เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนที่ในระยะแรกก็มีพัฒนาการมาจากการเริ่มเปิดการเรียนการสอนที่วัดโรมันคาทอลิกเช่นกัน

สำหรับด้านการศึกษาในพื้นที่บางหัวเสือ วัดบางหัวเสือทำหน้าที่เป็นสถานที่เล่าเรียนหนังสือ การสอนหนังสือดำเนินการโดยพระสงฆ์ซึ่งมีมาก่อน พ.ศ. 2452 แรกเริ่มอาศัยใช้ศาลาดินเป็นสถานที่เล่าเรียน มีพระวินัยธรรม (หลวงพ่อยู่) อยู่ในขณะนั้นเป็นผู้อุปการะโรงเรียน ("ราชกิจจานุเบกษา," 2452, 20 มีนาคม) ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับด้านการศึกษา กฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญคือ เริ่มให้มีการศึกษาภาคบังคับคือระดับประถมศึกษา ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้น (โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ประชาชนในอำเภอหรือตำบลหนึ่งจัดตั้งขึ้น หรือที่นายอำเภอจัดตั้งขึ้น โดยใช้ทุนทรัพย์ของประชาชนเอง) อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ยังไม่ได้มีผลบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักร ค่อย ๆ มีประกาศบังคับใช้เป็นรายพื้นที่ไป ณ เวลานั้นยังไม่มีผลบังคับใช้กับพื้นที่ตำบลบางหัวเสือแต่อย่างใด วัดบางหัวเสือจึงยังคงมีบทบาทในการเป็นสถานศึกษาที่สอนโดยพระภิกษุต่อไป ซึ่งมีการสร้างอาคารเรียนเป็นอาคารไม้ 2 ชั้นในปี พ.ศ. 2471 ซึ่งเดิมมีแผนที่จะใช้อาคารหลังนี้เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร แต่หลวงพ่อยู่ เจ้าอาวาสในขณะนั้นเห็นว่าไม่เหมาะสมจึงได้เปิดสอนเป็นโรงเรียนระดับอนุบาลแทน

ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ขึ้น แต่คณะราษฎรก็ยังคงให้ความสำคัญของพัฒนาการศึกษาโดยระบุไว้ในเป้าหมายหลัก 6 ประการระบุอยู่ในประกาศคณะราษฎรฉบับที่ 1 ข้อที่ 6 ระบุว่า “จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร” ดังนั้นการขยายพื้นที่บังคับใช้กฎหมาย ยังคงดำเนินต่อไปกระทั่งในปี พ.ศ. 2476 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2476, 3 กันยายน) ในปีเดียวกันนั้นโรงเรียนวัดบางหัวเสือจึงได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาล ชื่อว่า โรงเรียนประชาบาล ตำบลบางหัวเสือ 1 (วัดบางหัวเสือ) เปิดสอนถึง ประถมศึกษาปีที่ 4 มีครูใหญ่ชื่อ นายสิงห์ กมลรัตน์ (โรงเรียนวัดบางหัวเสือ, ม.ป.ป.) ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการโอนถ่ายอำนาจบทบาทและหน้าที่ด้านการศึกษา จากสถาบันทางศาสนา (วัด) สู่ สถานบันทางการศึกษา (โรงเรียน) ในพื้นที่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ถึงแม้ว่าโรงเรียนประชาบาล ตำบลบางหัวเสือ 1 (วัดบางหัวเสือ) ขณะนั้น

หรือโรงเรียนวัดบางหัวเสือ (ขุนาค-ประชาอุทิศ) ในปัจจุบัน จะยังคงอาศัยพื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ก็ตาม

การมอบให้ท้องถิ่นจัดการศึกษาในปี พ.ศ. 2476 นั้นส่งผลให้เริ่มเห็นการจัดตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยนายอำเภอเป็นผู้จัดตั้งขึ้นโดยร่วมกับผู้นุเคราะห์และอุปถัมภ์ในพื้นที่ ในช่วงปี พ.ศ. 2476 - 2477 รวมถึงโรงเรียนที่เปิดสอนก่อนหน้านั้นก็ได้รับอนุญาตให้สอนและจัดตั้งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาด้วย เช่น โรงเรียนวัดบางหัวเสือที่เปิดสอนระดับอนุบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 (ก่อตั้งโดยพระครูวิบูลย์สิกขกิจหรือหลวงพ่อบุญ) และโรงเรียนวัดมawangษ์ที่เปิดสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2472 ดำเนินการโดยพระภิกษุมะลิ เป็นต้น ปัจจุบันโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามวัดต่าง ๆ ภายในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) สมุทรปราการ เขต 1 มีรายละเอียดดังที่แสดงตามลำดับในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 โรงเรียนในสังกัด สพป. สมุทรปราการ เขต 1

ปีที่ก่อตั้ง	โรงเรียน	ตำบล	ระดับที่เปิดสอน
พ.ศ. 2471	โรงเรียนวัดบางหัวเสือ	บางหัวเสือ	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2472	โรงเรียนวัดมawangษ์	สำโรงกลาง	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดบางฝ้าย	บางหัวเสือ	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดบางหญ้าแพรก	บางหญ้าแพรก	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดท้องคุ้ง	บางหญ้าแพรก	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดสำโรงเหนือ	สำโรงกลาง	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดปทุมหังสนาวาส	สำโรงกลาง	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2476	โรงเรียนวัดสวนส้ม	สำโรงใต้	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2477	โรงเรียนวัดแหลม	บางหญ้าแพรก	อ.1 – ป.6
พ.ศ. 2482	โรงเรียนวัดโยธินประดิษฐ์	สำโรง	อ.1 – ม.3
พ.ศ. 2521	โรงเรียนฉัตรทิพย์เทพวิทยา	บางหญ้าแพรก	อ.1 – ป.6

ภาคเอกชนก็เริ่มมีการก่อตั้งโรงเรียนเอกชนเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ โรงเรียนอานวยวิทย์ ก่อตั้งเมื่อ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2481 ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กล่าวคือเมื่อการศึกษาระบบโรงเรียนเริ่มเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ และพื้นที่ใกล้เคียงมากขึ้นแล้ว ประกอบกับการมีการศึกษาภาคบังคับของภาครัฐ ชาวบ้านจึงมีการส่ง

บุตรหลานเข้าเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษามากขึ้นตามลำดับ เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้ว ช่วงปี พ.ศ. 2482 – 2488 พื้นที่ตำบลบางหัวเสือได้รับผลกระทบจากการทิ้งระเบิดในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งผลกระทบด้านเศรษฐกิจและภัยของสงคราม ประกอบกับการที่ในพื้นที่ยังไม่มีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2482 อำเภอพระประแดง ก็มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเพียงโรงเรียนเดียวซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาจึงมีโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือโรงเรียนวิสุทธิกษัตริย์เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาแห่งที่ 2 ของรัฐ ส่งผลให้เด็กจำนวนมากไม่สามารถที่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาได้หรือต้องหยุดเรียนไปกลางคัน เนื่องจาก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง มีเด็กเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่กลับไปศึกษาต่อ

4.2 ความสามารถและบทบาทนำของผู้กระทำการ

4.2.1 หลวงพ่อบัวองค์ปฐมของวัด

วัดบางหัวเสือมีเจ้าอาวาสที่ปรากฏหลักฐานรูปแรกคือ หลวงพ่อบัว (ก่อนหน้านี้มีเจ้าอาวาสปกครองก็รูปไม่พบข้อมูลแน่ชัด) ท่านเป็นคนแปดริ้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยไม่มีหลักฐานแน่ชัดเนื่องจากในอดีตไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีแต่หายสาบสูญไปแล้ว บางแหล่งข้อมูลระบุว่าท่านเป็นพี่ชายของหลวงปู่จิ้น วัดท่าลาดเหนือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จากหลักฐานประวัติพิธีอุปสมบทของหลวงพ่อพิน (เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ของวัดบางหัวเสือ) ปรากฏชื่อหลวงพ่อจิ้นเป็นพระกรรมวาจาจารย์ ขณะที่หลวงพ่อบัวเป็นพระอนุสาวนาจารย์ ซึ่งโดยปกติแล้วในกรณีของพระคู่สวดในพิธีอุปสมบท พระกรรมวาจาจารย์จะเป็นพระที่มีความอาวุโสมากกว่าหรือพรรษามากกว่า ประกอบกับคนไทยในอดีตเมื่อบุตรหลานอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ก็นิยมให้ทำการอุปสมบททดแทนคุณบิดามารดา จึงสันนิษฐานได้ว่าหลวงพ่อจิ้นมีพรรษามากกว่าเนื่องจากอุปสมบทก่อน และเกิดก่อนหลวงพ่อบัว แต่อายุสันนิษฐานว่าคงไม่ต่างกันมากนักเนื่องจากคนไทยสมัยก่อนนิยมมีลูกจำนวนมาก และมีอายุไล่เรียงกัน ตามประวัติของหลวงพ่อจิ้นนั้น หลวงพ่อจิ้นเกิดประมาณปี พ.ศ. 2357 ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานได้ว่าหลวงพ่อบัวน่าจะเกิดในราว ๆ ปี พ.ศ. 2358 และได้อุปสมบทในราวปี พ.ศ. 2378 เมื่อครั้งมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์

หลวงพ่อบัวท่านมีชีวิตรอยู่ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เกิดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) อุปสมบทในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เนื่องจากหลวงพ่อบัวท่านไม่ใช่คนพื้นที่บางหัวเสือ ภายหลังการอุปสมบทหลวงพ่อบัวท่านได้ธุดงค์มาปักกลดที่บริเวณหลังวัดบางหัวเสือ ซึ่งในขณะนั้นที่วัดบางหัวเสือไม่มีเจ้าอาวาสปกครองอยู่ ชาวบ้านละแวกนั้นได้เกิดมีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวของหลวงพ่อบัว จึงได้ทำการนิมนต์ให้หลวงพ่อบัวครองวัดและเป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือนับตั้งแต่นั้น จึงถือได้ว่าหลวงพ่อบัวเป็นเจ้า

อวาาสองค์แรกของวัดบางหัวเสือที่มีการบันทึกไว้ มีหลักฐานสำคัญเป็นรูปหล่อขนาดเท่าองค์จริงของ หลวงพ่อบัวปัจจุบันประดิษฐานอยู่บริเวณมณฑปภายในวัดบางหัวเสือโดยไม่ทราบปีและผู้ทีสร้าง

ภาพที่ 8 รูปหล่อหลวงพ่อบัววัดบางหัวเสือ

ที่มา : พชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2566

วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตที่ความเจริญและการพัฒนาต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึงพื้นที่ พระซึ่งเป็นสมาชิกของสถาบันทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญ โดยมีวัดเป็นสถานที่ในการปฏิบัติ การตั้งอยู่ใกล้กับชุมชน เมื่อมีชุมชนก็มักจะมีวัดอยู่คู่ชุมชนเสมอ ซึ่งวัดโดยการนำของพระสงฆ์จะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและที่พึ่งของคนในชุมชนในยามคนในชุมชนต้องการความช่วยเหลือหรือมีความต้องการในด้านต่าง ๆ และภาครัฐหรือหน่วยงานปกครองในขณะนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้

วัดบางหัวเสือก่อนจะเป็นวัด เดิมเคยเป็นฉางข้าวขนาดใหญ่และเคยเป็นคลังเสบียงเก่าของพระเจ้าตากสินที่ถูกปล่อยให้รกร้าง ก่อนที่ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกันบูรณะขึ้นเป็นวัดในชุมชนบ้านบางหัวเสือตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 วัดบางหัวเสือจึงเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่อันดับต้น ๆ ของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

ช่วงหนึ่งวัดบางหัวเสือได้เว้นว่างจากการมีเจ้าอาวาสปกครองวัด ซึ่งตรงกับช่วงเดียวกับที่หลวงพ่อบัวท่านได้รุดงค์มาปักกลดอยู่ที่บริเวณหลังวัดพอดี ขณะที่ชาวบ้านก็ขาดพระผู้ที่สามารถเป็นผู้นำพาวัดไปสู่ศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนได้ เมื่อชาวบ้านได้พบกับหลวงพ่อบัวก็ได้เกิด ความเลื่อมใสศรัทธาในตัวหลวงพ่อบัว ไม่ว่าจะเป็นด้วยอิริยาบถ ท่าที การกระทำ คำพูด หรือความเชื่อ เรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ก็ตาม ชาวบ้านจึงได้นิมนต์ให้ท่านอยู่ครองวัดนับแต่นั้น จากเหตุการณ์นี้แสดง

ให้เห็นถึงการที่หลวงพ่อบัวมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตใจของชาวบ้านหรือได้แสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้บทบาทการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจให้แก่คนในชุมชนจะเริ่มต้นจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อหลวงพ่อบัวแล้ว เมื่อครั้งโรคหิวอดกโรคระบาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2392 เกิดการระบาดหรือที่ถูกเรียกกันว่า ห่าลงปีระกา ครั้นนี้เริ่มระบาดมาจากปิ้ง ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) มีผู้คนล้มตายสูงถึง 40,000 คน ตามพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 3 ก็ได้ระบุถึงการที่ผู้ปกครองหรือรัชกาลที่ 3 ในขณะนั้นใช้วิธีการเรียกขวัญและกำลังใจเดียวกันกับที่รัชกาลที่ 2 ทรงใช้ คือทรงใช้พิธีกรรมทางศาสนา ทรงสละทรัพย์ซื้อสัตว์ ปล่อยสัตว์ ให้ราษฎรทำบุญทำทาน ให้ราษฎรตั้งอยู่ในความเมตตากรุณาต่อกัน และอีกครั้งในปี พ.ศ. 2402 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เกิดการระบาดขึ้นอีกครั้งในหลวงรัชกาลที่ 4 ในขณะนั้นท่านก็ทรงปฏิบัติเหมือนเช่นเดิมคือการปล่อยสัตว์ ทำบุญต่าง ๆ ในครั้งที่มีการระบาดของโรค (ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์, 2554, 81-84)

เมื่อครั้งโรคหิวอดกโรคระบาด พื้นที่บางหัวเสียดคงจะมีผู้ป่วยด้วยโรคลักษณะนี้เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีเรื่องเล่าต่อกันมาในพื้นที่ว่า “...เท่าที่ผมจำได้มีคนเคยเล่าให้ฟังว่าสมัยที่เกิดอหิวาฯ หลวงพ่อบัว ท่านก็ทำน้ำมนต์รักษาเหมือนกัน เหมือนกับในกรุงเทพฯ เลย ทำน้ำมนต์รักษาให้กิน เป็นโรคก็เหมือนกัน...” (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2567, สนทนากลุ่ม) แสดงให้เห็นว่าเมื่อชาวบ้านมีอาการเจ็บป่วย ไม่รู้จะทำอย่างไร ไม่รู้จะรักษาอย่างไร ไม่รู้จะไม่ฟังใคร ก็มาหาหลวงพ่อบัวก่อน และขอให้ท่านช่วยทำให้อาการป่วยต่าง ๆ ทุเลาลง

หลวงพ่อบัว ในขณะนั้นท่านก็ไม่ได้มีความรู้และยังไม่มีวิธีการรักษาทางการแพทย์ ท่านจึงเลือกใช้ พิธีกรรมทางศาสนา ทำน้ำมนต์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไปพลางก่อน ถ้าใช้น้ำมนต์หรือทำตามท่านแล้วผู้ป่วยบางรายมีอาการทุเลาลงภายในชุมชนคงไม่เกิดความตระหนกมากนัก หากลองจินตนาการถึงการระบาดของโรคโควิด-19 เกิดขึ้นในยุคที่การแพทย์ยังไม่เจริญและการสื่อสารยังไม่เจริญ สังคมโดยทั่วไปคงเกิดความวุ่นวาย ความโกลาหล จากความกลัว และความไม่แน่นอนในชีวิตขึ้นมากอย่างแน่นอน

ข้อมูลข้างต้นจึงชี้ให้เห็นถึงปฏิบัติการทางสังคมในบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำทางจิตใจของหลวงพ่อบัว ส่งผลให้วัดนอกจากการที่เป็นสถานที่สำหรับพระในการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ยังสถานที่สำหรับชาวบ้านให้ได้มาพบกับผู้นำทางด้านจิตใจของพวกเขาในยามที่พวกเขาเหล่านั้นต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จากเหตุดังกล่าวส่งผลให้หลวงพ่อบัวท่านอยู่ในฐานะบุคคลผู้ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน กระทั่งกลายมาเป็นบิดาแบ่งพระเครื่องวัดบางหัวเสียด

หลวงพ่อบัวในฐานะของการเป็นบิดาแห่งพระเครื่องวัดบางหัวเสือ เป็นผลมาจากบทบาทหน้าที่ในการศาสนา กล่าวคือมีหน้าที่ในการเผยแพร่ธรรมของพระพุทธเจ้าตามหลักศาสนา รวมถึงการทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนาด้วย หนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาก็คือการสร้างพระเครื่องเพื่อบรรจุในกรุ

พระเครื่องเกิดมาจากพระพิมพ์หรือพระพุทธรูปขนาดเล็กที่เดิมถูกสร้างขึ้นเพื่อการสักการบูชา และเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนา นิยมประดิษฐานอยู่ในสถูป เจดีย์ โบสถ์ วิหาร หรือฝังในกรุตามเจดีย์ สถานที่ต่าง ๆ เมื่อคนรุ่นหลังได้มาพบเห็นจะได้มีไว้เพื่อบูชาและธำรงไว้เพื่อสืบทอดพระศาสนาต่อไปในอนาคต ไม่ได้ถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องรางของขลังอย่างในปัจจุบัน พระพิมพ์จึงถูกยกระดับขึ้นเป็นพระเครื่องหรือพระเครื่องรางในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของพระเครื่องไทยคือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม ผู้สร้าง พระสมเด็จวัดระฆัง โดยมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องเกิดขึ้นช่วงต้นรัชกาลที่ 4 คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ ท่านได้เดินทางไปเยี่ยมญาติและแสวงบุญที่จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อครั้งนั้นท่านได้ไปพบกับพระครูที่แตกออกมา จึงได้นำพระนั้นไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านและลูกศิษย์ลูกหาของท่าน (ต่อมารู้จักกันกันในชื่อ พระกำแพงข่มกอ หุ่นเศรษฐิ) พระพิมพ์ที่เดิมเป็นสาธารณสมบัติสร้างตามคติทางพุทธศาสนาปรับเปลี่ยนหน้าที่กลายเป็นพระเครื่องที่เป็นสมบัติส่วนบุคคลไว้สำหรับบูชาส่วนตัว เพื่อพุทธคุณใด ๆ แล้วแต่บุคคลปรารถนานับแต่ช่วงเวลานั้น (ฉลอง สุทราวาณิชย์, 2551ข, 3-6)

พระเครื่องวัดบางหัวเสือที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ ยังคงทำตามคติความเชื่อของพระพิมพ์ดั้งเดิม กล่าวคือพระเครื่องในยุคนี้จะปรากฏภาพแทนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกผู้เป็นพระอรหันต์ขนาดเล็ก แต่ยังไม่ปรากฏภาพแทนของพระเกจิอาจารย์หรือพระภิกษุผู้สร้างอยู่ในพระเครื่องวัดบางหัวเสือยุคนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะในยุคนี้เป็นยุคแรกที่มีกำเนิดของพระเครื่องรางในไทย การนำภาพพระเกจิอาจารย์ลงไปอยู่บนพระเครื่องยังไม่มีและไม่มีที่นิยม และอีกส่วนหนึ่งก็เพราะเทคโนโลยีการผลิตในสมัยนั้นยังไม่ทันสมัยเพียงพอที่จะนำภาพพระเกจิอาจารย์มาบรรจุอยู่ในพระเครื่องได้

พระเครื่องวัดบางหัวเสือถูกสร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยหลวงพ่อบัวนี้ คือพระปิดตาหลวงพ่อบัว วัดบางหัวเสือ มีหลายพิมพ์ (หลายรุ่น) แต่ที่ยอมรับในตลาดซื้อ-ขายและเป็นที่ยอมรับของนักสะสมมีเพียงพิมพ์เดียวแต่มีหลายขนาด อย่างไรก็ตามพระปิดตาหลวงพ่อบัวเป็นพระที่ถูกสร้างมานานมากกว่า 150 ปีแล้วจึงไม่พบหลักฐานระบุปีที่สร้างไว้แน่ชัด มีลักษณะพระเนื้อเป็นตะกั่วผสมปรอท ใช้กรรมมาวิธีการสร้างโดยวิธีการเทตะกั่วผสมปรอทหล่อในแม่พิมพ์แบบเข้าประกบ จึงสามารถพบรอยตะเข็บของแม่พิมพ์ได้ในบริเวณด้านข้างขององค์พระ ด้านหน้ามีลักษณะเป็นพระปิดตานั่งยองแบบมหาอุดม มีคูที่หนึ่งยกขึ้นปิดตาเสมอหน้าผาก มีคูที่สองยกขึ้นปิดหูทั้งสองข้าง มีคู

ที่สามล้วงลงไปปิดทวารขนานไปกับขาทั้งสองข้าง ด้านหลังเป็นพระปิตตาองค์เล็กอยู่กลางองค์พระ เป็นที่กล่าวขานขึ้นชื่อในด้านแคล้วคลาด คงกระพัน

ภาพที่ 9 พระปิตาหลวงพ่อบัว วัดบางหัวเสือ เนื้อตะกั่วผสมปรอท

ที่มา : เอกพล สุขตระกูล (2557)

การสร้างพระปิตาของหลวงพ่อบัว ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่มีมาแต่โบราณเกี่ยวกับ พระปิตา (พระภควัมบดี) ซึ่งแท้จริงแล้วคือรูปหนึ่งของ พระมหากัจจายนเถระ สาวกของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอรหันต์ ซึ่งปรากฏอยู่ในนิทานชาดกตอนหนึ่งว่า ขณะที่พระภควัมบดีเข้าฌานสมาธิอยู่ ได้มีพญามารนำต้นตาล 7 ต้นมาฟาดด้วยความแรง แต่ความแรงนั้นเปรียบเทียบกับได้ตั้งผ้าทอด้วยใบบัวฟาดใส่เขาพระสุเมรุ จึงอุปมาจำลองพระรูปของพระภควัมบดีเป็นลัทธิศักดิ์สิทธิ์มีดีทุกด้าน ได้แก่ โชคลาภ เมตตามหานิยม คงกระพัน

ลักษณะของพระปิตา สามารถจำแนกได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1. พระปิตตามหาอุตม์ หรือมหาอุตม์ คำว่า มหา หมายถึงความยิ่งใหญ่ คำว่า อุตม์ หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นคำว่า มหาอุตม์ จึงหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์อันยิ่งใหญ่ พระปิตตามหาอุตม์จะมีลักษณะที่มีมือหลายคู่ ยื่นปิดทวารทั้ง 9 เปรียบเสมือนการปิดกั้นกิเลสและสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาในร่างกาย อุดมิต อุดปิ่น อุดกัณฐ์ อดรายต่าง ๆ ได้แก่ ตา 2 หู 2 จมูก 2 ปาก 1 ทวารหนัก 1 ทวารเบา 1 รวมเป็น 9 ทวาร และ 2. พระปิตตามหาลาก จะมีมือเพียง 1 คู่ยกขึ้นปิดหน้าไว้เท่านั้น (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 4-5)

การสร้างพระปิตาของหลวงพ่อบัว ท่านไม่ได้สร้างแค่ที่วัดบางหัวเสือเพียงที่เดียว พ่อบัวท่านเคยถูกนิมนต์โดยพระครูคำ เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดรวก อำเภอพระประแดง (ฝั่งตะวันตก) จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นเพื่อนและเป็นคนแปดริ้วบ้านเดียวกันกับหลวงพ่อบัว ให้ไปจำพรรษาที่วัดรวกในระยะเวลาสั้น ๆ เนื่องจากขณะนั้นวัดรวกขณะนั้นอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม พระครูคำจึงได้นิมนต์หลวงพ่อบัวเพื่อไปช่วยสร้างเสนาสนะต่าง ๆ ประมาณปี พ.ศ. 2390 เศษ ๆ หลวงพ่อบัว

บัวได้เทหล่อพระปิตดาพิมพ์นึ่งย่องขึ้นมา เป็นพระเนื้อตะกั่วผสมปรอทแบบพระปิตตามหาอุตม์ เหมือนกับที่วัดบางหัวเสือ พระปิตดาที่หลวงพ่อบัวสร้างที่วัดรวกมีจำนวนหลายพิมพ์แต่ละพิมพ์ทำออกมาจำนวนน้อย เรียกว่า พระปิตดาหลวงพ่อบัววัดรวก (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 42, 74, 126-127)

เมื่อหลวงพ่อบัวท่านสร้างพระปิตดาเสร็จ ถึงแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าท่านเทหล่อพระที่วัดบางหัวเสือก่อนหรือหลังที่วัดรวก แต่ท่านคงใช้เวลาหล่อมายาวต่อเนื่องหลายปีเพราะพระปิตดาของท่านก็มีหลายพิมพ์ การจะเทหล่อพระปิตดาหลาย ๆ พิมพ์ภายในวาระเดียวคงเป็นไปได้ เนื่องจากหลวงพ่อบัวในฐานะผู้กระทำการในกลุ่มของผู้สร้างทำหน้าที่ในการสร้างพระเครื่องด้วยตนเอง ตั้งแต่ ขั้นตอนการออกแบบ การเตรียมมวลสาร การแกะแม่พิมพ์ การเทหล่อลงในแม่พิมพ์ ดูกฤษยาม์ อีกทั้งการทำพิธีพุทธาภิเษกหรือปลุกเสกเพื่อให้ความขลัง ท่านทำเองกันทั้งหมดที่วัดบางหัวเสือและวัดรวกในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือประมาณ พ.ศ. 2390 เศษ ๆ

การสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อบัวมีวัตถุประสงค์ประเด็นแรก คือเพื่อการสักการบูชาและเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนาบางส่วนท่านก็ได้บรรจุไว้ในกรุเพื่อมีวัตถุประสงค์ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตามความเชื่อของพระพิมพ์ดั้งเดิม บางส่วนถูกบรรจุไว้ในเจดีย์วัดรวก นอกจากการบรรจุไว้ในกรุตามคติดั้งเดิมแล้ว บางส่วนหลวงพ่อบัวท่านยังได้การกระจายพระเครื่องที่ท่านสร้างสู่กลุ่มผู้ใช้พระเครื่องด้วยวิธีการแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาทำบุญไว้บูชาด้วย โดยคนกลุ่มนี้จะประกอบไปด้วย ชาวบ้านบางหัวเสือ (คนในพื้นที่) และคนนอกพื้นที่ เนื่องจากการคมนาคมในช่วงเวลานั้นยังคงใช้การสัญจรทางน้ำโดยเรือเป็นหลัก ดังนั้นคนนอกพื้นที่ในที่นี้ คือชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงที่สามารถเดินทางด้วยเรือได้สะดวก ได้แก่ ตำบลข้างเคียงบางหัวเสือ รวมถึงไปบริเวณรอบข้างวัดรวก อีกทั้งชาวพระประแดงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาและบริเวณใกล้เคียง ณ ช่วงเวลานี้ยังไม่พบการนำพระเครื่องออกมาจำหน่ายเพื่อหารายได้แต่อย่างใด

เหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคของหลวงพ่อบัวก็มีส่วนในการผลักดันให้พระเครื่องถูกใช้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้สร้างเพื่อใช้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ในการตอบสนองความต้องการทางสังคมของมนุษย์ไปพลาง ขณะที่มนุษย์เกิดความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางสังคมซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในยุคของหลวงพ่อบัว ประกอบไปด้วยเหตุการณ์สำคัญดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ. 2373 เกิดน้ำท่วมใหญ่ทั่วราชอาณาจักร หรือที่ถูกเรียกว่าน้ำท่วมปีเถาะ ซึ่งเป็นน้ำท่วมใหญ่ครั้งที่ 3 ในสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อจากน้ำท่วมใหญ่ปีมะเส็งใน พ.ศ. 2328 ระดับน้ำที่ท่วมท้องสนามหลวงสูงถึง 8 ศอก 10 นิ้ว ตรงกับสมัยของรัชกาลที่ 1 และครั้งที่ 2 เกิดน้ำท่วมใหญ่ขึ้นในปี พ.ศ. 2362 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 2 ระดับน้ำที่ท่วมท้องสนามหลวงสูงถึง 6 ศอก 8 นิ้ว ตามลำดับ น้ำท่วมครั้งนี้เป็นน้ำท่วมใหญ่ที่ปริมาณน้ำมากกว่าน้ำท่วมใหญ่ปีมะเส็งเสียด้วยซ้ำ เนื่องด้วยการย้ายเมืองหลวงมายังกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับการชลประทานและการบริหารจัดการน้ำในสมัยนั้นจะ

ยังไม่ได้ฝึก และพื้นที่ตำบลบางหัวเสืออยู่ในที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ย่อมได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมอยู่ร่ำไป เมื่อเกิดเหตุน้ำท่วมใหญ่ก็ตามมาด้วยปัญหาข้าวยากหามาแพงทุกครั้ง (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566)

เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว อีกเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญคือ การระบาดของโรคหิวตโรคในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งมีการระบาดใหญ่มากถึง 3 ครั้ง มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากเนื่องด้วยในสมัยนั้นการสาธารณสุขยังไม่เจริญ ไม่มีความรู้ด้านการแพทย์ที่จะนำมารักษาโรคหิวตโรคและยังไม่มีความรู้ด้านสุขอนามัยมากพอ ผู้คนเกิดความกลัว และเริ่มที่จะแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจและความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พ.ศ. 2363 เกิดการระบาดใหญ่มาจากประเทศอินเดีย เมื่อยังไม่รู้วิธีการรักษาและป้องกันโรคหิวตโรคนี้อย่างถูกต้อง ท่านทรงจัดพิธีเรียกว่า พิธีอาพาธพิณาศ เพื่อขับไล่โรคภัยและเรียกขวัญกำลังใจแก่ชาวบ้านขึ้น ประกอบด้วยการนำปืนใหญ่ออกมายิงรอบพระนคร นำพระแก้วมรกตและพระบรมสารีริกธาตุแห่งรอบพระนครโดยมีการพรมน้ำมนต์ตลอดทาง ทำบุญ ปลอยสัตว์และละเว้นชีวิต แต่ก็ยังไม่สามารถหยุดการระบาดได้ มีคนตายเป็นมากถึง 30,000 คน (โรม บุนนาค, 2561) และมีการระบาดใหญ่เกิดขึ้นอีกหลายครั้งในช่วงรัชกาลที่ 3 – 5 พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต่างใช้พิธีกรรมทางศาสนาในการรักษาโรคและเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนไปพลางก่อนจะมีการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่อย่างปัจจุบัน

เหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิด ความต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ความต้องการขจัดความกลัวภัยอันตราย ความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะที่ภาครัฐหรือชนชั้นปกครอง ก็ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ทั่วถึงและทันทั่วทั้งที่ พระเครื่องจึงอยู่ในฐานะวัตถุที่ช่วยบรรเทาความต้องการของมนุษย์ดังกล่าว กลุ่มผู้ที่ได้ครอบครองพระเครื่อง ผู้ใช้พระเครื่อง หรือผู้แสวงหาพระเครื่องมาไว้ในครอบครองต่างใช้พระเครื่องเพื่อหวังพึ่งพาอำนาจบารมีของพระเครื่องและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเลื่อมใสศรัทธา จึงวอนให้ช่วยพวกเขาเหล่านั้นในเรื่องต่าง ๆ ตามความต้องการของแต่ละบุคคล

การกระจายตัวของพระเครื่องที่หลวงพ่อบัวที่ท่านได้สร้างไว้ก็มีการกระจายไปยังกลุ่มผู้ใช้งานต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าหลวงพ่อบัวท่านจะมรณภาพไปก่อนแล้วในราวปี พ.ศ. 2435 ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2484 – 2485 เกิดน้ำท่วมใหญ่อีกครั้ง ส่งผลให้เจดีย์เก่าของวัดรวกได้พังทลายลง พระปิตาหลวงพ่อบัวที่ถูกบรรจุอยู่ในเจดีย์จึงได้ออกมาสู่สายตาประชาชนอีกครั้ง ขณะนั้นตรงกับสมัยที่หลวงพ่อบัว จันทสุวัณโณ เป็นเจ้าอาวาสวัดรวก ท่านได้เก็บพระปิตาเหล่านี้ไว้ และได้นำไปแจกให้แก่ทหาร ตำรวจ ที่ไปร่วมรบในสงครามอินโดจีน ปรากฏว่าผู้ที่ได้รับการแจกพระปิตาหลวงพ่อบัวไปต่างมีความแคล้วคลาด ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ จนเป็นที่เลื่องลือ กลุ่มผู้ที่ได้ครอบครอง

และมีประสบการณ์ในการใช้งานพระเครื่องหลวงพ่อบัวในเหตุการณ์ดังกล่าวจึงมีหน้าที่ในการช่วยประชาสัมพันธ์บอกกล่าวถึงพุทธคุณของพระเครื่องทางด้านแคล้วคลาด คงกระพัน เป็นอย่างดี

4.2.2 หลวงพ่อบัวอันศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน

ภายหลังการมรณภาพของหลวงพ่อบัว หลวงพ่อบัวได้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 2 ของวัดบางหัวเสือเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ท่านจึงไม่ได้เป็นพระอุปฌาย์ ท่านเป็นเพียงพระกรรมวาจาจารย์ของวัดบางหัวเสือ สำหรับประวัติของหลวงพ่อบัวก็มีไม่มากนัก มีคำบอกเล่าว่าเมื่อครั้งที่หลวงพ่อบัวเดินทางธุดงค์มาจากเมืองแปดริ้ว ครั้งนั้นท่านไม่ได้เดินทางธุดงค์มาเพียงรูปเดียว แต่หลวงพ่อบัวท่านเดินทางธุดงค์มาพร้อมกับหลวงพ่อบัวมาปักกลดอยู่บริเวณหลังวัดบางหัวเสือตามประวัติของหลวงพ่อบัว หลวงพ่อบัวท่านจึงได้อยู่ที่วัดบางหัวเสือกับหลวงพ่อบัวนับแต่นั้นมา

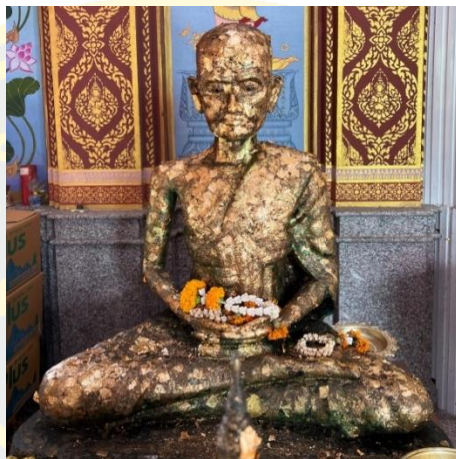
หลวงพ่อบัวจึงถือได้ว่าเป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรุ่นแรกเช่นเดียวกับหลวงพ่อบัวสภาพบ้านเมืองรวมถึงวิถีชีวิตในพื้นที่บางหัวเสือในสมัยของหลวงพ่อบัวนั้นจึงไม่ได้แตกต่างจากสมัยของหลวงพ่อบัว ถึงแม้ว่าหลวงพ่อบัวท่านจะปกครองวัดแคในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ท่านก็อยู่ในฐานะที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้านในพื้นที่เช่นเดียวกับหลวงพ่อบัว

จากคำบอกเล่าเรื่องหลวงพ่อบัวที่สืบทอดต่อกันมาจากในอดีตว่า “...คนสมัยก่อนเวลามีคนป่วยหรือคนจะตายเขาต้องมานิมนต์พระไป เมื่อมีคนนิมนต์หลวงพ่อบัว เหมือนท่านรู้ล่วงหน้า หากท่านไปแสดงว่ายังไม่ถึงคราวตาย แต่ถ้าหลวงพ่อบัวไม่ไปแสดงว่าตาย...” (ประยูร กลิ่นหอม, วันชัย จันท์สิน, และอัคนันท์ ศรีสุขพร้อมสุข, 2567) จากคำบอกเล่าดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตใจให้กับชาวบ้านของหลวงพ่อบัว เมื่อมีชาวบ้านในอดีตป่วยก็มักจะนิมนต์หลวงพ่อบัวไปเยี่ยม ประการแรกคือการที่ชาวบ้านอยากจะให้พระไปเยี่ยมและไปโปรดญาติโยมเพื่อความเป็นกุศลหรือเป็นไปเพื่อความอุ่นใจของชาวบ้านในทางด้านจิตใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและความเป็นมงคล ประการที่สองคืออยากให้ท่านไปเยี่ยมแสดงให้เห็นถึงความต้องการในที่พึ่ง เมื่อชาวบ้านไม่มีที่พึ่งในยามป่วยไข้ก็หันพึ่งพระหวังให้พระช่วยให้หายจากความป่วยไข้ เพื่อท่านจะสามารถช่วยทำให้อาการดีขึ้นหรือให้หายจากอาการป่วยเหล่านั้นได้

ข้อมูลข้างต้นจึงชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำทางจิตใจของหลวงพ่อบัวส่งผลให้วัดนอกจากการที่เป็นสถานที่สำหรับพระในการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ยังสถานที่สำหรับชาวบ้านให้ได้มาพบกับผู้นำทางจิตใจของพวกเขาในยามที่พวกเขาเหล่านั้นต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

อย่างไรก็ตามในสมัยการปกครองของหลวงพ่อบัว ยังไม่พบการผลิตซ้ำในการสร้างพระเครื่องแต่อย่างใด พบเพียงแต่หลักฐานที่เป็นรูปหล่อขนาดเท่าองค์จริงของอดีตเจ้าอาวาสรูปนี้ประดิษฐานอยู่ในมณฑปภายในวัดบางหัวเสือเป็นเครื่องยืนยันถึงการมีตัวตนของหลวงพ่อบัว

สันนิษฐานว่าหลวงพ่อบ้างจะปกครองวัดในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนที่หลวงพ่อบ้างท่านจะมรณภาพ ยุคสมัยของหลวงพ่อบ้างจึงเปรียบดังยุคของรอยต่อสู่รุ่นของพระเกจิอาจารย์รุ่นที่ 2 ของวัดบางหัวเสือ ดังที่จะกล่าวต่อไป

ภาพที่ 10 รูปหล่อหลวงพ่อบ้างวัดบางหัวเสือ

ที่มา : พิชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2566

4.2.3 หลวงพ่อพิณหอมพระของทุกคนและผู้นำทางศิลปวัฒนธรรม

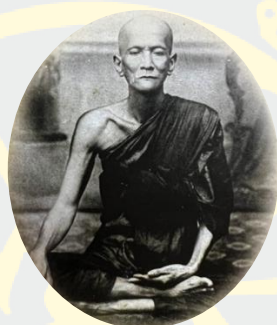
หลวงพ่อพิณ (พิณ ฉนฺทธมฺโม) เดิมชื่อ พิณ รอดสังข์ เกิดในปี พ.ศ. 2383 ตรงกับ ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เป็นชาวบ้านบางหัวเสือ มีอาชีพทำสวน เป็นบุตรคนโตของนายรอด รอดสังข์ และนางเพื่อน รอดสังข์ จากจำนวนพี่น้อง 3 คน อุปสมบทในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ตรงกับวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2404 ณ พัทธสีมาวัดบางหัวเสือ โดยมีท่านเจ้าคุณพระญาณสังวรเถระ วัดโปรดเกศเชษฐาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ หลวงพ่อจันทวัดท่าลาดเหนือ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และหลวงพ่อบ้างวัดบางหัวเสือ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ภายหลังท่านมีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 3 และเป็นพระอุปัชฌาย์ และท่านยังได้เป็นถึงเจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555)

หลวงพ่อพิณถือได้ว่าเป็นพระเกจิอาจารย์รุ่นที่ 2 ของวัดบางหัวเสือ หลังจากที่ท่านได้อุปสมบทแล้ว ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดบางหัวเสือ ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อบ้างเจ้าอาวาสรูปที่ 1 ได้รับการถ่ายทอดสรรพวิชาต่าง ๆ จากหลวงพ่อบ้างโดยตรง หลังจากที่หลวงพ่อบ้างเจ้าอาวาสรูปที่ 2 มรณภาพ หลวงพ่อพิณก็ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าอาวาสในราวปี พ.ศ. 2440 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

ช่วงสมัยการปกครองวัดของหลวงพ่อพิณ บ้านบางหัวเสือในขณะนั้นยังมีวิถีชีวิตแบบการเกษตรแบบพอเลี้ยงชีพไม่แตกต่างจากสมัยของหลวงพ่อบ้างและหลวงพ่อบ้างมากนัก ชาวบ้าน

ยังคงยึดอาชีพหนักในการทำสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นหลักอยู่เช่นเดิม ความเจริญต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึงในพื้นที่ การเดินทางสัญจรยังไม่มีความสะดวก ยังคงใช้การเดินทางด้วยเท้าและการสัญจรทางเรือเป็นหลัก การศึกษาระบบโรงเรียนยังไม่มี

ดังนั้นหลวงพ่อดินและวัดบางหัวเสือยังคงเปรียบเสมือนศูนย์กลางของชุมชนอยู่ เมื่อชาวบ้านมีปัญหาใด ๆ ต่างก็หันมาพึ่งพาหลวงพ่อดินและวัดเสมอ เนื่องจากวัดในสมัยก่อนเป็นสถานที่ที่มีความเจริญและเป็นที่พักพิงให้แก่ชุมชนได้มากที่สุดในย่าน หลวงพ่อดินจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในชุมชนบางหัวเสือยุคนี้

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายหลวงพ่อดินวัดบางหัวเสือ
ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

4.2.3.1 หมอพระของชุมชน

พื้นที่บางหัวเสือในช่วงเวลาของหลวงพ่อดิน ยังไม่มีระบบสาธารณสุขอนามัย หรือสถานพยาบาลใด ๆ สำหรับใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนในชุมชนโดยเฉพาะ ยังไม่มีหมอประจำบ้านหรือหมอประจำตำบล กลไกของรัฐด้านการสาธารณสุขยังไม่พัฒนาและเข้าไม่ถึงพื้นที่ เมื่อชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่รู้จะไปที่ไหนหรือไปหาใคร วัดจึงเป็นที่พึ่งพิงและที่พึ่งสำหรับผู้ป่วยและญาติ ๆ พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและเป็นที่ปรึกษาปัญหาด้านสุขภาพให้แก่คนในชุมชน หลวงพ่อดินจึงมีบทบาทในการหาวิธีที่จะตอบสนองความต้องการด้านการแพทย์และสาธารณสุขเหล่านี้ให้คนในชุมชน หรือพยายามทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในท้องที่

หลวงพ่อดิน เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 รูปนี้ ตามประวัติของท่าน ท่านมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญด้านสรรพคุณของว่านยา รวมถึงสมุนไพรต่าง ๆ เป็นอย่างดี ยามเว้นว่างจากภารกิจท่านมักจะออกธุดงค์อยู่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ท่านได้นำว่านยาและสมุนไพรที่ได้มาระหว่างการธุดงค์ นำมาใช้รักษาบำบัดความป่วยไข้ และท่านยังนำมาใช้ผสมในการทำพระเครื่องของท่านด้วย (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 53) ดังหลักฐานที่เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์วัดบางหัวเสือมีลักษณะเป็นตู้หนังสือทำจากไม้ ภายในมีคัมภีร์ยาเป็นสมุดข่อยเก็บรักษาไว้ “...มีใบลานดำ ๆ อันนั้นก็

มีนะที่เป็นยาต่าง ๆ ยารักษาโรคต่าง ๆ เป็นสมุดข่อยของหลวงพ่อฟิน...” (สมุทรปราการบ้านเกิด, 2565, 13 ธันวาคม) วัดจึงเปรียบเสมือนแหล่งตำราทางการแพทย์สมัยโบราณ

บทบาทดังกล่าวของหลวงพ่อฟินสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เบญจา รอดดำเนิน (2517) ที่ว่าการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนไทยในอดีตก่อนการปฏิรูปและพัฒนาด้านการสาธารณสุขต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ แพทย์แผนโบราณมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากเนื่องจากตำราทางการแพทย์และตำรายาในอดีตส่วนใหญ่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลีและภาษาไทยโบราณซึ่งมีสอนอยู่ที่วัด ดังนั้นผู้ที่จะสามารถอ่านและศึกษาดังกล่าวได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือพระสงฆ์หรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อนจึงมีความรู้ด้านภาษาที่ใช้ในการอ่านตำรา ข้อมูลข้างต้นเป็นส่วนส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นผู้มีความรู้ในการรักษาโรคตามตำราการแพทย์ขณะนั้น และกลายผู้ที่มีบทบาทที่เรียกว่า หมอพระ ผู้ให้บริการบำบัดรักษาโรคให้แก่คนทุกระดับชั้น (เบญจา ยอดดำเนิน (2517) อ้างถึงใน วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2523, 15)

หากเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยหลวงพ่อบัวที่ใช้พิธีกรรมทางศาสนาหรือน้ำมนต์ที่เป็นสื่อแทนความเป็นมงคลและความศักดิ์สิทธิ์ในการรักษา เพื่อให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยได้ ขณะที่หลวงพ่อฟินท่านก็ทำหน้าที่เป็นหมอพระรักษาความป่วยไข้ให้แก่คนในชุมชนด้วยว่านยาและสมุนไพรตามที่พอจะมีความรู้ในขณะนั้น โดยมุ่งหวังให้ผู้ป่วยมีอาการที่ดีขึ้น และให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยเช่นกัน

ภาพที่ 12 ตู้เก็บสมุดข่อยและตำราโบราณสมัยหลวงพ่อฟิน

ที่มา : <https://youtu.be/wQkdrxOhuM> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2566

4.2.3.2 วัดบางหัวเสือศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม

ยุคที่เศรษฐกิจในพื้นที่ยังเป็นแบบพอเลี้ยงชีพดังที่กล่าวไว้แล้วนั้น การใช้ชีวิตของคนในพื้นที่จึงมีแต่การใช้เวลาไปกับการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ การกำเนิดและการพัฒนาของศิลปะแขนงต่าง ๆ ในพื้นที่จึงมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามเราสามารถพบเห็นศิลปวัตถุที่เกิดขึ้นในยุคนี้และเป็นมรดกตกทอดให้พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งศิลปวัตถุดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นมาจากวัดและอดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือทั้งสิ้น เช่น เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ภาพแกะสลัก พระเครื่อง เป็นต้น

วัดบางหัวเสือในยุคนี้เป็นที่รู้จักเพียงแค่ว่าภายในตำบลบางหัวเสือและละแวกใกล้เคียงเท่านั้น เนื่องจากวัดยังไม่มีถาวรวัตถุมากนักและประชากรบริเวณนั้นยังมีจำนวนไม่มากนักกระทั่งถึงสมัยหลวงพ่อดินเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้เริ่มทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์และสร้าง เสนาสนะต่าง ๆ รวมถึงการสร้างศาลาการเปรียญหลังเก่า ศาลาริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งหน้าวัด สร้างกุฏิ จนได้ชื่อว่าเป็นวัดขนาดใหญ่ที่สวยงามแห่งหนึ่งในย่านนี้ (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 52-53) หลวงพ่อดินท่านเป็นผู้นำด้านสถาปัตยกรรมและนำได้งานศิลปมาใส่ในศิลปวัตถุต่าง ๆ มากกว่าการสร้างบ้านเรือนหลังคามุงจากที่ชาวบ้านนิยมทำกัน นอกจากนี้หลวงพ่อดินท่านยังมีฝีมือด้านงานช่างและการแกะสลัก มีแนวคิดในการพัฒนาทางด้านศิลปะ โดยพบหลักฐานเป็นถาวรวัตถุและเสนาสนะภายในวัดที่ถูกสร้างในสมัยหลวงพ่อดิน ได้แก่ ซ่อฟ้า ใบระกา ธรรมาสันโบราณ ศาลาหลังเก่า เป็นต้น “...หลวงพ่อดิน ท่านได้สร้างศาลาที่มีหน้าบันลายแกะสลักราคูมัจฉาและศาลานี้หน้าวัดมีผนังลายรดน้ำ มีทั้งหมด 8 แผ่น ธรรมาสันด้วยท่านก็เป็นผู้สร้าง...” (สนั่น ตีจรง, 2566, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน)

นอกจากนี้หลวงพ่อดินได้ฝากผลงานไว้ปรากฏอยู่บนศิลปวัตถุขนาดเล็ก ได้แก่ พระเครื่องด้วย เนื่องจากในอดีตยังไม่มีโรงงานหรือธุรกิจรับผลิตพระเครื่องอย่างในปัจจุบัน พระเกจิอาจารย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำทุกขั้นตอนในการสร้างพระด้วยตนเองหรืออาศัยพระที่วัดเป็นผู้ช่วยบ้างเป็นบางโอกาส เริ่มตั้งแต่การออกแบบ การจัดหาและเตรียมวัสดุที่ใช้ทำพระเครื่อง การแกะแม่พิมพ์ การเทหล่อหรือกดแม่พิมพ์ การทำให้พระเครื่องแข็งและคงทน และการปลุกเสก ดังนั้นการจะสร้างพระเครื่องขึ้นหนึ่งรุ่นจึงจำเป็นต้องใช้ฝีมือด้านงานศิลปะ และการแกะสลัก ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.2.3.3 ผู้ผลิตข้าพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ว่าด้วยการผลิตข้าพระเครื่องวัดบางหัวเสือ พระเครื่องวัดบางหัวเสือถูกสร้างขึ้นครั้งแรกตั้งแต่สมัยหลวงพ่อบัวเป็นเจ้าอาวาส และไม่พบหลักฐานการสร้างพระเครื่องโดยหลวงพ่อดินเจ้าอาวาสรูปที่ 2 แต่อย่างใด ดังนั้นการผลิตข้าพระเครื่องวัดบางหัวเสือจึงเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของหลวงพ่อดิน

ตามประวัติของหลวงพ่อดิน ท่านเป็นลูกศิษย์สายตรงของหลวงพ่อบัว ท่านจึงได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางด้านของศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม และพุทธาคม ที่ถูก

ถ่ายทอดต่อมารุ่นสู่รุ่นกันภายในหมู่สงฆ์ (พุทธาคมดังกล่าวหมายรวมถึงการสร้างพระเครื่อง การปลุกเสกพระเครื่องบรรจุพลังให้มีความขลัง และวิชาอาคมต่าง ๆ ตามความเชื่อ หลวงพ่อบัว เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดบางหัวเสือ กับหลวงพ่อบุญเจ้าอาวาสองค์ที่ 2 ต่างกันไม่มาก จึงถือได้ว่าเป็นอาจารย์รุ่นแรกของวัดบางหัวเสือ ภายหลังจากที่หลวงพ่อบุญได้บวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดบางหัวเสือ ท่านก็ได้ร่ำเรียนสรรพวิชาจากพระเกจิอาจารย์รุ่นแรกคือหลวงพ่อบุญจนมีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้หลวงพ่อบุญท่านก็ยังได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวิชาความรู้ดังกล่าวต่อไปยังลูกศิษย์ของท่านซึ่งถือได้ว่าเป็นพระเกจิอาจารย์รุ่นที่ 3 ได้แก่ หลวงพ่อบุญ และหลวงพ่อบุญ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

หากเมื่อพิจารณาถึงการผลิตซ้ำในการสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อบุญแล้ว พระปิตตานั่งยองแบบมหาอุตม์เนื้อตะกั่วผสมปรอทของหลวงพ่อบุญ เรียกได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับพระปิตตานั่งยองของหลวงพ่อบุญอาจารย์ของท่านที่ถ่ายทอดวิชาการสร้างพระเครื่องให้แก่ท่านเป็นอย่างมาก นอกจากพระปิตตานั่งยองแล้ว ท่านได้สร้างพระเครื่องไว้จำนวนมาก “...ท่านสร้างครั้งละจำนวนไม่เยอะแต่หลายพิมพ์ แกะพิมพ์เอง พิมพ์เอง ทำเอง ปลุกเสกเอง เอาดินมาเผาแกะแบบเอง ใช้ผงพุทธคุณในการทำ...” “...พระหลวงพ่อบุญทำมา 100 องค์นำไปแจกยังเหลือเลย คนบางหัวเสือเต็มที่มีไม่ถึง 100 คน...” “...ท่านทำไว้ ใครมาท่านก็แจก แจกไว้ระลึกถึง เพื่อสืบทอดพระศาสนา ไว้ใส่ตามเจดีย์บ้าง...” (สนั่น ดิจริง, 2566, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน)

พระเครื่องที่หลวงพ่อบุญ ท่านสร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 2430 – 2454 ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ พระเครื่องที่หลวงพ่อบุญสร้างมีหลายประเภท ได้แก่ พระปิตตา พระเนื้อดิน พระเนื้อผง พระสมเด็จ เป็นต้น

พระปิตตาหลวงพ่อบุญ สามารถแบ่งย่อยได้อีกคือ พระปิตตานั่งยองแบบมหาอุตม์ พระปิตตามหาอุตม์ และพระปิตตาทั่วไป ซึ่งมีมากมายหลายพิมพ์

สำหรับพระปิตตานั่งยองแบบมหาอุตม์ เป็นการผลิตซ้ำพระปิตตานั่งยองของหลวงพ่อบุญ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เนื้อเป็นตะกั่วผสมปรอท ใช้กรรมวิธีในการสร้างโดยวิธีการเทตะกั่วผสมปรอทหล่อในแม่พิมพ์แบบปั๊มประกบ มักหล่อออกมาไม่ชัดและมีตะเข็บด้านข้างองค์พระ องค์พระค่อนข้างชะรุคเรียวย แบบพิมพ์หน้าเดียว ด้านหน้าจะมีลักษณะเป็นพระปิตตานั่งยองแบบมหาอุตม์ มือคู่ที่หนึ่งยกขึ้นปิดตา มือคู่ที่สองยกขึ้นปิดหู มือคู่ที่สามล้วงลงไปปิดทวาร แต่ไม่มีมือปิดที่บริเวณท้องแบบฉบับของพระปิตตามหาอุตม์ทั่วไป ด้านหลังสามารถมองเห็นเส้นประคดคดเอาไว้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ที่เป็นเนื้อตะกั่วผสมปรอทแล้วยังพบพระปิตตานั่งยองแบบพิมพ์หน้าเดียวที่เป็นเนื้อดินด้วย ขณะที่แบบพิมพ์สองหน้าทั้งด้านหน้าและหลังจะเป็นปิตตานั่งยองแบบมหาอุตม์ทั้งสองหน้า เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับพุทธศิลป์กับพระปิตตาหลวงพ่อบุญ วัดบางหัวเสือแล้วจะพบว่าลักษณะมีความคล้ายคลึงกันแต่มีขนาดเล็กกว่า องค์พระมีทรงเรียวยาวอย่างเห็นได้ชัด

แม่พิมพ์ประกบสำหรับเทหล่อพระปิดตานั่งยองหลวงพ่อฟิน

ภาพที่ 13 แม่พิมพ์ประกบสำหรับเทหล่อพระปิดตานั่งยองหลวงพ่อฟิน วัดบางหัวเสือ
ที่มา : เอกพล สุขตระกูล (2557)

ประเภทพระปิดตามหาอูตม์ของหลวงพ่อฟิน สามารถแบ่งย่อยได้เป็นพิมพ์กลีบบัวใหญ่ และพิมพ์อื่น ๆ สำหรับพิมพ์กลีบบัวใหญ่ มีด้วยกันหลายเนื้อหลายสี เช่น เนื้อผงพุทธคุณสีเขียวหินลับใบมีดโกน เนื้อผงพุทธคุณสีขาว เนื้อผงพุทธคุณสีดำ เนื้อผงพุทธคุณลงรักปิดทอง เนื้อตะกั่ว เป็นต้น ใช้วิธีการสร้างโดยการกดผงพุทธคุณลงในแม่พิมพ์ ด้านหน้ามีลักษณะเป็นพระปิดตามหาอูตม์นั่งอยู่บนดอกบัวมีชั้มรอบ มือขององค์พระคู่ที่หนึ่งยกขึ้นปิดตา มือคู่ที่สองยกขึ้นปิดหู มือคู่ที่สามล้วงลงไปปิดทวาร แต่ไม่มีมือปิดที่บริเวณท้อง เนื้อสีระชะขององค์พระมีสัญลักษณ์อุณาโลมเวียนซ้ายสื่อความหมายถึงคงกระพันชาตรี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกยกระดับขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ในสมัยรัตนโกสินทร์สัญลักษณ์นี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องรางของขลังสร้างความมั่นใจจึงมักปรากฏอยู่ในพระเครื่อง เสือยันต์ รอยสักยันต์ (กิตติธัช ศรีฟ้า, 2555, 155)

สัญลักษณ์ อุณาโลม เป็นสัญลักษณ์เก่าแก่ที่มีลักษณะคล้ายตัวเลขเก้าหรือเลขหนึ่งไทย ปัจจุบันสามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามยันต์ต่าง ๆ เครื่องรางของขลังต่าง ๆ สำหรับเครื่องหมายอุณาโลมในไทยนั้น เดิมปรากฏให้เห็นอยู่ระหว่างคิ้วบนพระพุทธรูปตั้งแต่สมัยทวารวดี แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์เครื่องหมายอุณาโลมถูกยกระดับความสำคัญขึ้นโดยชนชั้นปกครองนำโดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ที่ท่านทรงนำเอาสัญลักษณ์อุณาโลมเวียนซ้ายมาใช้โดยประทับอยู่กึ่งกลางของพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2328 โดยเหตุการณ์สำคัญคือช่วงการทำสงคราม 9 ทศวรรษในรัชสมัยของรัชกาลที่ 1 นั้น ทหารกลุ่มต่าง ๆ เกิดการโอด้อวดคุยเกทับกันในเรื่องเครื่องรางของขลังของตนจนเกิดความแตกแยกในหมู่ทหาร รัชกาลที่ 1 ท่านเลยทรงเรียกคืนและรับเครื่องรางของขลังทั้งหมด แต่ท่านทรงให้มีพิธีพุทธาภิเษกผ้ายันต์ที่มีสัญลักษณ์อุณาโลมแจกทหารให้เหมือนกันเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันลดความขัดแย้ง ต่อมาสัญลักษณ์อุณาโลมนี้จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำกองทัพในเวลาต่อมา สังเกตได้ว่าสัญลักษณ์นี้ทำหน้าที่เป็น

เครื่องรางของขลัง เป็นสิ่งที่มีความมงคล โดยถูกยกระดับโดยผู้ปกครองรัฐไทยจากเดิมที่สัญลักษณ์อุณาโลมมีความหมายเพียงแค่เป็นชนระหว่างคิ้วของพระพุทธเจ้า กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในการสงคราม สัญลักษณ์นี้ยังปรากฏให้เห็นในยันต์ เสื่อยันต์ รอยสักยันต์ และในตำราพิชัยสงคราม ปัจจุบันอุณาโลมเวียนซ้ายเชื่อกันว่ามีความหมายถึงความคงกระพันชาตรี เวียนขวาหมายถึงเมตตามหานิยม (กิตติธัช ศรีฟ้า, 2555, 153-155)

ภาพที่ 14 พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 1

ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2566

นอกการยกระดับความสำคัญของสัญลักษณ์อุณาโลมในสมัยของรัชกาลที่ 1 แล้วในปี พ.ศ. 2436 สัญลักษณ์นี้ยังปรากฏในสัญลักษณ์และชื่อของสภาอากาศไทยในขณะนั้น เริ่มต้นจากสตรีไทยกลุ่มหนึ่งนำโดย คุณหญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ (ภรรยาของ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ หรือ พร บุนนาค) ได้เรียไรรุทนีและรวมตัวกับกลุ่มสตรีอาสา เพื่อทำการให้ความช่วยเหลือ ชื้อยาต่าง ๆ ให้แก่ทหารและประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทราบความ ท่านทรงเห็นด้วยและทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้ง “สภาอุณาโลมแดงแห่งชาติสยาม” ขึ้นในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2436 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สภาอากาศสยาม ในปี พ.ศ. 2449 และ สภาอากาศไทย ในปี พ.ศ. 2482 จวบจนปัจจุบัน สำหรับตราสัญลักษณ์ของสภาอากาศอุณาโลมแดงแห่งชาติสยามในขณะนั้นปรากฏสัญลักษณ์อุณาโลมเวียนซ้ายอยู่ตรงกลาง มีความหมายว่าถึง ความเป็นสิริมงคล เป็นเครื่องหมายยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นธงชัยของผู้เสี่ยงชีวิตทุกคนในการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมการณ์ของกาชาดสากลในวิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 (สภาอากาศไทย, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 15 ตราสัญลักษณ์สภาอุณาโลมแดงแห่งชาติสยาม

ที่มา : <https://redcross.or.th/aboutus/history/> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2566

สัญลักษณ์อุณาโลมที่ปรากฏอยู่บนพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ได้รับอิทธิพลด้านการสื่อความหมายที่ถูกยกระดับโดยชนชั้นปกครองมาแสดงอยู่บนพระเครื่อง ซึ่งกล่าวได้ว่า ผู้กระทำการในกลุ่มของผู้สร้างพระเครื่องได้ใช้กลยุทธ์ด้านการสื่อความหมายของสัญลักษณ์อุณาโลมผ่านพระเครื่อง ตอกย้ำความเป็นสิริมงคลและคงกระพันชาตรี เป็นหนึ่งปัจจัยจากชนชั้นปกครองที่ส่งอิทธิพลในภาพใหญ่ของวงการพระเครื่องและเครื่องรางของขลังไทย และส่งต่อสัญลักษณ์อุณาโลมผ่านพระเครื่องให้สัญลักษณ์อุณาโลมเข้าไปอยู่ในชีวิตประจำวันของคนผู้ที่ได้ครอบครองพระเครื่องนี้

ส่วนด้านหลังของพระปิดตามหาอุตม์พิมพ์กสิปบัวใหญ่ มีทั้งแบบหลังเรียบและแบบหลังมียันต์ห้า มีอักษร นะ โม พุท ธา ยะ ที่สื่อความหมายถึงพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ใช้ความศักดิ์สิทธิ์ของตำนานการเกิดของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ คงจะมีการใช้คาถาพระเจ้าห้าพระองค์มาใช้ในการปลุกเสก และแสดงออกมาอยู่ในรูปของยันต์ด้านหลังองค์พระ หลวงพ่อผินยังคงสืบทอดความเชื่อเรื่องยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ที่มีมาแต่โบราณว่ายันต์นี้เป็นยันต์ที่สำคัญในทางอิทธิปาฏิหาริย์ ผู้ใดตั้งจิตภาวนาสวด นะ โม พุท ธา ยะ แล้ว จะส่งผลทางพุทธคุณรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็น คงกระพันชาตรี แคล้วคลาดปลอดภัย เมตตามหานิยม มหาเสน่ห์ ไม่เกรงกลัวต่อภัยอันตรายต่างๆ

สำหรับพระปิดตามหาอุตม์ของหลวงพ่อผินพิมพ์อื่น ๆ นั้น เป็นพระผงพุทธคุณ มีหลายรูปทรง ด้านหน้าเป็นพระปิดตามหาอุตม์ มือขององค์พระคู่ที่หนึ่งยกขึ้นปิดตา มือคู่ที่สองยกขึ้นปิดหู มือคู่ที่สามล้วงลงไปปิดทวาร แต่ไม่มีมือปิดที่บริเวณท้อง ไม่ได้นั่งอยู่บนดอกบัวหรือไม่ปรากฏอักษรอุณาโลม บางพิมพ์มียันต์อยู่ด้านหน้าด้วย ส่วนด้านหลังเป็นแบบเรียบหรือมีรอยจาร

ประเภทพระปิดตาทั่วไปของหลวงพ่อผิน มีหลายเนื้อหลายสี เช่น เนื้อผงคลุกรัก เนื้อผงพุทธคุณสีเขียวหินลับใบมิดโกน เป็นต้น มีหลายพิมพ์หลายรูปทรงเช่นเดียวกัน โดย

ด้านหน้าจะมีลักษณะเป็นพระปิดตานั่งขัดสมาธิ มีแขนเพียงหนึ่งคู่ยกขึ้นปิดตาทั้งสองข้าง ด้านหลังเรียบหรือมีรอยจาร

ภาพที่ 16 ตัวอย่าง พระปิดตาหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

พระเนื้อดินหลวงพ่อดิน ใช้ดินเป็นส่วนประกอบหลักในการสร้าง ผ่านกระบวนการกดดินในแม่พิมพ์และผ่านกระบวนการทำให้องค์พระมีความแข็งแรงขึ้น เช่น การเผา หรือตากแดด พระเนื้อดินที่ท่านสร้างไว้มีหลายขนาดตั้งแต่ขนาดเล็กเท่าปลายเล็บ เรียกว่า พิมพ์เล็บมือ จนไปถึงขนาดปกติ มีรูปทรงที่แตกต่างกันออกไป ด้านหน้าเป็นพระพุทธรูป ด้านหลังเรียบ

ภาพที่ 17 ตัวอย่าง พระเนื้อดินหลวงพ่อดิน วัดบางหัวเสือ

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

กลุ่มพระเนื้อผงหลวงพ่อดิน เป็นพระที่ทำจากผงพุทธคุณ เนื้อผงว่าน องค์พระมีหลายสี มีทั้งแบบพิมพ์หน้าเดียว และพิมพ์สองหน้า สำหรับแบบพิมพ์หน้าเดียวมีขนาดที่หลากหลายตั้งแต่พิมพ์เล็บมือ (ขนาดเล็กเท่าเล็บมือ) ถึงขนาดปกติ มีรูปทรงที่หลากหลายทั้งแบบซุ้มโค้ง ซุ้มแหลม รูปร่างแตกต่างกันออกไป แต่พระในกลุ่มนี้ด้านหน้าจะเป็นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ

ด้านหลังเรียบหรือมีรอยจาร ขณะที่พระเนื้อผงหลวงพ่อพิณแบบพิมพ์สองหน้า ด้านหน้าจะเป็นพระพุทธรูปเช่นเดียวกัน แต่ด้านหลังจะเป็นองค์พระขนาดเล็กอยู่ตรงกลาง หรือเป็นพระปิดตาอยู่ด้านหลัง

ภาพที่ 18 ตัวอย่าง พระเนื้อผงหลวงพ่อพิณ วัดบางหัวเสือ

ที่มา : เอกพล สุขตระกูล (2557)

อีกทั้งหลวงพ่อพิณยังมีการผลิตข้าพระพิมพ์สมเด็จชื่อดังด้วย ได้แก่ พระเครื่องเบญจภาคีที่โด่งดังตลอดกาลและมีมูลค่าสูงที่สุด คือ “พระสมเด็จ” เมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์โตท่านได้สร้างพระสมเด็จวัดระฆังที่ใคร ๆ ก็อยากจะมีไว้ในครอบครอง หลวงพ่อพิณในฐานะผู้กระทำการในกลุ่มของผู้สร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ที่ได้หยิบยืมเอาบารมีของสมเด็จวัดระฆัง ของสมเด็จพระพุฒาจารย์โตมาสร้างพระสมเด็จ หลวงพ่อพิณจึงได้สร้างพระสมเด็จองค์แรกของวัดบางหัวเสือขึ้นในยุคนี้ ไม่ได้เป็นการเลียนแบบให้เหมือนต้นฉบับ แต่ทำขึ้นด้วยเอกลักษณ์ของท่านเอง พระสมเด็จหลวงพ่อพิณ พบเห็นได้น้อยมาก มีลักษณะเป็นพระเนื้อผงสีเขียวแบบหินลับมีดโกน ผ่านกระบวนกดในแม่พิมพ์ ด้านหน้าเป็นพระพุทธรูปพิมพ์สมเด็จ ด้านหลังเรียบมีรอยจาร

ภาพที่ 19 พระสมเด็จหลวงพ่อพิณ วัดบางหัวเสือ

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

ตามความเชื่อพระเครื่องของหลวงพ่อดินขึ้นชื่อในเรื่องของพุทธคุณ ด้านแคล้วคลาด คงกะพัน ป้องกันอันตรายต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบของพระเครื่องที่หลวงพ่อดินสร้างสามารถสะท้อนถึงความหมายการให้พุทธคุณทางด้านนี้ผ่านความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเรื่องพระปิดตา สัญลักษณ์อุณาโลม ยันต์พระเจ้า 5 พระองค์ เป็นต้น

อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์ทางสังคมที่ส่งผลเกิดความไม่มั่นคงในทรัพย์สิน ความกลัว ความไม่มั่นคงในชีวิต ซึ่งไม่ได้เกิดจากปัญหาจากโจรผู้ร้ายในพื้นที่ บางหัวเสือในช่วงเวลานี้เป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ไม่มาก จึงไม่ได้เป็นที่ดึงดูดของโจรผู้ร้ายมากนัก จากคำบอกเล่ามีเพียงนักเลงประจำถิ่นที่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใครมาก แต่ความไม่มั่นคงดังกล่าวเกิดจากปัญหาความไม่สงบของประเทศไทยที่สำคัญและมีผลต่อพื้นที่บางหัวเสือในยุคนี้นี้คือ วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 เหตุการณ์ความรุนแรงในครั้งนี้มีเรือรบฝรั่งเศสได้ปะทะกับกองกำลังไทย บริเวณปากน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบัน ซึ่งห่างจากบางหัวเสือแค่ 11 กิโลเมตรในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 ส่งผลให้มีทหารไทยเสียชีวิตจำนวน 8 นาย ทหารฝรั่งเศสเสียชีวิต 3 นาย เรือรบฝรั่งเศสเกยตื้น 1 ลำ แต่เรือรบฝรั่งเศสอีก 2 ลำ สามารถตีฝ่าวงล้อม ผ่านปากแม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านหน้าวัดบางหัวเสือ และเข้าไปยังพระนครได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังผู้ได้รับลูกหลงจากเหตุการณ์ดังกล่าวในรถไฟขบวนสุดท้ายของทางรถไฟสายปากน้ำ (รถไฟสายกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ) ที่เพิ่งเปิดให้บริการเมื่อ 11 เมษายนปีเดียวกันนี้ คำนวนันมีผู้โดนลูกหลงเป็นผู้เสียชีวิต 1 ราย บาดเจ็บ 1 ราย และหัวใจวายตายอีก 1 ราย (โรม บุนนาค, 2552, 103-105)

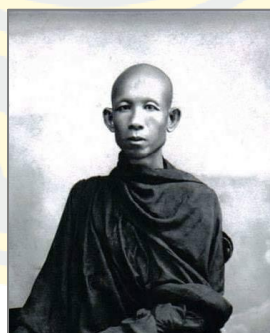
ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่กระตุ้นและเปิดโอกาสให้หลวงพ่อดินใช้พระเครื่องที่แจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านหรือผู้ที่แสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในยามที่รัฐไม่สามารถที่จะมอบความมั่นคงดังกล่าวได้ กลุ่มผู้ที่ได้ครอบครองพระเครื่องจึงได้ใช้พระเครื่องหลวงพ่อดินไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจขอพรพระให้เกิดพุทธคุณด้านแคล้วคลาด คงกะพัน ป้องกันอันตรายต่าง ๆ ตามความเชื่อ

นอกจากบทบาทในการผลิตซ้ำพระเครื่องวัดบางหัวเสือในฐานะของการเป็นพระเกจิอาจารย์รุ่นที่ 2 ของวัดแล้ว หลวงพ่อดินได้ทำนุบำรุงวัดตามให้มีความสวยงาม สร้างวัตถุมงคลทางศาสนา สร้างถาวรวัตถุภายในวัด อีกทั้งได้ถ่ายทอดสรรพวิชาต่าง ๆ ให้แก่ลูกศิษย์ของท่านซึ่งก็คือหลวงพ่อดินอยู่และหลวงพ่อดินเจียง จนกระทั่งหลวงพ่อดินท่านมรณภาพในปี พ.ศ. 2452 (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555)

4.2.4 หลวงพ่อเที่ยงผลิตข้าดำนานพระปิดตานั่งของวัดบางหัวเสือ

หลวงพ่อเที่ยง กิสนาคะ เกิดเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2410 ที่บ้านบางฝ้าย ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (อายุน้อยกว่าหลวงพ่อยุ่เจ้าอาวาสรูปที่ 4 อยู่ 2 ปี) เป็นบุตรของ นายคล้าย-นางมอญ เมื่ออายุได้ประมาณ 9 ขวบ บิดาก็ได้นำมาฝากเป็นลูกศิษย์วัดอยู่กับหลวงพ่อบัว กระทั่งสามารถอุปสมบทได้ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2431 (บวชเดือนเดียวกันกับหลวงพ่อยุ่แต่คนละวัด) จึงได้อุปสมบทเป็นพระที่วัดบางหัวเสือ โดยมี หลวงพ่อบัว (อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 1) เป็นพระอุปัชฌาย์ หลวงพ่อพิน (อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 3) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และหลวงพ่อ้น (อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 2) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ การที่หลวงพ่อเที่ยงเติบโต ใกล้ชิด และได้อุปสมบทอยู่ในวัดบางหัวเสือมาตั้งแต่เด็ก ท่านจึงได้มีโอกาสในการศึกษาและรับการถ่ายทอดวิชาทุกแขนงจากหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อพินจนครบถ้วน หลวงพ่อเที่ยงจึงถือได้ว่าเป็นพระที่เป็นลูกศิษย์สายตรงของหลวงพ่อบัว ถึงแม้ว่าตามประวัติของท่านเมื่อท่านบวชได้ประมาณ 3 พรรษาหลวงพ่อบัวจะถึงการมรณภาพก็ตาม แต่ท่านก็ได้รับการถ่ายทอดสรรพวิชาจากหลวงพ่อพินต่อ ท่านจึงเป็นทั้งศิษย์ผู้น้องและลูกศิษย์ของหลวงพ่อพิน (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 74)

หลวงพ่อเที่ยงเคยได้รับนิมนต์ให้ขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแทนหลวงพ่อพินที่มรณภาพไปในปี พ.ศ. 2452 แต่ว่าท่านปฏิเสธ ท่านจึงไม่มีสมณะศักดิ์ด้านการปกครอง แต่ชาวบ้านก็ยังเคารพนับถือและศรัทธาท่านไม่น้อยไปกว่าเจ้าอาวาสเลย

ภาพที่ 20 ภาพถ่ายหลวงพ่อเที่ยงวัดบางหัวเสือ

ที่มา : <https://www.facebook.com/Legendknowledge888/posts> สาธุๆ-เป็นบุญที่ได้เห็น-หลวงพ่อเที่ยง-วัดบางหัวเสือ-พระเถรจารย์ยุคเก่าอีกรูปหนึ่ง/2309596692669196/ สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2567

หลวงพ่อเที่ยง ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ได้มีสมณะศักดิ์ด้านการปกครอง แต่ท่านก็เป็นพระอีกรูปหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นพระคู่คิดและเป็นที่ปรึกษาแลกเปลี่ยนกับหลวงพ่อยุ่เจ้า

อวาสรูปที่ 4 ในยุคที่หลวงพ่อยู่เป็นเจ้าอวาส จนชาวบ้านให้การนับถือและศรัทธาไม่น้อยไปกว่าหลวงพ่อยู่เลย ถึงแม้ว่าท่านจะมีอายุไม่ยืนนัก แต่สิ่งที่ท่านทิ้งเอาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนมาอยู่ในชีวิตประจำวันคู่คนบางหัวเสือและผู้ที่ศรัทธาคือ พระเครื่องที่ท่านสร้างไว้ ซึ่งมีไม่มากนัก ได้แก่ พระปิดตาหลวงพ่อเทียง และเหรียญหลวงรุ่นแรกพ่อเทียง

พระปิดตาหลวงพ่อเทียง (พระปิดตานั่งยองแบบมหาอุดม) เป็นพระปิดตาที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาในการสร้างมาจากอาจารย์ของท่านคือหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดิน เนื้อเป็นตะกั่วผสมปรอท ใช้กรรมมาวิธีในการสร้างโดยวิธีการเทตะกั่วผสมปรอทหล่อในแม่พิมพ์แบบเข้าประกบ เหมือนกับพระปิดนั่งยองแบบมหาอุดมของหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดิน พบหลักฐานเป็นแม่พิมพ์ที่ใช้ในการหล่อพระมีทั้งแบบที่เทหล่อจากส่วนหัวของพระและเทหล่อจากส่วนก้นของพระ วัสดุของแม่พิมพ์พบทั้งแม่พิมพ์โลหะและแม่พิมพ์ดินที่วัดบางหัวเสือยังคงเก็บรักษาเอาไว้

ภาพที่ 21 แม่พิมพ์แบบประกบสำหรับเทหล่อพระปิดตาหลวงพ่อเทียงเนื้อตะกั่วผสมปรอท
ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

ลักษณะทางพุทธศิลป์ของพระปิดตาหลวงพ่อเทียง ด้านหน้าเป็นพระปิดตามหาอุดม พิมพ์นั่งยอง มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระปิดตามหาอุดมของหลวงพ่อบัวอาจารย์ของท่าน ด้านหลังจะเป็นรูปพระพุทธรูป สามารถแบ่งได้เป็น 2 พิมพ์คือ พิมพ์ต้อหรือพิมพ์หูกระต่าย องค์พระจะดูอ้วนกว่าพบเห็นได้น้อย อีกพิมพ์หนึ่งคือ พิมพ์ชะลูด องค์พระจะสูงกว่าดูเพรียวกว่าพิมพ์ต้ออย่างเห็นได้ชัด พบเห็นได้มากกว่า ด้านข้างที่ถึงแม้ว่าจะใช้กรรมมาวิธีในการหล่อพระแบบเดียวกับพระปิดตามหาอุดมหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดินคือใช้เข้าพิมพ์หล่อแบบประกบ แต่พระปิดตาหลวงพ่อเทียงไม่ค่อยพบตะเข็บด้านข้างองค์พระเหมือนที่พบในพระปิดตามหาอุดมหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดิน เนื่องจากมีการปรับปรุงเพิ่มขึ้นตอนการแต่งรอยตะเข็บออกทำให้ดูสวยงามขึ้น

ภาพที่ 22 ภาพเปรียบเทียบพระปิดตาหลวงพ่อเทียงพิมพ์ต้อและพิมพ์ชะลุด
ที่มา : เอกพล สุขตระกูล (2557)

พระปิดตาหลวงพ่อเทียง ท่านสร้างในช่วงราวปี พ.ศ. 2450-2456 ท่านไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อแจกหรือกระจายพระปิดตาของท่านสู่กลุ่มผู้ใช้งาน ญาติโยม หรือลูกศิษย์เป็นการทั่วไป แต่ท่านสร้างเพื่อเป็นบุญกุศลและใช้แจกเพื่อเป็นที่ระลึกในงานศพโยมของท่าน (บิดาหรือมารดา) โดยไม่ทราบจำนวนที่ท่านสร้าง (สนั่น ดีจริง, 2566)

ภาพที่ 23 พระปิดตาหลวงพ่อเทียงพิมพ์ชะลุด
ที่มา : เอกพล สุขตระกูล (2557)

หลวงพ่อเที่ยงจึงถึงได้ว่าเป็นผู้สืบทอดแบบฉบับและผลิตซ้ำการสร้างพระปิดตานั่งยองของวัดบางหัวเสือที่มีสร้างมาตั้งแต่สมัยหลวงพ่อบัว หลวงพ่อพิน เป็นเจ้าอาวาส และมีความเชื่อว่าพระปิดตาของหลวงพ่อเที่ยงมีพุทธคุณทางด้านแคล้วคลาด ได้รับความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เช่นกัน

หลวงพ่อเที่ยงท่านมีชีวิตอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยอยู่ยุคของการปรับปรุงและปฏิรูปประเทศตามแบบตะวันตก ส่วนหนึ่งก็ได้มีการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากชาติตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งเทคโนโลยีที่สำคัญในขณะนั้นที่มีอิทธิพลต่อการสร้างพระเครื่องในประเทศไทยรวมถึงวัดบางหัวเสือ ได้แก่ เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ และเทคโนโลยีการถ่ายภาพ

เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ ทำให้เกิดพระเครื่องประเภทเหรียญขึ้น ซึ่งมีความคงทน คงชัด อีกทั้งสามารถใช้พื้นที่บนพระเครื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถใส่ข้อความ ภาพจำลองพระพุทธรูปหรือพระเกจิอาจารย์ ยันต์ต่าง ๆ ลงไปบนเหรียญได้ ซึ่งเหรียญพระเหรียญแรกของไทยคือ เหรียญพระพุทธรูปชินสีห์ รุ่นแรก ปี พ.ศ. 2440 เป็นเหรียญแรกที่ปรากฏภาพจำลองของพระพุทธรูปชินสีห์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร อยู่บริเวณด้านหน้าของเหรียญ ด้านหลังปรากฏสัญลักษณ์อุณาโลมพร้อมด้วยข้อความ “จารสมโภชเมื่อเสด็จกลับจากยุโรป ๒๔๔๐” เหรียญนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกและพระราชทานในงานสมโภชพระพุทธรูปชินสีห์ ในวโรกาสที่เสด็จกลับจากยุโรป ในปี พ.ศ. 2440 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างรวม 3 ประการ คือ เพื่อสมโภชพระพุทธรูปชินสีห์ เพื่อเป็นที่ระลึกการเสด็จประพาสยุโรปของรัชกาลที่ 5 และเพื่อเป็นที่ระลึกในวโรกาสที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร โดยในวงการพระเครื่องเรียกเหรียญนี้กันว่า “เหรียญปู” สืบผลิตมาจากต่างประเทศ (จิรศักดิ์ อินทะวิชัย, 2561) ซึ่งเป็นเหรียญแรกที่ผสมผสานทั้ง เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ แนวคิดการทำเหรียญที่ระลึก แนวคิดทางด้านพุทธศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมกันไว้ในเหรียญเดียว

ในปี พ.ศ. 2458 เหรียญพระสงฆ์เหรียญแรกของไทยได้ถูกสร้างขึ้น คือ เหรียญพระพุทธรูปวิริยากร สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกและแจกในงานฉาบงานศพพระพุทธรูปวิริยากร สร้างและปลุกเสกโดย พระครูวินัยธรรมอินทร์ ด้านหน้าปรากฏรูปจำลองพระพุทธรูปวิริยากร อดีตเจ้าอาวาสวัดสัตตนารถปริวัตร จังหวัดราชบุรี ล้อมด้วยอักขระขอม ด้านล่างเขียนว่าพระพุทธรูปวิริยากร ส่วนด้านหลังปรากฏข้อความว่า “ที่ระลึกในการฉาปะนะกิจ ๒๔๕๘” และอักขระขอม ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกของไทยที่ เหรียญพระปรากฏภาพของพระสงฆ์อยู่บนเหรียญ อีกทั้งผ่านพิธีกรรมในการปลุกเสกให้มีความขลังก่อนนำออกมาแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาร่วมงานฉาปะนกิจดังกล่าว (ราม วัชรประดิษฐ์, 2564)

จากอิทธิพลของการรับเอาเทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์และแนวคิดการทำเหรียญที่ระลึก ส่งผลให้เกิดการยกระดับการสร้างพระเครื่องครั้งสำคัญโดยการนำเอาภาพเหมือนของ

พระสงฆ์ขึ้นไปอยู่บนพระเครื่องประเภทเหรียญขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2458 ต่อในปี พ.ศ. 2470 ด้วยแนวคิดเดียวกันนี้จึงได้ถือกำเนิดเหรียญพระเครื่องเหรียญแรกของวัดบางหัวเสือขึ้น ซึ่งก็คือ เหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเทียง โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างคือ เพื่อฉลองและเป็นที่ระลึกในโอกาสทำบุญอายุวัฒนมงคลครบ 5 รอบ หรือ 60 ปีของหลวงพ่อเทียง

เหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเทียง นับได้ว่าพระเครื่องประเภทเหรียญที่เก่าแก่ที่สุดหรือเป็นเหรียญรุ่นแรกที่ออกของวัดบางหัวเสือ ซึ่งเป็นเหรียญที่หลวงพ่อเทียงท่านไม่ได้สร้างเอง แต่เป็นพระเครื่องที่ลูกศิษย์ของท่านได้ขออนุญาตจัดสร้าง ผลิตมาจากโรงงาน และเป็นเหรียญเพียงรุ่นเดียวที่หลวงพ่อเทียงได้ปลุกเสก โลหะที่ใช้ในการทำมีทั้งหมด 3 เนื้อ ได้แก่ เนื้อทองคำสร้างจำนวนจำกัดไม่เกิน 15 เหรียญต้องสั่งจองในหมู่คนที่ใกล้ชิดท่านเท่านั้นจึงพบเห็นได้ยากมาก เนื้อเงินสร้างจำนวนตามอายุของท่านคือ 60 เหรียญ และเนื้อทองแดงไม่เกิน 300 เหรียญ (สนั่น ดิจริง, 2566)

ลักษณะทางพุทธศิลป์ของเหรียญหลวงพ่อเทียง เป็นเหรียญรูปไข่ ด้านบนของเหรียญมีการเชื่อมหูเหรียญ ขอบด้านข้างเหรียญค่อนข้างเรียบไม่มีรอยเลื้อย เรียกว่าขอบกระบอก ตามกรรมวิธีที่ใช้ในการปั๊มเหรียญในยุคนี้ มีขั้นตอนคือ เริ่มจากตัดโลหะที่จะใช้ทำเหรียญด้วยวิธีการเลื่อยให้ได้ขนาดและรูปทรงที่ต้องการ จากนั้นนำไปใส่ในบล็อกกระบอกบังคับที่ทำมาพอดีตามขนาดของเหรียญส่วนมากเป็นทรงกลมและทรงรี เนื่องจากง่ายในการทำบล็อก ทรงกลมและทรงอาร์มที่ใช้วิธีการปั๊มแบบกระบอกก็พบบ้างแต่พบน้อยกว่าเพราะทำยากกว่า จากนั้นก็ปั๊มเหรียญโดยมีบล็อกกระบอกเป็นตัวบังคับขนาด โลหะที่เลื่อยตัดมาเมื่อโดนแรงกระแทกจากการปั๊มขอบที่มีรอยเลื้อยก็จะไปกระแทกกับบล็อกกระบอกจนไม่มีรอยเลื้อยหายไปกลายเป็นขอบเรียบตามบล็อกกระบอก ขณะที่ตัวเหรียญที่ปั๊มเสร็จก็จะมีลักษณะเป็นเหมือนแอ่งกระทะเนื่องจากโดนแรงกระแทก ขอบเหรียญหลวงพ่อเทียงจึงมีลักษณะเรียบไม่มีรอยเลื้อยโลหะ ด้านหน้าของเหรียญตรงกลางเป็นรูปเหมือนหลวงพ่อเทียงห่มคลุมครึ่งตัว ข้างใต้ของรูปเหมือนหลวงพ่อเทียงระบุปี พ.ศ. ที่สร้างเป็นเลขไทย “๒๔๗๐” ปรากฏข้อความเป็นตัวหนังสือโค้งไปตามขอบของเหรียญรูปไข่ว่า “ที่รฤกในการทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี พระอาจารย์เทียงวัดบางหัวเสือ” ขณะที่ด้านหลังของเหรียญนั้นเรียบ ปรากฏรอยจารด้วยเหล็ก มีขอบนูนยกสูงรอบตัวเหรียญทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ภาพที่ 24 เหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเทียงเนื้อเงินและเนื้อทองแดง

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

สำหรับพระเครื่องหลวงพ่อเทียงที่ท่านมีอายุอยู่ได้ทันปลุกเสกพระเครื่องนั้นมีเพียงแค่พระปิดตาหลวงพ่อเทียง และเหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเทียงเท่านั้น เพราะหลวงพ่อเทียงท่านเป็นพระเกจิอาจารย์ที่อายุไม่ยืน หลวงพ่อเทียงท่านได้มรณภาพในปี พ.ศ. 2471 สิริอายุ 61 ปี พรรษาที่ 41 นำความเศร้าโศกเสียใจมาสู่ชาวบ้านบางหัวเสือเป็นอย่างมาก เหรียญรุ่นแรกที่สร้างในปี พ.ศ. 2470 จึงเป็นรุ่นสุดท้ายที่ท่านได้ทันปลุกเสก เหลือไว้เพียงแต่ประสบการณ์ที่ผู้มีจิตศรัทธาได้พระเครื่องของหลวงพ่อเทียงไว้ครอบครองเชื่อว่ามีคุณทางด้านคงกระพัน เมตตา และโชคลาภ

4.2.5 หลวงพ่อยู่พระนักพัฒนาผู้มองการณ์ไกล

พระครูวิบูลสิกขกิจ (อยู่ ธมมเตโช) หรือหลวงพ่อยู่ เดิมชื่อ อยู่ เปี่ยมเจริญ เป็นบุตรของ นายเปี่ยม-นางอินทร์ เปี่ยมเจริญ เกิดที่ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 6 ปีชาล เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2408 อุปสมบทเมื่อ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2431 ณ วัดราชสิทธิาราม (วัดพลับ) แขวงบางกอกใหญ่ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยมี ท่านเจ้าคุณพระศรีวรวัช (เอี่ยม) วัดราชสิทธิาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเจ้าคุณพระอริยศรีวรารจารย์ (เอี่ยม) วัดสังกระจาย เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (เอี่ยม) วัดราชสิทธิาราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555) จากคำบอกเล่าเชิงประวัติศาสตร์จากชาวบ้านตำบลบางหัวเสือ พบว่าการที่หลวงพ่อยู่อุปสมบทโดยที่มีพระอุปัชฌาย์ พระกรรมวาจาจารย์ และพระอนุสาวนาจารย์ ทั้ง 3 รูปมีชื่อว่า “เอี่ยม” เหมือนกันนั้น ตามความเชื่อความศรัทธาถือได้ว่าเป็นเรื่องมงคลยิ่ง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ 3 ประการดังนี้

ประการแรก การที่พระที่ 3 รูปในพิธีอุปสมบทข้างต้นมีชื่อว่าเอี่ยมนั้น หากเป็นเรื่องบังเอิญก็ถือว่าเป็นเรื่องบังเอิญเป็นอย่างมาก จึงเป็นการเสริมบารมีของหลวงพ่อยู่ทางด้านความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อย่างปฏิเสธไม่ได้

ประการที่สองในอดีตเมื่อ พ.ศ. 2431 ชื่อของคนไทยในสมัยนั้นไม่ได้มีความหลากหลายเช่นปัจจุบัน จึงเป็นการเพิ่มโอกาสให้สามารถเกิดความบังเอิญดังกล่าวได้ง่ายกว่าในปัจจุบัน และประการสุดท้าย คือมีความเป็นไปได้ที่ความบังเอิญดังกล่าวอาจถูกสร้างขึ้นโดยใครบางคน

ตามประวัติของหลวงพ่อยู่ ในวัยเด็กท่านได้เรียนหนังสือเป็นลูกศิษย์วัดบางหัวเสือ ได้มีโอกาสรับใช้หลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดิน อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 1 และ รูปที่ 3 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงบทบาทหลวงพ่อบัวและหลวงพ่อดินในการสอนหนังสือที่วัดบางหัวเสือ ช่วงเวลานี้ระบบการศึกษาในพื้นที่บางหัวเสือนั้นยังไม่มีการศึกษาในระบบโรงเรียนดังเช่นปัจจุบัน การเรียนหนังสือมีเพียงการสอนหนังสือตามวัดวาอารามต่าง ๆ โดยพระภิกษุสงฆ์เพียงแค่พออ่านออกเขียนได้ รวมถึงการอบรมสั่งสอนด้านศีลธรรม ให้แก่บุตรหลานของชาวบ้านที่ส่งมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ที่วัดบางหัวเสือ ไม่แตกต่างจากภาพรวมของเมืองนครเขื่อนขันธ์และภาพรวมของประเทศ

แต่เนื่องด้วยนายเปี่ยม เปี่ยมเจริญ บิดาของหลวงพ่อยู่ทำการค้าขายอยู่บริเวณวัดราชสิทธาราม จึงได้พาหลวงพ่อยู่มาอุปสมบทที่วัดราชสิทธาราม ภายหลังการอุปสมบทของหลวงพ่อยู่ที่วัดราชสิทธาราม กระทั่งย้ายมาจำพรรษาที่วัดบางหัวเสือในปี พ.ศ. 2432 หลวงพ่อยู่จึงได้พบกับหลวงพ่อเที่ยง พระรูน้องผู้ซึ่งบวชในเวลาไล่เลี่ยกันแต่อยู่ที่วัดบางหัวเสือมาก่อน

หลังจากนั้นพระทั้งสองรูปถือได้ว่าเป็นพระเพื่อนและพระคู่คิดกัน อาจเป็นเพราะมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน พระทั้งสองรูปนี้มีอะไรก็จะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันตลอดไม่ว่าด้านใด ๆ ทั้งสรรพวิชาความรู้ ความคิดเห็นต่าง ๆ จนชาวบ้านบางหัวเสือให้การเคารพ นับถือ และศรัทธาในพระทั้งสองรูปนี้ไม่น้อยไปกว่ากัน

เมื่อปี พ.ศ. 2454 ก็ถึงเวลาที่จะต้องทำการคัดเลือกพระที่จะมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ 4 ปกครองวัดต่อจากหลวงพ่อดิน ที่มรณภาพในปี พ.ศ. 2452 ชาวบ้านบางหัวเสือก็ได้นิมนต์ให้หลวงพ่อเที่ยงขึ้นเป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดต่อจากหลวงพ่อดิน แต่หลวงพ่อเที่ยงท่านไม่รับตำแหน่งด้านการปกครอง ด้วยเหตุผลด้านสุขภาพ และมีความเห็นว่าหลวงพ่อยู่คงจะเหมาะสมมากกว่าเพราะมีความอาวุโสมากกว่า เมื่อไปนิมนต์หลวงพ่อยู่ให้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาส หลวงพ่อยู่เริ่มแรกท่านก็ไม่ยอมรับตำแหน่งเจ้าอาวาสเช่นกัน และมีความเห็นว่าหลวงพ่อเที่ยงมีความเหมาะสมมากกว่าเนื่องจากบวชอยู่ที่วัดบางหัวเสือมาก่อน สุดท้ายหลวงพ่อยู่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องรับตำแหน่งด้านการปกครองเป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 4 ในที่สุด ต่อมาหลวงพ่อยู่ท่านก็มีสมณะศักดิ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2447 เป็นพระฐานานุกรม พระครูวินัยธรรม

พ.ศ. 2454 เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ และพระอุปฌาย์

พ.ศ. 2461 เป็นเจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก

พ.ศ. 2482 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นตรี ในราชทินนามว่า พระครูวิบูลสิกขกิจ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555)

หลวงพ่อยู่ท่านเป็นพระที่มีอายุยืน ในยุคสมัยของท่านจึงคาบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยถึงสองช่วง ได้แก่ ช่วงปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก และช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง บ้านเมืองจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

ภาพที่ 25 ภาพถ่ายหลวงพ่อยู่วัดบางหัวเสือ

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

4.2.5.1 หลวงพ่อยู่พระนักพัฒนา

ถึงแม้ว่าในสมัยการปกครองวัดของหลวงพ่อยู่จะเป็นยุคที่ สถาบันทางศาสนา วัด และพระสงฆ์ ถูกลดทอนบทบาทลงอันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาการของบ้านเมืองให้มีความทันสมัยชาติตะวันตก มีการรับเอาวัฒนธรรม รวมถึงวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองด้านต่าง ๆ มาเริ่มปรับใช้ในประเทศไทย ส่งผลให้บทบาท อำนาจ และหน้าที่ ของวัดและพระสงฆ์ที่แต่เดิมนั้นวัดเปรียบได้ตั้งศูนย์ราชการของชุมชน ถูกลดและกระจายอำนาจไปสู่โครงสร้างอื่นที่ขยายตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตามพระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังคงมีบทบาท มีอำนาจในการบริหารจัดการและปกครองภายในวัดอย่างเต็มที่ รวมถึงความเจริญต่าง ๆ ที่รับมาจากชาติตะวันตกก็มักจะแผ่ขยายมาสู่วัดก่อนที่จะกระจายไปยังชุมชนโดยทั่วไป

หลวงพ่อยู่ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือในยุคนี้ ท่านได้พัฒนาวัดบางหัวเสือให้มีความเจริญและสวยงาม โดยมีการสร้างถาวรวัตถุหลัก ๆ ที่วัดพึงมีให้

ครบถ้วน ได้แก่ การสร้างมณฑปโดยไม่ใช้เสาเข็มแต่ใช้ไหโบราณมาทำเป็นฐานรากของมณฑป การสร้างวิหารตั้งอยู่คู่กับพระอุโบสถหลังเก่า การสร้างหอระฆังโดยพบหลักฐานจากการสร้างพระเครื่องรุ่นสร้างหอระฆังปี พ.ศ. 2499 เป็นต้น (สนั่น ดิจริง, 2566) อีกทั้งยังมีการปรับปรุงถาวรวัตถุเดิมที่ชำรุดทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น การปฏิสังขรณ์ที่สำคัญในยุคนี้นี้ คือ การปฏิสังขรณ์พระอุโบสถหลังเก่าที่สร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อราวปี พ.ศ. 2410 พระครูวิบูลสีลวัฒน์อดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 6 ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่รูปสุดท้ายที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้น ท่านได้เคยอธิบายไว้ในการสัมภาษณ์ของช่องสมุทรปราการบ้านเกิดออกอากาศในช่องทางออนไลน์เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยมีผู้วิจัยร่วมการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อยู่ด้วยว่า “สมัยก่อนนี้โบสถ์นี้เป็นเสาไม้และเป็นฝากระดาน แล้วมาสมัยหลวงพ่อยู่ หลวงพ่อยู่ท่านก็มาปรับปรุงสมัย พ.ศ. 2463 ท่านก็มาปฏิสังขรณ์แล้วก็เอาใช้อิฐมาก่อเป็นผนังโบสถ์แล้วก็หุ้มเสาไปเลย อุโบสถก็เป็นตึกข้างล่างว่าอย่างนั้นเถอะ แต่ไม่มีเสาคอนกรีต เป็นผนังปูน แต่ว่าข้าง ๆ จะผูกרוןอยู่เรื่อย ใต้ของหน้าต่าง พอเราไปซ่อมไม่เท่าไรเดียวเป็นอีกแล้ว เพราะเราอยู่น้ำเค็ม ของเรานี้น้ำเค็มขึ้นถึง มันก็ผุอย่างนี้” (สมุทรปราการบ้านเกิด, 2565)

ภาพที่ 26 วิหารเก่าของวัดบางหัวเสือ

ที่มา : วัดบางหัวเสือ

นอกเหนือจากการพัฒนาถาวรวัตถุภายในวัดแล้ว สมัยก่อนหากจะต้องมีการพัฒนาวัด การสร้างถาวรวัตถุ การจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ วัดโดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการ

หลักเอง แต่ก็ขาดการสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ หลวงพ่ออยู่ท่านมีหน้าที่ที่จะต้องรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ วัตถุดิบในการทำอาหารคาวหวาน หรือแม้กระทั่งแรงงาน จากชาวบ้านบางหัวเสือให้มาช่วยเหลือในกิจกรรมและงานของวัดเอง อย่างไรก็ตามท่านก็ไม่ได้ขอเรียไรจากชาวบ้านและเป็นผู้รับอยู่เพียงฝ่ายเดียว ท่านใช้อุบายด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนแทนที่จะขอ บิณฑบาตเพียงอย่างเดียว ท่านจึงได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านบางหัวเสือเป็นอย่างดี เช่น เวลา หลวงพ่ออยู่ท่านพายเรือไปบิณฑบาตน้ำตาลมะพร้าวชาวสวนชาวบ้านเพื่อมาใช้ในการทำขนมสำหรับ งานประจำปีของวัดท่านก็จะให้พระเครื่องที่ท่านปลุกเสกแก่ชาวบ้านที่นำน้ำตาลมาถวายเป็นการตอบ แทน บางครั้งขอบิณฑบาตแค่น้ำตาลเพียงอย่างเดียวแต่ก็ได้ผลผลิตอื่นมาด้วย หรือเวลาที่ชาวบ้านมา ลงแขก ตำข้าว ทำกับข้าวช่วยเหลือกิจการของวัดท่านก็ให้พระเครื่องเป็นสิ่งของตอบแทนให้แก่แม่ ครัวและคณะกรรมการของวัด แม้กระทั่งชาวบ้านที่ให้มาช่วยกันทำความสะอาดวัดเมื่อแล้วเสร็จแล้ว ท่านก็จะให้พระเครื่องพร้อมกับขนมจำพวกทองหยิบทองหยอดเป็นการตอบแทนจนชาวบ้านเรียกติด ปากกันว่าพระขนม เป็นต้น (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

เมื่อวิเคราะห์ถึงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ของหลวงพ่ออยู่ที่ ท่านมีบทบาทสำคัญในการเป็นพระนักพัฒนาแล้ว จะพบว่า ประการแรก หลวงพ่ออยู่ท่านมีความรู้ ความสามารถจากการที่ในอดีตศูนย์กลางตำราต่าง ๆ และสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ คือ วัด ท่านจึงมีโอกาสดูในการศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ประการที่สองพบว่า หลวงพ่ออยู่ท่านมีประสบการณ์ที่สำคัญจำนวนมากเป็นการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตลอดชีวิตของท่านและท่านได้นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เริ่มต้นจากการที่บิดาของ ท่านทำการค้าอยู่แถววัดราชสิทธิธารามในเขตพระนครท่านจึงมีโอกาสดำเนินทางเข้าไปยังพระนคร พร้อมกับบิดาของท่าน รวมถึงการที่หลวงพ่ออยู่อุปสมบทและได้จำพรรษาอยู่ที่วัดราชสิทธิธารามนั้น ทำให้ท่านได้เห็นและเรียนรู้จากสิ่งที่มีความเจริญมากกว่าบ้านเกิดของท่าน ต่อมาเมื่อท่านได้เป็นเจ้า อาวาสวัดบางหัวเสือแล้ว ท่านยังได้รับสมณศักดิ์เป็นพระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะตำบลตามลำดับ ท่านจึงมีโอกาสดำเนินทางไปทำพิธีอุปสมบทพระใหม่ตามวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ ปากน้ำ สมุทรปราการ พระประแดงฝั่งตะวันตก พระสมุทรเจดีย์ เป็นต้น เนื่องจากในอดีตจำนวนพระ อุปัชฌาย์ในพื้นที่ยังมีไม่มากนัก อีกทั้งหลวงพ่ออยู่ท่านยังมีโอกาสได้เป็นกรรมการสอบสนามหลวง ด้วย (การสอบไล่วัดความรู้ทางพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ไทย) ดังนั้นหลวงพ่ออยู่ท่านจึงมีโอกาสดู และได้เห็นวัดรวมถึงความเจริญนอกพื้นที่บ้านเกิดตัวเอง และสามารถกลับมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ บ้านเกิดตนเองได้ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และผลงานการพัฒนาต่าง ๆ ของหลวงพ่ออยู่ ถือได้ว่าท่านเป็นพระนักพัฒนารูปแรก ๆ ของวัดบางหัวเสือ

4.2.5.2 ผู้มองการไกลด้านการศึกษา

สำหรับการศึกษาที่วัดบางหัวเสือภายหลังภาครัฐให้มีการขยายโรงเรียนให้เกิดขึ้นตามวัดวาอารามต่าง ๆ แล้วนั้น มีการจัดการศึกษาที่วัดบางหัวเสือมาก่อนปี พ.ศ. 2452 โดยพบหลักฐานที่สำคัญว่าหลวงพ่อยู่ท่านเป็นพระที่ให้ความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษาของคนในพื้นที่ ปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 26 หน้า 2756 วันที่ 20 มีนาคม ร.ศ. 128 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2452 ความว่า “ด้วย พระวินัยธรรมอยู่ ผู้อุปการะโรงเรียนวัดบางหัวเสือ แขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ บริจาคทรัพย์ส่วนตัวกับเรียรายแก่ชาวบ้านได้เงินรวม 300 บาท จัดซื้อไม้สักแลเหล็กทำเปนฝา ลูกกรง แลทำเปนประตู 2 ด้าน ฝาเพี้ยม 2 ด้าน กันศาลาตินที่อาไศรยเปนโรงเรียนรวมทั้ง 4 ด้าน รวมทั้งให้ค่าจ้างช่างด้วยหมดเงิน 300 บาท การนี้ทำแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ศก นี้ กระทรวงธรรมการมีความยินดี ขออนุมัตินาในส่วนกุศลนี้ด้วย แจ้งความมา ณ วันที่ 12 มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 128” (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2452, 20 มีนาคม)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการที่หลวงพ่อยู่ท่านเป็นองค์อุปถัมภ์ ด้านการศึกษาของโรงเรียนวัดบางหัวเสือในขณะนั้น อีกทั้งยังมีความพยายามในการที่จะสนับสนุน การศึกษาด้านสถานที่เล่าเรียน โดยเสียสละบริจาคทรัพย์ส่วนตัวรวมถึงท่านยังได้ทำการรวบรวมทุน ทรัพย์จากชาวบ้านเพื่อที่จะปรับปรุง ศาลาติน ซึ่งเดิมศาลาตินเป็นศาลาที่มีเพียงหลังคาของศาลาคลุม พื้นที่เป็นดินที่อัดแน่นให้มีความเหมาะสมมากขึ้นที่จะใช้เป็นโรงเรียน

นอกจากการที่หลวงพ่อยู่ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของ เยาวชนในพื้นที่แล้ว ด้านความรู้ทางปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ท่านก็เล็งเห็นความสำคัญด้วย ท่านจึง ตั้งใจที่จะสร้างโรงเรียนสอนนักเรียนขึ้นที่วัดบางหัวเสือ หลวงพ่อยู่ได้ไปติดต่อขอซื้อบ้านไม้เก่าจาก ท่านขุนในกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2471 นำมาสร้างเป็นอาคารไม้ 2 ชั้นที่จะใช้เป็นโรงเรียนสอน นักเรียนสำหรับพระภิกษุและสาเรณเมื่อแล้วเสร็จหลวงพ่อยู่ท่านมีความเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะทำ เป็นโรงเรียนสอนนักเรียน แต่ให้ใช้อาคารไม้หลังนี้เป็นสถานที่สำหรับสอนเป็นโรงเรียนอนุบาลแทน โดยมี นายวอน เปี่ยมเจริญ ซึ่งเป็นบุตรของหลวงพ่อยู่เป็นผู้สอนและเป็นครูคนแรก (สุชาติ โน้ตศิริ, 2566)

ภายหลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 คณะราษฎรยังคงให้ความสำคัญของ การศึกษาเห็นได้จากการแถลงนโยบายของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยรัฐบาลขณะนั้นได้มี การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาและสภาการศึกษา พ.ศ. 2475 ต่อมาได้มอบให้ท้องถิ่นจัดการศึกษาในปี พ.ศ. 2476 นอกจากนี้ยังให้ยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาล ด้วยและเทศบาลได้เริ่มจัดการศึกษาอย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2478

ต่อมาพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ได้ถูกบังคับใช้ในพื้นที่ ตำบลบางหัวเสือรวมถึงพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายปัจจุบันตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2476

ให้มีการศึกษาภาคบังคับคือระดับประถมศึกษาและให้จัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้น หากประชาชนไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลได้ นายอำเภอก็ต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นตามตำบลต่าง ๆ ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับใช้ โดยโรงเรียนประเภทโรงเรียนประชาบาลเป็นการให้การศึกษาแบบให้เปล่า ไม่มีการเรียกเก็บเงินค่าเล่าเรียนจากนักเรียนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ และจะต้องดำรงอยู่ได้ด้วยเงินทุนทรัพย์ของตนเอง หากไม่มีผู้อุปถัมภ์โรงเรียนก็สามารถจัดตั้งโรงเรียนได้

หลวงพ่อยู่ที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนในพื้นที่บางหัวเสือ ท่านจึงได้รับเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนและได้จัดตั้ง โรงเรียนประชาบาลตำบลบางหัวเสือ 1 (โรงเรียนวัดบางหัวเสือ) ขึ้นซึ่งโรงเรียนนี้ถึงแม้ว่าจะใช้สถานที่อยู่ในเขตธรณีสงฆ์วัดบางหัวเสือ และมีผู้อุปถัมภ์คือหลวงพ่อยู่ เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือในขณะนั้น แต่โรงเรียนแห่งนี้ก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการแล้วตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ถึงแม้ว่าการพัฒนาการศึกษาระบบโรงเรียนจะส่งผลกระทบโดยตรงกับบทบาทของพระภิกษุในการเป็นผู้ให้ความรู้ตามแบบโบราณ คือเด็กในยุคก่อนการมีระบบโรงเรียน ผู้ปกครองก็จะทำไปฝากไว้อยู่กับพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็ให้การศึกษาเท่าที่จะสามารถให้ได้ควบคู่ไปกับการสอนด้านความประพฤติให้อยู่ในศีลและธรรม เพื่อให้เป็นคนดีของสังคม ก็จะสามารถนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญได้ แต่เมื่อวิทยาการสมัยใหม่ในด้านการศึกษานั้นเข้ามาและเริ่มบังคับใช้ในพื้นที่ยางหัวเสือ หลวงพ่อยู่ท่านก็มองการไกลและมีบทบาทสำคัญในการปรับตัวให้เข้ากับความเป็นไปเปลี่ยนแปลง ยอมรับเอาวิทยาการสมัยใหม่ที่จะเข้ามาแทนที่การเรียนการสอนแบบโบราณที่มีพระเป็นครู บทบาทการเป็นครูของพระก็ลดลงแต่ท่านกลับมีบทบาทที่สำคัญมากกว่าคือการเป็นผู้เสียสละผู้ให้ และเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนประชาบาล ตำบลบางหัวเสือ 1 (วัดบางหัวเสือ) จนสามารถจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือได้สำเร็จ ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงโรงเรียนระดับประถมศึกษา แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่บางหัวเสือ หลวงพ่อยู่จึงเป็นดั่งองค์ปฐมแห่งการพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือก็ว่าได้

4.2.5.3 ความเปลี่ยนแปลงในการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือของหลวงพ่อยู่

ยุคสมัยของหลวงพ่อยู่เป็นยุคคาบเกี่ยวของประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ 2 ยุคด้วยกัน ได้แก่ ยุคปรับปรุงและปฏิรูปประเทศตามแบบตะวันตก และยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากหลวงพ่อยู่ท่านเป็นพระที่มีอายุยืน จึงสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ได้เป็นอย่างดี

พระเครื่องวัดบางหัวเสือที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงนี้ เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบ วัตถุประสงค์ในการสร้าง การสื่อความหมาย รวมถึงการทำหน้าที่ของพระเครื่องก็เริ่มมีความ

เปลี่ยนแปลงให้เห็น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยจากชนชั้นนำ เช่น เทคโนโลยีการผลิตที่มีความทันสมัยมากขึ้น แนวคิดและความนิยมในการทำเหรียญที่ระลึก เป็นต้น

หลวงพ่อยู่ท่านขึ้นชื่อว่าเป็นพระนักพัฒนา ตลอดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของหลวงพ่อยู่ จากประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า พบว่าท่านมีการใช้พระเครื่องในฐานะสิ่งของต่างตอบแทนให้แก่ผู้ที่มาช่วยเหลือกิจการงานของวัด ตลอดจนผู้ที่มาทำบุญ บริจาคหรือถวายสิ่งของที่จำเป็นต่อการพัฒนาหรือใช้ในงานของวัด เป็นต้น ถึงแม้ว่าพระเครื่องที่หลวงพ่อยู่ปลุกเสกและใช้ในการแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านนั้น ท่านอาจจะไม่ได้สร้างด้วยตัวท่านเองทั้งหมดดังเช่นพระเครื่องสมัยโบราณที่พระเกจิอาจารย์จะสร้างเอง ปลุกเสกเองในทุกขั้นตอน แต่ท่านก็เป็นผู้ปลุกเสกพระเครื่องเหล่านี้ทั้งหมดตลอดที่ท่านมีชีวิตอยู่ เนื่องจากในยุคของหลวงพ่อยู่เป็นช่วงพระเครื่องเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวข้องในการสร้างพระเครื่องจึงมากขึ้นตาม

หลวงพ่อยู่ท่านก็มีผู้ช่วยในการทำพระเครื่อง ซึ่งก็คือ หลวงตาฟุ้ง ซึ่งก็เป็นพระลูกวัดและเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่ คอยช่วยเหลือหลวงพ่อยู่ในการประกอบพิธีต่าง ๆ (เอกพล สุขตระกูล, 2557, 99) หลวงตาฟุ้งผู้ซึ่งเป็นผู้ช่วยของหลวงพ่อยู่ในขณะนั้น ท่านทำพระเก่งเพราะท่านได้ไปเรียนทำพระมา พระเนื้อดินและเนื้อผงของหลวงพ่อยู่หลวงตาฟุ้งเป็นคนช่วยทำ แต่หลวงพ่อยู่เป็นผู้ปลุกเสกเอง ส่วนใหญ่ท่านไม่ได้สร้างขึ้นมาเองในทุกขั้นตอน ลูกศิษย์ลูกหาโดยเฉพาะหลวงตาฟุ้งเป็นคนทำพระเครื่องขึ้น ดังกรณีของพระเนื้อผงและเนื้อดินของหลวงพ่อยู่ แต่หลวงพ่อยู่ก็มีที่ท่านทำพระขึ้นมาด้วยตัวท่านเองแต่สันนิษฐานว่ามีจำนวนที่น้อยมาก บ้างก็ไปซื้อมาจากตลาดพระดังกรณีของพระขนมหหลวงพ่อยู่ แล้วนำมาถวายให้หลวงพ่อยู่เป็นผู้ปลุกเสกและให้ท่านได้นำไปใช้ประโยชน์แจกให้ญาติโยมต่อไป (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

การสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อยู่ ท่านยังคงมีการผลิตซ้ำพระเครื่องตามความเชื่อและรูปแบบดั้งเดิมของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ของท่าน ได้แก่ รูปแบบและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระปิดตา การสร้างพระพิมพ์สมเด็จ เป็นต้น อีกทั้งพระเครื่องหลวงพ่อยู่ยังมีการผลิตพระเครื่องในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนที่วัดบางหัวเสือ ได้แก่ พระสังกัจจายน์ นางกวัก ขุนแผน ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

พระเครื่องหลวงพ่อยู่ถึงแม้จะไม่ทราบจำนวนการสร้างที่แน่ชัดแต่ก็มีจำนวนอยู่มากพอสมควร สามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเภท คือ พระพิมพ์เนื้อดินและเนื้อผง รูปถ่ายพระปิดตา รูปหล่อ รูปเหมือน และพระขนมห

พระพิมพ์เนื้อดินและเนื้อผง หลวงพ่อยู่ท่านสร้างไว้มากมายหลายพิมพ์ สร้างด้วยกรรมวิธีการกดในแม่พิมพ์แบบโบราณด้วยวัสดุจำพวกดินผสมผงใบลานหรือผงพุทธคุณ ก่อนจะทำไปผ่านกระบวนการทำให้มีความแข็งและอยู่ตัว

ภาพที่ 27 แม่พิมพ์สำหรับกดพระเนื้อผงและเนื้อดินของหลวงพ่อยู่
ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

ลักษณะทางพุทธศิลป์ มีรูปทรงที่หลากหลาย ได้แก่ สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม ลักษณะโค้ง รูปทรงกลีบบัว ลักษณะเป็นยอดบายศรี 5 หน้า เป็นต้น ด้านหน้ามีหลายรูปแบบ ได้แก่ พิมพ์สมเด็จ พิมพ์นางพญา พิมพ์สังกัจจายน์ พิมพ์สังกัจจายน์หน้านกยูง พิมพ์นางกวัก พิมพ์วัดตะไกร พิมพ์ขุนแผน พิมพ์สมาธิซุ้มชินราช เป็นต้น ขณะที่ด้านหลัง มีทั้งที่เป็น หลังจาร หลังยันต์ น้ำเต้า หลังองค์พระ และหลังเรียบ ซึ่งพระพิมพ์หลวงพ่อยู่สามารถพบเห็นที่เป็นเนื้อดินได้มากกว่าเนื้อผง พระเนื้อผงพบเห็นได้น้อยกว่าทำออกมาในจำนวนที่ไม่มากนัก

ภาพที่ 28 พระเนื้อดินหลวงพ่อยู่พิมพ์ต่าง ๆ
ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

ความเชื่อเรื่องพระสังกัจจายน์ ก็ปรากฏอยู่ในพระเครื่องที่หลวงพ่อยู่สร้าง ขึ้น หรือที่เรียกว่า พระพิมพ์สังกัจจายน์หน้านกยูง ตามประวัติของพระสังกัจจายน์หรือพระมหากัจจายนะเป็นหนึ่งในพระสาวก 80 องค์ของพระพุทธเจ้า มีความสามารถพิเศษคือเป็นผู้ฉลาดที่สามารถอธิบายด้วยการย่อความในการแสดงพระธรรมเทศนาได้อย่างน่าประหลาดใจ นอกจากนี้เดิมพระสังกัจจายน์ยังเป็นผู้ที่มีรูปลักษณะภายนอกงดงามจนเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย พระสังกัจจายน์ได้เล็งเห็นถึงความไม่เที่ยงของรูปลักษณะภายนอก จึงได้เนรมิตร่างกายของตนเองใหม่ให้มีรูปกายที่อ้วน มีพุงพลุ้ย น่าเกลียด เพื่อความสงบของจิตและระงับกิเลส (วีรชาติ นิมนองค์, 2561, 81-82) จากตำนานประวัติของพระสังกัจจายน์ หากเป็นเครื่องรางหรือพระเครื่องพระสังกัจจายน์ ท่านก็ควรเป็นภาพแทนของการช่วยเหลือทางด้านความรู้และสติปัญญา แต่การที่พระสังกัจจายน์ได้เนรมิตร่างกายของตนจนอ้วนท้วนสมบูรณ์นั้น คนกลับไปยึดโยงความอ้วนกับความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งร่ำรวย พระสังกัจจายน์จึงกลายเป็นเครื่องรางของคนทำมาค้าขายที่สื่อถึงโชคลาภและความมั่งมีลักษณะเช่นเดียวกับนางกวัก (ศรัณย์ ทองปาน, 2561)

ขณะที่ความเชื่อเรื่องนางกวัก ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อใด แต่ก็มีมานานอย่างน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย เนื่องจากพบหลักฐานรูปนางกวักโบราณที่ถูกจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ศรัณย์ ทองปาน, 2561) สำหรับที่มาของนางกวักก็มีความไม่ชัดเจน บ้างก็ว่านางกวักเกิดมาจากการพัฒนาการของการนับถือผีของคนไทย ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงบทบาทนางกวักก็จะพบว่าในบทบาทนางกวักได้กล่าวถือนางกวักว่า นางกวักเป็นบุตรของปู่เจ้าเขาเขียว ซึ่งในคำบูชาที่พบคำบูชาที่ส่งเสริมช่วยเหลือทางด้านการค้าขายและความมั่งมี ซึ่งเป็นการตอกย้ำถึงการบูชานางกวักช่วยส่งเสริมทางด้านการค้าขายให้ดีขึ้น ขณะที่บางตำนานก็กล่าวถึงนางกวักว่า แท้จริงแล้วนางกวักมีชื่อว่า นางสุภาวดี เป็นบุตรของครอบครัวที่ทำการค้าขายในวรรณะพราหมณ์ นางสุภาวดี เป็นผู้ที่สวยงามและภาวนาขอให้ได้พบพระอรหันต์ นางสุภาวดีและครอบครัวก็ได้พบพระอรหันต์ถึง 2 พระองค์ได้แก่ พระมหากัสสะปะ และพระสิวลี ซึ่งนางสุภาวดีก็ได้รับพรอันประเสริฐจากพระอรหันต์ทั้ง 2 พระองค์เกี่ยวกับด้านการค้าขาย ต่อมาครอบครัวของนางสุภาวดีก็มั่งคั่งขึ้นเรื่อย ๆ การค้าขายรุ่งเรือง จึงเกิดเป็นรูปเคารพของนางสุภาวดีในทักนังกวัก จึงกลายเป็นนางกวักขึ้น

อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องนางกวักของไทยก็เริ่มมีความชัดเจนขึ้นในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูในช่วงกลางรัตนโกสินทร์ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2560, 204-211) ช่วงรัตนโกสินทร์ก็พบการสร้างนางกวักบ้าง ส่วนใหญ่จะมีขนาดประมาณพระบูชา ลักษณะคล้ายคลึงกับในที่พบในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อมาในช่วงกลางรัตนโกสินทร์เป็นยุคที่มีความนิยมในนางกวักสูง พระเกจิอาจารย์โดยทั่วไปนำไปสร้างเป็นขนาดเล็กพกพาได้กลายเป็นพระ

เครื่องนางกวักที่ถูกจัดสร้างพบเห็นได้โดยทั่วไป (ไตรเทพ ไกรงู, 2556) อิทธิพลดังกล่าวส่งผลมาถึงวัดบางหัวเสือโดยหลวงพ่อยู่ก็ได้มีการจัดสร้างและปลูกเสกพระพิมพ์นางกวักไว้เช่นเดียวกัน

จากคติความเชื่อที่ใช้ในการสร้างพระพิมพ์สังกัจจายน์และพิมพ์นางกวักของหลวงพ่อยู่ พบว่ามีความสัมพันธ์กับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของยุคนี้

สถานการณ์เศรษฐกิจของไทยในช่วงรัชกาลที่ 6 นั้นมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเศรษฐกิจฝืดเคือง ก็ตามมาด้วยปัญหาทางการเมืองสะสมเรื่อยมา ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของชาติตะวันตกในช่วง พ.ศ. 2473 เกิดสภาวะข้าวยากหมากแพง กระทั่งเกิดวิกฤตการณ์และปฏิวัติขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 อย่างไรก็ตามรัฐบาลในขณะนั้นก็มีความพยายามที่จะแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจตกต่ำแต่ก็มีความล่าช้า ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความอดทนของผู้คนที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ทัน (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2565)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะราษฎรมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยหนึ่งในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร คือ หลักทางเศรษฐกิจว่า “จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการทางเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก” แต่ก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จ กระทั่งรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เริ่มสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เช่น รัฐร่วมลงทุนทำเป็นรัฐวิสาหกิจ การสนับสนุนให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตามขณะที่เศรษฐกิจยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร ประเทศไทยก็ต้องพบกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482-2488 นอกจากความหวาดกลัวจากสภาวะสงครามแล้ว ภายหลังสงครามก็เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำตามมา เกิดภาวะเงินเฟ้อ ผู้คนเดือดร้อน ข้าวยากหมากแพง ขาดแคลนสิ่งของเพื่อการอุปโภคและบริโภคที่จำเป็น (วิชัย เทียนถาวร, 2561)

สภาวะเศรษฐกิจที่เคยเฟื่องฟูในช่วงรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 5 เริ่มถดถอยลงในช่วงรัชกาลที่ 6 – 7 อีกทั้งสภาวะขาดแคลนอาหาร น้ำตาล ข้าวยากหมากแพงจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ผู้คนจึงชวนขวยหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในเมื่อภาครัฐยังไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้ทัน คนก็มีความต้องการเครื่องรางมากขึ้น ก็ได้หวังเพียงจะให้เครื่องรางเหล่านั้นมาช่วยส่งเสริม สนับสนุน ทางด้านการค้าขาย มั่งมี หรือโชคลาภ หลวงพ่อยู่ในฐานะที่ท่านเป็นหนึ่งในผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ จึงมีความเป็นไปได้ที่ท่านได้สร้างพระพิมพ์พระสังกัจจายน์และพระพิมพ์นางกวักขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ประกอบคตินิยมตามยุคสมัยที่มีความต้องการโดยรวมมากขึ้นด้วย

นอกจากความเชื่อเรื่องพระสังกัจจายน์และนางกวักที่ปรากฏอยู่ในการสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อยู่จะสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศในขณะนั้นแล้ว พระเครื่องของหลวงพ่อยู่ยังได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจในการสร้าง ทางด้าน

รูปแบบมาจากพระเครื่องประเภทพระกรุที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ได้แก่ พระนางพญา พระขุนแผน พระพุทธชินราชใบเสมา และพระกรุวัดตะไกร อีกด้วย

พระนางพญา เป็นหนึ่งในพระเครื่องเบญจภาคี ในวงการพระเครื่องให้ฉายาว่า ราชนิแห่งพระเครื่อง พระนางพญามีลักษณะเป็นพระเครื่องรูปทรงสามเหลี่ยมเป็นพระเนื้อดินเผา ปรากฏรูปพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยอยู่ด้านหน้า ตามประวัติแล้วการสร้างพระนางพญา มีความเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยุคแรกพระนางพญาเดิมสร้างโดยพระวิสุทธิกษัตริย์เป็นคนสร้างเพื่อสรรเสริญวีรกรรมของพระชนนีที่ได้สละชีพในการสงคราม ต่อมาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน สมเด็จพระนเรศวรได้สร้างพระนางพญาขึ้น สมัยนั้นมีศึกสงครามบ่อยครั้ง ท่านจึงได้สร้างพระนางพญาขึ้นเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ทั้งทหารและประชาชนที่รู้สึกไม่ปลอดภัย ใช้พกติดตัวเพื่อป้องกันอันตรายต่าง ๆ และบรรจุกรุไว้ที่วัดนางพญา จังหวัดพิษณุโลก ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จะเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการหล่อพระพุทธรูปชินราชจำลอง ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งตั้งอยู่ติดกับวัดนางพญา วัดนางพญาจึงได้มีการปรับพื้นที่ในการรับเสด็จจึงเป็นเหตุให้กรุที่วัดนางพญาได้แตกออกมา พบพระนางพญาจำนวนประมาณ 84,000 องค์ตามจำนวนพระธรรมชั้น ๓ เป็นการสร้างพระเครื่องตามคติดั้งเดิม พระเครื่องนางพญาจึงขึ้นชื่อว่ามีพุทธคุณทางด้านแคล้วคลาดปลอดภัย (พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, 2559, 58-59)

เช่นเดียวกับพระขุนแผนชื่อดังทั้งที่กรุวัดบ้านกร่าง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่กรุแตกราวปี พ.ศ. 2447 และกรุวัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีลักษณะทางพุทธศิลป์คล้ายคลึงกันสันนิษฐานว่าช่างแกะพิมพ์น่าจะมาจากสำนักช่างเดียวกัน ตามตำนานและประวัติเล่าขานว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชโปรดให้สร้างขึ้นในช่วงที่มีศึกสงคราม (พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, 2558, 10-12) จากเรื่องเล่าขานถึงประสบการณ์ของผู้ใช้งานพระขุนแผน พระขุนแผนจึงมีพุทธคุณทางด้านแคล้วคลาด คงกระพันชาตรี แต่ด้วยชื่อของพระขุนแผนมีความสอดคล้องกับขุนแผนในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนจึงเชื่อกันว่ามีดีทางด้านเมตตามหาเสน่ห์ด้วย

นอกจากพระนางพญาและพระขุนแผนแล้ว หากวิเคราะห์พระเครื่องของหลวงพ่อยังได้รับอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจในการสร้างมาจากพระพุทธรูปชินราช และพระกรุวัดตะไกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย

อย่างไรก็ตามการสร้างพระของหลวงพ่อยังไม่ได้เป็นการคัดลอกให้มีความเหมือนพระเครื่องที่มีชื่อเสียงที่ล้นกรแตกในช่วงเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ทำให้พระเครื่องดังกล่าวได้ออกมาสู่สายตาของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นพระพิมพ์สมเด็จ พิมพ์นางพญา พิมพ์ขุนแผน พิมพ์ซุ้มชินราช หรือ พิมพ์ตะไกร ของหลวงพ่อยังนั้นมีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น ลักษณะขององค์พระที่มีใบหน้าความสละสลวยที่แตกต่างจากพระเครื่องชื่อดังออกไป แม้กระทั่งด้านหลัง

ของพระเครื่องของหลวงพ่อยู่ก็มีการประทับยันต์ต่าง ๆ เพิ่มเติมไม่เหมือนกับพระชื่อดังชะที่เดียว แต่ก็ต้องยอมรับว่าหลวงพ่อยู่ท่านได้รับแรงบันดาลใจจากพระชื่อดังดังกล่าวในการออกแบบในส่วน ของรูปแบบ รูปทรง องค์ประกอบอื่น ๆ เฉกเช่นเดียวกับพระเกจิอาจารย์ทั่วประเทศไทยที่ได้สร้าง พระพิมพ์สมเด็จ พิมพ์นางพญา พิมพ์ขุนแผน พิมพ์ซุ้มฉัตรราช หรือ พิมพ์ตะไกร เป็นของตนเอง

พระเครื่องประเภทรูปถ่ายหลวงของพ่อยู่ ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกของวัดบางหัวเสือที่มีการนำเอาเทคโนโลยีภาพถ่ายซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ในขณะนั้นมาสร้างเป็นพระเครื่อง ซึ่งเข้ามาในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับเทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์และมีอิทธิพลต่อการยกระดับ การสร้างพระเครื่อง

การถ่ายภาพเป็นที่นิยมในชนชั้นนำ และพระภิกษุ นอกจากเทคโนโลยีการ ถ่ายภาพจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ภาพของพระสงฆ์สามารถขึ้นไปปรากฏอยู่บนเหรียญพระเครื่องได้ แล้ว การสร้างพระเครื่องยังนิยมอัดภาพของพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ นำไปผ่านพิธีกรรมการปลุกเสก หรือ เพิ่มอักขระ ยันต์ต่าง ๆ ไว้ที่ด้านหน้าหรือด้านหลังของรูปถ่ายเพื่อเพิ่มความขลังอีกด้วย (ฉลอง สุทราวาณิช, 2551ข, 7)

วัดบางหัวเสือก็ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีการถ่ายภาพและความนิยมของ การสร้างพระเครื่องประเภทรูปถ่ายเช่นเดียวกัน โดยในเกิดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2468 เป็นภาพถ่ายสีซีเปียตามเทคโนโลยีสมัยนั้น ได้แก่ รูปถ่ายหลวงพ่อยู่รุ่นห่มคลุม ก่อนจะถูกสร้างขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2499 และ 2503 เป็นภาพถ่ายขาวดำที่มีเนื้อกระดาษที่แตกต่าง ๆ ออกไปจากภาพถ่ายซีเปียปี พ.ศ. 2468 เราจึงสามารถเห็นวิวัฒนาการของเทคโนโลยีการถ่ายภาพและการทำเหรียญผ่านการสร้างพระ เครื่องได้อีกด้วย

พระเครื่องประเภทรูปถ่ายที่หลวงพ่อยู่สร้างขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2468 มี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ระลึกในงานทำบุญแซยิดหรือครบรอบ 60 ปีของหลวงพ่อยู่มีด้วยกัน 2 รุ่นคือ รุ่นแรกห่มคลุมเป็นภาพถ่ายซีเปียเป็นภาพหลวงพ่อยู่ห่มจีวรแบบห่มคลุม และอีกรุ่นหนึ่งเป็นการนำ ภาพถ่ายรุ่นแรกห่มคลุมมาใส่ตัวหนังสือและยันต์เพิ่มเข้าไปมีข้อความปรากฏบนรูปถ่ายว่า “พระวินัย ธรรมอยู่ โสมะวันโน วัดบางศิระเสื่อ” ซึ่งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงถึงชื่อวัดเดิม คือ วัดบางศิระเสื่อ ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นวัดบางหัวเสื่อดังปัจจุบันด้วย

ภาพที่ 29 พระรูปถ่ายหลวงพ่อยู่รุ่นแรก พ.ศ. 2468

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการสร้างพระรูปถ่ายหลวงพ่อยู่ขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกในการสร้างหอรระฆัง มีลักษณะเป็นภาพถ่ายสีขาวดำ ด้านหน้าเป็นภาพหลวงพ่อยู่หม่อมจิรวแบบหม่อมดอง ด้านหลังเป็นยันต์ตาราง และในปี พ.ศ. 2503 ก็ได้มีการจัดสร้างรูปถ่ายขึ้นมาเนื่องในโอกาสที่หลวงพ่อยู่อายุครบ 8 รอบ 96 ปี ซึ่งเป็นรูปถ่ายรุ่นสุดท้ายที่ทันท่าน เป็นการนำเอารูปถ่าย รุ่นวัดบางศิระશેือปี พ.ศ. 2468 มาเปลี่ยนข้อความที่ปรากฏอยู่บนรูปถ่ายเป็น “พระครูวิบูลสิกขกิจ ธรรมเตโช วัดบางหัวเสือ” ตามสมณศักดิ์ขณะนั้น

ภาพที่ 30 ภาพถ่ายหลวงพ่อยู่ พ.ศ. 2499 และ พ.ศ. 2503

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557),

นเรศ ใจใส บันทึกภาพเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2567

ประเภทพระปิดตาของหลวงพ่อยู่ เป็นพระปิดตามหาอุมม์ สร้างประมาณปี พ.ศ. 2484-2500 (อ้างอิงตาม บัตรรับรองพระแท้ สมาคมส่องพระแท้เมืองสยาม) สันนิษฐานว่า

สร้างในจำนวนที่น้อยมาก เนื่องจากพบเห็นได้ยาก ที่พบเห็นมีด้วยกัน 2 เนื้อคือ เนื้อผงทวายางไม้ (ด้านหน้าพระปิตตามหาอุทม์ด้านหลังเรียบ) และเนื้อโลหะผสมสีดําเงา (ด้านหน้าพระปิตตามหาอุทม์ ด้านหลังยันต์)

ภาพที่ 31 พระปิตตาหลวงพ่อยู

ที่มา : <https://www.amuletssiam.org/certificate/as202315071/>

สืบค้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2567,

<https://www.web-pra.com/auction/show/14185497> สืบค้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2567

ขณะที่พระประเภทรูปหล่อ รุ่นแรก สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2492 เนื่องในโอกาสการสร้างรูปหล่อเหมือนขนาดเท่าองค์จริงของหลวงพ่อยูซึ่งปัจจุบันยังคงประดิษฐานอยู่ที่บริเวณมณฑปวัดบางหัวเสือ โดยการจัดสร้างได้มีการรับบริจาคโลหะที่ใช้ในการหล่อจากชาวบ้าน เมื่อมีโลหะเหลือจึงได้นำมาหล่อเป็นพระเครื่องประเภทรูปหล่อขึ้นเพื่อแจกให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานบุญฉลองการหล่อรูปเหมือนขนาดเท่าองค์จริงในครั้งนี้ (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 99) ด้านพุทธศิลป์ของรูปหล่อปี พ.ศ. 2492 นี้มีด้วยกันหลายพิมพ์ คือ พิมพ์ฐานสูง และพิมพ์ฐานเตี้ย พิมพ์ฐานสูงสามารถจำแนกด้วยลักษณะของใบหน้าได้อีก 2 พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์หน้าธรรมดา และพิมพ์หน้าฝรั่ง (ใบหน้าผอม จมูกคมชัด มีลักษณะคล้ายใบหน้าของชาวต่างชาติ) พิมพ์ฐานเตี้ยองค์พระจะมีขนาดเล็กกว่าและบริเวณฐานขององค์พระจะบางกว่าพิมพ์ฐานสูง ทำจาก โลหะผสมที่รับบริจาคชาวบ้าน มีทั้งแบบบรมดาและไม่บรมดา

ภาพที่ 32 รูปหล่อหลวงพ่อยู่นแรกเนื้อโลหะผสม พ.ศ. 2492

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

รูปเหมือนเนื้อดิน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการสร้างรูปหล่อรุ่นแรก เนื่องจากลักษณะของพิมพ์ตรงกันกับรูปหล่อรุ่นแรก คาดว่าใช้เบ้าหล่อที่ใช้ในการเทโลหะหล่อเดียวกัน แต่ใช้วิธีการนำผงดินผสมผงใบลานมากด ลงในเบ้าหล่อแทนการเทหล่อโลหะ มีทั้งพิมพ์ครึ่งซีกที่ด้านหน้ามีองค์พระรูปเหมือนแต่ด้านหลังมีลักษณะโค้งเรียบ และพิมพ์เต็มองค์เหมือนกับรูปหล่อรุ่นแรก รูปเหมือนเนื้อดินพิมพ์เต็มองค์นี้ยังพบหลักฐานในการสร้างเพื่อบรรจุลงในกรุชุมประตั่วัดเก่า เมื่อครั้งที่รื้อชุมประตั่วัดเก่าที่มีลักษณะเตี้ยเกินไปออกเพื่อสร้างใหม่อีกด้วย

ภาพที่ 33 รูปเหมือนเนื้อดินหลวงพ่อยู่น

ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557),

พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2565

พระขนมหลวงพ้ออยู่ คือ พระที่หลวงพ้ออยู่ท่านปลุกเสกและแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านที่มาช่วยในกิจการงานของวัดเป็นการตอบแทนพร้อมกับขนมหวานจำพวกทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง จนชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าพระขนม มีลักษณะเป็นพระองค์เล็ก ๆ มีลักษณะเป็นพระปิตาพิมพ์ 2 หน้า มีหลายเนื้อ เช่น เนื้อโลหะสีดำเงา เนื้อทองแดง เป็นต้น อย่างไรก็ตามพระขนมของหลวงพ้ออยู่นั้นลักษณะทางพุทธศิลป์กลับไปเหมือนกับพระปิตาหลวงพ้อเดิม วัดหนองโพ ปี 2493 จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นพระในยุคเดียวกัน จึงสันนิษฐานว่า พระขนมหลวงพ้ออยู่ เป็นพระที่ถูกซื้อมาจากตลาดพระที่ถูกสร้างยังไม่ผ่านกระบวนการปลุกเสก สร้างขึ้นมาเพื่อจำหน่ายให้พระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ ได้ซื้อและนำไปปลุกเสก หรือที่เรียกว่าพระนักร้อยขาย (ขายครั้งละ 100 องค์ เช่น 100 องค์ 2 บาท เป็นต้น) แล้วจึงมาผ่านพิธีการปลุกเสกโดยหลวงพ้ออยู่เพื่อนำมาแจกจ่ายให้ชาวบ้านต่อไป

ภาพที่ 34 พระขนมหลวงพ้ออยู่เปรียบเทียบกับพระปิตาหลวงพ้อเดิม
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2567

หลวงพ้อท่านอยู่มรณภาพในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2505 ตามคำบอกเล่าพบว่า หลวงพ้ออยู่ท่านรูปวันมรณภาพของตนเอง โดยคืนในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2505 คืนก่อนวันมรณภาพ หลวงพ้อท่านได้ให้ลูกศิษย์ไปนิมนต์พระมาทำพิธีสวดมนต์ต่ออายุ แต่เมื่อพระที่จะทำพิธีมาถึง หลวงพ้อท่านก็ได้ให้พระเหล่านั้นกลับไป เช้าวันต่อมาภายหลังหลวงพ้อท่านได้สวดมนต์ทำวัตรเสร็จแล้ว ก็ได้เอนตัวลงนอนและละสังขารไปอย่างสงบ สิริอายุ 96 ปี พรรษาที่ 74 (เอกพล ศุขตระกูล, 2557, 99)

ภายหลังการมรณภาพของหลวงพ้ออยู่ในปี พ.ศ. 2505 แล้ว ลูกศิษย์ลูกหาของหลวงพ้ออยู่โดยการนำของพระอาจารย์เป้ (พระอาจารย์เป้เป็นพระลูกวัดที่อยู่ในสถานะรองเจ้าอาวาสแต่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ) ท่านก็เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ้ออยู่คนหนึ่ง ได้สนับสนุนให้มีการสร้างพระเครื่องเพื่อเป็นที่ระลึกในพิธีพระราชทานเพลิงหลวงพ้ออยู่อาจารย์ของท่านขึ้น

ประกอบไปด้วย เหรียญหลวงพ่อยู่รุ่นแรก และรูปหล่อหลวงพ่อยู่กันยันต์สามห่วง หรือที่เรียกกันว่า เหรียญรุ่นพระราชทานเพลิง และรูปหล่อรุ่นพระราชทานเพลิง พ.ศ. 2505 ตามลำดับ

เหรียญรุ่นแรกที่มีปรากฏรูปเหมือนของหลวงพ่อยู่ขึ้นเป็นครั้งแรก มีลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่มีหู ด้านหน้ามีลักษณะเป็นรูปเหมือนและมีตัวอักษรเขียนว่า “หลวงพ่อยู่” โค้งอยู่ด้านใต้ของรูปเหมือน ด้านหลังเป็นยันต์ใบพัดหรือยันต์สามห่วง สามารถพบเห็นได้ทั้งเนื้อเงิน (พบเห็นได้ยากมาก) เนื้อทองแดงกะไหล่เงิน และเนื้อทองแดงกะไหล่ทอง ในคราวเดียวกันนี้มีการสร้างรูปหล่อหลวงพ่อยู่เนื้อโลหะผสม มีขนาดเล็กกว่ารูปหล่อรุ่นแรกที่หลวงพ่อยู่ท่านสร้างเอง บริเวณกันขององค์พระมีการปั๊มยันต์หรือที่เรียกกันว่า กันยันต์ใบพัดหรือกันสามห่วง พระเครื่องชุดนี้สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ระลึกแจกในพิธีพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อยู่ โดยมีหลวงพ่อดี คงทอง อดีตเจ้าอาวาสวัดสามง่าม จังหวัดนครปฐม ซึ่งท่านเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางด้านวัตถุมงคล โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่วัตถุมงคลของท่านเลื่องลือใช้พกติดตัวเพื่อการป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ และเมื่อครั้งที่หลวงพ่อดีคงทองท่านได้เมตตามาปลุกเสกเหรียญหลวงพ่อยู่และรูปหล่อหลวงพ่อยู่ พ.ศ. 2505 ในครั้งนี้ ระหว่างพิธีปลุกเสกของหลวงพ่อดี ได้มีใจคล้ายหลวงพ่อยู่ปรากฏขึ้น หลวงพ่อดีท่านก็ไม่สามารถที่จะปลุกเสกได้จึงต้องหยุดพิธีกลางคัน อีกทั้งต้องจัดสถานที่ใหม่ บูชาสนะให้หลวงพ่อยู่ ทำพิธีบอกกล่าวหลวงพ่อยู่ รวมถึงเชิญให้หลวงพ่อยู่ท่านมาร่วมในพิธีด้วยตามความเชื่อ หลวงพ่อดีจึงจะสามารถปลุกเสกพระเครื่องชุดนี้ได้สำเร็จ พระเครื่องชุดนี้ถึงแม้ว่าจะไม่ทันหลวงพ่อยู่ท่านมีชีวิตอยู่แต่ก็มีคำบอกเล่าจากชาวบ้านพื้นที่บางหัวเสือถึงความเข้มแข็งช่วยป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ อยู่มาหลายปีเดียว

พระเครื่องหลวงพ่อยู่รุ่นพระราชทานเพลิงนี้มีการออกจำหน่ายในพิธีพระราชทานเพลิงด้วย ราคาขณะนั้นอยู่ที่องค์ละ 1-2 บาท ซึ่งเป็นครั้งแรกที่พระเครื่องวัดบางหัวเสือได้ถูกทำให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถจำหน่ายหาเงินเข้าวัดได้ แต่ก็เกิดขึ้นภายหลังจากหลวงพ่อยู่มรณภาพไปแล้ว เพราะหลวงพ่อยู่ท่านไม่ได้มีนโยบายที่จะนำพระเครื่องของท่านออกมาจำหน่ายเป็นเงิน (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ภาพที่ 35 พระเครื่องหลวงพ่อยู่ รุ่ง พระราชทานเพลิง ปลุกเสกโดย หลวงพ่อเต่ คงทอง
ที่มา : เอกพล ศุขตระกูล (2557)

นอกจากนี้ในปีเดียวกันนั้น ลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่ได้มีการจัดสร้างรูปหล่อของหลวงพ่อยู่ขึ้นอีกรุ่น ซึ่งในวงการประกวดพระเครื่องเรียกกันว่า รูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่ง ทำบุญ 100 วัน กัณยัณต์หรือยันต์หล่อในตัว ปี พ.ศ. 2505 มีลักษณะเป็นรูปหล่อเนื้อโลหะผสม จุดเด่นอยู่ที่บริเวณกันจะมีอักขระยันต์หล่อมาพร้อมกับองค์พระเลย พระรุ่นนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นพระเครื่องหลวงพ่อยู่รุ่นสุดท้ายในยุคนี้แต่ก็ทำออกมาไม่ทันหลวงพ่อยู่เช่นกัน

ภาพที่ 36 รูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่ง ทำบุญ 100 วัน กัณยัณต์ (ยันต์หล่อในตัว)
ที่มา : <https://www.ruampra.com/amulet/Amulet2.aspx?userAmulet=57927> สืบค้นเมื่อ
วันที่ 27 สิงหาคม 2567

ความเชื่อเรื่องยันต์ก็เป็นอีกหนึ่งความเชื่อที่พบความเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากการสร้างพระเครื่องของพระเกจิอาจารย์รุ่นก่อน ๆ ในช่วงเวลานี้ปรากฏความเชื่อเรื่องอักขระและยันต์ เพิ่มเติมมากขึ้นเมื่อเทียบกับการสร้างพระเครื่องของพระเกจิอาจารย์รุ่นก่อน เช่น ยันต์น้ำเต้า ยันต์ใบพัด ยันต์สามห่วง ยันต์ตาราง ที่ปรากฏอยู่ในพระเครื่องรุ่นต่าง ๆ ของหลวงพ่อยู่

หากพูดถึงเรื่องประสบการณ์เรื่องเล่าจากคนในพื้นที่จากกลุ่มผู้ใช้พระเครื่องหลวงพ่อยู่ในชีวิตประจำวัน มีมากมายหลายประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้พระเครื่องแล้วส่งผลให้แคล้วคลาดปลอดภัย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ส่งผลให้อาชญากรรมมีการแผ่ขยายมากขึ้นทั้งระหว่างสงครามและหลังสงคราม อีกทั้งสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศที่ตกต่ำ เป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้คนรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพทางสังคมไร้ระเบียบและสวัสดิภาพ ผู้คนจึงเริ่มเสาะแสวงหาพระเครื่องและเครื่องรางมาเพื่อปกป้องคุ้มครองกันมากขึ้น ประกอบกับกระแสข่าวทั้งเรื่องจริงและเรื่องเล่าถึงประสบการณ์การใช้พระเครื่องต่าง ๆ (ความขลัง) การสร้างพระเครื่องขึ้นใหม่ก็เกิดขึ้นมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ ความนิยมของพระเครื่องก็สูงขึ้นในช่วงนี้ซึ่งนำไปสู่การเกิดตลาดพระเครื่อง เมื่อมีตลาดจึงเกิดผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้ซื้อตามมาเป็นครั้งแรก (ฉลอง สุทราวาณิช, 2551ก, 14-17) ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างพระเครื่องของวัดบางหัวเสือที่มีเริ่มมีความหลากหลายในจำนวนและรูปแบบมากขึ้นในช่วงนี้ อีกทั้งยังมีการซื้อพระจากตลาดพระหรือผู้ผลิตเพื่อนำกลับมาปลุกเสกเป็นพระเครื่องของวัด เช่น พระขนมหลวงพ่อยู่ เป็นต้น

ประสบการณ์จริงที่ถูกเล่าขานในพื้นที่บางหัวเสือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องหลวงพ่อยู่ ได้แก่ เหตุการณ์กลุ่มโจรแฉกน้ำบุกปล้น ร้านขายของซึ่งตั้งอยู่ชายแม่น้ำ ร้านนี้ทำการค้าวัสดุต่าง ๆ รวมถึงขายน้ำมันด้วย วันหนึ่งก็มีกลุ่มโจรแฉกน้ำเดินทางมาด้วยเรือได้มาเติมน้ำมันที่ร้านค้านี้ จากนั้นก็ได้ทำการปล้นและโจรได้ควักปืนลูกซองยิงไปที่เจ้าของร้าน แต่ยิงแล้วกระสุนไม่ออก ลูก ๆ ของเจ้าของร้านจึงได้บอกให้คุณแม่ (เจ้าของร้าน) กระโดดน้ำหนี หลังจากนั้นโจรได้ทำการยิงตามมาอีก คราวนี้กระสุนออกแต่ก็ยังไม่โดน ทำให้เหตุการณ์นี้ไม่มีความสูญเสีย รอดมาได้อย่างปลอดภัย เมื่อถามถึงพระที่สวมใส่แขวนคอ พบว่าแขวนเหรียญหลวงพ่อยู่ รุ่นพระราชทานเพลิง ปี พ.ศ. 2505 ผู้ประสบเหตุและครอบครัว ตลอดจนผู้ที่ได้ทราบเรื่องราวนี้ จึงมีความเชื่อและศรัทธาถึงบารมีความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องหลวงพ่อยู่ว่ามีพุทธคุณทำให้แคล้วคลาด ปลอดภัยจากภยันตรายต่าง ๆ นอกจากนี้เรื่องนี้ก็มีเรื่องเล่าที่คนในพื้นที่อีกหลายเรื่องที่ประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ แล้วรอดมาได้ อย่างน่าประหลาดใจต่างก็สวมพระเครื่องวัดบางหัวเสือที่สร้างขึ้นยุคนี้ (ฉัตรชัย เดชเจริญ, 2567)

จากปัจจัยด้านดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้พระเครื่องวัดบางหัวเสือยังคงทำหน้าที่เสมือนเครื่องมือของผู้กระทำการที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจ เพิ่มความเชื่อมั่น เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ผู้คน ลดความกลัว และเพื่อตอบสนองความต้องการของคนที่รัฐไม่สามารถมอบให้ได้อยู่ ในขณะที่พระเครื่องวัดบางหัวเสือของหลวงพ่อยู่ยังถูกใช้ให้ทำหน้าที่อื่นอีก ได้แก่ การเป็นสินค้าต่างตอบแทนของหลวงพ่อยู่ดังในกรณีของพระขนมหลวงพ่อยู่ การเป็นของที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น พระเครื่องในช่วงเวลานี้จึงเริ่มถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือผู้กระทำการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

4.3 สรุปท้ายบท

ปฐมบทของวัดบางหัวเสือเป็นยุคที่ไม่มีความเจริญใดเข้าถึงในพื้นที่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่บางหัวเสือยุคนี้เป็นเกษตรกรรมแบบพอเลี้ยงชีพ มีประชากรที่อาศัยน้อย คนสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและรู้จักใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ การเดินทางใช้การเดินทางเท้าและเรือจึงไม่มีความสะดวก วัดจึงกลายเป็นส่วนที่มีความเจริญที่สุดและเปรียบเสมือนกับศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในชุมชน โดยมีพระอดีตเจ้าอาวาสอยู่ในฐานะผู้นำของวัด และเปรียบเสมือนกับผู้นำของชุมชนในด้านต่าง ๆ ไปด้วย เจ้าอาวาสในอดีตจึงมีบทบาททางสังคมมากกว่าแค่การปกครองวัดเช่นดังปัจจุบัน

บทบาท หน้าที่ และปฏิบัติการทางสังคมของเจ้าอาวาสในยุคนี้ อยู่ในฐานะเป็นที่พึ่งของชาวบ้านเกือบจะทุกด้าน จึงทำให้ต้องทำหน้าที่ผู้นำของชุมชนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเป็นผู้นำทางจิตใจ การทำหน้าที่หมอรักษาความป่วยไข้ การทำหน้าที่ของครูอาจารย์ การเป็นผู้นำพัฒนาชุมชนและพาความเจริญสู่ชุมชน ซึ่งเป็นการนำประสบการณ์จากภายนอกมาใช้ในพื้นที่ โดยมีการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม อีกทั้งใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ชาวบ้าน

เนื่องจากยังไม่มีความเจริญและเทคโนโลยีมากในระยะแรก แรกเริ่มพระเครื่องยุคนี้จึงถูกสร้างขึ้นด้วยพระเกจิอาจารย์เองในทุกขั้นตอนจึงไม่มีความสวยงามและรายละเอียดที่มากนัก ต่อมาการสร้างพระเครื่องได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีการถ่ายภาพและการทำเหรียญกษาปณ์ จึงได้เกิดพระเครื่องประเภทเหรียญและรูปถ่ายขึ้น โดยการสร้างพระเครื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการสักการบูชาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนา และเพื่อเครื่องมือที่ใช้ในกลยุทธ์สนองความต้องการทางโลกของมนุษย์ ซึ่งพระเครื่องจะถูกกระจายสู่มือผู้ใช้งานด้วยการแจกหรือใช้เพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิต ยังไม่มีเรื่องของการซื้อขายเข้ามาเกี่ยวข้อง

บทที่ 5 วัดบางหัวเสือในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505-2529)

บทนี้จะนำเสนอผู้กระทำที่อยู่ในโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในยุคต่อมา ได้แก่ วัดบางหัวเสือในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505-2529) รวมถึงปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำที่เกี่ยวข้องในช่วงที่ตำบลบางหัวเสือเริ่มมีความเจริญและเกิดการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในยุคนี้เรียงลำดับตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 5.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน
- 5.2 บทบาทของผู้กระทำและการแข่งขันอำนาจการปกครอง
- 5.3 ปฏิบัติการพัฒนาวัดของผู้กระทำกับการตรวจสอบวัด
- 5.4 สรุปท้ายบท

5.1 โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน

5.1.2 ด้านการเมืองการปกครอง

การพัฒนาท้องถิ่นบางหัวเสือมีจุดเริ่มต้นมาจากการพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง ขณะนั้นตำบลบางหัวเสือมีการบริหารตามโครงสร้าง ได้แก่ การปกครองหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน การบริหารราชการตำบล ประกอบด้วย กำนัน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้จัดตั้งสุขาภิบาลพระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ครอบคลุมพื้นที่รวม 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางพึ่ง บางครุ บางจาก สำโรงใต้ บางหญ้าแพรก และบางหัวเสือ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2506, 10 กันยายน)

สุขาภิบาลพระประแดงในขณะนั้นได้ครอบคลุมพื้นที่รวมถึงตำบลบางหัวเสือ และสุขาภิบาลพระประแดงมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 ทั้งสิ้น 10 ประการ ได้แก่

1. ให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
3. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ

4. ให้น้ำสะอาดหรือการประปา ตลาด โรงฆ่าสัตว์ ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม สุสาน และ
ฌาปนกิจสถาน

5. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

6. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

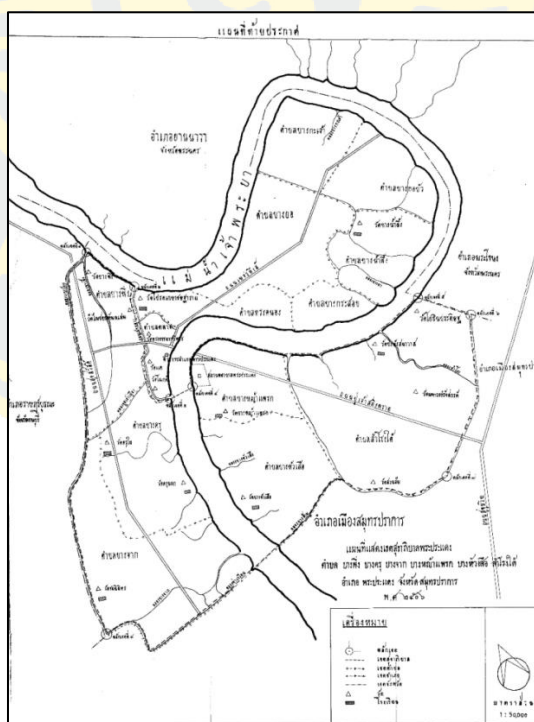
7. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้

8. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร

9. ให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของราษฎร

10. หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของสุขาภิบาล ("ราชกิจจานุเบกษา," 2495, 14 ตุลาคม)

จากหน้าที่ทั้ง 10 ประการข้างต้นของสุขาภิบาลจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานชุมชนขึ้นโดยให้เป็นความรับผิดชอบของสุขาภิบาล แต่ก็เป็นการต่อยอดการโอนถ่ายอำนาจและหน้าที่บางอย่างออกจากองค์กรทางศาสนาหรือวัด ไปสู่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นกัน เช่น การป้องกันและระงับโรคติดต่อ การให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ การให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของราษฎร เป็นต้น

ภาพที่ 37 แผนที่สุขาภิบาลพระประแดงแนบท้ายประกาศจัดตั้ง พ.ศ. 2506

ที่มา : ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งสุขาภิบาลพระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัด

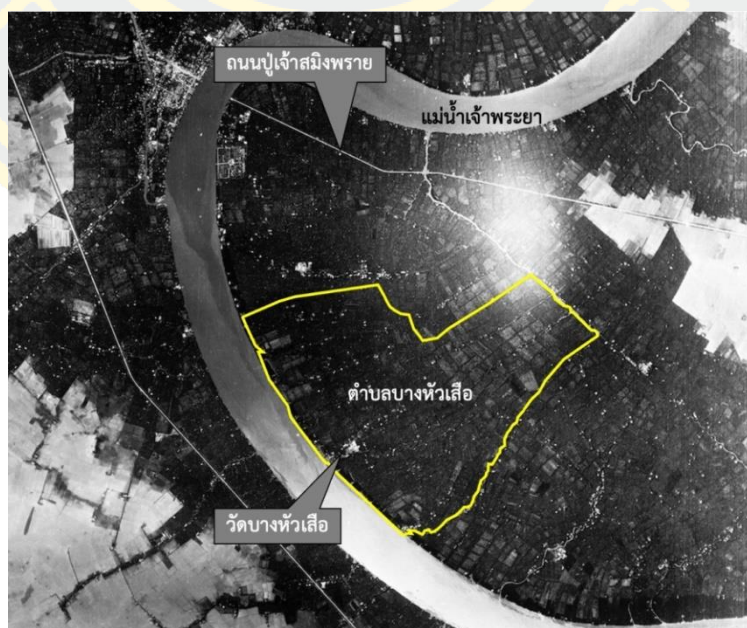
สมุทรปราการ พ.ศ. 2506

5.1.3 ด้านกายภาพ

ตำบลบางหัวเสือก็เริ่มค่อย ๆ เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านบางหัวเสือและความเจริญในพื้นที่ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างถนนรอง ถนนซอยเข้าถึงตำบลบางหัวเสือ และมีการเชื่อมต่อไปยังถนนสายประธานหรือถนนสุขุมวิทได้

การคมนาคมหรือการเดินทางสัญจรของชาวบ้านบางหัวเสือ เดิมจะใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลักประกอบการเดินริมตลิ่งคลอง การคมนาคมทางน้ำจึงมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านบางหัวเสือเป็นอย่างมากในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2510 (ปีที่เริ่มมีถนนเข้าถึงพื้นที่บางหัวเสือ) ข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือปี พ.ศ. 2497 แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านบางหัวเสือนิยมตั้งถิ่นฐานและสร้างบ้านเรือนกระจายตัวตลอดแนวคลองต่าง ๆ รวมถึงบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดบางหัวเสือ (ริมแม่น้ำเจ้าพระยา) จะพบการสร้างบ้านเรือนกระจุกตัวอยู่ในบริเวณดังกล่าว เพื่อความสะดวกในการเดินทางสัญจรและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตและวัด

ดังนั้น การพัฒนาการคมนาคมทางบก เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกับวิถีชีวิตของชาวบ้านบางหัวเสือเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการตัดถนนสุขุมวิทดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ภาพที่ 38 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2497

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพบกไทย

กระทั่งภายหลังการตัดถนนสุขุมวิทและถนนปู้เจ้าสมิงพรายแล้ว จึงเริ่มมีการตัดท้องถนนเพื่อเชื่อมต่อการเดินทางทางถนนจากภายในตำบลบางหัวเสือไปยังถนนปู้เจ้าสมิงพราย ถนนบางหัวเสือจึงถูกตัดขึ้นราวปี พ.ศ. 2510 โดยมีสุขาภิบาลพระประแดงในขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการโดยการขอรับบริจาคที่ดินจากชาวบ้านเพื่อสร้างถนน จุดเริ่มต้นจากหลังวัดบางหัวเสือเดิม (ปัจจุบันคือหน้าวัดบางหัวเสือ) ไปเชื่อมต่อกับถนนสวนส้มและสามารถออกสู่ถนนปู้เจ้าสมิงพรายได้ไม่กี่ปีหลังจากการตัดถนนบางหัวเสือแล้วเสร็จก็เริ่มมีเอกชนเข้ามาดำเนินการกิจการรถสองแถวประจำทาง สายวัดบางหัวเสือ-ตลาดสำโรง ปัจจุบันยังคงให้บริการอยู่ เติมนรถโดย บริษัท ชินเทพทรานสปอร์ต จำกัด เส้นทางวัดบางหัวเสือ-โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ-แยกสวนส้ม-โรงงานโพรโมสต์-แยกทางรถไฟสายเก่า-ตลาดสำโรง พื้นที่ตำบลบางหัวเสือจึงเริ่มมีรถวิ่งให้เห็นแทนการใช้เรือบ้างแต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก

ภาพที่ 39 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2510

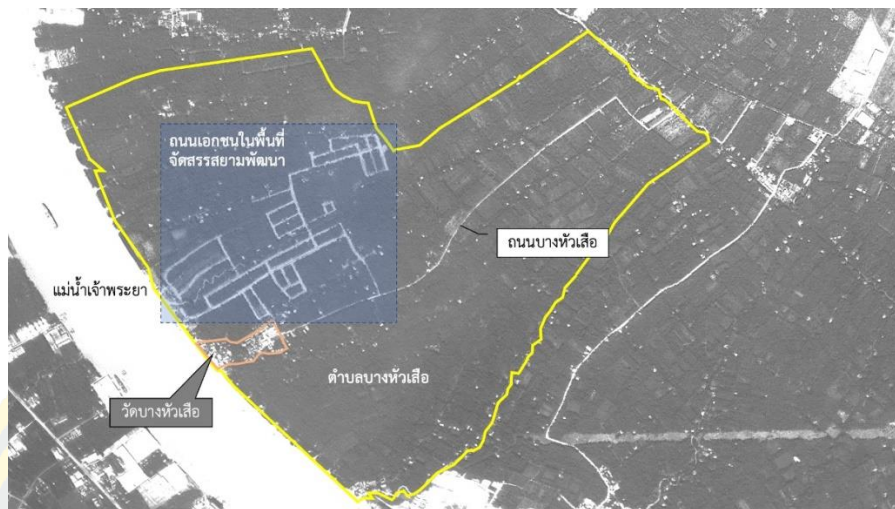
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ถนนในประเทศไทยเติบโตอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ที่รัฐเริ่มให้ความสำคัญ ผลักดันและทุ่มงบประมาณให้การพัฒนาคมนาคมขนส่งทางบกอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระบบถนน ที่ถือได้ว่าเป็นระบบการคมนาคมขนส่งที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์มากกว่าการขนส่งทางน้ำที่ถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดทางธรรมชาติ (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2558, 24-25) เมื่อวิเคราะห์จาก

ภาพถ่ายทางอากาศจากเดิมที่ชาวบ้านบางหัวเสือนิยมตั้งถิ่นฐาน สร้างบ้านเรือน อยู่ริมแม่น้ำลำคลอง เพื่อการเดินทางขนส่งที่สะดวกนั้น จึงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน กล่าวคือเริ่มมีการสร้างบ้านริมถนนแทนการสร้างบ้านริมแม่น้ำลำคลอง

ถึงแม้ว่าจะเริ่มมีถนนท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสุขาภิบาลพระประแดง ก่อสร้างเข้าสู่พื้นที่ตำบลบางหัวเสือแล้ว แต่การพัฒนาท้องถิ่นในเขตพื้นที่รับผิดชอบของการปกครอง ในระบบสุขาภิบาลนั้นยังไม่ครอบคลุมกิจการทั้งหมดที่ควรจะเป็น รัฐบาลจึงได้ตราเป็น พระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 และได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสุขาภิบาลเพิ่มเติม ได้แก่ การให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ การป้องกันและระงับสาธารณสุข การส่งเสริมให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม การส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรมและศีลธรรม การสาธารณสุข การพาณิชย์ เป็นต้น สุขาภิบาลพระประแดงจึงมีบทบาทในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในพื้นที่การปกครองเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนและความเจริญต่าง ๆ โดยเฉพาะ การตัดถนนท้องถิ่นเพิ่มเติมให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น ("ราชกิจจานุเบกษา," 2511, 21 พฤษภาคม)

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2512 นอกจากภาครัฐที่เล็งเห็นความสำคัญของการ พัฒนาการคมนาคมในระบบถนนแล้ว ก็เริ่มมีเอกชนที่เล็งเห็นถึงโอกาสจากการผลักดันการขนส่งใน ระบบถนนของรัฐจึงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดถนนเอกชนแบ่งที่ดินที่เคยติดคลองออกเป็นแปลง ๆ มีถนนตัดผ่าน และขายเป็นที่ดินจัดสรรที่ดินเดินทางสะดวกสำหรับสร้างบ้าน เรียกว่า จัดสรร สยามพัฒนา ซึ่งถนนของจัดสรรสยามพัฒนา มีการสร้างเชื่อมต่อกับถนนบางหัวเสือ จึงสามารถ เดินทางด้วยระบบถนนไปออกยังถนนอยู่เจ้าสมิงพรายเชื่อมต่อไปยังถนนสุขุมวิทได้ และในช่วงเวลา เดียวกันนั้นก็มีการก่อสร้างถนนซอยบางหญ้าแพรกจากถนนปู่เจ้าสมิงพรายบริเวณตำบลบางหญ้า แพรก (ติดต่อกับทางทิศเหนือของตำบลบางหัวเสือ) เข้ามาถึงบริเวณวัดบางหญ้าแพรกแต่ยังไม่ เชื่อมต่อพื้นที่ตำบลบางหัวเสือแต่อย่างใด

ภาพที่ 40 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2512

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ช่วงปี พ.ศ. 2510 – 2514 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 เริ่มมีผลบังคับใช้ ส่งผลให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยเป็นการขยายฐานการผลิตมาจากเขตกรุงเทพมหานครและธนบุรีมายังพื้นที่อำเภอพระประแดงมากขึ้น วิถีชีวิตแบบเกษตรจึงเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองอุตสาหกรรมในที่สุด เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมก็ย่อมต้องการแรงงาน แต่เพียงแค่ว่าประชาชนในเขตอำเภอพระประแดงนั้นไม่เพียงพอ จึงมีคนอพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก บางส่วนก็เปลี่ยนอาชีพจากการทำการเกษตรมาเป็นการสร้างบ้านให้เขาเพื่อรองรับแรงงานที่ย้ายเข้ามาในพื้นที่ (สรระเกียรติ กุลเจริญ, 2558, 63)

“...ปู่เจ้าฯ เริ่มบูมขึ้นมา ก็จะมีคำขวัญสมัยนั้น คือ สาวสาวปั่นฝ้าย แม่้ายคอกควาย สาวโสทรพอร์ด หลึงสปอร์ตโรงกระตึก คือสมัยนั้นมีโรงงานโรงกระตึกกับพัทธาภรณ์ไทยคอกควาย รถพอร์ด ติดกับโรงกระตึกคือของโรงพอร์ดที่เคยอยู่ที่นี่ ลักษณะของชุมชนทำน้ำตาลมะพร้าวเนี่ยมันก็เริ่มหายไปจากเพราะว่าคนก็เริ่มโรงงานเริ่มเข้ามาซื้อที่ โรงงานเริ่มเข้ามาแล้วก็หมู่บ้านก็เริ่มทำหมู่บ้านขายกัน...” “...ก่อนนี้ก็ทำน้ำตาล ก็ไปสมัครงานโรงงานอิซูซุที่เป็นพนักงานโรงงานอิซูซุ 20-25 ปี แต่รุ่นพ่อรุ่นแม่น้ำยूरก็ทุกคนที่เคยทำน้ำตาลมะพร้าวทั้งหมด น้ำยूरเองก็ทำมา 7 ปีเต็ม ๆ เลย ป.4 นี่ขึ้นน้ำตาลแล้ว แล้วก็มีการค้าขายบ้างแต่ไม่เยอะร้านหอรอก...” “...คนเขาก็หันเหใจอาชีพนี้มันเหนื่อยอาชีพทำน้ำตาลเนี่ยมันเหนื่อยกว่าทำนาลูก เพราะทำนาเนี่ยฝนตกฟ้าร้องก็ไม่ต้องทำ การทำน้ำตาลนี้ฝนตกฟ้าผ่าอะไรก็ต้องขึ้น วันนี้ไม่ขึ้นก็บูด ไอ้ที่เราปาตรองไว้อะ มันบูดต้องเอาลงมา เปลี่ยนเป็นทำงานกันวันละ 10 บาท ผู้ชาย 10 บาทโรงกระตึกนะ ผู้หญิง 8 บาท น้ำยूरทำอิซูซุวันละ 20 บาท ถ้าบรรจุแล้วก็ได้เป็นรายเดือน บางคนก็เลยหันเหไปทำงานกับเขาเยอะเหมือนกัน คนแถวนี้ก็ค่อยๆ เลิกทำน้ำตาล...” “...ตอนนี้คือทำแล้วมันสู้ฝั้ังไม่ไหวลูก คือมันมารุมกินใน

สวนเขาสวนเดียวใจ คือทำไปแล้ว กลางวันรอน้ำตาลแล้วไม่ได้น้ำตาล ผึ่งกินหมดเพราะว่าสวนทำน้ำตาลมันมีจำนวนปริมาณน้อยลง พอมันน้อยลงปั๊บผึ่งมันก็ไม่มีของกินก็ไปรุมกินสุดท้ายก็ต้องเลิกไปเอง ทั้งผึ่งทั้งหนู ทั้งกระแต นก อีม น้ำตาลก็โลสบาทปั๊บนี้ยังไม่ถึงร้อยเลย ปั๊บน้ำมันกำชอะ 1 บาท 20 สตางค์ ปั๊บละ 28 โล ก็ยังไม่ถึงร้อยบาทเลย” (ประยูร กลิ่นหอม, 2566, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม)

ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องที่ตำบลบางหัวเสือและพื้นที่ใกล้เคียง ประกอบกับการเข้ามาโรงงานอุตสาหกรรมที่ขยายตัวมาถึงบริเวณโดยรอบของตำบลบางหัวเสือ นำมาซึ่งการย้ายถิ่นฐานของคนเข้ามาทำงานในพื้นที่ ส่งผลให้บริเวณตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางหญ้าแพรก และตำบลบางหัวเสือ กลายเป็นท้องที่ที่มีประชาชนอยู่หนาแน่นขึ้น กระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นจึงได้จัดตั้งสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ขึ้น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ประชาชน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2514 (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2514, 28 กันยายน)

ช่วงเวลาเดียวกันนี้ไฟฟ้าแสงสว่าง และน้ำประปาก็เริ่มขยายเข้ามาสู่พื้นที่ตำบลบางหัวเสือ ส่วนหนึ่งก็เป็นผลพวงของการแผนการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าช่วงปี พ.ศ. 2510-2514 จึงได้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพระนครใต้ขึ้นที่ ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งตั้งอยู่ติดกับทิศใต้ของตำบลบางหัวเสือ และพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงไฟฟ้าพระนครใต้ในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2515 เพื่อความมั่นคงทางพลังงาน อีกทั้งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและเติบโตของจังหวัดสมุทรปราการที่แปรเปลี่ยนจากเมืองวิถีการเกษตรไปสู่เมืองที่รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม จนสมุทรปราการเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในขณะนั้น (ศรัณย์ บุญประเสริฐ และธัญกร โกมารกุล ณ นคร, 2561, 24-48)

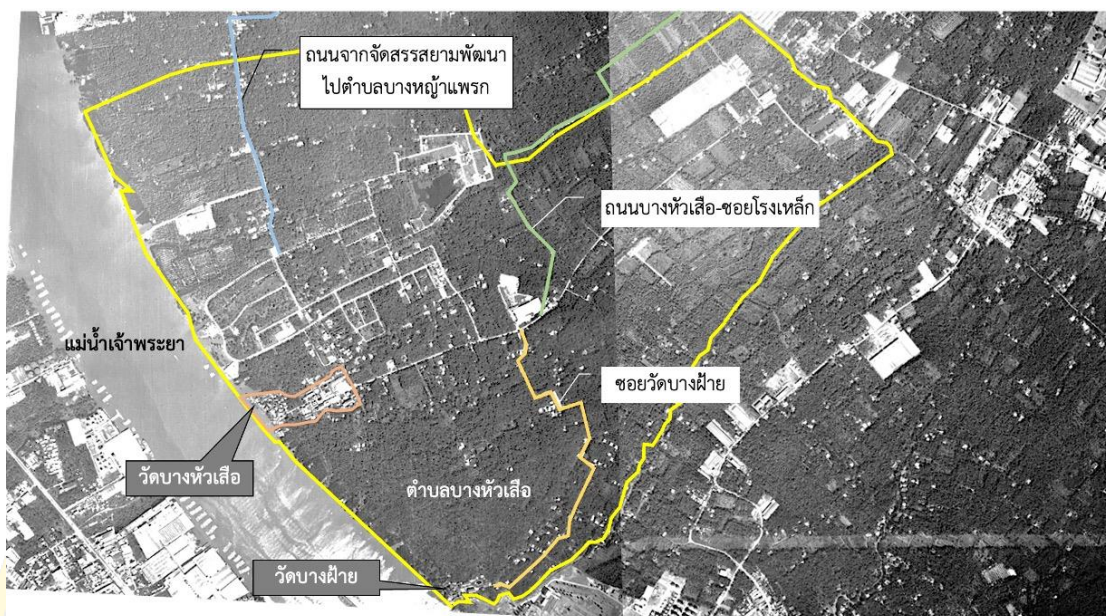
การพัฒนาเส้นทางสัญจรทางถนนก็ยังคงดำเนินต่อไป ในปี พ.ศ. 2516 ก็เริ่มปรากฏในภาพถ่ายทางอากาศว่ามีการสร้างถนนเชื่อมต่อระหว่างถนนจัดสรรสยามพัฒนาขึ้นไปทางทิศเหนือ เชื่อมต่อกับถนนซอยวัดบางหญ้าแพรกบรรจบกันบริเวณวัดบางหญ้าแพรก ส่งผลให้พื้นที่ตำบลบางหัวเสือมีถนนด้านทิศเหนือออกไปเชื่อมต่อกับถนนปู่เจ้าสมิงพรายได้อีกทางหนึ่ง

เมื่อมีถนนที่ตัดเข้าไปยังพื้นที่ในสุดของตำบลบางหัวเสือซึ่งก็คือวัดบางหัวเสือ ประกอบกับเริ่มมีเส้นทางสัญจรทางถนนเข้าไปยังพื้นที่บางหัวเสือเพิ่มมากขึ้นแล้ว คณะกรรมการควบคุมการขนส่ง จึงกำหนดเส้นทางรถยนต์โดยสารประจำทางเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ สาย 1284 ปู่เจ้าสมิงพราย-วัดบางหัวเสือ เริ่มต้นจากปากซอยวัดบางหญ้าแพรก ด้านถนนปู่เจ้าสมิงพรายไปตามซอยบางหญ้าแพรกไปสู่เส้นทางที่วัดบางหัวเสือในเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2518 (“ราชกิจจานุเบกษา,” 2518, 14 ตุลาคม) และ สาย 1200 ตลาดสำโรงใต้-สุขาภิบาล 6 เริ่มต้นจากตลาดสำโรงใต้ไปตามถนนปู่เจ้าสมิงพราย เลี้ยวขวาเข้าซอยสุขาภิบาล 5 เลี้ยวขวาไปตาม

ขอยสุขาภิบาล 6 ไปสิ้นสุดเส้นทางที่วัดบางหัวเสือ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2519, 21 ธันวาคม) ก่อนจะมีการปรับปรุงเส้นทางรถยนต์ประจำทางสาย 1200 ให้ยาวและเหมาะสมมากขึ้นโดยเรียกว่าสายสุขาภิบาล 6 (วัดบางหัวเสือ)-ตลาดสำโรงเหนือ มีจุดเริ่มต้นจากวัดบางหัวเสือ ไปตามถนนวัดบางหัวเสือ ไปตามถนนสุขาภิบาล 5 ออกไปเลี้ยวขวาแล้ววิ่งไปตามถนนปู่เจ้าสมิงพราย จนถึงสามแยกปู่เจ้าสมิงพรายเลี้ยวซ้ายไปตามถนนสุขุมวิทสิ้นสุดที่ตลาดสำโรงเหนือ และขากลับเริ่มต้นจากตลาดสำโรงเหนือวิ่งตามถนนทางรถไฟสายเก่า แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนปู่เจ้าสมิงพราย วิ่งกลับเส้นทางเดิมมาสิ้นสุดที่วัดบางหัวเสือ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2526, 25 ตุลาคม)

จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่จึงเริ่มมีพ่อค้า และประชาชนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่บางหัวเสือและตำบลใกล้เคียงมากขึ้น ทั้งที่เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิมและที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยใหม่ รัฐบาลในสมัยนั้นนำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้ประกาศให้มีการจัดตั้งที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสำโรงใต้ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและขยายบริการด้านการสื่อสารด้วยไปรษณีย์โทรเลขให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปรวมถึงหน่วยงานราชการในท้องที่ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป ("ราชกิจจานุเบกษา," 2520, 22 พฤศจิกายน)

และต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ก็เริ่มมีการก่อสร้างถนนขยายตัวออกจากถนนบางหัวเสือที่เป็นถนนสายหลักของตำบลบางหัวเสือเพิ่มเติมอีกจำนวน 2 เส้นทาง ทางทิศเหนือ 1 เส้นทาง และทางทิศใต้ 1 เส้นทาง ทางทิศเหนือเริ่มมีการก่อสร้างถนนตัดจากถนนบางหัวเสือขึ้นไปทางทิศเหนือเพื่อไปเชื่อมต่อกับถนนซอยโรงเหล็กซึ่งสามารถเชื่อมต่อออกไปยังถนนปู่เจ้าสมิงพรายได้อีกทางหนึ่ง ถนนซอยโรงเหล็กมีจุดเริ่มต้นจากถนนปู่เจ้าสมิงพรายบริเวณทิศตะวันตกของคลองขุดบางนางเกร็ง ขณะที่ทางทิศใต้มีการตัดถนนจากถนนบางหัวเสือลงใต้ไปสุดที่บริเวณวัดบางฝ้าย ซึ่งวัดบางฝ้ายถือได้ว่าเป็นจุดที่อยู่ใต้ที่สุดของตำบลบางหัวเสือ และอยู่ใต้ที่สุดอำเภอพระประแดง มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลบางโปรง อำเภอเมืองสมุทรปราการ แต่ไม่ได้มีการตัดถนนเชื่อมต่อไปยังตำบลบางโปรงเนื่องจากพื้นที่ถูกแบ่งด้วยคลองบางฝ้าย ถนนซอยบางฝ้ายจึงสิ้นสุดแค่บริเวณวัดบางฝ้ายตำบลบางหัวเสือ

ภาพที่ 41 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลบางหัวเสือ พ.ศ. 2522

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนตำบลบางหัวเสือ จึงส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การตั้งที่อยู่อาศัย การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง การขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม การตั้งสถานีตำรวจภูธร การตั้งโรงพยาบาลพระนครใต้ การตั้งที่ทำกาารไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น

5.2 บทบาทของผู้กระทำการและการแย่งชิงอำนาจการปกครอง

5.2.1 สถานะของวัดและเจ้าอาวาส

จากยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ วัดบางหัวเสือแทบจะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน กระทั่งรัฐเริ่มมีการจัดระเบียบและแยกอำนาจหน้าที่ของแต่ละสถาบันในโครงสร้างหลักของประเทศให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ความเจริญด้านต่าง ๆ เริ่มเกิดขึ้น เช่น การพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง การพัฒนาด้านการศึกษา และการพัฒนาด้านศาสนา

วัดในฐานะที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนที่มีจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงค่อย ๆ ถูกลดทอนบทบาทลง ถึงแม้ว่าวัดจะยังถูกรัฐใช้เพื่อเป็นศูนย์กระจายความเจริญออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ อยู่ก็ตาม ดังกรณีของการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามวัดต่าง ๆ เป็นต้น

วัดถูกลดบทบาทลงตั้งแต่สมัยหลวงพ่อยู่เป็นเจ้าอาวาส เมื่อวัดถูกลดทอนบทบาทลง เจ้าอาวาสในฐานะผู้นำสูงสุดของวัดและอาจรวมถึงการเป็นผู้นำชุมชนในอดีตก็ถูกลดทอนบทบาทลงเช่นกัน

ความพยายามในการจัดระเบียบคณะสงฆ์และวัดของรัฐในสมัยที่หลวงพ่อยู่เป็นเจ้าอาวาส รัฐได้ออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อปรับปรุงให้การปกครองคณะสงฆ์มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นตามรูปแบบการปกครองของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป มีการแบ่งอำนาจการปกครองและบริหารออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสังฆสภา ฝ่ายสังฆมนตรี และฝ่ายคณะวินัยธร อีกทั้งได้ระบุขอบเขตของหน้าที่และอำนาจของเจ้าอาวาสเอาไว้ดังนี้

เจ้าอาวาสมีหน้าที่ 4 ข้อ คือ 1. บำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัด 2. ปกครองให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ 3. อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ 4. ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

เจ้าอาวาสมีอำนาจ 3 ข้อ คือ 1. ห้ามบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่ในวัด 2. ขับไล่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่ไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสให้ออกจากวัด 3. กระทำทัณฑกรรมแก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัดให้ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือขอขมาโทษ เมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์นั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสที่สั่งโดยชอบ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2484, 14 ตุลาคม)

อำนาจและหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น เป็นอำนาจและหน้าที่ที่ได้ถูกลดทอนลงจากกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับก่อนหน้า ได้แก่ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) ที่ถูกใช้อย่างยาวนาน ระบุถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ถึง 9 ข้อ และอำนาจของเจ้าอาวาส 6 ข้อ

เดิมหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่ระบุในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) แต่ได้ถูกตัดออกไปในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้แก่ การตรวจตราไม่ให้วัดเป็นที่พำนักของโจรผู้ร้าย การรักษาความสงบเรียบร้อยและระงับอิทธิพลในหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยในวัด การให้การศึกษาบุตรหลานของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ศิษย์วัด เป็นต้น

ขณะที่อำนาจก็ที่ถูกตัดออกไป ได้แก่ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด อิทธิพลที่เกิดขึ้นในวัดเจ้าอาวาสก็มีอำนาจที่จะพิพากษาตามพระวินัยหรือสามารถเปรียบเทียบปรับในทางแพ่งได้ นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังให้การปกป้องเจ้าอาวาสหากเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่โดยชอบ ผู้ใดขัดขืนมีโทษปรับ หรือจำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับอีกด้วย ("ราชกิจจานุเบกษา," 2445, 29 มิถุนายน)

จากข้อมูลข้างต้นการปรับปรุงและจัดระเบียบคณะสงฆ์ของรัฐในปี พ.ศ. 2484 เป็นการลดบทบาทของวัดอย่างเห็นได้ชัด เพื่อถ่ายโอนอำนาจและหน้าที่ที่อยู่นอกเหนือจากการปกครองวัดและการศาสนาไปสู่โครงสร้างอื่นที่ถูกพัฒนาและจัดระเบียบขึ้นใหม่ในช่วงปลายสมัยของหลวงพ่อยู่ ต่อมาก็ได้มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์อีกครั้ง อันเป็นผลมาจากความ

ล่าช้าในการบริหารและปกครองที่ถูกถ่วงดุลอำนาจกัน 3 ฝ่ายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 รัฐจึงได้มีการปรับปรุงและออกเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยมีการรวบอำนาจการบริหารและการปกครองไว้ที่มหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงปฏิบัติหน้าที่ทั้งฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ("ราชกิจจานุเบกษา," 2505, 31 ธันวาคม)

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังคงระบุถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้เท่ากับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แสดงให้เห็นถึงการตอกย้ำถึงการลดทอนอำนาจอย่างไม่หวนกลับของวัด ส่งผลให้วัดบางหัวเสือในยุคนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบขององค์กรมากขึ้น และมีบทบาท อำนาจ และหน้าที่หลงเหลือเพียงแค่การเป็นองค์กรทางศาสนา สำหรับประชาชนเข้าวัดทำบุญหรือทำการกุศลด้วยเหตุผลทางการศาสนาเท่านั้น เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ปกครองในส่วน of วัด ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของคณะที่ตนสังกัดตามโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ต่อมาภายหลังจึงมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในปี พ.ศ. 2535 โดยมีใจความสำคัญให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลอย่างเป็นทางการ

ประเภทการปกครอง	ระดับการปกครอง	ผู้ปกครอง
การปกครองส่วนกลาง	ประเทศ	สมเด็จพระสังฆราช ↓ กรรมการมหาเถรสมาคม
	หน	เจ้าคณะใหญ่ ↓
การปกครองส่วนภูมิภาค	ภาค	เจ้าคณะภาค ↓
	จังหวัด	เจ้าคณะจังหวัด ↓
	อำเภอ	เจ้าคณะอำเภอ ↓
	ตำบล	เจ้าคณะตำบล ↓
	วัด	เจ้าอาวาส ↓ พระภิกษุและสามเณร

ภาพที่ 42 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

5.2.2 พระอาจารย์เป็ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส

เมื่อพระครูวิบูลสิกขกิจหรือหลวงพ่อยู่เจ้าอาวาสรูปที่ 4 มรณภาพเมื่อต้นปี พ.ศ. 2505 ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือจึงว่างลง ในสมัยการปกครองของหลวงพ่อยู่ หลวงพ่อยู่ท่านไม่ได้มีการแต่งตั้งพระสงฆ์รูปใดขึ้นดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสเอาไว้เลยเป็นทางการ มีเพียงแต่มีการแต่งตั้งมอบอำนาจและสิทธิเป็นรองมาจากท่านในการช่วยบริหารจัดการวัดแก่ พระอาจารย์เป็ กิตติคุตโต ซึ่งภายในวัดและชาวบ้านบางหัวเสือต่างรู้กันว่าพระอาจารย์เป็มีอำนาจรองมาจากเจ้าอาวาส ซึ่งโดยส่วนใหญ่หากมีการแต่งตั้งตำแหน่งรองเจ้าอาวาสไว้ตามปกติ ก็จะมี

เป็นที่รู้กันว่าผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้รักษาการเจ้าอาวาสรวมถึงการขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปต่อไป มักจะเป็นคนที่เคยดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสนี้มาก่อน

พระอาจารย์เป่ พั่นเพท่านเป็นคนตำบลบางจาก อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยากับตำบลบางหัวเสือ แต่ท่านมาอุปสมบทอยู่ที่วัดบางหัวเสือ ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่และถือได้ว่าเป็นมือขวาช่วยเหลือหลวงพ่อยู่ในการทำกิจการต่าง ๆ มาโดยตลอด อีกทั้งท่านเป็นพระที่มีความอาวุโสรองลงมา เมื่อครั้งหลวงพ่อยู่มรณภาพพระอาจารย์เป่จึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้รักษาการเจ้าอาวาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา (สนั่น ดีจริง, 2566)

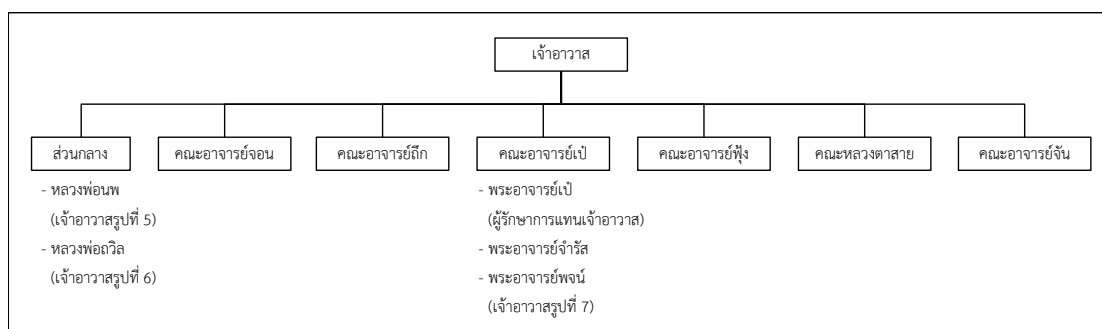
ภาพที่ 43 ภาพถ่ายพระอาจารย์เป่วัดบางหัวเสือ

ที่มา : <https://www.facebook.com/groups/1082778785087234/> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม

2568

พระอาจารย์เป่ท่านดำรงตำแหน่งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 – 2509 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ท่านจึงไม่ได้มีบทบาทในฐานะผู้ปกครองวัดมากนัก ท่านเป็นเพียงผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสไม่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าอาวาสอย่างเป็นทางการ การจะกระทำการใดก็ต้องใช้ความระมัดระวัง เนื่องจากยังมีผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างและไม่เห็นชอบให้ท่านขึ้นเป็นเจ้าอาวาสอยู่ทั้งผู้ที่เป็นญาติและบรรพชิต ประกอบกับช่วงเวลานั้นวัดบางหัวเสือแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดออกเป็นคณะต่าง ๆ จำนวนหลายคณะ ประกอบไปด้วย ส่วนกลาง คณะอาจารย์เป่ คณะอาจารย์ถึก คณะอาจารย์จอน คณะอาจารย์ฟุ้ง คณะอาจารย์มูย คณะหลวงตาสาย และคณะอาจารย์จันทร์ ซึ่งแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบกันระหว่างคณะ แต่ละคณะก็จะมีพระที่อาวุโสที่สุดเป็นหัวหน้าในการปกครองพระภายในคณะอีกชั้นหนึ่ง ขณะที่พระอาวุโสของแต่ละคณะก็จะขึ้นตรง

อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาวาสอีกที เมื่อมีกิจกรรมงานใดภายในวัดทุกคณะก็จะมารวมกันช่วยเจ้าอาวาสปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย (สนั่น ดิจริง, 2568)

ภาพที่ 44 แผนผังการปกครองภายในวัดบางหัวเสือในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน
ที่มา : สนั่น ดิจริง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566

การปกครองภายในวัดที่แบ่งการปกครองออกเป็นคณะดังกล่าว สามารถเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่สามัคคีกันในกลุ่มคณะ และเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างคณะขึ้นได้ รวมถึงในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปที่ 5 ในครั้งนี้ ชาวบ้านบางหัวเสือก็มีทั้งที่มีความคิดไปทางเห็นด้วยและมีความคิดเห็นที่แตกต่างในการที่จะให้พระอาจารย์เป้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปต่อไป

อย่างไรก็ตามพระอาจารย์เป้ ด้วยความที่ท่านเป็นพระที่มีความอาวุโสสูงสุดในขณะนั้น และท่านก็เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่เจ้าอาวาสรูปก่อนหน้า ท่านจึงได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดพิธีศพของหลวงพ่อยู่ และได้มีบทบาทในการร่วมจัดสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในพิธีพระราชทานเพลิงศพของหลวงพ่อยู่ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นในปี พ.ศ. 2505

5.2.3 การแย่งชิงอำนาจการปกครองวัด

เมื่อถึงคราวที่จะต้องแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปที่ 5 ของวัดบางหัวเสืออย่างเป็นทางการ แทนตำแหน่งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 2509 ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2506) ระบุถึงการแต่งตั้งเจ้าอาวาสไว้ในข้อ 22 (2) ว่า เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น อีกทั้งในข้อ 23 ยังระบุไว้เพิ่มเติมว่า ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลนั้นกับเจ้าคณะอำเภอ ปรีชาสงฆ์และทายกทายิกาแห่งวัดนั้นพิจารณาพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ถ้าปรีชาเห็นพ้องกันในพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดี หรือเห็นแตกต่างกันในพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะอำเภอ รายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณา ถ้าเจ้าคณะจังหวัดเห็นสมควรในพระภิกษุรูปใด ก็ให้แต่งตั้ง

พระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาส ("กฎหมายธรรมนูญ," 2506) กล่าวคือกฎระเบียบในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสเปิดช่องให้เกิดการแทรกแซงการแต่งตั้งเจ้าอาวาสผ่านการปรึกษาทั้งคณะสงฆ์และคฤหัสถ์

ต่อมาจึงเกิดเป็นปัญหาทางการเมืองภายในวัดและในหมู่ชาวบ้านบางหัวเสือขึ้น เนื่องจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นชอบให้พระอาจารย์เป้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปต่อไปให้เหตุผลว่าพระอาจารย์เป้พ้นเพทานไม่ได้เป็นคนบางหัวเสือโดยกำเนิด ท่านเป็นคนตำบลบางจาก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (พระในสายคณะอาจารย์เป้ ทั้งพระอาจารย์เป้ พระอาจารย์จรัส และพระอาจารย์พจน์ ล้วนแต่เป็นพระที่เป็นคนตำบลบางจากทั้งสิ้น) เพียงแต่มาบวชและจำพรรษาที่วัดบางหัวเสือเท่านั้น จึงประสงค์ให้คนบางหัวเสือโดยกำเนิดขึ้นเป็นเจ้าอาวาสแทนท่าน โดยพระที่มีความเหมาะสมที่จะขึ้นเป็นเจ้าอาวาสลำดับรองลงมาและเป็นคนบางหัวเสือโดยกำเนิดก็คือ หลวงพ่อนพ ภูมิโต ท่านเป็นคนพื้นที่ ญาติพี่น้องของท่านที่อาศัยอยู่ที่ตำบลบางหัวเสือต่างก็ไม่เห็นด้วยที่จะให้พระอาจารย์เป้เป็นเจ้าอาวาส จึงเกิดการวิวาทกันใช้เส้นสายไปถึงพระระดับสูงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สุดท้ายพระอาจารย์เป้ก็ไม่ได้มีโอกาสได้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 5 ของวัดบางหัวเสือสิ้นสุดการปกครองในฐานะผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 2509 และได้มีคำสั่งแต่งตั้ง หลวงพ่อนพ ภูมิโต ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 5 แทน (สนั่น ดิจริง, 2566)

พระอาจารย์เป้อย่างคงจำพรรษาอยู่ที่วัดบางหัวเสือกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ท่านมรณภาพในปี พ.ศ. 2515 มีการบรรจุศพของท่านไว้เพื่อการบำเพ็ญกุศลเป็นเวลา 1 ปี และได้จัดพิธีฌาปนกิจขึ้นในปี พ.ศ. 2516 ในพิธีฌาปนกิจร่างของพระอาจารย์เป้ในครั้งนั้น พระอาจารย์จรัสซึ่งท่านเป็นพระวัดบางหัวเสือที่เป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์เป้และอยู่สังกัดคณะเดียวกับพระอาจารย์เป้ ได้มีจัดสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในพิธีนี้ ได้แก่ เหรียญพระอาจารย์เป้ พ.ศ. 2516 ซึ่งได้สร้างและปลุกเสกมาจากที่อื่นเรียบร้อยแล้ว (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ลักษณะทางพุทธศิลป์ของเหรียญพระอาจารย์เป้ พ.ศ. 2516 เป็นเหรียญรูปไข่ ด้านบนของเหรียญมีหูเหรียญ ด้านหน้าของเหรียญส่วนบนระบุข้อความว่า “วัดบางหัวเสือ” ตรงกลางเป็นรูปเหมือนพระอาจารย์เป้ ข้างใต้ของรูปเหมือนระบุชื่อ “พระอาจารย์เป้” ขณะที่ด้านหลังปรากฏอักขระและยันต์สามห่วง ส่วนด้านล่างระบุปี พ.ศ. ที่สร้างด้วยตัวเลขไทยว่า “พ.ศ. ๒๕๑๖”

ภาพที่ 45 เหรียญพระอาจารย์เป่รุ่นแรก พ.ศ. 2516

ที่มา : https://www.nasiam.net/prd-detail.php?prd_id=5987 สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2568

5.3 ปฏิบัติการพัฒนาวัดของผู้กระทำการกับการตรวจสอบวัด

5.3.1 การพัฒนาวัดสู่ความเฟื่องฟูของหลวงพ่อนพ

เมื่อครั้งหลวงพ่อยุ่ เจ้าอาวาสรูปที่ 4 ท่านมรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2505 หลวงพ่อนพ ท่านไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 5 แทนหลวงพ่อยุ่ในทันทีและไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นรักษาการเจ้าอาวาสในขณะนั้นด้วย แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่ขึ้นมาปกครองวัด บางหัวเสือแทนหลวงพ่อยุ่เมื่อปี พ.ศ. 2509 หลวงพ่อนพกลับได้การเลือกและแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 5 แทนพระอาจารย์เป่ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมาตั้งแต่ หลวงพ่อยุ่มรณภาพ เนื่องจากหลวงพ่อนพท่านเป็นคนบางหัวเสือโดยกำเนิดจึงได้รับการยอมรับให้ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือมากกว่าพระอาจารย์เป่ ซึ่งท่านเป็นคนตำบลบางจาก อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่มาบวชที่วัดบางหัวเสือ

พระครูพิพัฒนสมุทรคุณ (นพ ปณีโต) หรือหลวงพ่อนพ เดิมชื่อ นพ ไก่เผือก เกิดที่ ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. 2464 ตรงกับปีระกา เป็นบุตร ของ นายเฮง แซ่เฮง กับ นางหนู ไก่เผือก อุปสมบทเมื่อ พ.ศ. 2491 ณ พัทธสีมาวัดบางหัวเสือ โดยมี พระครูวิบูลสิกขกิจ (หลวงพ่อยุ่) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์จันท์ จนทตโต เป็นกรรมวาจารย์ พระอาจารย์สอน สิทธิธมโม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ กล่าวได้ว่าหลวงพ่อนพท่านก็เป็นลูกศิษย์ของ หลวงพ่อยุ่รูปหนึ่งเช่นกัน

ต่อมาหลวงพ่อนพท่านก็มีสมณะศักดิ์เพิ่มมากขึ้นตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2509 เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ

พ.ศ. 2512 เป็นพระฐานานุกรม พระครูอมรศัพท์ ในครั้งนี้มีการสร้างพระเครื่องขึ้น เพื่อเป็นการฉลอง และเพื่อเป็นที่ระลึกในการได้เป็นพระฐานานุกรมพระครูอมรศัพท์ของหลวงพ่อนพ ในครั้งนี้ด้วย ได้แก่

เหรียญพระครูอมรศัพท์ พ.ศ. 2512 มีลักษณะทางพุทธศิลป์คือ เป็นพระเครื่อง ประเภทเหรียญทรงอาร์มมีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏรูปเหมือนของหลวงพ่อนพพร้อมด้วย ข้อความ “พระครูอมรศัพท์” อยู่ด้านล่างของรูปเหมือน ด้านหลังปรากฏยันต์ห้าหรือยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ ด้านบนของยันต์ระบุข้อความ “วัดบางหัวเสือ” ด้านล่างของยันต์ระบุปี พ.ศ. เป็นเลขไทย “๒๕๑๒”

ภาพที่ 46 เหรียญพระครูอมรศัพท์

ที่มา : www3.g-pra.com สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2568

และรูปถ่ายพระครูอมรศัพท์ เป็นพระเครื่องประเภทรูปถ่ายทรงสี่เหลี่ยมพื้นผ้าใน แนวตั้ง มีลักษณะเป็นรูปถ่ายขาวดำอัดกระจกทั้งด้านหน้าและด้านหลังองค์พระ ด้านหน้าปรากฏ ภาพถ่ายหลวงพ่อนพอยู่ตรงกลางรูปอยู่ในกรอบรูปวงรี มีทั้งแบบที่เป็นภาพถ่ายนิ่งเต็มองค์ถ่ายคู่กับ พัตยศและแบบที่เป็นภาพถ่ายหลวงพ่อนพครึ่งองค์ ด้านบนภาพถ่ายเป็นอักษรขอมโบราณ ขณะที่ ด้านล่างของภาพถ่ายเป็นตัวอักษรว่า “พระครูอมรศัพท์ วัดบางหัวเสือ” ส่วนด้านหลังของพระรูปถ่าย รุ่นนี้มีทั้งที่มีตราประทับยันต์ห้าหรือยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ด้วยหมึกและแบบที่ไม่มีประทับ

ภาพที่ 47 พระรูปถ่ายพระครุอมรศัพท

ที่มา : <https://www.ennxo.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2568,
<https://uauction4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=86&qid=181059> สืบค้นเมื่อวันที่
 7 มกราคม 2568

ต่อมาท่านก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปฌาย์ในปี พ.ศ. 2514 และในปี พ.ศ. 2518 ได้เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราชบุรณราชโกศล ในราชทินนาม พระครูพิพัฒนสมุทรคุณ ตามลำดับ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555)

หลวงพ่อนพท่านเป็นพระที่มีบทบาทและปกครองวัดบางหัวเสือในช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่อย่างรวดเร็วจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน อีกทั้งท่านยังเป็นพระที่ปกครองวัดในช่วงที่วัดมีโครงสร้างเป็นรูปแบบองค์กรมากขึ้นกว่าในยุคก่อนหน้า

ภาพที่ 48 ภาพถ่ายหลวงพ่อนพวัดบางหัวเสือ

ที่มา : <https://www.facebook.com/groups/1082778785087234/> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม
 2568

เมื่อหลวงพ่อนพท่านมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา ท่านได้พัฒนาวัดบางหัวเสือด้วยการสร้างและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่สร้างมาเป็นเวลานานและเริ่มมีความทรุดโทรมเสียหายตามกาลเวลาที่สร้างมาตั้งแต่ยุคหลวงพ่อยู่อาจารย์ของท่าน เช่น การปฏิสังขรณ์มณฑป การปฏิสังขรณ์หอพระไตรปิฎก การบูรณะกุฏิสงฆ์ภายในวัด การสร้างเมรุ (ได้รับการสนับสนุนปัจจัยจากครอบครัวมากโกคา) การสร้างซุ้มประตูดัต เป็นต้น (สนั่น ดิจริง, 2568)

การปฏิสังขรณ์มณฑปในปี พ.ศ. 2509 มีการสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในการปฏิสังขรณ์มณฑป จึงเป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงการพัฒนาวัดของหลวงพ่อนพ โดยพระเครื่องรุ่นนี้เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญทรงกลมมีหูหิ้ว แต่กลับไม่ปรากฏภาพเหมือนของท่านอยู่บนเหรียญ หลวงพ่อนพได้สร้างพระเครื่องรุ่นนี้โดยใช้ภาพเหมือนของอาจารย์ของท่าน ซึ่งก็คือหลวงพ่อยู่บังเต็ม องค์ปรากฏอยู่บริเวณด้านหน้าตรงกลางของเหรียญแทน ด้านบนขององค์พระระบุข้อความ “พระครูวิบูลสิกขกิจ (หลวงพ่อยู่)” ขณะที่ด้านหลังขององค์พระเป็นรูปพัดยศพร้อมข้อความ “ที่ระลึกในการปฏิสังขรณ์มณฑป” อยู่ด้านบน และระบุปี พ.ศ. เป็นเลขไทย “๒๕๐๙” อยู่ด้านล่าง

ภาพที่ 49 เหรียญหลวงพ่อยู่ ที่ระลึกในการปฏิสังขรณ์มณฑป

ที่มา : <https://www2.g-pra.com/auctionc/view.php?aid=11946031> สืบค้นเมื่อวันที่ 8

มกราคม 2568

และการปฏิสังขรณ์หอไตรของหลวงพ่อนพ ก็มีการสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์หอไตรเช่นกัน พระเครื่องรุ่นสร้างหอไตรนี้มีลักษณะเป็นพระเครื่องประเภทเหรียญรูปทรงไข่หรือวงรี ปรากฏภาพเหมือนหลวงพ่อยู่บริเวณด้านหน้าของเหรียญพร้อมระบุข้อความ “พระครูวิบูลสิกขกิจ (อยู่)” อยู่ด้านล่าง ส่วนด้านหลังตรงกลางเป็นยันต์พร้อมข้อความ

“ที่ระลึกในงานสร้างหอไตร” บริเวณด้านบนของยันต์ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ได้เป็นการสร้างหอไตรขึ้นมาใหม่แต่เป็นการปฏิสังขรณ์หอไตร และข้อความ “วัดบางหัวเสือ ๒๕๒๒” ระบุถึงปีที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในการปฏิสังขรณ์หอไตรในปี พ.ศ. 2522 ในครั้งนี้

ภาพที่ 50 เหรียญหลวงพ่อยู่ รุ่งสร้างหอไตร

ที่มา : <https://www.web-pra.com/auction/show/11405953> สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2568

ด้านการปกครองวัด ขณะนั้นวัดบางหัวเสือยังคงใช้โครงสร้างการปกครองพระในวัดแบบเดิมคือยังคงแบ่งพระออกเป็นคณะต่าง ๆ จำนวนมาก แต่หลวงพ่อนพท่านก็สามารถปกครองพระในวัดได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นพระที่มีรูปร่างเล็กแต่ท่านเป็นพระที่ดู โผงผาง เคร่งในวินัย และกฎระเบียบต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ทำให้พระสงฆ์ เณร และคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ภายในวัดเคารพและยำเกรงท่าน การปกครองคณะสงฆ์ของท่านจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยในระยะแรก (นเรศ ใจใส, 2568)

นอกจากการพัฒนาวัดด้วยการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดให้มีความใหม่ สวยงามและการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบของท่านแล้ว หลวงพ่อนพท่านก็ให้ความสำคัญกับการจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ ของวัดเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นงานประจำปีที่วัดบางหัวเสือจะจัดขึ้น ช่วงวันสงกรานต์ของทุกปี หรืองานบุญกฐินที่วัดบางหัวเสือจะจัดขึ้นหลังวัดออกพรรษาหนึ่งวันเป็นประจำทุกปี (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ถึงแม้ว่าในยุคของหลวงพ่อนพจะเริ่มมีการก่อสร้างถนนซอยบางหัวเสือและเริ่มมีรถยนต์ใช้ในพื้นที่มากขึ้นแล้ว แต่การคมนาคมสัญจรทางน้ำด้วยเรือข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างท่าเรือบริษัทไทยเกรียง-ท่าน้ำวัดบางหัวเสือ ก็ยังได้รับความนิยมและมีความสำคัญอย่างมากในการเดินทางมายังวัดบางหัวเสือ ด้วยเหตุนี้เมื่อวัดบางหัวเสือจัดงานประจำปี มีกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นภายในวัด ก็จะมีคนมาเที่ยวงานและทำบุญทำงานประจำปีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มมีบริษัท

ใหญ่ ๆ เข้ามาเปิดกิจการบริเวณถนนสุขสวัสดิ์และถนนปู่เจ้าสมิงพรายมากขึ้น คนที่มาเที่ยวงานประจำปีวัดบางหัวเสือส่วนใหญ่ทำงานที่บริษัท ไทยเกรียงสิงทอ จำกัด ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2503 บริเวณถ.สุขสวัสดิ์ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ซึ่งเป็นบริษัทขนาดใหญ่เคยมีพนักงานมากถึงราว 4,000 คน สามารถนั่งเรือข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยาเดินทางมายังวัดบางหัวเสือได้อย่างสะดวก ช่วงเวลานี้คนที่เข้าวัดบางหัวเสือจึงมีจำนวนมาก คนบริษัทไทยเกรียงเป็นพันคนมาเดินทางประจำปีกันเป็นประจำ (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมงานประจำปีของวัดแล้ว งานบุญกฐินประจำปีหลวงพ่อนพท่านก็จัดการเป็นประจำทุกปี แต่ที่โดดเด่นคือการงานกฐินปี พ.ศ. 2519 หรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่ากฐินดารา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจาก คุณรุ่งลาวัลย์ ศรีปฐมิมากร (รุ่ง) นักแสดงอาวุโส ณ เวลานั้นคุณรุ่งมีอายุเพียง 26 ปี มีผลงานการแสดงภาพยนตร์จำนวนมากในช่วงปี พ.ศ. 2517-2519 คุณรุ่งพื้นเพเป็นคนอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และคุณรุ่งมีญาติ ซึ่งก็คือคุณน้าที่อาศัยอยู่ที่บางหัวเสือ ชื่อว่ายายล้วน ขยายของอยู่บริเวณหน้าวัดสมัยนั้น คุณรุ่งจึงมีโอกาสเดินทางมาหาคุณน้าที่วัดบางหัวเสืออยู่บ่อยครั้ง เมื่อเริ่มมีชื่อเสียงก็ได้ชักชวนเพื่อนดาราในยุคของคุณรุ่งมาทำบุญทอดกฐินที่วัดบางหัวเสือในปี พ.ศ. 2519 มีดารานักแสดงขณะนั้นมาร่วมในงานกฐินประจำปีเป็นจำนวนมาก เช่น คุณรุ่งลาวัลย์ ศรีปฐมิมากร คุณสมบัติ เมทะนี คุณสรพงศ์ ชาตรี คุณเนาวรัตน์ วัชรา คุณพิศมัย วิไลศักดิ์ คุณเกชา เปลี่ยนวิถี เป็นต้น เนื่องจากมีดารานักแสดงมาร่วมงานกฐินของวัดในปีนั้นจำนวนมากจึงทำให้งานกฐินปีนี้ได้ออกข่าวในขณะนั้นด้วย (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566) นับได้ว่าวัดบางหัวเสือได้ถูกประชาสัมพันธ์ออกสื่อให้รู้จักกันเป็นครั้งแรกแต่การเดินทางมายังวัดบางหัวเสือก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก จึงยังไม่ได้มีคนภายนอกหรือต่างจังหวัดมาเที่ยวมากนัก จากเดิมที่วัดบางหัวเสือเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในละแวกคุ้งแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น

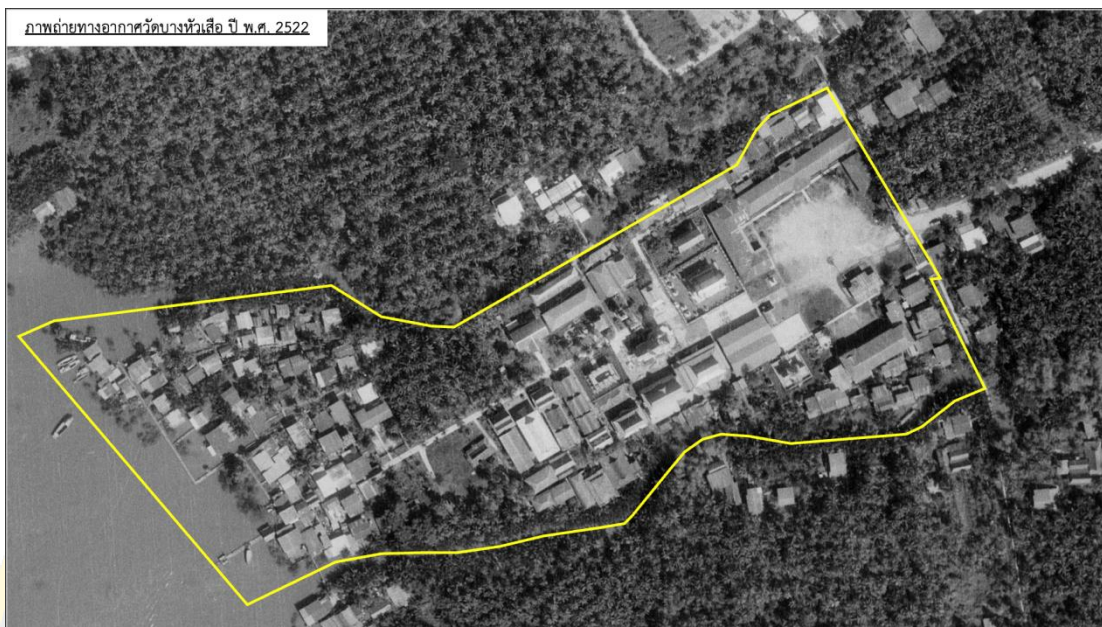
งานกฐินดาราคั้งนี้ หลวงพ่อนพท่านยังได้จัดสร้างพระเครื่องประเภทรูปถ่ายทรงอาร์มด้านหน้าเป็นภาพถ่ายของหลวงพ่อยู่อาจารย์ของท่านพร้อมระบุข้อความ “พระครูวิบูลสิขกิจ (อยู่) วัดบางหัวเสือ” ด้านหลังเป็นยันต์ดาราแบบเดียวกับพระรูปถ่ายหลวงพ่อยู่ปี พ.ศ. 2499 เรียกกันว่า รูปถ่ายหลวงพ่อยู่รุ่นกฐินดารา พระเครื่องรุ่นนี้หลวงพ่อนพท่านใช้แจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาร่วมการทำบุญงานกฐินในปีนั้น ลักษณะคล้ายของชำร่วยตอบแทนที่มาทำบุญที่วัดบางหัวเสือ (นเรศ ใจใส, 2568)

ภาพที่ 51 พระรูปถ่ายหลวงพ่อยู่ รุ่งกฐินดารา

ที่มา : https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=1041987362555215&id=764777816942839 สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2568

จากการพัฒนาวัดผ่านการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างและถาวรวัตถุภายในวัด และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานประจำปี การจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ ภายในของวัดภายใต้การปกครองของหลวงพ่อนพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมาประกอบกับบริบทของพื้นที่ที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีคนย้ายถิ่นฐานและมาทำงานในบริเวณใกล้เคียงเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้วัดบางหัวเสือภายใต้การปกครองของหลวงพ่อนพเจริญรุ่งเรือง เรียกได้ว่าเป็นช่วงเฟื่องฟูของวัดบางหัวเสือยุคหนึ่งเลยทีเดียว มีคนเข้าวัดทำบุญที่วัดบางหัวเสือเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 52 ภาพถ่ายทางอากาศวัดบางหัวเสือ พ.ศ. 2522 (สมัยหลวงพ่อนพเป็นเจ้าอาวาส)
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

5.3.2 ช่วงเวลาแห่งความเสื่อมถอยและการตรวจสอบวัด

การปกครองวัดของหลวงพ่อนพเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเฟื่องฟูมาโดยตลอด กระทั่งช่วงบั้นปลายยุคของหลวงพ่อนพปี พ.ศ. 2527 ก็เริ่มเกิดปัญหาภายในขึ้นที่วัดบางหัวเสือ ช่วงเข้าพรรษาในยุคของหลวงพ่อนพ พระวัดอื่นสามารถมาจำพรรษาที่วัดบางหัวเสือได้ ในปีนี้ก็มีพระต่างวัดมาจำพรรษาที่วัดบางหัวเสือเช่นกัน แต่คราวนี้เมื่อมีพระต่างวัดมาจำพรรษากลับเกิดปัญหาขึ้น พระกลุ่มนี้มีการยุ่งปลุกปั่นให้เกิดความแตกแยกขึ้นในหมู่คณะสงฆ์วัดบางหัวเสือ จึงเกิดความไม่เข้าใจกันและทะเลาะกันในหมู่สงฆ์ (วันชัย จันทรสิน, 2568)

กระทั่งช่วงใกล้จะออกพรรษาพอดี ก็เกิดเหตุการณ์พระทะเลาะกัน พระกลุ่มหนึ่งได้มีการนำเอาอุจจาระมาปาใส่พระอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การตีกันในโบสถ์ ขณะนั้นมีชาวบ้านอยู่ในเหตุการณ์ด้วยและเป็นเรื่องราวใหญ่โตในยุคนั้น เหตุการณ์นี้ชาวบ้านเรียกกันว่า พระปิดโบสถ์ตีกัน ต่อมาก็ได้เกิดการเรียกร้องให้มีการเอาผิดพระที่เป็นผู้กระทำความผิดในครั้งนี้แต่หลวงพ่อนพท่านก็ไม่ได้กระทำการใดมากนัก จนถูกมองว่าเป็นการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส (สนั่น ดีจริง, 2568)

เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นประกอบกับการกระทำของหลวงพ่อนพที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในช่วงบั้นปลายของยุคท่านมีเหตุการณ์ต่อว่าคำทอคนที่อุปถัมภ์คำชวาก็ไปตาเขาหมด ชาวบ้านบางหัวเสือก็เริ่มมีการล่ำรายชื่อผู้ที่ต้องการร้องเรียนหลวงพ่อนพ และได้ร้องเรียนไปยังฝ่ายปกครอง ซึ่งก็คือกำนันตำบลบางหัวเสือในขณะนั้น (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ตารางที่ 7 ตารางเปรียบเทียบระหว่างการปกครองคณะสงฆ์และฝ่ายปกครอง

การปกครองสงฆ์ระดับตำบล	การปกครองสงฆ์ระดับวัด	สถานที่ตั้งวัด	ฝ่ายปกครอง
เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก (6 วัดรวมเป็น 1 ตำบล)	เจ้าอาวาสวัดบางหญ้าแพรก	ตำบลบางหญ้าแพรก	กำนันตำบลบางหญ้าแพรก - ผู้ใหญ่บ้านหมู่ต่าง ๆ
	เจ้าอาวาสวัดท้องคุ้ง		
	เจ้าอาวาสวัดกลางสวน		
	เจ้าอาวาสวัดแหลม		
	เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ	ตำบลบางหัวเสือ	กำนันตำบลบางหัวเสือ - ผู้ใหญ่บ้านหมู่ต่าง ๆ
	เจ้าอาวาสวัดบางฝ้าย		

โดยกำนันในขณะนั้นมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 คือ มีหน้าที่รักษาความปกติเรียบร้อยภายในตำบล ให้ราษฎรในตำบลนั้น ๆ ปฏิบัติตามกฎหมาย การป้องกันภัยอันตรายให้ราษฎร การรักษาความสุขสำราญของราษฎร หรือรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์จากราษฎรนำไปแจ้งความต่อระดับอำเภอและจังหวัดต่อไป อีกทั้งกำนันยังมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความอาญาด้วย เช่น เมื่อทราบข่าวการกระทำความผิดต้องแจ้งต่ออำเภอ ถ้ารู้เห็นเหตุทุกข์ร้อน หรือเหตุแปลกประหลาดให้แจ้งต่ออำเภอ หรือมีเหตุร้ายสำคัญใด ๆ ให้เรียกผู้ใหญ่บ้านมาช่วยกันระงับเหตุ เป็นต้น ("ราชกิจจานุเบกษา," 2457, 17 กรกฎาคม)

เมื่อกำนันตำบลบางหัวเสือได้รับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์มาจากชาวบ้าน กำนันจึงเข้ามาสืบบทบาทในการรวบรวมข้อกล่าวหาไปยื่นเรื่องต่อเจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรกในฐานะผู้ปกครองวัดบางหัวเสือทางฝั่งสงฆ์ และฟ้องศาลเพื่อฟ้องหลวงพ่อนพ โดยมีกำนันเป็นโจทก์ หลวงพ่อนพเป็นจำเลย รวมทั้งสิ้น 16 ข้อกล่าวหา เช่น เจ้าอาวาสไม่สามารถปกครองพระและวัดได้ปล่อยให้พระปิดโบสถ์ตีกัน พระลูกวัดทะเลาะกันแบ่งพรรคแบ่งพวก เจ้าอาวาสเอาเงินวัดไปเอกชนกุ้โดยไม่ปรึกษา คณะกรรมการวัด เจ้าอาวาสด่าทอศุภหีส์ที่อุปถัมภ์คำชู้วัด มีเรื่องเสื่อมเสียมาพัวพัน เป็นต้น (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

ชาวบ้านที่เคารพนับถือวัดบางหัวเสือแต่ดั้งเดิมก็เริ่มหมดศรัทธาในตัวหลวงพ่อนพ และวัดบางหัวเสือ หากมีกิจการงานใดที่จำเป็นต้องติดต่อกับวัดบางหัวเสือ ชาวบ้านก็เริ่มไปร้องเจ้าอาวาสซึ่งก็คือ พระครูวิบูลสีลวัฒน์หรือหลวงพ่อดิล อติตเจ้าอาวาสรูปที่ 6 ของวัดบางหัวเสือแทน ช่วงหนึ่งของยุคสมัยหลวงพ่อนพคนบางหัวเสือจึงไม่ค่อยมีใครมาทำบุญที่วัดบางหัวเสือ ไปทำบุญกันที่วัดสวนส้ม ตำบลสำโรงใต้แทน (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566)

ข้อกล่าวหาและคติความต่าง ๆ ใช้เวลาสืบสาวราวเรื่องอยู่ราว 2 ปีในช่วง พ.ศ. 2528-2529 หลวงพ่อนพท่านก็พยายามแก้ต่างในข้อกล่าวหาต่าง ๆ เช่น การเอาเงินวัดไปให้เอกชนกุ้

ท่านก็พยายามแก้ต่างว่าท่านทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงกาลและยินดีจะชดใช้ให้ การต่อว่าตำหนิผู้อุปถัมภ์ค้ำชูวัดท่านก็แก้ต่างว่าท่านไม่ได้ตำ ท่านตำเด็กที่มาเล่นบอลในวัด เป็นต้น (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

ถึงแม้ว่าหลวงพ่อนพท่านจะยังไม่พ้นข้อกล่าวหาและคดีความต่าง ๆ หลวงพ่อนพท่านก็มีความพยายามที่จะพัฒนาวัดในฐานะเจ้าอาวาสต่อไปในช่วงบั้นปลายยุคสมัยการปกครองของท่าน โดยท่านมีดำริที่บูรณปฏิสังขรณ์วิหารวัดบางหัวเสือ และได้มีการสร้างพระเครื่องขึ้นมาอีกหนึ่งรุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแจกจ่ายให้แก่โยยาวังกรและคณะกรรมการวัดในขณะนั้นและเพื่อที่จะใช้แจกเป็นรางวัลให้แก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญในการบูรณปฏิสังขรณ์วิหารในครั้งนี้

พระเครื่องรุ่นนี้คือ พระรูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่นบรรจ้อฐิ ด้านพุทธศิลป์มีลักษณะเป็นรูปหล่อเหมือนหลวงพ่อยู่นั่งเต็มองค์ ทำจากโลหะผสมและทองเหลือง บริเวณฐานด้านหน้าระบุข้อความ “พระครูวิบูลสิกขกิจ” ด้านหลังระบุข้อความ “วัดบางหัวเสือ” ด้านในขององค์พระกลวง เนื่องจากหลวงพ่อนพมีความตั้งใจที่จะบรรจ้อฐิของหลวงพ่อยู่เป็นมวลสารเข้าไปในองค์พระเพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อรุ่นบรรจ้อฐิ แต่สุดท้ายคณะจัดสร้างได้มีการคุยกันและได้ตัดสินใจไม่ให้บรรจ้อฐิของหลวงพ่อยู่เข้าไป เนื่องจากอฐิของหลวงพ่อยู่ที่อยู่ในโกศนั้นเหลืออยู่ในปริมาณน้อยจึงไม่ได้นำมาบรรจุเข้าไปในองค์พระแต่อย่างใด ดังนั้นด้านล่างขององค์พระจึงถูกปิดรูด้วยทองแดงและมีการลงอักขระไว้ ต่อมาการบูรณปฏิสังขรณ์วิหารวัดบางหัวเสือในครั้งนี้ที่มีการวางแผนไว้ว่าจะใช้พระเครื่องรุ่นนี้มาแจกจ่ายผู้ร่วมทำบุญก็ไม่ได้เกิดขึ้น เนื่องจากติดปัญหาเรื่องการนำวัสดุอุปกรณ์และรถหกล้อเข้าไปในพื้นที่หน้างาน (สนั่น ดิจริง, 2568)

ภาพที่ 53 พระรูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่นบรรจ้อฐิ

ที่มา : พัทธกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2568

ถึงแม้ว่าหลวงพ่อนพท่านจะยังพยายามปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสต่อมาเรื่อย ๆ แต่ในที่สุดเมื่อข้อกล่าวหาของหลวงพ่อนพถึงคราวที่การสืบสวนรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น ทางเจ้าคณะภาคท่านก็ได้มีคำสั่งปลดหลวงพ่อนพออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือและตำแหน่งพระอุปัชฌาย์

แต่ฐานานุกรมพระครูท่านไม่ได้ถูกปลดเนื่องจากเป็นฐานานุกรมพระราชทานจึงไม่สามารถปลดได้ (สนั่น ตีจิ่ง, 2566) เมื่อถูกปลดจากตำแหน่งเจ้าอาวาสและพระอุปฌาย์แล้วหลวงพ่อนพท่านก็ได้ย้ายออกไปจากวัดบางหัวเสือ แต่ท่านไม่ได้สึกและได้ย้ายไปพำนักอยู่ที่วัดบางฝ้าย ตำบลบางหัวเสือ ระยะเวลาหนึ่ง ที่วัดบางฝ้ายจึงพบหลักฐานรูปหล่อของหลวงพ่อนพประดิษฐานอยู่ที่นั่นอยู่เคียงข้างกับรูปหล่อหลวงพ่อยู่อาจารย์ของท่านด้วย ระหว่างที่วัดบางหัวเสือเว้นว่างจากการมีเจ้าอาวาส เจ้าคณะที่ปกครองวัดบางหัวเสือจึงมีคำสั่งให้ พระครูสมุทรวราภรณ์ (วารี จนทนต์โต) อดีตรองเจ้าคณะอำเภอ พระประแดง และอดีตรองเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มาเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสชั่วคราว (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

บั้นปลายชีวิตของหลวงพ่อนพ ท่านก็ไม่ได้กลับมาที่วัดบางหัวเสืออีกเลยนับแต่เหตุการณ์ครั้งนั้น กระทั่งท่านเริ่มมีอาการอาพาธก่อนจะมรณภาพเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2540 (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555)

5.4 สรุปท้ายบท

ยุคนี้เริ่มมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนเกิดขึ้น โดยมีจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือการสร้างถนน ท้องถิ่น การสร้างบ้านเรือนและกิจกรรมทางสังคมจึงเปลี่ยนจากริมแม่น้ำคลองเป็นริมถนน มีโรงเรียน อนุบาลของเอกชน มีสถานีตำรวจจราจรสำโรงใต้ มีโรงไฟฟ้าพระนครใต้ และมีประโยชน์โทรเลขเข้ามาในพื้นที่ ยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนในทุกด้าน ซึ่งการพัฒนาและความเจริญดังกล่าวนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในเชิงของวิถีชีวิตที่เคยผูกสัมพันธ์กับวัดก็ลดน้อยลง วิถีชีวิตที่เคยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อาชีพการทำเกษตรก็ค่อย ๆ หายไปตามกาลเวลา โครงสร้างใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นก็เริ่มมีบทบาทในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

ขณะที่บทบาทของผู้กระทำการในยุคนี้ก็เริ่มพบความขัดแย้งจากการช่วงชิงอำนาจการปกครองวัดในหมู่พระสงฆ์ถึงแม้ว่าเจ้าอาวาสในยุคนี้จะได้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่มากเท่ากับยุคก่อนหน้าก็ตาม ภายหลังเมื่อพระครูพิพัฒนสมุทรคุณ (หลวงพ่อ) ได้เป็นเจ้าอาวาสแล้ว ท่านก็มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดได้เป็นอย่างดี ผ่านการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุและการจัดงานประเพณีและงานประจำปีให้มีความตื่นตาตื่นใจจนมีผู้เข้าวัดทำบุญเป็นจำนวนมาก กระทั่งท่านเริ่มมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบจนเกิดการตรวจสอบวัดจากภายนอกจนถูกปลดจากตำแหน่งเจ้าอาวาส เหตุการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นขาลงของวัดบางหัวเสือครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์

จากบริบทเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเด่นเพียงในด้านของการศาสนา พระเครื่องในยุคนี้จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกหรือฉลองในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของวัด และถูกใช้เป็นเครื่องมือแจกจ่ายเป็นสิ่งของตอบแทนให้แก่ผู้ที่มาทำบุญที่วัด พระเครื่องจึง

ปรับเปลี่ยนการทำหน้าที่กลายเป็นของชำร่วยตอบแทนในการทำบุญที่วัดแห่งนี้มากขึ้น นอกจากนี้การสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อนพไม่มีจุดเด่นในด้านใดมากนัก ส่วนใหญ่ถูกสร้างและปลุกเสกมาจากที่อื่น ก่อนจะถูกนำมาแจกจ่ายในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ

บทที่ 6 วัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530-2567)

บทนี้จะนำเสนอผู้กระทำที่อยู่ในโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในยุคสุดท้าย ได้แก่ วัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530-2567) รวมถึงปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำที่เกี่ยวข้องท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว จากเมืองเกษตรกรรมกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมเกือบจะทั้งหมด ประกอบกับเป็นยุคเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเริ่มเข้ามามีบทบาทในการช่วยเผยแพร่กิจกรรมทางสังคมของวัดบางหัวเสือเป็นอย่างมาก วัดจำเป็นจะต้องปรับตัวไปในทิศทางต่าง ๆ นำโดยหลวงพ่อบุญสืบล้วน ซึ่งได้มีการรื้อฟื้นสิ่งที่เคยเลือนหายและประดิษฐ์สร้างสิ่งใหม่ทั้งด้านกายภาพของวัด วัฒนธรรม และประเพณี เพื่อดึงดูดผู้คนให้กลับมาเข้าวัดทำบุญ โดยจะอธิบายในรายละเอียด เรียงลำดับตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 6.1 การพัฒนาทางโครงสร้างเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรม
- 6.2 ผู้กระทำและปฏิบัติการรื้อสร้างความศรัทธาเพื่อดึงดูดคนเข้าวัด
- 6.3 การกำเนิดของชุมชนจิตกรรม
- 6.4 สรุปท้ายบท

6.1 การพัฒนาทางโครงสร้างเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรม

6.1.1 ด้านการเมืองการปกครอง

การพัฒนาทางด้านการเมืองการปกครองโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดมีความสำคัญอย่างมากในการนำงบประมาณมาพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพให้เกิดความสะดวกสบาย บริหารราชการดูแลทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา พื้นที่อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา อันประกอบไปด้วย ตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางหญ้าแพรก รวมถึงตำบลบางหัวเสือ ถูกรวมอยู่ในเขตการปกครองของสุขาภิบาลพระประแดง จึงทำให้เริ่มเกิดการพัฒนากายภาพที่สำคัญคือการสร้างถนนตัดเข้าไปยังพื้นที่ในสุดของตำบลบางหัวเสือซึ่งก็คือวัดบางหัวเสือ ส่งผลให้เริ่มมีการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมาดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากตำบลสำโรงใต้ เป็นตำบลขนาดใหญ่และเริ่มมีประชากรอยู่หนาแน่นขึ้น อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ทำให้รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทย ได้ทำการแบ่งพื้นที่ จำนวน 9 หมู่ของตำบลสำโรงใต้ ไปตั้งเป็นตำบลใหม่คือ ตำบลสำโรง ("ราชกิจจานุเบกษา," 2531, 27 ธันวาคม, 65) และได้ทำการแบ่งพื้นที่อีกจำนวน 10 หมู่

ของตำบลสำโรงใต้ ไปตั้งเป็นตำบลใหม่คือ ตำบลสำโรงกลาง ในปี พ.ศ. 2533 ("ราชกิจจานุเบกษา," 2533, 16 กันยายน, 21)

พ.ศ. 2535 มีการจัดตั้ง สุขาภิบาลสำโรงใต้ โดยแบ่งพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาของสุขาภิบาลพระประแดง ได้แก่พื้นที่ ตำบลบางหัวเสือ ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลสำโรงใต้ ตำบลสำโรง และตำบลสำโรงกลาง รวม 5 ตั้งตำบลจัดตั้งขึ้นเป็น สุขาภิบาลสำโรงใต้ เนื่องจากพื้นที่สุขาภิบาลพระประแดงเดิมนั้นมีพื้นที่กว้างขวาง จึงสมควรแก่การปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมในการบริหารกิจการบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ("ราชกิจจานุเบกษา," 2535, 10 กันยายน, 85) ส่งผลให้มีส่วนราชการมาตั้งอยู่ที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ถึงแม้ว่าพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาจะถูกเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองให้ขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของสุขาภิบาลสำโรงใต้เป็นการลดความล่าช้าในการพัฒนาแล้วก็ตาม แต่ด้วยการปกครองระบบสุขาภิบาลยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาและข้อจำกัดในการบริการกระจายอำนาจจากภาครัฐอยู่มาก ดังนั้นในปี พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง ยกเลิกสุขาภิบาลสำโรงใต้โดยให้ยกฐานะสุขาภิบาลสำโรงใต้ จัดตั้งขึ้นเป็น เทศบาลตำบลสำโรงใต้ ครอบคลุมท้องที่เดิมเนื่องจากมีสภาพอันสมควรเหมาะสมในการยกขึ้นเป็นเทศบาลแล้ว ("ราชกิจจานุเบกษา," 2540, 14 กุมภาพันธ์, 1-4) โดยต้องมีการยกเลิกตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นับตั้งแต่การยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตามกฎหมายในขณะนั้น ("ราชกิจจานุเบกษา," 2496, 17 กุมภาพันธ์, 223)

ภายหลังจึงได้ยกฐานะเทศบาลตำบลสำโรงใต้ ขึ้นเป็น เทศบาลเมืองสำโรงใต้ เนื่องจากมีราษฎรเกินหนึ่งหมื่นคนขึ้นไป และมีรายได้เพียงพอในปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยให้ครอบคลุมพื้นที่เดิมในปี พ.ศ. 2552 ("ราชกิจจานุเบกษา," 2552, 1 ตุลาคม, 21) และได้มีการเปลี่ยนชื่อ เทศบาลเมืองสำโรงใต้ เป็น เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย พ.ศ. 2553 ("ราชกิจจานุเบกษา," 2553, 5 พฤศจิกายน, 21)

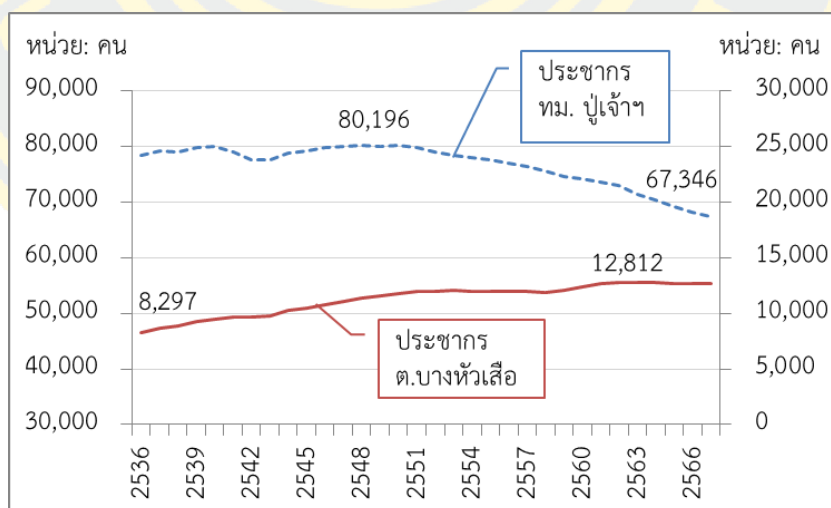
โดยเทศบาลจะต้องทำหน้าที่ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติเทศบาล ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ให้มีการใช้ในการดับเพลิง ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม ("ราชกิจจานุเบกษา," 2496, 17 กุมภาพันธ์, 244-245) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา ให้มีโรงฆ่าสัตว์ ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น ("ราชกิจจานุเบกษา," 2517, 30 พฤศจิกายน, 8)

เทศบาลอาจทำกิจการอื่น ๆ ภายในเขตเทศบาลได้ตามพระราชบัญญัติเทศบาล เช่น การให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม การให้มีสุสานหรือฌาปนสถาน บำรุงและส่งเสริมการทำมาหา

กินของราษฎร ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล ให้มีการสาธารณสุข การจัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา ให้มีและบำรุงสาธารณะ สวนสัตว์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น เทศพาณิชย์ เป็นต้น

นอกจากนี้เทศบาลยังมีอำนาจและหน้าที่หลักที่จะต้องจัดการบริการสาธารณะให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น ("ราชกิจจานุเบกษา," 2542, 17 พฤศจิกายน, 53)

เมื่อมีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบด้านการบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเจริญและสะดวกสบายมากขึ้นแล้ว ประชากรในตำบลบางหัวเสือจึงมีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยเมื่อปี พ.ศ. 2536 มีประชากรอยู่ที่ 8,297 คนและเพิ่มมากขึ้นสูงสุดในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 12,812 คน และในปี พ.ศ. 2567 มีประชากร 12,626 คน ขณะที่ประชากรรวม เริ่มตั้งแต่การเป็นสุขาภิบาลสำเร็จได้ กระทั่งเป็นเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายเคยมีจำนวนประชากรสูงสุดในปี พ.ศ. 2548 รวม 80,196 คนในทะเบียนราษฎร ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลดลงโดยในปี 2567 เหลือประชากร 67,346 คน ซึ่งสวนทางกับประชากรในตำบลบางหัวเสือที่มีแนวโน้มที่สูงขึ้นจากการขยายตัวของหมู่บ้านและที่การสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับเมืองที่ขยายตัว

ภาพที่ 54 แผนภูมิแสดงประชากร

ที่มา: สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

6.1.2 ด้านการคมนาคม

สำหรับถนนสายหลักในพื้นที่ ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2538 รัฐบาลเริ่มดำเนินการเวนคืนที่ดินตลอดแนวถนนปู่เจ้าสมิงพรายทั้งสองข้างทาง เพื่อทำการก่อสร้างขยายถนนเป็นการอำนวยความสะดวก รวมถึงเพิ่มความรวดเร็วในการเดินทางและขนส่ง รองรับการพัฒนาตัวของเมือง และภาคอุตสาหกรรมที่มาตั้งโรงงานอยู่ตลอดแนวถนนปู่เจ้าสมิงพราย ("ราชกิจจานุเบกษา," 2537, 13 กันยายน, 5-7) ส่งผลให้ถนนปู่เจ้าสมิงพรายจากเดิมที่มีลักษณะเป็นถนนคอนกรีตจำนวน 4 ช่องทางการจราจรมีร่องน้ำคอนกรีตขนานตลอด 2 ฝั่งด้านข้างถนน ปรับเปลี่ยนเป็นถนนขนาดใหญ่มี 6 ช่องทางการจราจรจนถึงทุกวันนี้

ขณะที่ถนนซอยที่สำคัญ ได้แก่ ถนนซอยวัดบางหัวเสือ ก็ได้ถูกพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่เมื่อพื้นที่บางหัวเสืออยู่ในเขตการปกครองของสุขาภิบาลสำโรงใต้ในปี พ.ศ. 2535 และต่อมาสุขาภิบาลสำโรงใต้ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลในปี พ.ศ. 2540 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาถนนหนทาง ถนนซอยวัดบางหัวเสือหรือสุขาภิบาล 6 มีวิวัฒนาการจากเดิมที่เป็นถนนดินที่เกิดจากถมดินจากการขุดบ่อหลาตลอดสองข้างทาง กลายเป็นถนนลูกรัง และถนนลาดยางตามลำดับ ซึ่งเดิมมีสภาพน้ำท่วมเป็นประจำเป็นหลุมเป็นบ่อ กระทั่งกลายเป็นถนนคอนกรีตที่เรียบและแข็งแรง พื้นที่สาธารณะที่ประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากจากปัญหาพื้นที่ต่ำในบางหัวเสือก็ถูกปรับปรุงพัฒนาทั้งถนนและทางระบายน้ำเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จนทำให้การเดินทางเข้าและออกพื้นที่เป็นไปด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้นเป็นอย่างมาก (สนั่น ดิจริง, 2566)

อย่างไรก็ตาม การเดินทางเข้าและออกจากพื้นที่ตำบลบางหัวเสือและพื้นที่ใกล้เคียงมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด อันเป็นผลมาจาก มีการเปิดใช้สะพานภูมิพล และทางพิเศษกาญจนาภิเษก (บางพลี-สุขสวัสดิ์) ตามลำดับ

สะพานภูมิพลเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ท่านได้พระราชทานแนวทางการสร้างโครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรมไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาขนาดใหญ่ เพื่อเชื่อมต่อการคมนาคมจากกรุงเทพมหานครไปยังสมุทรปราการ และพื้นที่อื่น ๆ ที่สำคัญคือเพื่อลดปัญหาการจราจรติดขัดและการขนส่งสินค้าโดยรอบ สะพานวงแหวนอุตสาหกรรมได้เปิดใช้งานในปี พ.ศ. 2549 และได้พระราชทานนามสะพานว่า สะพานภูมิพล ในปี พ.ศ. 2552 ตัวสะพานแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ สะพานภูมิพล 1 เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ ซึ่งเชื่อมต่อการเดินทางระหว่าง แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร กับ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และสะพานภูมิพล 2 เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศใต้ ซึ่งเชื่อมต่อการเดินทางระหว่าง ตำบลทรงคนอง กับ ตำบลบางหญ้าแพรก บริเวณถนนปู่เจ้าสมิงพราย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ทำให้

การเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพมหานคร อำเภอพระประแดงฝั่งตะวันตก และอำเภอพระประแดง ฝั่งตะวันออก มีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น (พอเพียง, 2564)

เมื่อการก่อสร้างสะพานภูมิพลแล้วเสร็จและเปิดใช้ ส่งผลให้วิถีชีวิตด้านการเดินทางระหว่างอำเภอพระประแดงฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเปลี่ยนแปลงไป เดิมเมื่อต้องการเดินทางข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยรถยนต์จะต้องนำรถยนต์ไปขึ้นแพขนานยนต์ซึ่งมีให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา เมื่อสะพานเปิดให้รถยนต์ได้ขึ้นวิ่งก็เปลี่ยนไปใช้สะพานภูมิพลกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถลดเวลาการเดินทางและการขนส่งได้เป็นอย่างมาก ส่งผลให้แพขนานยนต์ไม่ค่อยได้รับความนิยมอีกต่อไป จะมีเพียงยานพาหนะที่ไม่สามารถขึ้นสะพานภูมิพลได้เท่านั้นที่ยังคงใช้บริการอยู่

ขณะที่ทางพิเศษกาญจนาภิเษก (บางพลี-สุขสวัสดิ์) เป็นส่วนหนึ่งของการก่อสร้างทางหลวงวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร เปิดให้บริการตั้งแต่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เริ่มต้นจากถนนสุขสวัสดิ์ (พระประแดงฝั่งตะวันตก) ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปทางตะวันออก มีทางขึ้นและลงเชื่อมต่อกับถนนปู่เจ้าสมิงพรายและสะพานภูมิพล ผ่านถนนสุขุมวิท ถนนศรีนครินทร์ ถนนเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ บรรจบกับทางหลวงหมายเลข 34 บางนา-บางปะกง และเชื่อมต่อกับทางพิเศษบูรพาวิถี (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) ส่งผลให้การคมนาคมขนส่งการเชื่อมต่อการเดินทางจากพื้นที่บางหัวเสือและบริเวณใกล้เคียงไปยังภาคตะวันออก ภาคใต้ และกรุงเทพมหานครได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 55 โครงข่ายถนนสายหลัก พ.ศ. 2568

ที่มา : <https://www.google.co.th/maps> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2568

6.1.3 ด้านการศึกษา

พัฒนาการของสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับปฐมวัย การศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาระดับปฐมวัย คือการศึกษาของเด็กวัย 2-5 ขวบ เป็นการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเพื่อเตรียมสำหรับการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559, ก-ค) เดิมสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะระดับปฐมวัยในพื้นที่มีเพียงที่เดียว คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 6 (บางฝ่าย) ตั้งอยู่ที่ 123 หมู่ 1 ถนนสุขาภิบาล 20 ตำบลบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปัจจุบันสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 6 (บางฝ่าย) เดิมอาจารย์ดีหลักเพ็ชร ได้ขอเช่าเพื่อทำกิจการโรงเรียน (โรงเรียนวัดบางฝ่ายในปัจจุบัน) โดยมีศูนย์เด็กเล็กเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 ก่อตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตั้งอยู่ภายในเขตโรงเรียนวัดบางฝ่าย เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายได้ประสานกับทางโรงเรียนวัดบางฝ่าย เพื่อดำเนินการศูนย์เด็กเล็กตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เทศบาลจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัย จึงได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งและดำเนินการก่อสร้างเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 6 (บางฝ่าย) งบประมาณดำเนินการ 2,000,000 บาท (สองล้านบาทถ้วน) ในพื้นที่ 200 ตารางวา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2546 ถึงได้มีการถ่ายโอนย้ายสังกัดจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมาสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย

ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 6 (บางฝ่าย) เปิดสอนระดับเตรียมอนุบาล – อนุบาล 3 ระดับละ 1 ห้องเรียน รวม 4 ห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต้นสังกัดอย่างเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ผู้ปกครอง และชุมชนโดยรอบให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการดำเนินการ ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เหมาะสมตามวัย เป็นหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและบุคคลภายนอก บุคลากรมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องอาคารสถานที่ เนื่องจากมีพื้นที่แค่ 200 ตารางวา ทำให้มีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนที่ค่อนข้างจำกัด การจัดทำกิจกรรมต่างๆทำได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงได้มีการใช้พื้นที่ของโรงเรียนวัดบางฝ่ายและบริเวณวัดในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม

เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย, 2568, 3-4)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2566 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (บางหญ้าแพรก) เดิมตั้งอยู่ที่บริเวณตำบลบางหญ้าแพรกติดกับโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ฟอร์ไมก้า (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของครูและนักเรียน ทางบริษัทโดยมูลนิธิเพื่อเยาวชนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสีเขียว จึงได้แสดงเจตนาขอบริจาคที่ดินและอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (บางหญ้าแพรก) แห่งใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ที่ซอยสยามพัฒนา 14 ตำบลบางหัวเสือ เพื่อให้มีสถานที่ปลอดภัยสำหรับการจัดการเรียนการสอน ทั้งด้านอาคารและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางมูลนิธิได้มีการส่งมอบอาคารและที่ดินให้เทศบาลในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2566 (บริษัท ทีทีเอฟ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, 2566) ภายหลังทางเทศบาลจึงได้มีประกาศเปลี่ยนชื่อจาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (บางหญ้าแพรก) เป็น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (สยามพัฒนา) เพื่อสอดคล้องกับสถานที่ตั้งใหม่ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2566 เป็นต้นไป ("ประกาศเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย," 2566, 8 ธันวาคม)

ดังนั้นในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือจึงมีสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะระดับปฐมวัย 2 สถานศึกษาได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 6 (บางฝ้าย) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (สยามพัฒนา) ตามลำดับ

ด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา นอกจากโรงเรียนวัดบางหัวเสือที่หลวงพ่อยู่ท่านได้เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2472 ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ก็จะมีอีกหนึ่งโรงเรียนคือ โรงเรียนวัดบางฝ้ายที่ก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 โดยพระอธิการเฉย อัมเจริญ อดีตเจ้าอาวาสวัดบางฝ้าย โดยอาศัยศาลาการเปรียญเป็นที่เรียน มีอาจารย์ดี หลักเพ็ชรเป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาเมื่อสร้างอาคารเรียนหลังแรก เปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ในปี พ.ศ. 2521 เปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในปีการศึกษา พ.ศ. 2537 ได้รับอนุญาตให้เปิดการสอนระดับชั้นอนุบาลตามลำดับ (โรงเรียนวัดบางฝ้าย, ม.ป.ป.)

จุดเปลี่ยนสำคัญสำหรับขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาในพื้นที่คือการสร้างโรงเรียนสิริเบญญาลัย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย โรงเรียนสิริเบญญาลัย ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ที่ 15 ตำบลบางหัวเสือ ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้นปฐมวัย (อ.1 - อ.3) ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เดิมชื่อว่า โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ซึ่งปัจจุบันได้รับพระราชทานชื่อโรงเรียนจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เป็น “โรงเรียนสิริเบญญาลัย” ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของผู้บริหารเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย

เพื่อการบริการประชาชนด้านการศึกษา ให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ มีสถานศึกษาที่เพียงพอ ลดความแออัดของจำนวนนักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย เนื่องจาก การจัดการศึกษา แก่เด็กปฐมวัยได้รับการถ่ายโอนมาสู่ความรับผิดชอบของเทศบาล

พื้นที่โรงเรียน เดิมเป็นป่าจาก ซึ่งเทศบาลซื้อมาเพื่อใช้ ในการดำเนินการก่อสร้างอาคารของโรงเรียน และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาทรงวางศิลาฤกษ์ ในปี พ.ศ. 2552 ด้วยงบประมาณการก่อสร้างจากเงินรายได้ของเทศบาลทั้งสิ้น

โรงเรียนสิริเบญญาลัย เมื่อครั้งเปิดโรงเรียนใหม่ จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย แบ่งเป็น 2 ระดับชั้น คือ อนุบาล 1 และอนุบาล 2 เปิดเรียนครั้งแรกในปีการศึกษา 2556 มีนักเรียนเพียง 76 คน ต่อมาในปีการศึกษา 2557 ได้เปิดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเปิดสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นระดับแรกซึ่งมีนักเรียนจำนวน 54 คน บริหารงานโดยยึดวิสัยทัศน์ของท้องถิ่นที่ว่า “ทุกชีวิตอุดมปัญญา” และตามวิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่กำหนดว่า “การจัดการศึกษาเพื่อมุ่งให้เมืองปู่เจ้าสมิงพรายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สืบทอดความเป็นไทย ก้าวสู่สากล ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 ได้รับ พระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงโปรดพระราชทานนามใหม่ให้กับโรงเรียนเพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นการเทิดพระเกียรติแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เป็น “สิริเบญญาลัย” ซึ่งมีความหมายว่าโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้อันประเสริฐ ปัจจุบันในปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสิริเบญญาลัย มีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้นกว่า 1,720 คน (กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย, 2568, 1-2)

ดังนั้นในพื้นที่จึงมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัยควบคู่กับระดับประถมศึกษาทั้งสิ้น 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดบางหัวเสือ โรงเรียนวัดบางฝ้าย และโรงเรียนสิริเบญญาลัยตามลำดับ

ในอดีตเมื่อเด็กนักเรียนชาวบางหัวเสือสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้ว ก็มีทางเลือกเพียงไม่กี่ทางเลือกในการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ทางเลือกที่หนึ่งชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้กับริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะนิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาต่อในโรงเรียนวัดทรงธรรม โรงเรียนวิสุทธิกษัตริ์ และโรงเรียนอานวยวิทย์ ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาต้อง

เดินทางสัญจรโดยใช้บริการเรือข้ามฟากหรือพายเรือข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปส่งบุตรหลานที่โรงเรียน ทางเลือกที่สองคือ เมื่อเริ่มมีถนนตัดผ่านเข้ามาในพื้นที่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยา สักหน่อยจะสะดวกในการส่งบุตรหลานไปเรียนต่อที่โรงเรียนสมุทรปราการ และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ เนื่องจากเริ่มมีถนนเข้าถึงในพื้นที่ เริ่มมีรถสาธารณะให้บริการ การเดินทางเข้าไปยังอำเภอเมืองสมุทรปราการมีความสะดวกมากขึ้น

สำหรับพัฒนาการด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญ คือการก่อตั้งโรงเรียนบางหัวเสือบุญแจ่มเนียมใน ปี พ.ศ. 2521 จากแนวคิดริเริ่มของพระครูวิบูลสีลวัฒน์หรือหลวงพ่อดิล เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 6 ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป ร่วมกับนายทองสุข บุญแจ่ม ภายหลังเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการในปี พ.ศ. 2549 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลแห่งแรกของอำเภอพระประแดง (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2567)

ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บางหัวเสือในปัจจุบันสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างทั่วถึงประกอบกับเส้นทางคมนาคมสัญจรที่มีความสะดวกมากขึ้นในปัจจุบัน จึงมีทางเลือกอื่นในการศึกษานอกพื้นที่อยู่อาศัยตามมาอีกมาก

การศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายและตำบลบางหัวเสือ ซึ่งปัจจุบันถือได้ว่าเป็นเขตอุตสาหกรรมเก่า ที่ยังมีความเป็นชนบทควบคู่กับชุมชนเมือง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป และลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันหลายระดับ ตั้งแต่ ค่อนข้างยากจน ปานกลางและระดับคหบดี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมมอญ เพราะประชาชนในพื้นที่ดั้งเดิมเป็นชาวมอญ มีความเคารพนับถือบุพการีโรงเรียนต่าง ๆ จึงมีเด็กนักเรียนที่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป บางส่วนต้องได้รับการส่งเสริม บางส่วนต้องได้รับการอุ้มชู เกื้อหนุนเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการ นอกจากนี้พื้นฐานการศึกษาของผู้ปกครอง ก็จบการศึกษาหลายระดับ ตั้งแต่ภาคบังคับจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองให้ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ออกไปประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ (กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย, 2568, 2)

6.1.4 ด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต

การเข้าถึงเทคโนโลยีด้านการสื่อสารในพื้นที่ก่อนการมีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านจะได้รับข่าวสาวผ่านผู้ใหญ่บ้านและกำนันที่นำข่าวสาวทางราชการมาแจ้งแก่ลูกบ้านที่เขตที่ตนปกครอง ต่อจึงจะเริ่มมีการใช้วิทยุทรานซิสเตอร์ซึ่งใช้พลังงานจากถ่านไฟฉายในการรับฟังข่าวผ่านการกระจายเสียง

เมื่อไฟฟ้าเริ่มเข้ามาถึงในพื้นที่ราวปี พ.ศ. 2510-2514 ขณะนั้นเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในพื้นที่บ้างแล้วแต่ยังไม่ครบทุกหลังคาเรือน ชาวบ้านจึงเข้าถึงการให้โทรทัศน์ โดยโทรทัศน์ในยุคแรกที่เข้ามาเป็นระบบขาวดำใช้ตามบ้านไม่ยังไม่แพร่หลายมากนัก จะพบโทรทัศน์ที่เข้ามาในพื้นที่ในช่วงแรกจะอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือคหบดีในพื้นที่ก่อนตามบ้านเรือนของชาวบ้านปกติ (วันชัย จันทรสิน, 2568) ชาวบ้านและเด็กสมัยก่อนนิยมรวมตัวกันไปดูโทรทัศน์ตามบ้านที่มีใกล้บ้านที่ตนอาศัย บางบ้านได้โอกาสในการเก็บเงินค่าเช่าดูโทรทัศน์บางบ้านก็ให้ดูฟรี (สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

ขณะที่การเข้าถึงเทคโนโลยีด้านการสื่อสารในพื้นที่หลังการมีไฟฟ้าใช้ ราวปี พ.ศ. 2515-2520 ไฟฟ้าเริ่มแพร่หลายมีใช้ตามครัวเรือนมากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มมีโทรทัศน์ใช้กันใ้ครัวเรือนอย่างแพร่หลายแล้ว (วันชัย จันทรสิน, 2568) อีกทั้งในปี พ.ศ. 2520 ในพื้นที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีโทรศัพท์และโทรเลขได้ผ่านการตั้งไปรษณีย์โทรเลขสำโรงใต้ตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตามการเข้าถึงเทคโนโลยีที่สำคัญและเป็นส่วนส่งเสริมให้พัฒนาการในพื้นที่ก้าวกระโดด รวมถึงการนำเอาสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ออกเผยแพร่สู่ภายนอกคือเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต

สำหรับการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต มีจุดเริ่มต้นมาจากโทรศัพท์บ้าน ซึ่งในพื้นที่เริ่มมีโทรศัพท์ใช้งานหลัง พ.ศ. 2523 ไปแล้ว ขณะนั้นเทคโนโลยีโทรศัพท์ของประเทศไทยสามารถติดต่อตรงไปยังสายปลายทางได้เลยไม่ได้ต้องผ่านการต่อสายผ่านชุมทางอีกต่อไป ซึ่งอดีตโทรศัพท์บ้านยังใช้ระบบมือหมุนในการกดเลขสายปลายทางอยู่ โทรศัพท์บ้านก็ค่อย ๆ ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

กระทั่งในยุคนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นไป คือปีแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถซื้อโทรศัพท์มือถือได้แต่โทรศัพท์ต้องผ่านการรับรองจากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย โทรศัพท์มือถือจึงยังไม่ค่อยแพร่หลายนัก แต่เริ่มพบเห็นมีใช้ในพื้นที่โดยเฉพาะจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการติดต่อธุรกิจและการงาน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2532-2542 เพจเจอร์จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทและเป็นที่นิยมอย่างมากเรียกได้ว่าเป็นยุคของเพจเจอร์ โทรศัพท์สาธารณะและบัตรโทรศัพท์ต่าง ๆ ก่อนจะหมดความนิยมและถูกแทนที่ด้วยโทรศัพท์มือถือในช่วงเวลาต่อมา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่โทรศัพท์ได้ถูกพัฒนาอย่างก้าวกระโดด โทรศัพท์บ้านก็เปลี่ยนจากระบบหมุนเป็นระบบกดทั้งหมด โทรศัพท์มือถือก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในพื้นที่และในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ระบบเครือข่ายเคเบิลใยแก้วนำแสง เคเบิลใต้น้ำ ระบบดาวเทียม และระบบอินเทอร์เน็ตก็เริ่มมีใช้งานตามบ้านเรือนผ่านการต่อสัญญาณผ่านโทรศัพท์บ้าน ทำให้การติดต่อสื่อสารครอบคลุมมากยิ่งขึ้น กระทั่งปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยได้มีการเพิ่มหมายเลขโทรศัพท์ทั่วประเทศจาก 7 หลัก เป็น 9 หลัก และพ.ศ. 2548 ได้เพิ่มหมายเลข

โทรศัพท์มือถือจาก 9 หลัก เป็น 10 หลักเนื่องจากมีจำนวนหมายเลขที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ (นิตยสารศิลปวัฒนธรรม, 2565) และในปีเดียวกันจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วประเทศไทยในเขตเทศบาลทั่วประเทศมีจำนวนครัวเรือนที่มีอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยร้อยละ 7.93 ขณะที่ภาพรวมทั้งประเทศจำนวนครัวเรือนที่มีอินเทอร์เน็ตใ้ใช้อยู่ที่ร้อยละ 3.04 (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, และบริษัท เทลคอม เจอร์นัล จำกัด, 2544) ต่อมาจำนวนผู้ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในพื้นที่และระดับประเทศก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เมื่ออินเทอร์เน็ตเริ่มครอบคลุมมากขึ้นเท่าไร ส่งผลให้กำแพงของความทันสมัยลดลงเท่านั้น วิวัฒนาการของโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต คือจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ส่งผลต่อการแสดงออกถึงความสนใจ การแสดงตัวตน การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร สังคม วัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถสื่อสารไปยังบุคคลโดยทั่วไป ทั้งทั่วประเทศ และทั่วโลกได้ อีกทั้งการที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตถูกพัฒนากระทั่งสามารถขึ้นไปอยู่บนโทรศัพท์มือถือของทุกคนได้ ควบคู่กับการที่โซเชียลเน็ตเวิร์คเริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยและเป็นที่นิยมในราวปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา

ปัจจุบันโซเชียลเน็ตเวิร์คโดยเฉพาะ Facebook และ Line เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนบางหัวเลื้อเกือบทุกช่วงวัยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะด้านการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรม วัฒนธรรมของ บุคคล วัด และชุมชน อีกทั้งเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม การสร้างชุมชนจินตกรรมบนโลกออนไลน์ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

6.2 ผู้กระทำการและปฏิบัติการหรือสร้างความศรัทธาเพื่อดึงดูดคนเข้าวัด

6.2.1 การรื้อฟื้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ศรัทธา

พระครูวิบูลสีลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 6 ฉายา กนฺตาจารี ที่ชาวบ้านเรียกกันว่าหลวงพ่อหวินที่มาจากคำว่า หลวงพ่ออิสิ หรือเรียกกันสั้น ๆ กันว่าหลวงพ่อ เดิมชื่อนายจำลอง สุรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2478 บิดาชื่อ นายสมบุญ สุรัตน์ มารดาชื่อนางผิว สุรัตน์ อยู่บ้านเลขที่ 45 หมู่ 8 ตำบลบางหัวเสือ หลวงพ่อจึงเป็นคนบางหัวเสือโดยกำเนิด หลวงพ่อต่านสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนวัดบางหัวเสือในปี พ.ศ. 2492 และหลวงพ่อดำเนินอุปสมบทเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 ณ วัดบางหัวเสือ โดยมี พระครูวิบูลสีลขกิจ หรือหลวงพ่อยู่ เจ้าอาวาสรูปที่ 4 เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์จอน สิทธิธมโม วัดบางหัวเสือ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และมีพระครูพิพัฒนสมุทรคุณหรือหลวงพ่อนพ เจ้าอาวาสรูปที่ 5 เป็นพระอนุสาวนาจารย์ จึงถือว่าหลวงพ่อต่านเป็นทั้งลูกศิษย์ของหลวงพ่อยู่ และหลวงพ่อนพ

ภายหลังหลวงพ่อยู่เจ้าอาวาสรูปที่ 4 มรณภาพ หลวงพ่อต่านก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ในปี พ.ศ. 2505 และเมื่อครั้งพระครูพิพัฒนสมุทรคุณ (นพ ปณฺโฑ) หรือ

หลวงพ่อนพได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 2509 หลวงพ่อก็นำก็ได้รับการแต่งตั้งจากหลวงพ่อนพ ให้ดำรงตำแหน่ง รองเจ้าอาวาส เพื่อช่วยงานหลวงพ่อนพ โดยในขณะที่หลวงพ่อกำลังปฏิบัติหน้าที่ รองเจ้าอาวาส ท่านก็มีผลงานการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปี พ.ศ. 2513 มีลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 1-2)

ต่อมาเมื่อหลวงพ่อนพ เจ้าอาวาสรูปที่ 5 ของวัดบางหัวเสือท่านได้ถูกปลดจากตำแหน่งเจ้าอาวาสและพระอุปฌาย์ในราวปี พ.ศ. 2530 เป็นผลให้ขณะนั้นวัดบางหัวเสือจึงเว้นว่างจากการมีเจ้าอาวาสปกครองและมีจำนวนผู้เข้าวัดทำบุญน้อยลงไปมาก จากนั้นจึงมีคำสั่งให้พระครูสมุทรธารณ (วารี จนทนต์) หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าพระมหาวารี อดีตรองเจ้าคณะอำเภอพระประแดง และอดีตรองเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มาเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสในระยะเวลาสั้น ๆ

พระมหาวารีท่านก็ได้มอบหมายให้หลวงพ่อกับเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส แต่หลวงพ่อกับก็ยังไม่ยอมรับตำแหน่ง กระทั่งบังคับให้ท่านรับเป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสได้สำเร็จ ต่อมาจึงมีคำสั่งแต่งตั้งให้หลวงพ่อกับเป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสืออย่างเป็นทางการ ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา หลวงพ่อกับก็ใช้ชีวิต เมื่อครั้งที่มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสท่านก็ต้องมาคู่ศรัทธาจากชาวบ้านขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้พระลูกวัดบางรูปที่ไม่ยอมเชื่อฟังเท่าไรก็มี เพราะเป็นพระที่ขึ้นกับเจ้าอาวาสรูปเก่า (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

ภายหลังหลวงพ่อกับก็ได้รับสมณศักดิ์เพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. 2530 เป็นเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ

พ.ศ. 2530 เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โดยการจัดตั้ง อ.ป.ต. มีวัตถุประสงค์ตามมติมหาเถรสมาคมคือ เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ให้แก่ประชาชน ให้การอบรมประชาชนตามหัวข้อ 8 ด้าน ได้แก่ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม ("ระเบียบมหาเถรสมาคม," 2518)

พ.ศ. 2532 เป็นพระอุปฌาย์

พ.ศ. 2537 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราชวรวิหารชั้นโท ที่พระครูวิบูลสีลวัฒน์

พ.ศ. 2549 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราชวรวิหารชั้นเอก ที่พระครูวิบูลสีลวัฒน์

พ.ศ. 2555 เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ที่พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 19) ในครั้งนี้มีการสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นการฉลอง และเพื่อเป็นที่ระลึกในการรับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ในครั้งนี้ด้วย คือ เหรียญเลื่อนสมณศักดิ์พระครูวิบูลสีลวัฒน์ พ.ศ. 2555

เหรียญเลื่อนสมณศักดิ์นี้ มีลักษณะทางพุทธศิลป์คือ เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญทรงรีรูปไข่ มีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏรูปเหมือนของหลวงพ่พร้อมด้วย ข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์” โค้งอยู่ด้านล่างของรูปเหมือน ด้านหลังปรากฏภาพของพัตยศ ด้านบนของพัตยศระบุข้อความ “งานเลื่อนสมณศักดิ์” ด้านล่างระบุข้อความ “๕ ธ.ค. ๒๕๕๕ วัดบางหัวเสือ จ.สมุทรปราการ”

ภาพที่ 56 เหรียญเลื่อนสมณศักดิ์พระครูวิบูลสีลวัฒน์ พ.ศ. 2555

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

ตลอดระยะเวลาที่หลวงพ่ท่านปกครองวัดบางหัวเสือ ไม่เพียงแต่การกู้ศรัทธาของชาวบ้านให้กลับมามีศรัทธาและกลับมานิยมนำบุญวัดบางหัวเสื่อดังเดิมเท่านั้น หลวงพ่ท่านยังมีบทบาทสำคัญทั้งในการปกครองวัดและด้านการพัฒนาสังคมหรือชุมชนโดยรอบด้วยกันหลายด้าน เช่น งานการศึกษา งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ งานสาธารณประโยชน์ เป็นต้น (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 2-19)

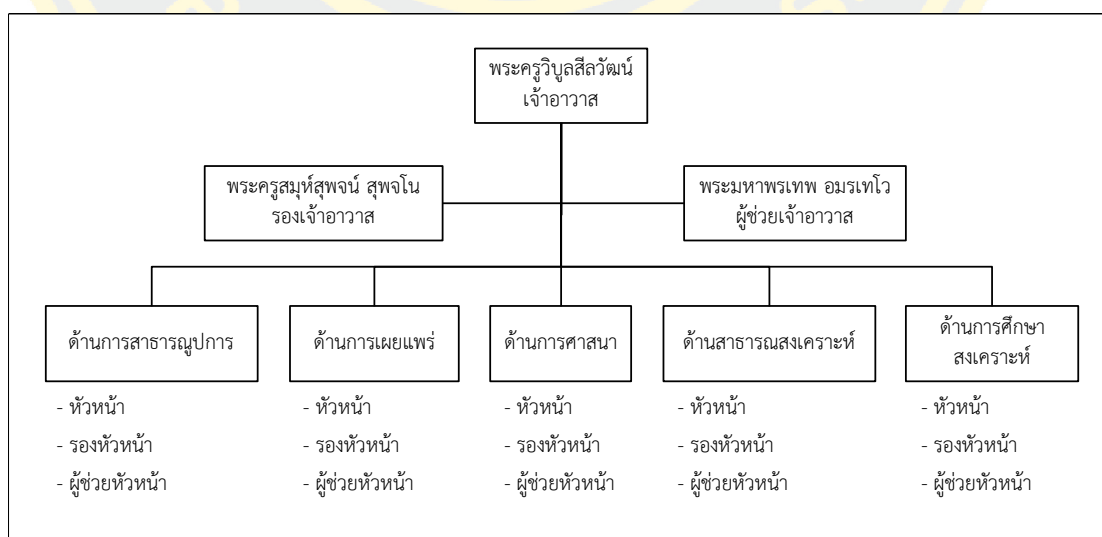

ภาพที่ 57 ภาพถ่ายพระครูวิบูลย์ลีวัฒน์เจ้าอาวาสรูปที่ 6

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ

6.2.2 การปฏิรูปการปกครองวัด

เมื่อหลวงพ่ót่านได้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาสแล้ว หลวงพ่ót่านได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารภายในวัด จากเดิมที่มีโครงสร้างการปกครองสงฆ์แบบแบ่งการปกครองออกเป็นคณะตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 5.2.2 เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นแบบรวมศูนย์ดังแสดงในแผนผังการจัดระบบการบริหารกิจการภายในวัดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 58 แผนผังการจัดระบบการบริหารกิจการภายในวัดบางหัวเสือ

ที่มา : วัดบางหัวเสือ

ด้านการปกครอง หลวงพ่อท่านพยายามแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในสมัยของอดีตเจ้าอาวาสรูปก่อน ๆ โดยให้ยกเลิกการปกครองรูปแบบคณะ เพื่อสร้างการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์โดยไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก และมีให้พระที่ไม่ได้อุปสมบทที่วัดบางหัวเสือมาจำพรรษาที่วัดเพื่อป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นสมัยหลวงพ่อนพ หลวงพ่อท่านมีการจัดระเบียบการบริหารจัดการภายในวัดใหม่ เช่น มีการออกกฎระเบียบปฏิบัติกิจวัตรของพระภิกษุสามเณร ระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยอยู่ในวัด และระเบียบปฏิบัติสำหรับผู้ที่มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งกรรมการวัดและวัดให้มีการประชุมคณะกรรมการวัดพร้อมทั้งต้องทำรายงานการประชุมทุกครั้ง มีการวางแผนการพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบและจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาวัดประจำปี มีการจัดสวัสดิการภายในวัดและจัดการอบรมให้แก่พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัด มีการจัดทำสมุดทะเบียนรับส่งเอกสาร จัดทำสมุดเยี่ยม จัดทำประวัติวัด เป็นต้น (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 11-12)

นอกจากนี้หลวงพ่อยังมีการจัดระบบการบริหารตามกิจกรรมแต่ละด้านให้มีความชัดเจนพร้อมทั้งจัดบุคลากรรับผิดชอบให้เหมาะสมตามความสามารถ ดังนี้

ด้านการสาธารณูปการ ให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. ดูแลจัดทำแผนผังวัด และป้ายแผนผังวัดที่มีการแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณะสงเคราะห์
2. ดูแลการจัดทำป้ายนิเทศ และข้อมูลกิจกรรมของวัด
3. ดูแลรักษาอาคารสถานที่ ไม้ดอก ไม้ประดับ ในบริเวณวัดให้มีความสะอาดร่มรื่นสวยงาม
4. ดูแลการสาธารณูปโภคภายในวัด ไฟฟ้า ประปา ให้มีความสะอาดและเพียงพอต่อการประกอบศาสนกิจ และการใช้ประโยชน์
5. ดูแลสภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด ให้มีความมั่นคงแข็งแรงสะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจ และการใช้ประโยชน์
6. ดูแลสภาพบริเวณลานวัดและรอบนอกให้มีความสะอาด ดูแลและจัดการบัญชีต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนสมบัติวัด บัญชีซื้อสังฆาริมทรัพย์ ทะเบียนครุภัณฑ์ บัญชีการเงินของวัด การรับและจ่ายเงินของวัด
7. การแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัด การออกใบอนุโมทนาบัตร
8. การเก็บรักษาเอกสาร เอกสารสิทธิต่าง ๆ เช่น สัญญาเช่าที่ดิน เป็นต้น
9. การจัดทำแผนผังเขตจัดผลประโยชน์ การทำประโยชน์ของวัด
10. การดูแลปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือสำคัญ หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัด
11. ดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภายในวัด

12. จัดทำพิธีภรณ์ในวัด

13. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 12-13)

ด้านการเผยแผ่ ให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. มีการแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัดของพระภิกษุสงฆ์ระหว่างเทศกาลเข้าพรรษา ระหว่างออกพรรษา
2. จัดพระภิกษุไปอบรมศีลธรรมแก่ครูนักเรียน ในสถานศึกษา ประชาชนในหน่วยงานต่าง ๆ และประชาชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ
3. ทุกวันธรรมสวนะมีประชาชนมาถืออุโบสถศีลที่วัด
4. เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะปกครองสงฆ์ทำหน้าที่การเผยแผ่
5. มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันออกพรรษา) การทำบุญตักบาตร การฟังธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม การเวียนเทียน การจัดทำนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
6. มีการจัดกิจกรรมในวันเฉลิมพระชนมพรรษา หรือ ในวาระพิเศษ เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมแสดงความจงรักภักดีร่วมกับหน่วยงานราชการ การจัดทำนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ
7. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ การตักบาตรเทโวโรหนะ งานเทศกาลลอยกระทง การทำบุญประเพณีพื้นบ้าน
8. มีการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา จัดนิทรรศการ ป้ายพุทธภาษิต ป้ายคติธรรม หอกระจายข่าววิทยุชุมชน
9. มีการจัดโครงการส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน-นักเรียน ประชาชนผู้สนใจ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชนกขัมมะจาริณี การปฏิบัติธรรม (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 13)

ด้านศาสนศึกษา ให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด
2. จัดให้มีการสอนธรรมศึกษาให้แก่ครูนักเรียน นักศึกษาประชาชนภายในวัด
3. จัดให้พระภิกษุสงฆ์ไปสอนธรรมในสถานที่ศึกษา
4. จัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมแก่ภิกษุสงฆ์สามเณรและบุคลากรภายในวัด
5. จัดห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาในวัด
6. ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรม
7. ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร และบุคลากรภายในวัดได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา

8. ส่งเสริมให้ศิษย์วัดได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 13)
ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. การเผยแพร่ความรู้ข่าวสารทางราชการ ด้านสาธารณสุขมูลฐาน ด้านการเกษตร

กฎหมาย

2. การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพให้แก่ประชาชนในชุมชน

3. การจัดตั้งธนาคารข้าว โค กระบือ เมล็ดพันธุ์พืช

4. การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ในหมู่บ้าน

5. การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน

6. การส่งเสริมให้ประชาชน ลดละเลิก อบายมุข

7. มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการกุศล

8. การระงับข้อพิพาทและข้อขัดแย้งของชาวบ้าน

9. การให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยพิบัติ

10. การสงเคราะห์ผู้ชรา ผู้ยากไร้ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 14)

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้มีหน้าที่ ดังนี้

1. ดูแลจัดตั้งและการจัดการศึกษา โรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติได้แก่
โรงเรียนราษฎร์ การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์การศึกษาการพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์หรือวันหยุดนั้น ๆ) ศูนย์ธรรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

2. ดูแลด้านการสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ
หรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่นการเช่าที่ดินของวัด หรือธรณีสงฆ์ในการก่อสร้างสถาน
การศึกษาของรัฐหรือเอกชน การอุปการะโรงเรียนต่างๆ การอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

3. ดูแลการสอนศีลธรรมแก่นักเรียนได้แก่การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต
หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในการเผยแพร่ศีลธรรมในโรงเรียนและสถานการศึกษาต่าง ๆ

4. การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพภายในวัด

5. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566, 12)

ดังนั้นการจัดระเบียบด้านปกครองภายในวัด การออกกฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงการ
แบ่งและมอบหมายหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามแผนผังการจัดระบบการบริหารกิจการภายในวัด
บางหัวข้อของหลวงพ่อก็ถือว่าเป็นการปฏิรูปการปกครองวัด สร้างความเป็นระบบ เพิ่มความเป็น
ระเบียบในการบริหารจัดการภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมเป็นอย่างมากจึงทำให้งานด้านการ
บริหารและการปกครองเป็นไปด้วยความราบรื่นมาโดยตลอด

6.2.3 การต่อยอดพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่

จุดเปลี่ยนที่สำคัญทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คือ การก่อตั้งโรงเรียนบางหัวเสือบุญแจ่มเนียมนิล จากแนวคิดของพระครูวิบูลสีลวัฒน์หรือหลวงพ่อดิล เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือรูปที่ 6 และนายทองสุข บุญแจ่ม ที่ต้องการให้เด็ก ๆ ในบางหัวเสือไม่ต้องเดินทางไปเรียนในที่ห่างไกล ซึ่งเดิมเด็กนักเรียนบางหัวเสือเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว หากมีความประสงค์จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา จะต้องเดินทางด้วยรถและเรือเพื่อไปเรียนที่ โรงเรียนวัดทรงธรรม โรงเรียนวิสุทธิกษัตริ และโรงเรียนอานวยวิทย์ ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือไปเรียนต่อที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ได้แก่ โรงเรียนสมุทรปราการ และ โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ การเดินทางที่ถึงแม้จะเริ่มมีความเจริญบ้างแล้ว แต่ก็จะต้องใช้เวลาในการเดินทางไปและกลับโรงเรียนอยู่พอสมควร (วันชัย จันทรสิน, 2568)

หลวงพ่от่านมีความเมตตาให้แก่เด็กนักเรียนบางหัวเสือ และไม่ยากให้นักเรียนต้องเดินทางไกลเพื่อไปโรงเรียน หลวงพ่อจึงอยากให้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่ ซึ่งภายหลังได้รับบริจาคที่ดินจากครอบครัวบุญแจ่ม โดย นายทองสุข บุญแจ่ม จำนวน 10 ไร่ 3 งาน 40 ตารางวา เพื่อใช้ในการตั้งโรงเรียน แต่เนื่องด้วยระเบียบการตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษาในขณะนั้นมีความจำเป็นจะต้องมีที่ดินอย่างน้อย 15 ไร่ หลวงพ่อพร้อมด้วยครูใหญ่โรงเรียนวัดบางหัวเสือในขณะนั้นจึงได้ติดต่อไปยังเจ้าของที่ดินข้างเคียงซึ่งก็คือครอบครัวเนียมนิล และได้รับบริจาคที่ดินจาก นางทองคำ เนียมนิล มาเพิ่มเติมอีกจำนวน 5 ไร่ ส่งผลให้สามารถตั้งโรงเรียนได้สำเร็จ ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนบางหัวเสือบุญแจ่มเนียมนิล” เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลแห่งแรกของอำเภอพระประแดง เปิดสอนครั้งแรกในระดับชั้นมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2521 ในช่วงแรกการก่อสร้างอาคารเรียนยังไม่แล้วเสร็จ จึงจำเป็นต้องอาศัยเรียนที่ศาลาวัดบางหัวเสือโดยความเมตตาของหลวงพ่от่าน ก่อนจะย้ายกลับมาเรียน ณ ที่ตั้งโรงเรียนปัจจุบันภายหลังการก่อสร้างอาคารเรียนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2523 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ “โรงเรียนเป็นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ” ในปี พ.ศ. 2549 ปัจจุบันโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ กระทรวงศึกษาธิการ (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ, 2563) ที่ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างทั่วถึงประกอบกับเส้นทางคมนาคมสัญจรที่มีความสะดวกมากขึ้นในปัจจุบัน จึงมีทางเลือกอื่นในการศึกษานอกพื้นที่อยู่อาศัยตามมาอีกมาก

ด้วยความเมตตาของหลวงพ่от่านที่มีต่อนักเรียน นอกจากความคิดริเริ่มในการสร้างโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาแล้ว ครั้งหนึ่งเมื่อโรงเรียนเปิดการเรียนการสอนในที่ตั้งแล้วหลวงพ่от่านเห็นนักเรียนยืนตากฝนรอรถขณะเดินทางไปและกลับโรงเรียน หลวงพ่от่านก็ได้ไปสร้างศาลาไม้เพื่อให้นักเรียนได้ใช้สำหรับพักรอรถหลังคากันฝนตั้งอยู่บริเวณปากซอยทางเข้าโรงเรียน หลวงพ่от่าน

ท่านเป็นอดีตช่างไม้ ศาลาหลังนี้บางส่วนหลวงพ่อก็ได้ร่วมลงมือก่อสร้างด้วยตัวท่านเองเลย (สนั่น ตีจริง, 2566)

นอกจากนี้หลวงพ่อยังให้ความสำคัญกับการศึกษาในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยหลวงพ่อก็เป็นผู้จัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา เปิดบัญชีชื่อ วัดบางหัวเสือ (ทุนนักเรียนชั้นประถมศึกษา) รวมถึงการดำเนินการจัดหารายได้เพื่อเพิ่มทุนการศึกษาเป็นประจำทุกปี โดยทุนการศึกษานี้หลวงพ่อก็ได้มอบให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดบางหัวเสือก่อนในระยะแรก ก่อนจะขยายไปยังมอบให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดบางฝ้าย และมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาคือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการตามลำดับ (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 4-9)

สังเกตได้ว่าพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในพื้นที่ตำบลบางหัวเสือ ทั้งการก่อตั้งโรงเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในพื้นที่ล้วนมีต้นกำเนิดมาจากวัดบางหัวเสือ นำโดยอดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือพระครูวิบูลสีขกิจ (หลวงพ่อยู่) และพระครูวิบูลสีลวัฒน์ (หลวงพ่อดี) เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือก่อก่อตั้งที่ 4 และ 6 ตามลำดับ ที่เข้ามามีบทบาททางด้านการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เป็นอย่างมาก

6.2.4 การรื้อสร้างประเพณีประติฐ์ของท้องถิ่น

หลวงพ่อก็เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในทางสร้างสรรค์และเป็นพระนักปฏิบัติคือคิดและลงมือทำ ประกอบกับบุคลิกของหลวงพ่อก็เป็นคนใจดี เรียบร้อย มีความเมตตาสูง มีความกตัญญู กตเวทิตา เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ซึ่งถูกสะท้อนออกมาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลวงพ่อก็ได้คิดและลงมือทำ

การจัดงานประเพณีที่สำคัญซึ่งปัจจุบันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี มีงานที่สำคัญและเกิดขึ้นใหม่ในสมัยที่หลวงพ่อกครองวัด ได้แก่ การจัดงานทำบุญงานวันคล้ายวันมรณภาพอดีตพระอุปัชฌายาจารย์ และการจัดงานอาหารดีเจดีย์หน้าวัด เป็นต้น

การจัดงานทำบุญงานวันคล้ายวันมรณภาพอดีตพระอุปัชฌายาจารย์ ปัจจุบันเรียกว่างานบำเพ็ญกุศลถวายอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌายาจารย์ เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความกตัญญูกตเวทิตาต่อครูบาอาจารย์ อดีตเจ้าอาวาส และอดีตพระอุปัชฌาย์ของวัด โดยงานดังกล่าวหลวงพ่อก็ให้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2533 และมีการจัดงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือนมกราคมของทุกปี งานนี้มี 2 วัน คือ วันที่ 1 จัดขึ้นในคืนวันเสาร์ คือการนำอัฐิและรูปปั้นอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์ขึ้นตั้งเพื่อบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม วันที่ 2 จัดขึ้นในวันอาทิตย์ประกอบด้วย 2 กิจกรรม กิจกรรมแรกคือการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน (ทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่หลวงพ่อก็จัดตั้งขึ้นซึ่งกล่าวไว้แล้วข้างต้น) และกิจกรรมที่ 2

คือการนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรูป ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ และมีพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ (วันชัย จันทร์สิน, 2568)

การจัดงานบำเพ็ญกุศลถวายอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌายาจารย์ โดยทั่วไปทางวัดจะเปิดให้ประชาชนโดยทั่วไปได้จองเพื่อร่วมเป็นเจ้าภาพในงาน รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถมาออกโรงทานและทำอาหารถวายพระเพิ่มเติมเพื่อร่วมในการทำบุญในงานนี้ได้ สำหรับผู้ที่มาร่วมเป็นเจ้าภาพหรือมาร่วมทำบุญกับหลวงพ่อก็จะเมตตาแจกของที่ระลึกหรือของชำร่วยให้ โดยปกติก็จะใช้พระเครื่องของวัดมาใช้ในการแจก

ปี พ.ศ. 2533 เป็นปีแรกที่หลวงพ่อดำริให้จัดงานนี้ขึ้น ครั้งนั้นหลวงพ่อได้มีการสร้างพระของหลวงพ่อกันเป็นครั้งแรกด้วย โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อเป็นที่ระลึกในงานทำบุญงานวันคล้ายวันมรณภาพอดีตพระอุปัชฌายาจารย์ 21 มกราคม พ.ศ. 2533 เป็นพระเนื้อผงหลวงพ่อบัวทรงกลีบบัว ด้านหน้าเป็นภาพเหมือนหลวงพ่อบัวนั่งอยู่บนดอกบัว ด้านหลังเป็นยันต์

ภาพที่ 59 พระหลวงพ่อบัว พ.ศ. 2533

ที่มา : พิชกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

อีกงานประเพณีสำคัญหนึ่งที่หลวงพ่อดำริเป็นผู้มีดำริริเริ่มให้มีการจัดงานขึ้นคืองานอาหารดีเจดีย์หน้าวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูประเพณีอันดีงามของชาวบางหัวเสือที่มีมาแต่โบราณให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบ และรักษาประเพณีอันดีงามที่กำลังเลือนหายไป ให้คงอยู่กับชาวตำบลบางหัวเสือ แต่เดิมนั้นทุกวันแรม 5 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี จังหวัดสมุทรปราการ จะจัดให้มีงานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ขึ้นเป็นเวลา 9 วัน 9 คืน ชาวบ้านโดยทั่วไปจะตื่นตื่นและรอที่จะไปเที่ยวงาน โดยเฉพาะเด็ก ๆ เพราะในสมัยก่อนการจัดงานใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการ จะมีเพียงปีละครั้งเดียว ชาวบ้านบริเวณวัดบางหัวเสือที่จะเดินทางไปเที่ยวงาน จะต้องเดินทางโดยทางเรือ

โดยจะลงเรือที่บริเวณท่าน้ำวัดบางหัวเสือ โดยเฉพาะวันแรม 7 ค่ำ เดือน 11 จะมีประชาชนมาลงเรือที่ท่าน้ำวัดบางหัวเสือมากเป็นพิเศษ พ่อค้า แม่ค้า และชาวบ้านบริเวณท่าน้ำวัดบางหัวเสือ จึงนำอาหารหวานคาวต่าง ๆ ที่จัดว่าเป็นอาหารรสชาติดีของตนเอง มาวางขายบริเวณทางไปท่าน้ำเป็นจำนวนมาก เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองพาเด็ก ๆ มาถึงบริเวณท่าน้ำวัดบางหัวเสือ ซึ่งมีของขายเป็นจำนวนมาก ก็จะหลอกล่อเด็กว่าถึงงานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์แล้ว เพราะไม่อยากพาเด็ก ๆ ลงเรือไปถึงองค์พระสมุทรเจดีย์เกรงอันตรายจากการเดินทาง เด็ก ๆ ก็จะตื่นเต้นและดีใจเพราะคิดว่าได้มาเที่ยวงานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์เจดีย์แล้ว และกลับบ้านอย่างมีความสุข ดังนั้นทุกวันแรม 7 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี จึงมีพ่อค้า แม่ค้า และประชาชนนำอาหารหวานคาว และสินค้าออกมาจำหน่ายบริเวณท่าน้ำวัดเรื่อยมา ต่อมาการคมนาคมทางรถยนต์สะดวกขึ้น การจัดงานใหญ่ ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการมีมากหลายครั้ง ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ มีมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านที่จะเดินทางโดยทางเรือเพื่อไปนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ลดน้อยลง พ่อค้า แม่ค้า และประชาชนที่เคยนำของออกมาขายในวันแรม 7 ค่ำเริ่มหายไป มีหลงเหลือเพียงประปราย ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 พระครูวิบูลสีลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือจึงมีดำริที่จะฟื้นฟูงานประเพณีนี้ขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนโรงเรียนต่าง ๆ และประชาชนในเขตตำบลบางหัวเสือเป็นอย่างดี ต่อมาเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายได้รับการจัดงานอาหารดีเจดีย์หน้าวัดมาดำเนินการเป็นโครงการของเทศบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา (กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย, 2567)

หลวงพ่อดำมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ริเริ่มการจัดงานประเพณีท้องถิ่นอย่างน้อยสองงานดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ปัจจุบันการจัดโครงการงานอาหารดีเจดีย์หน้าวัดของเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายได้รับเกียรติจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการหรือผู้แทน มาเป็นประธานเปิดงานเป็นประจำทุกปี ดังนั้นจึงถือได้ว่าหลวงพ่อดำมีส่วนช่วยในการยกระดับการจัดงานประเพณีระดับท้องถิ่นสู่การเป็นงานระดับจังหวัดที่มีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

6.2.5 การใช้วัดกรมพัฒนาด้านสาธารณูปการ

ตั้งแต่หลวงพ่อดำได้ขึ้นเป็นเจ้าอาวาส ท่านก็เริ่มพัฒนาวัดให้ดียิ่งขึ้นกว่าเก่า และการพัฒนาด้านสาธารณูปการที่สำคัญที่สุดของหลวงพ่อดำขึ้นหนึ่งคือ การสร้างโบสถ์เชรามิค 2 ชั้น

สมัยก่อนของวัดโบสถ์เป็นเสาไม้และเป็นฝากระดาน ต่อมาในสมัยหลวงพ่อดำอยู่ท่านก็มาปรับปรุงในปี พ.ศ. 2463 ท่านบูรณปฏิสังขรณ์โดยการนำอิฐมาก่อเป็นผนังโบสถ์แล้วหุ้มทับเสาไปเลย โบสถ์เลยมีลักษณะเหมือนตึกที่ไม่มีเสาคอนกรีต ผนังทำจากปูน (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2564)

ปัญหาของโบสถ์ที่หลวงพ่อดำอยู่ท่านบูรณปฏิสังขรณ์ไว้ คือ การผุกร่อนของปูนบริเวณด้านใต้ของหน้าต่างโบสถ์ เมื่อผู้ใดทำการซ่อมแซมซ่อมไปไม่นานก็จะผุอีก เนื่องจากสถานที่ตั้งของโบสถ์อยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง เมื่อเกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลหนุนน้ำเค็มจะเข้าท่วมบริเวณนี้ ประกอบ

กับพื้นโบสถ์เก่ามันก็พื้นต่ำ เคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม ซึ่งน้ำท่วมสูงพอสมควร น้ำก็จะท่วมถึงขอบหน้าต่างด้านล่างน้ำไหลเข้าทางหน้าต่างโบสถ์ได้เลย (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2564)

เมื่อหลวงพ่เห็นปรากฏการณ์เช่นนี้แล้ว หลวงพ่อจึงได้คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว “เราเห็นเหตุการณ์นี้ แล้วพอมาทอนหลังน้ำก็ท่วม โบสถ์เก่ามันเป็นพื้นต่ำ ท่วมถึงหน้าต่างข้างล่าง เข้าหน้าต่างนั่นแหละ สูงพอสมควร อาตมาเลยคิดสร้างใหม่ คิดและสร้างหลังนี้ขึ้นมาใหม่ แล้วก็มาคิดว่าเราจะทำยังไง ไม่ให้มันผุ ของเรามันที่น้ำเค็ม ไม่ให้มันผุกร่อนง่าย ก็มาคิดทำเซรามิคเป็นโบสถ์ ภายนอกเป็นเซรามิคทั้งหลัง แล้วก็ส่วนภายใน เราไปดูที่อื่นมาแล้ว ส่วนมากจิตรกรรมส่วนมากจะลอก พอเป็นไปแล้ว พอเริ่มเก่ามันก็จะทำให้ภาพมันลอก ก็เลยเห็นว่าภาพจิตรกรรมมันคู่ประติมากรรมไม่ได้ เราก็คิดอย่างนั้น ก็เลยไปหาช่างมา ช่างทองร่วง ก็ลองมาทำดู เราก็ไม่รู้ว่ามันจะอยู่ได้นานเท่าไรนะ แต่ความคิดเรว่ามันก็น่าจะดีกว่าจิตรกรรม” (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2564)

หลวงพ่ท่านเริ่มจากการหาสาเหตุของปัญหา และหาวิธีที่จะแก้ปัญหาย่างยั่งยืน โดยการนำนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เข้ามาแก้ปัญหาของสภาพเดิมของโบสถ์ แนวคิดของหลวงพ่จะเป็นจุดเริ่มต้นและนำมาใช้ในการสร้างโบสถ์ใหม่ในครั้งนี้

แนวทางในการสร้างโบสถ์ใหม่ของหลวงพ่ คือ ทำการรื้อโบสถ์เก่าและวิหารที่ตั้งอยู่คู่กันออกทั้งหมด รวมถึงมีความจำเป็นที่จะต้องขอคืนพื้นที่จากโรงเรียนวัดบางหัวเสือส่วนหนึ่งเพื่อนำมาใช้ในการสร้างโบสถ์หลังใหม่นี้ ส่งผลให้ต้องมีการรื้อถอนอาคารเรียนของโรงเรียนวัดบางหัวเสือหนึ่งหลัง แล้วจึงสร้างโบสถ์ใหม่ขนาดใหญ่ขึ้นแทนที่ของวิหาร โบสถ์เก่า และอาคารเรียน ดังภาพที่แสดงต่อไปนี้

ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณโบสถ์ พ.ศ. 2522

ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณโบสถ์ พ.ศ. 2545

ภาพที่ 60 ภาพถ่ายทางอากาศเปรียบเทียบระหว่างโบสถ์เก่าและโบสถ์ใหม่

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย,

<https://map.longdo.com/main/> สืบค้นเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2566

สำหรับโบสถ์หลังใหม่หรือพระอุโบสถหลังใหม่นี้ มีลักษณะเป็นอาคารขนาดใหญ่จำนวน 2 ชั้น โดยตัวพระอุโบสถจะตั้งอยู่บริเวณชั้น 2 ของอาคารหลังใหม่แห่งนี้ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาเรื่องน้ำท่วมของหลวงพ่อ ขณะที่ชั้นล่างของอาคารเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ (ภายหลังถูกพัฒนาขึ้นเป็นพิพิธภัณฑวัดบางหัวเสือใช้สำหรับเก็บโบราณวัตถุของวัด) ลักษณะภายนอกปิดผิวด้วยเซรามิคทั้งหลัง หลวงพ่от่านคิดทำเซรามิคขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาน้ำเค็มและไอทะเลกัดเซาะปูนดังที่เคยเป็นมาในอดีต อีกทั้งการตกแต่งภายในพระอุโบสถหลวงพ่от่านก็เปลี่ยนมาใช้ประติมากรรมเป็นปูนปั้นแทนจิตรกรรมหรือภาพวาดโดยหวังว่างานประติมากรรมจะคงทนมากกว่างานจิตรกรรมฝาผนังที่ท่านเคยเห็นมา

นอกจากแนวความคิดที่สร้างพระอุโบสถใหม่เพื่อแก้ปัญหาสภาพเดิมของโบสถ์หลังเก่าของหลวงพ่อแล้ว การรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเดิม และสร้างพระอุโบสถขึ้นมาใหม่ ที่ทั้งมีโครงสร้าง

ขนาดใหญ่ขนาด 2 ชั้น แล้วจะต้องมีความสวยงามและคงทนร่วมด้วยนี้ จะต้องใช้เงินในการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก (ประมาณ 52 ล้านบาท) หลวงพ่อท่านจึงมีความจำเป็นต้องคิดหาวิธีที่จะสามารถหาเงินและนำเงินเข้าวัดเพื่อมาใช้ในการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่นี้ให้สำเร็จด้วย

ภาพที่ 61 พระอุโบสถเชรามิค 2 ชั้น
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565

ภาพที่ 62 ประติมากรรมภายในของพระอุโบสถ
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2564

เมื่อไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรภายนอก หลวงพ่อท่านก็ใช้วิธีการหาเงินเข้าวัดผ่านการทำบุญใหญ่ตามประเพณีต่าง ๆ เช่นเดียวกับวัดอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่ ได้แก่ ประเพณีทอดผ้าป่าสามัคคี ประเพณีทอดกฐินสามัคคี เป็นต้น อย่างไรก็ตามหลวงพ่อก็ไม่ได้พึ่งแค่จัดงานผ้าป่าและทอดกฐินทั่ว ๆ ไป แต่หลวงพ่อก็ได้คิดกลยุทธ์เพิ่มเติมขึ้นมาด้วย เพื่อให้คนอยากที่จะมาทำบุญ

ที่วัดมีจำนวนมากขึ้นและสามารถได้รับเงินเข้าวัดเพื่อนำไปสร้างพระอุโบสถได้เร็วขึ้น โดยกลยุทธ์แรกคือหลวงพ่от่านก็ได้คิดทำพระเครื่องขึ้นมา คือ รุ่งทอผ้าป่าสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2534 รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2535 และ รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536 เพื่อใช้ในการแจกเป็นของชำร่วยตอบแทนให้แก่ประชาชนที่รับเป็นประธาน รองประธาน กรรมการ และรวมถึงผู้ที่มาร่วมทำบุญโดยทั่วไปในงานผ้าป่าและกฐินสามัคคีของวัด

เหรียญหลวงพ่อยู่ รุ่งทอผ้าป่าสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2534 เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญรูปทรงรีรูปไข่ แบบมีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อยู่พร้อมข้อความ “หลวงพ่อยู่” อยู่ด้านล่างของภาพเหมือน ส่วนด้านหลังมีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่า “รุ่งทอผ้าป่าสร้างอุโบสถ วัดบางหัวเสือ ๑๓ เมษายน ๒๕๓๔” และมียันต์น้ำเต้าปรากฏอยู่ตรงกลางของเหรียญ

ภาพที่ 63 เหรียญหลวงพ่อยู่ รุ่งทอผ้าป่าสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2534
ที่มา : พิชกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

เหรียญหลวงพ่อบัว พ.ศ. 2535 เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญทรงกลม แบบมีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อบัว พร้อมข้อความ “๒๕๓๕ หลวงพ่อบัว” อยู่ด้านล่างของภาพเหมือน ส่วนด้านหลังมีข้อความระบุว่า “วัดบางหัวเสือ ต.บางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ” และมีตราวัดอยู่ตรงกลางของเหรียญ

อีกหนึ่งรุ่นที่สร้างในปี พ.ศ. 2535 เช่นเดียวกันคือ เหรียญหลวงพ่อเที่ยง รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2535 เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญรูปทรงรีรูปไข่ แบบมีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อเที่ยงพร้อมข้อความ “หลวงพ่อเที่ยง” อยู่ด้านล่างของภาพเหมือน ส่วนด้านหลังมีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่า “รุ่งสร้างอุโบสถ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๒๕๓๕” พร้อมด้วยภาพเหมือนของพระปิตดาแบบมหาอุตม์ที่มีชื่อเสียงของหลวงพ่อเที่ยงอยู่ตรงกลางของเหรียญลายล้อมด้วยอักขระต่าง ๆ

ภาพที่ 64 พระเครื่องเหรียญรุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2535

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

ขณะที่ในปี พ.ศ. 2536 ก็มีการสร้างพระเครื่องรุ่นสร้างอุโบสถขึ้นอีกหลายรุ่น ทั้งพระเครื่องประเภทเหรียญ พระเนื้อผง พระสมเด็จ และพระรูปหล่อ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พระเครื่องประเภทเหรียญ ได้แก่ เหรียญเสมาหลวงพ่อดิน รุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536 เป็นเหรียญทรงเสมา ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อดินนั่งเต็มองค์ พร้อมข้อความ “หลวงพ่อดิน” อยู่ด้านบนของเหรียญ ส่วนด้านหลังมีข้อความระบุว่า “รุ่นสร้างอุโบสถ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ” มีอักขระและยันต์อยู่ตรงกลางของเหรียญ

ภาพที่ 65 เหรียญหลวงพ่อดิน รุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระเครื่องประเภทพระเนื้อผงจำนวนหลายรุ่น เช่น พระเนื้อผงหลวงพ่อบัว พระเนื้อ
ผงพระพุทธรูปสิริชัยปรากฏ พระเนื้อผงหลวงพ่อเทียง เป็นต้น

พระเนื้อผงหลวงพ่อบัว รุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536 เป็นพระเนื้อผงรูปทรง
สี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าเป็นรูปหลวงพ่อบัวนั่งอยู่เบื้องหน้าของพระพุทธรูปสิริชัยปรากฏ (พระประธาน
ในพระอุโบสถ) ด้านหลังมียันต์น้ำเต้าอยู่ตรงกลาง พร้อมทั้งระบุข้อความ “รุ่นสร้างอุโบสถ วัดบางหัว
เสือ อ.พระประแดง ๒๕๓๖”

พระเนื้อผงพระพุทธรูปสิริชัยปรากฏ พ.ศ. 2536 เป็นพระเนื้อผงรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ด้านหน้าเป็นภาพของพระพุทธรูปสิริชัยปรากฏ ซึ่งคือพระประธานในพระอุโบสถ ด้านหลังมีข้อความ
“พระพุทธรูปสิริชัยปรากฏ (พระประธานอุโบสถ)” อยู่เหนือยันต์และอักขระที่อยู่ตรงกลางองค์พระ
ด้านใต้ของยันต์และอักขระมีข้อความ “วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง ๒๕๓๖”

พระเนื้อผงหลวงพ่อเทียง รุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536 เป็นพระเนื้อผงรูปทรงรีรูปไข่
ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อเทียงพร้อมข้อความ “หลวงพ่อเทียง” อยู่ใต้ของภาพเหมือน
ส่วนด้านหลังมีข้อความระบุว่า “รุ่นสร้างอุโบสถ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
๒๕๓๖” พร้อมด้วยภาพเหมือนของพระปิตามหาอัครมุนีของหลวงพ่อเทียงอยู่ตรงกลางองค์พระถูก
ล้อมด้วยอักขระต่าง ๆ

พระสมเด็จเนื้อผงรุ่นแรกที่หลวงพ่อบัวท่านสร้าง ด้านหน้าเป็นพระเนื้อผงพิมพ์สมเด็จ
ขณะที่ด้านหลังเป็นภาพของหลวงพ่อบัว มีข้อความ “หลวงพ่อบัว วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง”
ปรากฏอยู่ด้านใต้ของภาพหลวงพ่อบัว

ภาพที่ 66 พระเนื้อผง รุ่นสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระรูปหล่อหลวงพ่อยู่ รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536 เป็นพระรูปหล่อเหมือนหลวงพ่อยู่ นั่งอยู่ด้านหน้าโบโพธิ์ มีข้อความ “หลวงพ่อยู่” อยู่บริเวณฐานที่องค์พระนั่ง ขณะที่ด้านหลังเป็นยันต์พระเจ้า 5 พระองค์พร้อมข้อความ “รุ่งสร้างอุโบสถ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง ๒๕๓๖”

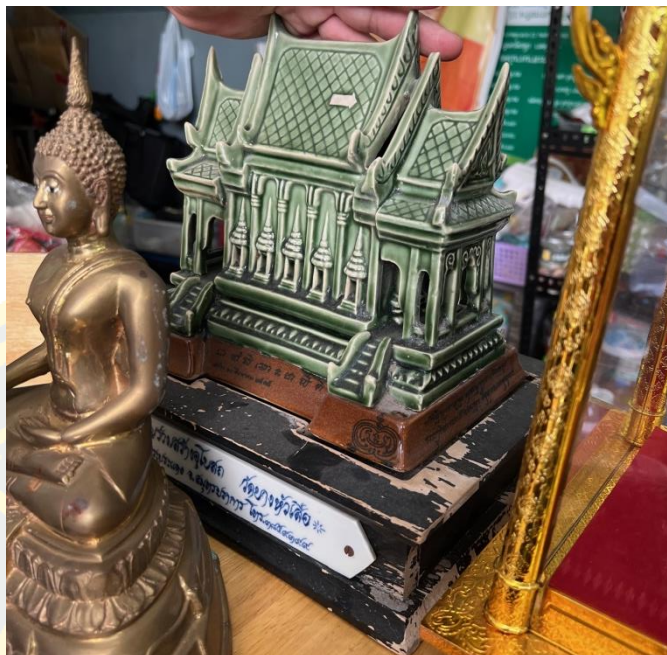

ภาพที่ 67 พระรูปหล่อหลวงพ่อยู่รุ่งสร้างอุโบสถ พ.ศ. 2536
ที่มา : พชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

จากพระเครื่องทั้งหมดที่หลวงพ่ót่านสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสร้างพระอุโบสถในช่วงปี พ.ศ. 2534-2536 ทุกรุ่นจะไม่ปรากฏภาพแทนของตัวหลวงพ่ót่านเองเลย แต่กลับปรากฏภาพของพระเกจิอาจารย์หรือพระอดีตเจ้าอาวาสผู้ล่วงลับไปแล้วอยู่บนพระเครื่อง รวมถึงการปรากฏภาพของพระพุทธรูปบนเครื่องด้วย

นอกจากพระเครื่องกลุ่มนี้จะถูกผลิตในจำนวนมากเพื่อใช้แจกเป็นของขวัญหรือของที่ระลึกในการทำบุญแล้ว พระเครื่องกลุ่มนี้เมื่อโรงงานผลิตเสร็จแล้ว หลวงพ่ót่านก็ไม่ได้ทำพิธีปลุกเสกด้วยตัวท่านเอง แต่ท่านได้นำพระเครื่องเหล่านี้ใส่รถเดินทางไปพร้อมกับไวยาวัจกรของวัดมุ่งสู่ วัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา เพื่อให้ พระเทพวิทยาคม หรือหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺธ อดิต เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่เป็นธุระช่วยปลุกเสกพระเหล่านี้ให้ (ประยูร กลิ่นหอม, 2566)

หลวงพ่อกุณท่านเป็นพระที่มีชื่อเสียงกว้างขวางตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่หลวงพ่อกุณจากวัดบางหัวเสือ นำพระไปให้หลวงพ่อกุณปลุกเสก หลวงพ่อกุณเริ่มมีชื่อเสียงโด่งดังและเป็นที่รู้จักในวงกว้างจากโศกนาฏกรรมจากเหตุเพลิงไหม้โรงงานตุ๊กตาเคเดอร์ อินตัสเตียล จ.นครปฐม มีผู้เสียชีวิตกว่า 200 ชีวิต หนึ่งในคนงานที่รอดชีวิตกระโดดออกมาจากอาคารชั้น 3 โดยในมือกำเหรียญหลวงพ่อกุณรุ่นสหกรณ์ไว้ ปรากฏว่าไม่ได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใดทำให้เชื่อกันว่าเป็นพระเครื่องของหลวงพ่อกุณที่ทำรอดชีวิตมาได้ อีกทั้งในปีเดียวกันก็เกิดเหตุการณ์โรงแรมรอยัลพลาซ่า จ.นครราชสีมา อาคารถล่ม

ภาพที่ 68 กระปุกพระอุโบสถเชรามิคจำลอง
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระอุโบสถหลังนี้ก็ได้ทยอยสร้างไปเรื่อย ๆ โดยใช้เวลานานพอสมควร อุโบสถหลังนี้เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2535 ไปสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2548 ใช้เวลารวม 13 ปีกว่า เฉพาะส่วนที่เป็นประติมากรรมปูนปั้นที่ประดับภายในพระอุโบสถใช้เวลาที่ปั้นประมาณ 2 ปี (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2564)

เมื่อพระอุโบสถหลังนี้สร้างเสร็จ วัดบางหัวเสือ่นำโดยหลวงพ่อดำได้จัดงานผูกสีมา ปิดทอง ผังลูกนิมิต ขึ้นอย่างยิ่งใหญ่มีกำหนด 9 วัน 9 คืน เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2548 – วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2549 การจัดงานดังกล่าวมีเจ้าพระสงฆ์ระดับสูงตั้งแต่ระดับเจ้าคณะภาคลงมาพร้อมคณะสงฆ์วัดบางหัวเสือ นักการเมือง ฝ่ายปกครอง ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ร่วมกันช่วยเหลือในการจัดงานเป็นจำนวนมาก (วัดบางหัวเสือ, 2548, 9-17) โดยแบ่งการทำงานออกเป็นแผนกต่าง ๆ ตามกิจกรรมของวัด ดังต่อไปนี้

1. แผนกจัดและตกแต่งสถานที่
2. แผนกศาสนพิธี
3. แผนกจำหน่าย จัดเก็บดอกไม้ ธูป เทียน ทอง โดยมีคณะกรรมการชุมชนต่าง ๆ ภายในตำบล สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเป็นคณะกรรมการ จำหน่ายดอกไม้ ธูป เทียน ทอง
4. แผนกโฆษณาประชาสัมพันธ์ (โฆษณาประชาสัมพันธ์ก่อนงานและขณะจัดงาน)
5. แผนกแสงเสียงและไฟฟ้า

6. แผนการรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร

7. แผนกอาหาร (โรงครัว)

8. แผนกน้ำดื่ม น้ำชา น้ำปานะ และน้ำผลไม้

9. แผนกร้านค้าและมหรสพ

10. แผนกการเงิน (การรับ การจ่าย การเก็บเงิน)

11. แผนกต้อนรับ

12. แผนกรักษาความสะอาด

13. แผนกวัดถุมงคล

14. แผนกบันทึกภาพและวีดีโอ

15. แผนกปฐมพยาบาล

16. แผนกต้อนรับผ้าป่า

17. แผนกลูกนิมิตสามัคคี (ประชาชนทั่วไป)

18. แผนกจัดหารายได้

18.1 แผนกโพธิ์เงินโพธิ์ทอง

18.2 แผนกจำหน่ายกระเบื้องมุงหลังคาพระอุโบสถ โดยมีคณะกรรมการชุมชนต่าง ๆ ภายในตำบล สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเป็นคณะกรรมการจำหน่าย

18.3 แผนกรับบริจาคซื้อที่ดินถวายวัด โดยมีคณะกรรมการชุมชนต่าง ๆ ภายในตำบล สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเป็นคณะกรรมการจำหน่าย

18.4 แผนกพระไตรปิฎกและผ้าไตร

18.5 แผนกตักบาตรพระประจำวันเกิดและตักบาตรพระ 108

18.6 แผนกรับถวายสังฆทาน

18.7 แผนกประพรมน้ำพระพุทธมนต์

18.8 แผนกผ้าป่าลอยฟ้าสายสวรรค์

19. แผนกรับฝากทองแท่ง

20. แผนกซ่อมบำรุงดอกไม้ ธูป เทียน และทอง (วัดบางหัวเสือ, 2548, 17-38)

การจัดงานผูกสีมา ปิดทอง ฝังลูกนิมิต ของวัดในครั้งนี้ สังเกตได้ว่ามีกิจกรรมในการจัดหารายได้เข้าวัดและให้ประชาชนร่วมถวายเงินทำบุญอยู่พอสมควร นอกจากแผนกจัดหารายได้หลักประกอบไปด้วย 8 กิจกรรมย่อยแล้ว ก็จะมีแผนกวัดถุมงคลที่แยกออกมาจำหน่ายวัดถุมงคลเพื่อหารายได้เข้าวัดในงานครั้งนี้ด้วย ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการเปิดซุ้มจำหน่ายวัดถุมงคลอย่างเป็นทางการ (เปิดซุ้มจัดจำหน่ายวัดถุมงคลเฉพาะภายในงานนี้เท่านั้น) ซึ่งภายหลังขณะทำงานในแผนก

วัดมณฑลชุดนี้ได้เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นเป็น “ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ” ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

วัดมณฑลที่จัดจำหน่ายในงานครั้งนี้ประกอบไปด้วย พระบูชาอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปฌายาจารย์ พระบูชาพระพุทธรูปศิลาจารึก ผ้ายันต์อดีตเจ้าอาวาสและพระอุปฌายาจารย์ พระเครื่องเก่าที่หลวงพ่อบ้านเก็บซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากกรุที่พบภายในวัด และพระเครื่องที่สร้างขึ้นใหม่ขณะนั้นจำหน่ายอยู่อย่างละ 100-200 บาท ส่งผลผลิตมาจากโรงงานผลิตในจังหวัดนครสวรรค์ (สนั่น ตีจริง, 2568) ปี พ.ศ. 2548 นี่จึงเป็นอีกหนึ่งปีที่มีการสร้างพระเครื่องขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นปีที่ใช้งบประมาณไปกับการสร้างพระเครื่องมากที่สุดปีหนึ่งประมาณ 2 ล้านบาทและจัดพิธีพุทธาภิเศกขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ (ประยูร กลิ่นหอม และคณะ, 2566) โดยพระเครื่องที่สร้างและนำมาจำหน่ายในงานนี้มีด้วยกันหลายประเภท ได้แก่ เหรียญ พระเนื้อผง ล็อกเก็ต พระปิดตามหาอุทม์ รูปหล่อ รูปถ่าย เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เหรียญพระครูวิบูลสีลวัฒน์รุ่นแรก พ.ศ. 2548 เป็นพระเครื่องประเภทเหรียญทรงรีรูปไข่ มีทั้งแบบที่มีหูเหรียญและไม่มีหูเหรียญ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อบุญสีลวัฒน์เป็นครั้งแรกบนพระเครื่องของวัด พร้อมข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (ถวิล) ที่ระลึกผูกพัทธสีมา วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ พ.ศ. ๒๕๔๘” ส่วนด้านหลังเป็นภาพเหมือนของพระพุทธรูปศิลาจารึกและอักขระมีข้อความระบุว่า “พระพุทธรูปศิลาจารึก”

ภาพที่ 69 เหรียญรุ่นแรกพระครูวิบูลสีลวัฒน์ พ.ศ. 2548

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระเนื้อผงมีด้วยกันหลายพิมพ์ มีหลายรูปทรง เช่น สามเหลี่ยม วงรี กลีบบัว ทรงขุนแผน เป็นต้น ด้านหน้ามีทั้งที่เป็นภาพเหมือนของพระอดีตเจ้าอาวาส (หลวงพ่อบัว หลวงพ่อบ้าน

หลวงพ่อฟิม) พระพุทธรูปสิริชัยปราการ และพระปิดตา ขณะที่ด้านหลังก็แตกต่างกันออกไปมีระบุข้อความชื่อหลวงพ่อด่าง ๆ ยันต์ และมีชื่อวัดระบุเอาไว้

ภาพที่ 70 กลุ่มพระเนื้อผง พ.ศ. 2548

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระล็อกเก็ต ด้านหน้าเป็นรูปถ่ายที่มีลักษณะเป็นภาพสีมีทั้งภาพของรูปหล่อหลวงพ่อบัว ภาพถ่ายหลวงพ่อบัว และภาพถ่ายหลวงพ่อบัวพระครูวิบูลย์สัจจธรรม มีทั้งแบบที่เป็นทรงรีและทรงกลม ส่วนของด้านหลังทำจากโลหะมียันต์อยู่ตรงกลาง เช่น ยันต์ 5 ยันต์น้ำเต้า ยันต์ตาราง พร้อมข้อความ “วัดบางหัวเสือ” หรือ “วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ”

ภาพที่ 71 กลุ่มพระล็อกเก็ต พ.ศ. 2548

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

ประเภทพระปิดตามหาอุทม์ เป็นการผลิตซ้ำถอดแบบมาจากพระปิดตานิยมแบบมหาอุทม์ที่มีชื่อเสียงของหลวงพ่อบัวเพียงแต่องค์พระมีขนาดที่เล็กกว่า ด้านหน้าเป็นพระปิดตานิยมแบบมหาอุทม์ ส่วนด้านหลังเป็นพระพุทธรูป

พระเครื่องประเภทรูปหล่อ เป็นรูปหล่อเหมือนของ หลวงพ่อบัว หลวงพ่อพิน และ หลวงพ่ออยู่แบบนั่งเต็มองค์อยู่บนฐาน ด้านหน้าบริเวณฐานมีการหล่อชื่อของหลวงพระแต่ละรูปไว้ด้วย ได้แก่ หลวงพ่อบัว หลวงพ่อพิน และพระครูวิบูลสถิกิจ (อยู่) ตามลำดับ

ภาพที่ 72 กลุ่มพระปิดตานั่งยองและพระรูปหล่อ พ.ศ. 2548

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระรูปถ่ายก็มีทั้งที่เป็น รูปถ่ายที่ถ่ายจากรูปหล่อขนาดเท่าองค์จริงของหลวงพ่อบัว และรูปถ่ายของหลวงพ่ออยู่ (เป็นภาพเดียวกับ พระรูปถ่ายหลวงพ่ออยู่ รุ่งสร้างหอรระฆัง หลังยันต์ ตาราง ปี พ.ศ. 2499)

ภาพที่ 73 กลุ่มพระรูปถ่าย พ.ศ. 2548

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระเครื่องกลุ่มนี้เมื่อผลิตเสร็จแล้วถูกนำเข้าพิธีพุทธาภิเษกพร้อมกับวัตถุมงคลอื่น ๆ เช่น ผ้ายันต์ พระบูชา ใบโพธิ์ เป็นต้น โดยเป็นการปลุกเสกหมู่ให้มีความขลัง โดยมีพระเกจิชื่อดังจากภายนอกมาร่วมพิธีปลุกเสกเพื่อเพิ่มความขลังในครั้งนี้ด้วย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พิธีพุทธาภิเษกจัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2548 พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ที่เป็นองค์ประธานจุดเทียนชัยพิธีพุทธาภิเษก คือ พระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชมั่งคณาจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญขณะนั้น โดยมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เจริญพระพุทธรูปในพิธีพุทธาภิเษก 10 รูป คือ

1. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิวิมล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

2. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชสมุทรมณี เจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ
3. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระศรีรัตนเมธี เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรปราการ
4. พระครูสิริโชติวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอพระสมุทรเจดีย์
5. พระครูปัญญาวชิราวุธ เจ้าคณะอำเภอบางกรวย
6. พระมหาบุญส่ง กลยาโณ เจ้าคณะอำเภอบางพลี
7. พระครูกิตติวรโสภิต รองเจ้าคณะอำเภอบางพระประแดง
8. พระครูสมุทรปัญญาธร เจ้าคณะตำบลบางครุ-บางจาก
9. พระครูสุนทรสุตสาร เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก
10. พระครูพุทธนิสารโสภิต เจ้าอาวาสวัดบางโปรง

รายนามพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์นั่งปรกพุทธาภิเษกมีทั้งสิ้น 9 รูป ดังนี้

1. พระครูโสภณพัฒนภิรม (หลวงพ่อบุญ) วัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี
2. พระครูวิมลสีลาภรณ์ (หลวงพ่อบุญทรัพย์) วัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี
3. พระครูสิริธรรมรัต (หลวงพ่อลำ) วัดสามัคคีธรรม กรุงเทพมหานคร
4. พระครูเวทย์วิศาลคุณ (หลวงพ่ोजันท์) วัดป่ายางน้อย จังหวัดนครราชสีมา
5. พระครูพิเศษพัฒนคุณ (หลวงพ่อเทียง) วัดหลวงปริชา จังหวัดปราจีนบุรี
6. พระครูนนทสิริการ (หลวงพ่อบุญสิทธิ์) วัดไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
7. พระครูสังวรสมณกิจ (หลวงปู่ทิม) วัดพระขาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
8. พระครูสมุทรพัฒนโสภณ (หลวงพ่อบุญทองหล่อ) วัดคันลัด จังหวัดสมุทรปราการ
9. พระครูพิศาลพัฒนาทร (หลวงพ่อบุญ) วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานคร (วัดบางหัว

เสือ, 2548, 41-43)

เมื่อปลุกเสกเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเครื่องและวัตถุมงคลชุดนี้จึงได้ถูกนำมาใช้ทั้งจำหน่ายและแจกให้แก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญงานปิดทองฝังลูกนิมิตและผูกสีมาในครั้งนี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากพระเครื่องชุดนี้ถูกผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ทำให้มีพระเครื่องที่เหลือจากการจำหน่ายและแจกในงานนี้จำนวนหนึ่ง หลวงพ่อก็ได้ใช้ในการนำมาแจกให้แก่ ผู้ที่มาร่วมเป็นเจ้าภาพหรือทำบุญในงานประเพณีในปีต่อ ๆ มา เช่น การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน งานทำบุญให้อติตพระอุปฌาย์ รวมถึงผู้ที่มาทำบุญกับหลวงพ่อก็เป็นส่วนตัวด้วย

ภาพที่ 74 วัตถุมงคลอื่นที่เข้าพิธีปลุกเสก พ.ศ. 2548

ที่มา : พชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

การสร้างพระอุโบสถเชรามิค 2 ชั้นหลังนี้ได้จนเสร็จ ถึงแม้ว่าจะใช้เวลานานถึง 13 ปี แต่ก็ถือได้ว่าเป็นงานด้านสาธารณูปการที่สำคัญชิ้นหนึ่งของหลวงพ่อ ซึ่งหลวงพ่อก็ได้มีการคิดนำเอานวัตกรรมมาใช้ในการสร้างเพื่อให้พระอุโบสถหลังนี้มีความคงทนเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเช่นนี้ นอกจากการสร้างพระอุโบสถหลังใหม่นี้แล้ว หลวงพ่อยังได้พัฒนาด้านสาธารณูปการ ทั้งการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด และการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่าง ๆ รวมมูลค่ามากกว่า 55 ล้านบาท (รวมทั้งส่วนที่วัดดำเนินการเองและการของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกตามระเบียบที่สามารถทำได้)

การก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด ประกอบด้วย การจัดระเบียบแบ่งเขตภายในวัดให้เป็นเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์ และเขตสาธารณประโยชน์ การปรับปรุงทัศนียภาพภายในวัดให้เกิดความสวยงาม ร่มรื่น การก่อสร้างเมรุชนิดปลอดมลภาวะ การก่อสร้างเรือสำเภาไม้เจดีย์ย่อมุม 12 อยู่ตรงกลาง การก่อสร้างศาลาเอนกประสงค์เป็นโดมครึ่งวงกลม การก่อสร้าง

มณฑปจตุรมุขทรงไทย (ได้รับอนุญาตจากสำนักพระราชวังให้นำตราสัญลักษณ์ 80 พรรษาของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ประดับที่มณฑป ทั้ง 4 ด้าน) การก่อสร้างอาคารบังคับน้ำคลองบางหัวเสือบน การก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กริม คลองบางหัวเสือและริมแม่น้ำเจ้าพระยา การก่อสร้างสวนสุขภาพ 3 วัย การก่อสร้างโคมไฟฟ้าเสา หงส์ การก่อสร้างปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด และการก่อสร้างศาลาการเปรียญทรงไทย (ได้รับอนุญาต ให้อัญเชิญตราสัญลักษณ์ 80 พรรษาของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร ประดับที่ด้านหน้าและป้ายชื่อศาลา อีกทั้งได้รับพระราชทานนามศาลาว่า “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา”) เป็นต้น (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 10-12)

ขณะที่ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ หลวงพ่อท่านได้บูรณะ ศาลาบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ภายในวัด บูรณะกุฏิทรงไทย บูรณะบริเวณโดยรอบพระอุโบสถ บูรณะศาลาพักร้อน และการบูรณะ กุฏิสงฆ์ทรงไทย เป็นต้น (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2555, 13)

6.2.6 การสร้างและใช้พระเครื่องของหลวงพ่ช่วงหลัง พ.ศ. 2548

การสร้างพระเครื่องของหลวงพ่ก่อนปี พ.ศ. 2548 หลวงพ่ไม่ได้สร้างพระเครื่องที่มีภาพแทนของตัวหลวงพ่เองอยู่บนพระเครื่องเลย แต่ท่านสร้างพระเครื่องที่มีภาพแทนของอดีตเจ้า อาวาสผู้ล่วงลับแทน อีกทั้งท่านยังไม่ได้ทำการปลุกเสกพระเครื่องเองโดยท่านไปพึ่งบารมีหลวงพ่คุณ ช่วยปลุกเสกให้ตามที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตามหากวิเคราะห์จากการสร้างพระเครื่องที่เริ่มมีภาพแทนของตัวหลวงพ่ ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นปีที่หลวงพ่ท่านสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ได้สำเร็จ พบว่า ในระยะแรกการที่หลวงพ่ไม่ได้ใช้ภาพแทนตัวท่านเองแต่กลับใช้ภาพแทนของอดีตเจ้าอาวาสและ พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงของวัดอย่าง หลวงพ่บัว หลวงพ่พิน หลวงพ่อยู่ หลวงพ่เที่ยง โดยเฉพาะหลวงพ่อยู่ซึ่งเป็นอาจารย์ของหลวงพ่อีกทีหนึ่งนั้น เป็นเพราะหลวงพ่เพิ่งมาดำรง ตำแหน่งเจ้าอาวาสก็ทั้งต้องสะสมบารมีและมากอบกู้ศรัทธาของชาวบ้านให้กลับมาทำบุญที่วัดด้วย ผลงานต่าง ๆ ในฐานะเจ้าอาวาสก็ยังไม่ค่อยมากนัก การอาศัยบารมีของอดีตเจ้าอาวาสและพระ เกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงของวัดมาอยู่ในพระเครื่องแทนนั้นย่อมส่งผลดีให้ชาวบ้านอยากมาร่วมทำบุญ กับวัดมากกว่า แต่เมื่อหลวงพ่ท่านสามารถสร้างพระอุโบสถหลังใหม่มูลค่าประมาณ 52 ล้านบาท ได้สำเร็จจึงถือได้ว่าเป็นงานชิ้นสำคัญที่เพิ่มกอบกู้ศรัทธาให้วัดและเพิ่มชื่อเสียงและศรัทธาใน ตัวหลวงพ่ได้สำเร็จด้วยเช่นกัน ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จึงได้เริ่มปรากฏพระเครื่องที่มีภาพแทน ของหลวงพ่พระครูวิบูลสีลวัฒน์อยู่บนพระเครื่องวัดบางหัวเสือเรื่อยมา

การสร้างพระเครื่องครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2548 นั้น พระเครื่องและวัตถุมงคลของวัด บางหัวเสือถูกสร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก และนำเข้าพิธีพุทธาภิเศกหมู่ อีกทั้งเปิดจำหน่ายให้ประชาชน

บูชาในงานพิธีผูกสีมา ปิดทองฝังลูกนิมิต รวมถึงการแจกให้แก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญบางส่วนแล้ว ก็ยังมี เหลือเก็บที่วัดเป็นจำนวนพอสมควร ดังนั้นหลวงพ่อก็ได้นำพระเครื่องชุดนี้กลับมาแจกซ้ำให้แก่ผู้ ที่มาร่วมเป็นเจ้าภาพและผู้ที่มีร่วมทำบุญในงานประเพณีของวัดในปีต่อ ๆ มา ได้แก่ งานบำเพ็ญกุศล ถวายอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌายาจารย์ งานทอดผ้าป่าสามัคคีซึ่งที่วัดจะจัดตรงกับวันสงกรานต์ ของทุกปี งานทอดกฐินสามัคคีซึ่งทางวัดจะจัดขึ้นหลังวันออกพรรษา 1 วันของทุกปี และงานอายุวัฒน มงคลของหลวงพ่ (งานทำบุญวันคล้ายวันเกิด) เป็นต้น

การสร้างพระเครื่องของหลวงพ่เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง มีทั้งที่หลวงพ่เป็นผู้ดำริให้มีการ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในวาระต่าง ๆ เช่น งานอายุวัฒนมงคลของหลวงพ่ งานรับ พระราชทานเสาเสมาธรรมจักร งานเลื่อนสมณศักดิ์ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เป็นต้น อีกทั้งมีโรงงาน ผู้ผลิตพระเครื่องหรือบุคคลสร้างแล้วนำมาถวายให้ท่านปลุกเสกเพื่อนำไปใช้แจกจ่ายต่อไปก็มี

งานอายุวัฒนมงคลของหลวงพ่ หรืองานทำบุญวันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่จัดขึ้น เป็นประจำทุกวัน 13 พฤษภาคม ของทุกปี ในแต่ละปีทางวัดก็จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้จองเป็น เจ้าภาพในการถวายปัจจัยและเครื่องไทยธรรมต่าง ๆ หลวงพ่ท่านก็จะนำพระเครื่องและวัตถุมงคล ต่าง ๆ ของท่านมอบให้คณะเจ้าภาพเป็นสิ่งของตอบแทนรวมถึงผู้ที่นำของมาถวายช่วยงานกับหลวง พ่ด้วย

สำหรับงานอายุวัฒนมงคลในปีที่สำคัญเป็นพิเศษ ได้แก่ อายุวัฒนมงคล 6 รอบ (13 พฤษภาคม พ.ศ. 2550) และอายุวัฒนมงคลครบ 80 ปี (13 พฤษภาคม พ.ศ. 2558) ก็มีการสร้าง พระเครื่องขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกโดยใช้แจกในงานวันอายุวัฒนมงคลปีนั้น ๆ และเมื่อมีพระเครื่องเหลือ หลวงพ่ก็จะนำไปแจกให้แก่ผู้ที่มีร่วมทำบุญในงานต่าง ๆ ของวัดต่อไป เช่น งานรับพระราชทานเสา เสมาธรรมจักร งานอายุวัฒนมงคล 82 ปี (13 พฤษภาคม พ.ศ. 2560) เป็นต้น

พระเครื่องที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในงานอายุวัฒนมงคล 6 รอบ (72 ปี) 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย พระเครื่องประเภทเหรียญและพระเนื้อผง ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

พระเครื่องประเภทเหรียญพระครูวิบูลสีลวัฒน์ เป็นเหรียญรูปทรงรีรูปไข่ ไม่มีหู เหรียญ มีลักษณะทางพุทธศิลป์คือ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่พร้อมข้อความประกอบ อยู่ด้านล่างภาพเหมือนว่า “พระครูวิบูลสีลวัฒน์” ด้านหลังมีอักขระและยันต์อยู่ตรงกลางของเหรียญ ล้อมไปด้วยข้อความ “ที่ระลึกอายุวัฒน ๖ รอบ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐”

พระเครื่องประเภทพระเนื้อผงพบเห็นด้วยกัน 2 รุ่น ซึ่งทั้ง 2 รุ่น ด้านหน้าจะปรากฏ ภาพของพระพุทธรูป ได้แก่ พระพุทธรูปปางห้ามญาติ และพระปิดตา พร้อมระบุข้อความ “พ.ศ.

๒๕๕๐” ด้านหลังปรากฏภาพของหลวงพ่ พร้อมอักขระและข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ อายุวัฒนะ ๖ รอบ”

ภาพที่ 75 พระเครื่องที่ระลึกในงานอายุวัฒนะมงคล 6 รอบ พระครูวิบูลสีลวัฒน์
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระเครื่องชุดนี้จะมาพร้อมกล่องใส่พระที่มีการเขียนข้อความไว้ชัดเจนว่า “ทำบุญอายุวัฒนะครบ ๖ รอบ พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (จำลอง) วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐” เมื่อมีพระเหลือจากการแจกภายในงานและนำไปแจกต่อในงานอื่น พระเครื่องชุดนี้ก็จะถูกเปลี่ยนกล่องใหม่ติดข้อความแสดงถึงงานที่ถูกนำไปแจกต่อ เช่น “ที่ระลึกงานรับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔” “ที่ระลึกอายุวัฒนมงคล ๘๒ ปี ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐” เป็นต้น

ภาพที่ 76 ตัวอย่างพระที่เหลือและถูกนำมาแจกซ้ำ
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

ขณะที่พระเครื่องที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในงานอายุวัฒนมงคล 80 ปี เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย พระเครื่องประเภทเหรียญและพระเนื้อผงเช่นเดียวกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระเครื่องประเภทเหรียญ มีด้วยกัน 2 รุ่น เป็นเหรียญรูปทรงเสมา 1 รุ่น ขณะที่อีก 1 รุ่นเป็นเหรียญรูปทรงระฆัง มีหูเหรียญ ทั้ง 2 รุ่นมีลักษณะทางพุทธศิลป์คล้ายกันคือ ด้านหน้าปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อด้านหลังเป็นภาพพระปิดตา มีข้อความบนองค์พระ เช่น “อายุวัฒนมงคล ๘๐ ปี ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘” “วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ”

ภาพที่ 77 เหรียญที่ระลึกในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระเครื่องประเภทพระเนื้อผงพบเห็นด้วยกัน 2 รุ่น ซึ่งทั้ง 2 รุ่น รุ่นแรกด้านหน้ามีลักษณะเป็นพระพิมพ์สมเด็จ แต่ด้านหลังเป็นภาพเหมือนของหลวงพ่อนั่งอยู่บนหลังเสือ มีข้อความระบุว่า “อายุวัฒนมงคล ๘๐ ปี ๒๕๕๘ หลวงพ่ोजาลอง วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง” ขณะที่อีกหนึ่งรุ่นเป็นพระเนื้อผงทรงใบโพธิ์ ด้านหน้าเป็นภาพเหมือนของหลวงพ่อนั่งอยู่บนหลังเสือพร้อมข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ ทพจ.ชั้นเอก มงคลอายุ ๘๐ ปี ๑๓ พ.ค. ๕๘” ด้านหลังเป็นภาพพระปิดตาพร้อมข้อความ “พระปิดตามหาสรรพสิทธิ์ วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ”

งานทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปี ของหลวงพ่อดังกล่าวในครั้งนี้นอกจากการจัดงานทำบุญและแจกพระเครื่องเป็นของขวัญตามปกติแล้ว ในครั้งนี้หลวงพ่อดังกล่าวยังได้รับแจกัณฑ์พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในพิธีทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปีในครั้งนี้ด้วย

ภาพที่ 78 พระเนื้อผงที่ระลึกในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 80 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์
ที่มา : พชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

โดยสรุปการสร้างพระเครื่องของหลวงพ่อกายหลังการสร้างพระอุโบสถ พ.ศ. 2548 มีวัตถุประสงค์ในการสร้างคือการสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ โดยส่วนมากจะปรากฏภาพเหมือนของตัวหลวงพ่เองอยู่บนพระเครื่องของวัด ซึ่งพระเครื่องที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกเหล่านี้หลวงพ่อกไม่มีนโยบายในการเปิดจำหน่ายขึ้นภายในวัด ภายในวัดจึงไม่มีซุ้มจำหน่ายวัตถุมงคลที่ตั้งอยู่ถาวรเหมือนกับวัดอื่น ๆ อีกหลายวัด หลวงพ่อใช้วิธีการแจกจ่ายตอบแทนให้แก่ผู้มาร่วมงานหรือผู้ที่มาร่วมทำบุญในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด การใช้พระเครื่องของหลวงพ่อกจึงเปรียบเสมือนเป็นการกุศลโลบายที่ท่านใช้เพื่อเรียกคนเข้าวัดและทำบุญเสียมากกว่า

ดังนั้นการซื้อขายพระเครื่องวัดบางหัวเสือโดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นนอกวัด ซึ่งพระเครื่องของหลวงพ่อกในปัจจุบันส่วนใหญ่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจซื้อขายกันในตลาดอยู่แค่เพียงหลักร้อยบาท (ยกเว้นพระเครื่องเนื้อทองคำที่ราคาแปรผันตามราคาทองคำด้วย) ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเป็นพระเครื่องใหม่และยังไม่มีตำนานเกี่ยวกับประสบการณ์พระเครื่องเล่าขานในด้านต่าง ๆ จึงยังไม่เป็นที่นิยมของตลาดในวงกว้าง ขณะที่พระเครื่องเก่าของวัดที่มีตำนานเรื่องประสบการณ์พระเครื่องปัจจุบันมีมูลค่าสูงในท้องตลาดโดยทั่วไป เช่น เหรียญหลวงพ่อกเที่ยงรุ่นแรก พ.ศ. 2470 ซื้อขายอยู่ในราคา 100,000-150,000 บาท พระปิดตานั่งยองหลวงพ่อกเที่ยง มูลค่าประมาณ 30,000 บาทราคาตามท้องตลาด รูปหล่อหลวงพ่อกอยู่รุ่นแรก มูลค่าประมาณ 20,000-25,000 บาทราคาตามท้องตลาด รูปถ่ายหลวงพ่อกอยู่หลังยันต์ตาราง มูลค่าประมาณ 20,000-25,000 บาทราคาตามท้องตลาด เหรียญหลวงพ่อกอยู่รุ่นพระราชทานเพลิง มูลค่าประมาณ 5,000-10,000 บาทราคาตามท้องตลาด เป็นต้น

ทั้งนี้ราคาขึ้นอยู่กับสภาพของพระเครื่อง รวมถึงความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย (สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

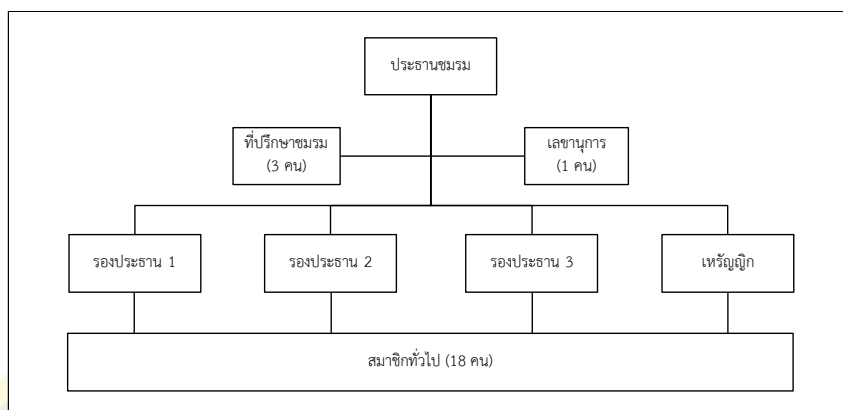
6.3 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

พระเครื่องวัดบางหัวเสือถูกสร้างขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งมีประสบการณ์ของพระเครื่องปรากฏเป็นเรื่องราวผ่านผู้ที่แขวนพระเครื่องของวัดดังที่เคยกล่าวไว้แล้วข้างต้น ประกอบกับความศรัทธาในพระเกจิอาจารย์ของวัดที่มีการถ่ายทอดสรรพวิชาต่าง ๆ ระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์จากรุ่นสู่รุ่น ส่งผลให้มีผู้ที่สนใจในพระเครื่องของวัดจำนวนไม่น้อย ประกอบไปด้วยคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ทั้งที่อยากมีไว้ในครอบครองเพื่อสะสมหรือบูชา อีกทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องพระเครื่องระหว่างกัน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันของผู้กระทำการเหล่านี้ โดยมีเพื่อวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มกันแตกต่างกันออกไป กระทั่งกำเนิดขึ้นเป็นเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือในรูปแบบของชุมชนจิตกรรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.3.1 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ถือได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้กระทำการที่มีความสนใจร่วมกันในพระเครื่องวัดบางหัวเสือขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากการแบ่งการทำงานออกเป็นแผนกต่าง ๆ ในงานผูกสีมา ปิดทอง ผังลูกนิมิต พ.ศ. 2548 ขณะนั้นมีแผนกวัดถุมงคลทำหน้าที่จำหน่ายวัดถุมงคลของวัดรวมถึงพระเครื่องด้วย ซึ่งผู้ที่มาปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือกิจกรรมของวัดในจัดจำหน่ายวัดถุมงคลนี้ต่างเป็นผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ และเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องของวัดระดับหนึ่ง ภายหลังจากงานก็ได้รวมตัวกันอย่างต่อเนื่องและได้ก่อตั้งกลุ่มขึ้นชื่อว่า “กรรมการพระเครื่องบางหัวเสือ” ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ” จวบจนปัจจุบัน (สนั่น ดีจริง, 2566)

ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือก่อตั้งขึ้นมาจากจุดสนใจร่วม ซึ่งก็คือพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกประมาณ 27 คน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่บางหัวเสือและคนนอกพื้นที่อีกบางส่วนทั้งผู้ชายและผู้หญิง เมื่อเกิดการรวมตัวกันแล้วจึงได้เกิดการจัดโครงสร้างการบริหารเพื่อขับเคลื่อนชมรม โดยมีการเชิญผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านพระเครื่อง อีกทั้งมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในท้องถิ่นมาดำรงตำแหน่งประธานชมรม จากนั้นแบ่งโครงสร้างการบริหารชมรมออกเป็นตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ ประธานชมรม รองประธานชมรม เลขานุการ เกรียนุญิก และสมาชิกทั่วไป ดังที่แสดงในแผนผังต่อไปนี้

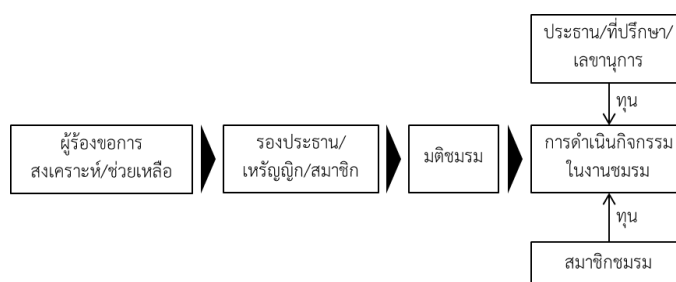

ภาพที่ 79 โครงสร้างการบริหารชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

ด้านสวัสดิการของสมาชิกชมรม มีการตกลงร่วมกันในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิก ได้แก่ สวัสดิการเงินช่วยเหลือจัดพิธีศพ โดยหากมีครอบครัวของสมาชิกชมรมเสียชีวิตทางชมรมจะร่วมส่งพวงหรีดในนามชมรม ร่วมเป็นเจ้าภาพ และช่วยเหลือเงินแก่เพื่อนสมาชิกซึ่งเกิดจากการเรียไรรวบรวมจากเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ คนละไม่ต่ำกว่า 300 บาท และนำไปมอบให้แก่เพื่อนสมาชิกในงานสวดพระอภิธรรมหรืองานฌาปนกิจ (สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

ด้านปฏิสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกชมรม เมื่อสมาชิกมีเวลาว่างก็จะมีการใช้เวลาร่วมกันเป็นครั้งคราว โดยมีการรวมกลุ่มกันดูพระ สังสรรค์ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือกันอยู่เป็นประจำ

บทบาทของการขับเคลื่อนชมรมด้านกิจกรรมทางสังคม ผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนหลัก ได้แก่ รองประธานชมรม เหรัญญิก และสมาชิกทั่วไป ซึ่งส่วนมากเป็นกิจกรรมด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่เกิดจากการร้องขอผ่านมาทางชมรมซึ่งส่วนมากเป็นคนพื้นที่ เช่น การสงเคราะห์ศพไร้ญาติ การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ และการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม โดยเงินทุนในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เกิดจากการเรียไรรวมตามกำลังทรัพย์ของสมาชิก พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากประธานชมรม ที่ปรึกษาชมรม และเลขานุการชมรม ถือได้ว่าเป็นการทำบุญร่วมกันของกลุ่มรูปแบบหนึ่ง ดังที่แสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 80 แผนผังการดำเนินกิจกรรมทางสังคมของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

นอกจากนี้ทางชมรมยังได้มีขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะขึ้นเพื่อเป็นช่วยเหลือกิจการของวัดและเป็นประโยชน์ต่อวัด มีทั้งในรูปแบบของการอาสาช่วยเหลือวัดและการได้รับมอบหมายหรือแบ่งงานจากวัด เช่น การจัดทำบุญตักยอตพระเจดีย์ทราย การจัดประกวดพระเครื่องวัดบางหัวเสือ การสร้างพิพิธภัณฑวัดบางหัวเสือ และรวมถึงการสนับสนุนด้านอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดทำบุญตักยอตพระเจดีย์ทราย คือ เมื่อครั้งที่หลวงพ่อมืดดำริที่จะรื้อฟื้นการจัดงานประเพณีอาหารดีเจดีย์หน้าวัดในปี พ.ศ. 2548 ทางชมรมก็ได้รับเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดซุ้มทำบุญตักยอตพระเจดีย์ทรายซึ่งอยู่เป็นส่วนหนึ่งของงานซึ่งเป็นอีกช่องทางหนึ่งให้ผู้ที่มาเที่ยวงานได้ร่วมทำบุญ โดยรายได้ทั้งหมดหลังหักค่าใช้จ่ายจะถวายหลวงพ่อบุญและนำเข้าวัดทั้งหมด บางปีมิได้รายได้หลักหมื่นบาท บางปีมีรายได้เข้าวัดหลักแสนบาท ถือว่าเป็นการร่วมกันพัฒนาวัดอีกทางหนึ่ง (สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

ภาพที่ 81 การทำบุญตักยอตพระเจดีย์ทรายของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

ที่มา : พัทธกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2565

การจัดประกวดพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ทางชมรมได้มีมติในการจัดประกวดพระเครื่องวัดบางหัวเสือขึ้นที่วัดในวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เวลา 8:30 น. – 13:30 น. โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อต้องการที่จะประชาสัมพันธ์ถึงพระเครื่องและวัดบางหัวเสือให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น การประกวดครั้งนี้มีการประกวดพระเครื่องทั้งสิ้น 3 ประเภท รวม 9 รายการ คือ พระปิดตานี้อดิน หลวงพ่อผิน พระปิดตาลวงพ่อผินพิมพ์ตักแตน พระปิดตานั่งยองหลวงพ่อเที่ยง เหรียญหลวงพ่อเที่ยง รูปหล่อหลวงพ่อยู่รุ่นแรก เหรียญหลวงพ่อยู่รุ่นพระราชทานเพลิง รูปหล่อหลวงพ่อยู่รุ่นพระราชทานเพลิง รูปถ่ายหลวงพ่อยู่หลังยันต์ดาราใหญ่ และพระเนื้อดินหลวงพ่อยู่ทุกพิมพ์ เปิดรับสมัครจำนวน 2 ประเภท คือ ประเภทพระไม่มีสิ่งห่อหุ้มเป็นการประกวดชิงรางวัลมีค่าสมัครองค์ละ 100 บาท และประเภทพระมีสิ่งห่อหุ้มจะไม่ได้ประกวดชิงรางวัลแต่เพื่อเป็นวิทยาทานและมีของที่ระลึกให้กับผู้ส่งประกวดทุกท่านโดยไม่เก็บค่าสมัคร (ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ, 2550) โดยทางชมรมมีความตั้งใจว่าหากมีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายเหลือจะนำเงินถวายวัดทั้งหมด เป็นที่น่าเสียใจที่การจัดประกวดดังกล่าวจัดขึ้นได้เพียงครั้งเดียวเนื่องจากมีจำนวนผู้เข้าร่วมประกวดไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดงาน (สมาชิชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

การสร้างพิพิธภัณฑ์วัดบางหัวเสือ มีต้นกำเนิดมาจากทางชมรมได้เล็งเห็นว่าวัดมีโบราณวัตถุ ของเก่าแก่ หรือศาสนสมบัติโบราณต่าง ๆ อยู่จำนวนมาก แต่ไม่ได้ถูกรวบรวมและจัดระเบียบ กระจัดอยู่หลายจุดภายในวัด ดังนั้นทางชมรมจึงได้ขออนุญาตหลวงพ่อบุญในการเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ของเก่าแก่ หรือศาสนสมบัติโบราณต่าง ๆ ไว้บริเวณภายในพระอุโบสถชั้นล่าง เพื่อทำเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น โดยพิพิธภัณฑ์นี้เปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งทางชมรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดคนมาดูแลและเปิดพิพิธภัณฑ์ให้คนทั่วไปได้เข้าชมฟรีในวันหยุดสุดสัปดาห์ (สมาชิชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568) พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงเป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุ ของเก่าแก่ หรือศาสนสมบัติโบราณของวัด เช่น พระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา ไหโบราณที่เคยใช้เป็นฐานรากของมณฑป หน้าบรรณของศาลาเก๋าลายราหูอมจันทร์ เรือที่หลวงพ่อยู่ใช้บินขบาต ตู้คัมภีร์วัดดุมงคลรุ่นต่าง ๆ ของว่า เป็นต้น (พระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2566) ภายหลังผู้เข้าชมรมพิพิธภัณฑ์มีจำนวนไม่มากนักประกอบกับผู้ที่รับผิดชอบในการเปิดปิดพิพิธภัณฑ์ไม่มีเวลามาดำเนินการเหมือนแต่ก่อน ส่งผลให้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไม่ได้ถูกเปิดให้เข้าชมตามปกติ แต่ยังสามารถติดต่อทางวัดเพื่อขอเข้าชมได้ (สมาชิชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก, 2568)

ภาพที่ 82 ป้ายพิพิธภัณฑ์วัดบางหัวเสือ

ที่มา : <https://youtu.be/wQkdrxaOhuM> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2566

สำหรับงานเพื่อประโยชน์ของวัดและสังคมอื่น ๆ ของชมรม ประกอบไปด้วย การเข้าไปช่วยเหลือในกิจการงานของวัดทั้งในนามบุคคลของสมาชิกและในนามชมรม การออกโรงทาน การสนับสนุนเสื่อกีฬาในนามชมรมให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ เป็นต้น

ภาพที่ 83 กิจกรรมทางสังคมของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ

ที่มา : พิชกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2566,
พระสมาน ภูพย้อม บันทึกภาพเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2567

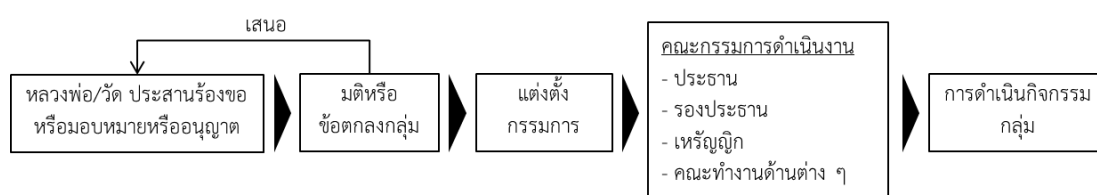
ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือซึ่งจุดกำเนิดจากความสนใจร่วมกันในพระเครื่องวัดบางหัวเสือกระทั่งเกิดการรวมตัวกันขึ้นกลายเป็นชมรม เป็นอีกหนึ่งกลุ่มผู้กระทำการที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและหลวงพ่อกาโดยตลอด

6.3.2 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ เป็นการรวมกลุ่มกันของลูกศิษย์ของหลวงพ่อบุคคลที่มีความศรัทธาในตัวหลวงพ่อบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ โดยพื้นฐานเป็นคนพื้นที่บางหัวเสือหรือเป็นบุคลากรทางการศึกษาและศิษย์เก่าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ (โรงเรียนที่หลวงพ่อบุคคลเป็นผู้มีดำริให้สร้างขึ้น) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนิทและมีความใกล้ชิดกับหลวงพ่อบุคคลในระดับหนึ่งคอยช่วยเหลือ รวมถึงให้คำปรึกษากับหลวงพ่อบุคคลในยามที่หลวงพ่อบุคคลต้องการ รวมจำนวนทั้งสิ้น 12 คน

ด้านโครงสร้างการบริหารและปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มพบว่า ไม่มีการแต่งตั้งหรือมีผู้ใดดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มหรือตำแหน่งใด ๆ ในเชิงโครงสร้างแต่อย่างใด ภายในกลุ่มจึงมีปฏิสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง

ด้านบทบาทการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกภายในกลุ่มเป็นผู้ที่ปรารถนาปฏิบัติใช้ใกล้ชิดหลวงพ่อบุคคลด้วยความศรัทธาอยู่แล้ว การขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มจึงอยู่ในรูปแบบการช่วยเหลือกิจการงานของวัดตามแต่ได้รับการประสานร้องขอมาที่กลุ่ม หรือมอบหมายหน้าที่จากหลวงพ่อบุคคล หรือแม้กระทั่งเป็นผู้ให้คำปรึกษาปัญหาด้านต่าง ๆ และเสนอทางออกให้แก่หลวงพ่อบุคคล โดยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เกรียงไกร และคณะกรรมการด้านต่าง ๆ แบบเฉพาะกิจเป็นงาน ๆ ไป อีกทั้งยังสามารถใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในการประสานเครือข่ายจากสมาคมศิษย์เก่าและโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษามาช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่เป็นหนึ่งในเครือข่ายเหล่านี้ โดยกิจกรรมที่สำคัญของกลุ่มในการช่วยเหลือกิจการงานของวัดประกอบด้วย การดูแลซุ้มสอยดาวในงานประจำปี การร่วมจัดงานลอยกระทงประจำปี และบทบาทที่สำคัญคือการสร้างพระเครื่องรูปหล่อลอยองค์ของหลวงพ่อบุคคล (วันชัย จันทร์สิน, 2568)

ภาพที่ 84 รูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมของคณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

การสร้างพระเครื่องรูปหล่อลอยองค์ของหลวงพ่อมืดเริ่มต้นใน พ.ศ. 2561 ขณะนั้น หลวงพ่อท่านมีดำริที่จะสร้างหอนันขึ้นภายในวัด แต่ยังขาดงบประมาณอยู่ คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์จึงได้เข้าพบหลวงพ่อบุณเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2561 เพื่อเสนอและขออนุญาต จัดสร้างพระเครื่อง เนื่องในโอกาสที่หลวงพ่อยะอายุครบ 84 ปี (7 รอบ) ในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 การจัดสร้างในครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำรายได้มาถวายหลวงพ่อบุณสบทบทุนสร้างหอนันและ บำรุงเสนาสนะของวัด ซึ่งในการจัดสร้างครั้งนี้วัดและหลวงพ่อบุณไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น หลวงพ่อบุณก็ได้ตอบอนุญาตแก่คณะให้จัดสร้างได้ (คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2561ข) ต่อมาคณะจึงได้ทำหนังสือเพื่อให้หลวงพ่อบุณอนุญาตไว้เป็นหลักฐานลง วันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2561 (คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2561ก)

เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดสร้างแล้ว คณะจึงได้จัดประชุมกันและได้ข้อสรุป คือจะทำการสร้างพระเครื่องประเภทรูปหล่อเหมือนหลวงพ่อบุณหรือที่เรียกกว่ารูปหล่อลอยองค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 8 รายละเอียดการสร้างรูปหล่อลอยองค์รุ่นแรก

ที่มา : คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

ลำดับ	รายละเอียดในการสร้าง	ราคา (บาท)	จำนวน (องค์)
1	เนื้อทองคำ บรรจุมวลสารศักดิ์สิทธิ์ เกศา และจีวร ดอกโค้ยยันต์นะ ดอกเลขพระประจำองค์พระ	39,999	29 (ตามสั่งจอง)
2	เนื้อเงิน บรรจุมวลสารศักดิ์สิทธิ์และจีวร ดอกโค้ยยันต์นะ ดอกเลขพระประจำองค์พระ	2,499	200 (ตามสั่งจอง)
3	เนื้อนวลโลหะ บรรจุมวลสารศักดิ์สิทธิ์และจีวร ดอกโค้ยยันต์นะ ดอกเลขพระประจำองค์พระ	699	300
4	เนื้อตะกั่ว ดอกโค้ยยันต์นะ ดอกเลขพระประจำองค์พระ	499	400
5	เนื้อทองแดง ดอกโค้ยยันต์นะ ดอกเลขพระประจำองค์พระ	299	6,971
6	เนื้อทองเหลือง ดอกโค้ยยันต์นะ	บรรจุกรุ (ไม่มีจำหน่าย)	500
รวม			8,400

ภาพที่ 85 รูปหล่อลอยองค์ รุ่นแรก พ.ศ. 2562

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

หลวงพ่อบ้านไผ่เมตตาตั้งเป็นแบบถ้ายรูปให้ทุกมุมเพื่อนำรูปไปให้โรงงานหล่อพระ
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานำไปให้ช่างปั้นหุ่นทำขึ้นเป็นแม่พิมพ์ต่อไป นอกจากนี้หลวงพ่อยังได้
เมตตานำขบวนมรดกสารศักดิ์สิทธิ์ที่หลวงพ่อดำเนินมาได้จากคณาจารย์ต่าง ๆ ในพิธีปลุกเสกพระเครื่อง
ในวาระอื่น ๆ ซึ่งหลวงพ่อก็รวบรวมมาเป็นเวลาหลายปี อีกทั้งหลวงพ่อดำเนินมา (ผม) และจิ๋ว
ของหลวงพ่อก็เพื่อนำไปบรรจุในองค์พระตามรายละเอียดตามตารางข้างต้นด้วย โดยเปิดให้จองตั้งแต
วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป บริเวณหน้าศาลาเฉลิมพระเกียรติวัดบางหัวเสือ และ
สามารถรับพระได้ในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งตรงกับวันงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 7 รอบ
ของหลวงพ่ (คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2561ข)

ภาพที่ 86 ป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญบูชาวัตถุมงคลภายในวัด
ที่มา : คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

การสร้างรูปหล่อลอยองค์รุ่นแรกที่ทางคณะกรรมการจัดสร้างได้ขออนุญาตหลวงพ่อก่อนในการจัดสร้างครั้งนี้ คณะกรรมการยังมีการสร้างวัตถุมงคลและพระเครื่องอื่นอีกที่เข้าพิธีปลุกเสกอธิษฐานจิตในวาระเดียวกัน ได้แก่

พระปรีตร เนื่องจากมีคติความเชื่อมาก่อนจะมีพระสงฆ์จะต้องมีพระพุทธรูปเกิดขึ้นก่อนการสร้างรูปหล่อพระสงฆ์ขึ้นในครั้งนี้จึงได้มีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นก่อนเพื่อเป็นองค์ประธาน ทางคณะกรรมการจัดสร้างจึงได้มีมติให้มีการสร้างรูปหล่อพระพุทธรูปชื่อว่า พระปรีตร ขึ้น โดยสร้างขึ้นเป็น

องค์ประธานจำนวน 1 ช่อ พระปรีตรลองพิมพ์ 3 องค์ พระปรีตรเนื่อนวโลหะได้ฐานบรรจุมวลสาร ศักดิ์สิทธิ์ เกศา และจีวร จำนวน 40 องค์ และพระปรีตรที่อยู่บนยอดของพระช่อเก้า อีกจำนวน 16 องค์ (คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์, 2561ค)

ภาพที่ 87 พระปรีตร พ.ศ. 2562

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

พระช่อเก้า มีลักษณะเป็นพระช่อ โดยมีพระปรีตรเป็นองค์ประธานอยู่บนสุดของช่อ ถัดลงมาที่ชั้น 2 และ 3 เป็นรูปหล่อลอยองค์ของหลวงพ่อยู่ชั้นละ 4 องค์หันหน้าไป 4 ทิศ รวมเป็น 8 องค์ 8 ทิศ เมื่อรวมกับยอดพระปรีตรจึงมีจำนวนรวม 9 องค์ จึงได้เรียกว่าพระช่อเก้า เป็นพระเนื้อสัมฤทธิ์ตั้งอยู่บนฐานไม้สัก ครอบด้วยแก้วศาลาทรงไทยสี่ทอง สร้างรวมจำนวน 16 ช่อ

ภาพที่ 88 พระช่อเก้า

ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

เหรียญนั่งโต๊ะเต็มองค์ อายุวัฒนะ 84 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์ ซึ่งทางคณะกรรมการสร้างได้ไปจ้างผลิตจากโรงงานในจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นคนละโรงงานกับรูปหล่อลอยองค์ มีลักษณะ

ทางพุทธศิลป์คือ เป็นเหรียญทรงรูปไข่มีห่วงหูเหรียญ ด้านหน้าเป็นภาพเหมือนของหลวงพ่อนั่งบนโต๊ะเต็มองค์มีข้อความระบุไว้ว่า “พระครูวิบูลสถิตวัฒน์ (ถวิล)” ส่วนของด้านหลังเป็นยันต์น้ำเต้าอยู่ตรงกลางองค์พระพร้อมข้อความ “อายุวัฒนะ ๘๔ ปี วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒” ทางคณะได้ขออนุญาตจัดสร้างไว้เพื่อถวายให้หลวงพ่ได้ใช้ในการแจกให้แก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญในวาระต่าง ๆ ซึ่งคณะกรรมการจัดสร้างได้ระดมทุนกันภายในเองโดยเปิดให้คณะกรรมการสร้างจองพระเครื่องรุ่นนี้เป็นชุดมี 2 ชุด ได้แก่ ชุดพิเศษที่ระลึกกรรมการสร้าง จำนวน 12 ชุดประกอบไปด้วยเนื้อทองคำ เงิน นวโลหะ ตะกั่ว ทองเหลือง ทองแดง อย่างละ 1 องค์ และชุดกรรมการสร้าง จำนวน 10 ชุดประกอบด้วยเนื้อเงิน นวโลหะ ตะกั่ว ทองเหลือง ทองแดง อย่างละ 1 องค์ ซึ่งเหรียญชุดกรรมการทั้ง 2 ชุดนี้จะแตกต่างจากเหรียญที่สร้างเพื่อถวายหลวงพ่คือไม่มีการเจาะรูที่หูของเหรียญและมีการเลเซอร์อักขระนะไว้ที่หูเหรียญ มีการทำดอกโค้ด พ ก ตามลำดับเพื่อให้รู้ว่าเป็นเหรียญชุดกรรมการสร้าง เพื่อนำรายได้ที่ระดมทุนไปสร้างพระเหรียญรุ่นนี้ถวายหลวงพ่ ซึ่งเหรียญที่สร้างถวายประกอบไปด้วย เหรียญเนื้อทองแดง จำนวน 6,100 องค์ และเหรียญเนื้อเงิน จำนวน 200 องค์ รวมการสร้างเหรียญทั้งชุดกรรมการ ชุดที่ถวายหลวงพ่ และชุดที่ทำมาเพื่อลองพิมพ์ มีการสร้างเหรียญพระรุ่นนี้ทั้งสิ้น 6,440 องค์ (วันชัย จันทรสิน, 2568)

ภาพที่ 89 เหรียญนั่งโต๊ะเต็มองค์ อายุวัฒนะ 84 ปี พระครูวิบูลสถิตวัฒน์

ที่มา : พัทธกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวาระงานทำบุญอายุวัฒนมงคล 7 รอบหรือ 84 ปี เป็นงานใหญ่ ขณะนั้นจึงได้มีโรงงานทำพระเครื่องจากจังหวัดนครสวรรค์ที่เคยผลิตพระเครื่องให้กับหลวงพ่อดำมาเสนองานผลิตพระเครื่องและวัตถุมงคลให้กับหลวงพ่อกันในวาระเดียวกันนี้เพิ่มเติมอีก โดยติดต่อมาที่หลวงพ่อดำโดยตรงไม่ได้เกี่ยวข้องกับคณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ ซึ่งหลวงพ่อกันก็ได้ตอบรับการผลิตและได้นำมาเข้าพิธีปลุกเสกอธิษฐานจิตรวมกับพระเครื่องและวัตถุมงคลที่ทางคณะได้สร้างไว้ พระเครื่องและวัตถุมงคลกลุ่มนี้ประกอบด้วย พระเครื่องประเภทเหรียญ พระเครื่องเนื้อผง พระเครื่องรูปถ่าย และรูปถ่ายอัครอภิวทียาชาสตร์ เป็นต้น (วันชัย จันท์สิน, 2568) ซึ่งมีรายละเอียดคือ

เหรียญครึ่งองค์ อายุวัฒน 84 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์ มีลักษณะทางพุทธศิลป์คือเป็นเหรียญทรงรีรูปไข่มีห่วงหูเหรียญ ด้านหน้าเป็นภาพเหมือนของหลวงพ่อดำเพียงครึ่งตัวมีข้อความระบุไว้ว่า “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (ถวิล)” ส่วนของด้านหลังเป็นยันต์น้ำเต้าอยู่ตรงกลางองค์พระพร้อมข้อความ “อายุวัฒน ๘๔ ปี วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒”

พระเนื้อผงมีด้วยกันหลายพิมพ์ มีทั้งรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและทรงขุมประตูด้านหน้าจะปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อดำนั่งเต็มองค์อยู่เบื้องฉากกลดลายที่เป็นฉากหลังพร้อมข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (ถวิล)” ขณะที่ด้านหลังเป็นอักขระและยันต์พร้อมข้อความ “อายุวัฒนมงคล ๘๔ ปี วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง สป. ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒”

พระเนื้อผงมีด้วยกันหลายพิมพ์ มีทั้งรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและทรงขุมประตูด้านหน้าจะปรากฏภาพเหมือนของหลวงพ่อดำนั่งเต็มองค์อยู่เบื้องฉากกลดลายที่เป็นฉากหลังพร้อมข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (ถวิล)” ขณะที่ด้านหลังเป็นอักขระและยันต์พร้อมข้อความ “อายุวัฒนมงคล ๘๔ ปี วัดบางหัวเสือ อ.พระประแดง สป. ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒”

พระเครื่องรูปถ่ายใส่กรอบทรงรี ด้านหน้าเป็นภาพถ่ายของหลวงพ่อดำนั่งเต็มองค์อยู่เบื้องหน้าของฉากหลังสีพื้นซึ่งเป็นสีประจำวันมีทั้งหมด 7 สี ปรากฏยันต์น้ำเต้าอยู่ทางด้านขวาและรูปหัวเสืออยู่ด้านซ้ายของหลวงพ่อดำ พร้อมข้อความ “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (อายุวัฒน 84 ปี)”

รูปถ่ายอัครอภิวทียาชาสตร์ เป็นภาพถ่ายขนาด 4 x 6 นิ้วอัครอภิวทียาชาสตร์ซึ่งเป็นภาพของหลวงพ่อดำนั่งเต็มองค์อยู่บนแท่น ปรากฏทั้งอักขระ ยันต์ และความข้อความ “อายุวัฒนมงคล ๘๔ ปี ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒” “พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (หลวงพ่อดำ) เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ (พระอุปัชฌาย์) ทพจล. ชั้นเอก ต. บางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ”

ภาพที่ 90 วัดถุมงคลที่หลวงพ่อสร้างเพิ่มเติม
ที่มา : พชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2565

สำหรับพิธีปลุกเสกพระเครื่องครั้งนี้เป็นการปลุกเสกเดี่ยวโดยหลวงพ่อพระครูวิบูล สีสลวัฒน์ เริ่มต้นจาก พิธีห่อนำฤกษ์รูปหล่อลอยองค์พระครูวิบูลีสีสลวัฒน์ รุ่นมหามงคล รุ่นแรก ซึ่งจัดขึ้นที่โรงงานหล่อพระจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันจันทร์ที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2562 ตรงกับวันแรม 5 ค่ำ เดือน 4 ปีจอ ราชฤกษ์ ซึ่งหลวงพ่อดำเนินงานมวลสารศักดิ์สิทธิ์ที่หลวงพ่อดำเนินการได้รับมาจาก คณาจารย์ต่าง ๆ เก็บรวบรวมมาเป็นระยะเวลาหลายปีมารวมกับขนวนมวลสารศักดิ์สิทธิ์ที่ลูกศิษย์ได้ถวายมาให้หลวงพ่อดำเนินงานเป็นมวลสารห่อนำฤกษ์รูปหล่อรุ่นแรก โดยเริ่มต้นจากพิธีบวงสรวงและ เจริญพระพุทธมนต์ ซึ่งอุปกรณ์และเครื่องบวงสรวงประกอบไปด้วย พระพุทธรูป ดอกไม้ ธูป เทียน บายศรี น้ำเปล่า ข้าวตอกดอกไม้ ขนมนมกล ผลไม้ รวมถึงขนวนมวลสารที่จะนำมาใช้ในการหลอม

เพื่อหล่อรูปหล่อลอยองค์ด้วย เมื่อบวงสรวงเสร็จแล้วหลวงท่านได้ทำการจารอักขระลงบนแผ่นโลหะมวลสารก่อนที่จะนำเข้าเตาหลอม เมื่อพร้อมแล้วจึงได้ทำการเทโลหะหล่อตามฤกษ์ มีการจุดเทียนชัยไว้ตลอดขั้นตอนการหล่อ หลังจากหล่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว หลวงพ่อท่านได้นำเอาพระปริตรและรูปหล่อลอยองค์ที่ยังมีลักษณะเป็นช่ออยู่มาทำการตรวจสอบความเรียบร้อย ก่อนจะนำข้าวตอกดอกไม้มาโรยเมื่อความมงคลเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการหล่อนำฤกษ์ (วันชัย จันทรสิน, 2568)

ภาพที่ 91 พิธีหล่อนำฤกษ์รูปหล่อลอยองค์พระครูวิบูลสีลวัฒน์ รุ่งมหามงคล รุ่งแรก
ที่มา : คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

เมื่อทางโรงงานผลิตพระเครื่องได้ผลิตพระเครื่องแล้วเสร็จตามกำหนดแล้ว ทางคณะกรรมการจัดสร้างและคณะกรรมการวัดจึงได้รวบรวมพระเครื่องและวัตถุมงคลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนำมาจัดสถานที่ที่จะใช้ในการอธิษฐานจิตปลุกเสก นำมาจัดวางเรียงไว้บนโต๊ะบริเวณพิธีโยงเอาไว้ด้วยสายสิญจน์ เมื่อถึงเวลาตามฤกษ์วันเสาร์ที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ปีกุน และตรงกับฤกษ์พระบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 สามารถแบ่งพิธีการได้เป็น 2 ช่วง คือ พิธีการบวงสรวงบอกกล่าวและอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพิธีอธิษฐานจิตปลุกเสก

พิธีการบวงสรวงบอกกล่าวและอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพิธีที่มีพราหมณ์มาเป็นผู้นำในการประกอบพิธี ใช้อุปกรณ์และเครื่องบวงสรวง ได้แก่ ดอกไม้ รูป เทียน บายศรี รูปเทียนแพ อาหารคาวและหวาน เครื่องดื่ม ผลไม้ หมากพลู เป็นต้น พิธีดังกล่าวมีการนำภาพถ่ายรูปหล่อหลวงพ่อบัวอดีตเจ้าอาวาสรูปแรกมาตั้งบนเก้าอี้เพื่ออัญเชิญเป็นองค์ประธานพิธีด้วย

ภาพที่ 92 พิธีการบวงสรวงบอกกล่าวและอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ที่มา : คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีแรกแล้วจึงเข้าสู่พิธีอธิษฐานจิตปลุกเสกเป็นการอธิษฐานจิตปลุกเสกเดี่ยวโดยพระครูวิบูลสีลวัฒน์ทำพิธีต่อหน้ารูปหล่ออดีตพระอุปัชฌาย์วัดบางหัวเสือในอดีตทุกองค์ มีคณะกรรมการจัดสร้างและคณะกรรมการวัดเข้าร่วมในพิธี โดยก่อนเริ่มพิธีหลวงพ่อและพระในวัดได้ขึ้นไปสักการะบอกกล่าวพระพุทธสิริชัยปราการพระประธานในโบสถ์ก่อนเริ่มพิธี พิธีอธิษฐานจิตปลุกเสกเริ่มต้นจากการจุดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย พระอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌายาจารย์วัดบางหัวเสือ พระสงฆ์วัดบางหัวเสือจำนวน 10 รูปเจริญพระพุทธมนต์ จากนั้นจึงมีการจุดเทียนชัย หลวงพ่อนั่งสมาธิอธิษฐานจิตปลุกเสกโดยหลวงพ่อดำจับสายสิญจน์ที่ผูกโยงกับวัตถุมงคลต่าง ๆ ตลอดการอธิษฐานจิต เมื่ออธิษฐานจิตเสร็จแล้วหลวงพ่อก็ได้ทำการดับเทียนชัย เจิมวัตถุมงคลต่าง ๆ ไปรอบๆ ข้าวตอกดอกไม้ ปิดท้ายด้วยการกราบลาพระรัตนตรัย พระอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌายาจารย์วัดบางหัวเสือเป็นอันเสร็จพิธี (วันชัย จันทร์สิน, 2568)

ภาพที่ 93 พิธีอธิษฐานจิตปลุกเสกเดี่ยวโดยพระครูวิบูลสีลวัฒน์
ที่มา : คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์

สำหรับรูปหล่อลอยองค์รุ่นแรกนี้ เมื่อปลุกเสกเสร็จเรียบร้อยแล้วถูกนำไปส่งมอบให้แก่ผู้ที่สั่งจอง และนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์อื่นคือถวายหลวงพ่อก่อนนำไปบรรจุกรุตามที่ตั้งใจเอาไว้ ต่อมาทางกลุ่มได้มีการทำลายบล็อกลอยพระต้นแบบเสีย เพื่อป้องกันการผลิตพระเครื่องของปลอม

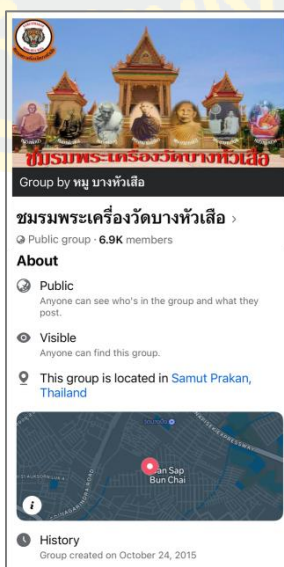
การสร้างพระเครื่องในวาระอายุวัฒนะ 84 ปีในครั้งนี้ มีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแล้ว คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ได้ถวายเงินสมทบทุนในการสร้างหอดินและใช้ในการบำรุงเสนาสนะภายในวัดแก่หลวงพ่อก่อนเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 800,000 บาท (วันชัย จันทร์สิน, 2568) แสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทสำคัญของกลุ่มผู้กระทำการที่รวมตัวกันให้การสนับสนุนการพัฒนาวัดของหลวงพ่อก่อน ซึ่งมีความสนใจร่วมกันคือความศรัทธาในตัวหลวงพ่อก่อนพระครูวิบูลสีลวัฒน์ กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมของกลุ่มในครั้งนี้ รวมถึงการจัดกิจกรรมอื่นอีก ซึ่งจะกล่าวเพิ่มเติมในหัวข้อถัดไป

6.3.2 เครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ : กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ

กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ เป็นอีกหนึ่งกลุ่มผู้กระทำการที่เข้ามามีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด ซึ่งกลุ่มนี้มีจุดเริ่มต้นจากสมาชิกของชมรมพระเครื่องบางหัวเสือบางคนได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ เนื่องจากมีข้อขัดแย้ง ความคิดเห็น และอุดมการณ์ที่ไม่ตรงกัน ได้ออกไปทำการตั้งกลุ่มขึ้นใหม่ โดยใช้ชื่อใกล้เคียงกับชมรมพระเครื่องบางหัวเสื่อดั้งเดิมโดยเติมคำว่า “วัด” เข้าไปในชื่อชมรม คือ “ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ” (สนั่น ดิจริง, 2568)

ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ จึงมีแนวทางปฏิบัติภายในกลุ่มที่แตกต่างกับชมรมเดิมออกไป เริ่มมีการดำเนินกิจกรรมซื้อขายพระเครื่องวัดบางหัวเสือขึ้นทั้งแบบมีหน้าร้านและไม่มีหน้าร้าน (ไม่เกี่ยวข้องกับวัด)

การซื้อขายแบบไม่มีหน้าร้านดังกล่าวคือ เริ่มมีการนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) เข้ามาใช้ในการดำเนินการซื้อขาย โดยมีเปิดกลุ่มสาธารณะในช่องทาง Facebook ขึ้นในวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ใช้ชื่อกลุ่มว่า “ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ” เป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะออนไลน์ที่เปิดให้ผู้สนใจซื้อและขายพระเครื่องวัดบางหัวเสือสามารถลงรายละเอียดสำหรับการซื้อและการขายได้อย่างอิสระ มีผู้ดูแลกลุ่ม (Admin) คอยดูแลและให้คำแนะนำเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มอยู่อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีบัญชีผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม Facebook นี้จำนวน 6,871 บัญชี ข้อมูล ณ วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2568 (หมู่ บางหัวเสือ, 2558)

ภาพที่ 94 กลุ่มสาธารณะบน Facebook ของ ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ที่มา : <https://www.facebook.com/groups/1082778785087234/> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม

2568

อย่างไรก็ตามเมื่อเริ่มมีสมาชิกเข้ามาอยู่ในชมรมใหม่นี้มากขึ้น ความคิดเห็นและอุดมการณ์ของสมาชิกภายในกลุ่มเริ่มแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม สมาชิกกลุ่มหนึ่งเน้นการซื้อขายพระเครื่องเป็นหลักผ่านกลุ่มสาธารณะในช่องทาง Facebook ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นซึ่งภายหลังไม่ได้จำกัดการซื้อขายเพียงแค่พระเครื่องวัดบางหัวเสือเท่านั้น สมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระเครื่องของวัดมากกว่าการซื้อขาย อีกทั้งสมาชิกกลุ่มนี้ยังให้ความสำคัญกับหลวงพ่อดิลกมากกว่าพระเกจิอาจารย์รูปก่อน ๆ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เกิดและโตในยุคของหลวงพ่อดิลก ต่อมาสมาชิกกลุ่มนี้จึงได้แยกตัวออกจากชมรมและออกไปตั้งกลุ่มใหม่ใช้ชื่อว่า “กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ” ในปี พ.ศ. 2565 (พฤษภาคม รัตนพัฒนา, 2568) บทบาทด้านกิจกรรมทางสังคมของชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือจึงค่อย ๆ กระทั่งเลือนหายไปเหลือไว้เพียงกลุ่มสาธารณะในช่องทาง Facebook ที่ยังคงมีความเคลื่อนไหวอยู่ในปัจจุบัน

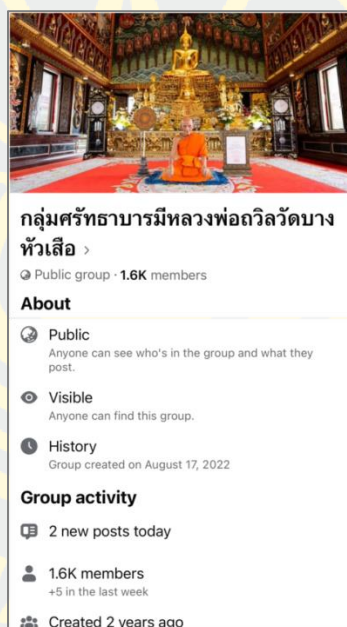
ความสนใจร่วมในพระเครื่องและความศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่อดิลกวิบูลย์สืลวัฒน์ได้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายกันระหว่างผู้กระทำการ ตั้งแต่ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ กระทั่งเป็นกลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ เมื่อรวมกลุ่มกันแล้วก็มีการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มร่วมกันเพื่อความเอกภาพของกลุ่ม คือ การทำเสื้อกลุ่มให้สมาชิกได้ใส่ในการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับกลุ่ม

ภาพที่ 95 กิจกรรมออกโรงทานของกลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ

อีกทั้งยังมีการสร้างกลุ่มสาธารณะในช่องทางออนไลน์ Facebook เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2565 ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ” ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มสาธารณะนี้จำนวน 1,551 คน จากข้อมูล ณ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2568 (กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ, 2565) ซึ่งกลุ่มออนไลน์ที่สร้างขึ้นมานี้ผู้ดูแลกลุ่มจะเน้นการเผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องของวัดบางหัวเสือเป็นหลัก มีการเปิดให้มีการดำเนินกิจกรรมซื้อขายพระเครื่องบ้างแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่ากับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีข้อตกลงภายในกลุ่มกันว่าหากเป็นการซื้อขายพระเครื่องที่ไม่ใช่พระเครื่องของวัดบางหัวเสือจะอนุญาตให้สมาชิกสามารถลงชื่อหรือขายได้เฉพาะในวันอาทิตย์วันเดียวเท่านั้น (พลภัทร ธนาพัฒนาเดชา, 2568)

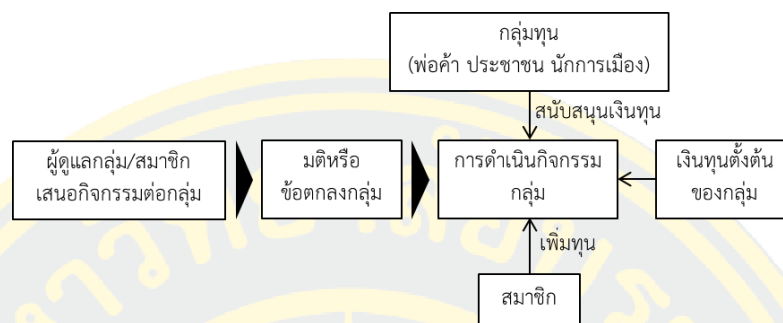

ภาพที่ 96 กลุ่มสาธารณะบน Facebook ของ กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ
ที่มา : <https://www.facebook.com/groups/1244263746344368/> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2568

นอกจากเครือข่ายของกลุ่มในช่องทางออนไลน์แล้ว การรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันแบบต่อหน้าต่อตาด้วย เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกรวม 15 คน ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นคนพื้นที่บางหัวเสือและผู้ศรัทธาข้ามถิ่น

ด้านโครงสร้างการบริหารพบว่า ไม่มีการแต่งตั้งหรือมีผู้ใดดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มหรือตำแหน่งใด ๆ ในเชิงโครงสร้างเช่นกัน ภายในกลุ่มจึงมีปฏิสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ถึงแม้ว่าจะมีการเรียกผู้ดูแลกลุ่มสาธารณะออนไลน์ว่าประธานก็ตาม ขณะที่การจัดการภายในกลุ่มมี

การตั้งกติกากลุ่มที่สำคัญคือ มีการเก็บเงินค่าสมาชิกเป็นจำนวนเงิน 200 บาทต่อเดือน เพื่อใช้เป็นทุนตั้งต้นในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมของกลุ่ม (พลภัทร ธนาพัฒนาเดชา, 2568)

ภาพที่ 97 รูปแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัฒน์บางหัวเสือ

ด้านบทบาทการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจะใช้เงินทุนจากค่าสมาชิกรายเดือนเป็นเงินทุนตั้งต้น หากกิจกรรมใดมีเงินทุนไม่เพียงพอก็จะเรียไ้ในหมู่สมาชิกเพิ่มเติมเป็นครั้งคราวหรือเปิดรับการสนับสนุนจากกลุ่มทุนที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ มีทั้งพ่อค้า ประชาชน และนักการเมือง กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การช่วยเหลือในกิจกรรมของวัด (ทั้งวัดบางหัวเสือและวัดนอกพื้นที่ที่สมาชิกเสนอ) การออกโรงทานในนามกลุ่ม การสังสรรค์ของกลุ่ม การไปเที่ยวของกลุ่ม และกิจกรรมที่สำคัญกลุ่มทำร่วมกันคือการสร้างพระบูชา พระเครื่องและวัตถุมงคลอื่น ๆ ของกลุ่ม ซึ่งจะอธิบายถึงในรายละเอียดต่อไป อย่างไรก็ตามการสร้างครั้งนี้ทางกลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัฒน์บางหัวเสือได้ร่วมกับคณะศิษย์ศรัทธาบาร์มีพระครูวิบูลส์วัฒน์ในการดำเนินโครงการแต่ภายใต้ชื่อกลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัฒน์บางหัวเสือ

การสร้างวัตถุมงคลครั้งนี้เริ่มต้นจากความตั้งใจที่จะสร้างพระพุทธรูปเหมือนของหลวงพ่อดิล ฐน เมตตา บาร์มี 88 ปี เนื่องในวาระที่หลวงพ่อดิลมีเมตตาธรรมสูงจะมีอายุครบ 88 ปีในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อหารายได้สทบทุนบูรณะหอพระไตรปิฎกและบำรุงเสนาสนะ วัดบางหัวเสือ จึงได้ทำการขออนุญาตและได้รับอนุญาตจากหลวงพ่อดิลให้จัดสร้างได้ การจัดสร้างพระขนาดบูชาดังกล่าวประกอบด้วย พระชัยปิดทองคำแท้ทั้งองค์บูชาองค์ละ 14,999 บาท แบบทำสีเหมือนจริง บูชาองค์ละ 9,999 บาท และแบบเทคนิคทำสีพาดินา บูชาองค์ละ 6,999 บาท รวมสร้างจำนวน 88 องค์ (ไม่รวมของกรรมการและที่ถวายหลวงพ่อดิล) ขนาดหน้าตัก 5 นิ้ว 3 แบบเช่นเดียวกันสร้างรวมจำนวน 388 องค์ (ไม่รวมของกรรมการและที่ถวายหลวงพ่อดิล) เปิดให้บูชาในราคา 5,299 บาท 3,999 บาท และ 2,999 บาทตามลำดับ และทำเวสสุวรรณทำสีปิดทองลายทั้งองค์สร้างตามจำนวนที่มีการสั่งจองบูชาองค์ละ 14,999 บาท โดยเปิดให้จองตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม

พ.ศ. 2565 เป็นต้นไป ณ ศาลเอนกประสงค์วัดบางหัวเสือ ที่ทำการกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ กลุ่มสาธารณะออนไลน์ช่องทาง Facebook กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ หรือสามารถจองผ่านผู้ประสานงานได้ และสามารถรับพระได้ตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2566 เป็นต้นไป (วันชัย จันทร์สิน, 2568)

ภาพที่ 98 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์การจำหน่ายวัดถุมงคล รุ่น เมตตา บารมี ๘๘ ปี
ที่มา : กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ

ถึงแม้ว่าทางคณะกรรมการจัดสร้างจะเปเป็นผู้ดำเนินการในการติดต่อประสานงานในการจัดสร้างทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่หลวงพ่อดิลท่านก็ให้ความสำคัญกับการสร้างเป็นอย่างมาก หลวงพ่อดิลและคณะกรรมการจัดสร้างได้มีการปรึกษาหารือกัน รวมถึงขอความคิดเห็นจากหลวงพ่อดิลในทุก ๆ ขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง เช่น การตรวจแบบรูปเหมือนอย่างละเอียด อีกทั้งหลวงพ่อดิลพร้อมด้วยคณะยังได้เดินทางไปโรงงานผู้ผลิตเพื่อคุยรายละเอียดในการจัดสร้างด้วย

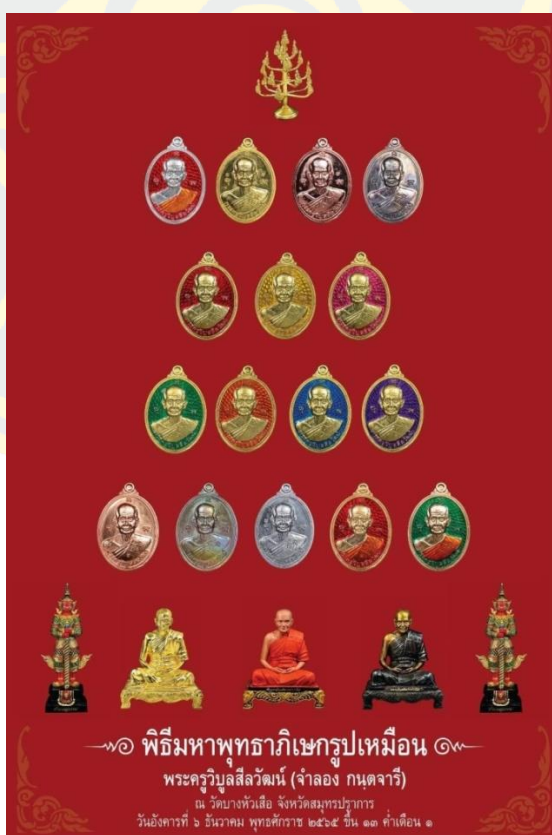
ภาพที่ 99 พระครูวิบูลสีลวัฒน์ตรวจงานรูปหล่อเหมือนขนาดบูชา
ที่มา : พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2565

ต่อมาคณะผู้จัดสร้างได้ขออนุญาตหลวงพ่ เพื่อขอนำบล็อกพิมพ์เหรียญด้านหน้าของเหรียญพระครูวิบูลสีลวัฒน์ รุ่นเลื่อนสมณศักดิ์ พ.ศ. 2555 มาทำการปั๊มขึ้นใหม่เฉพาะด้านหน้าปล่อยด้านหลังเรียบ จึงเป็นที่มาขอซื้อเหรียญหน้าเลื่อนหลังเรียบ เพื่อจัดกิจกรรมแจกและจำหน่ายในงานพิธีพุทธาภิเษกพระพุทธรูปเหมือนของหลวงพ่ รุ่น เมตตา 88 ปีในครั้งนี้อย่าง ซึ่งมีรายละเอียดในการสร้างทั้งสิ้น 9 รายการ มีการตอกโค้ด และเลขกำกับครบทุกเหรียญ มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้ (ดิวิ ณิชพงษ์, 2566)

ตารางที่ 9 รายละเอียดการสร้างเหรียญหน้าเลื้อนหลังเรียบ

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบาบริหรงพอถวลวัดบางหัวเสอ

ลำดับ	รายละเอียดในการสร้าง	ราคา (บาท)	จำนวน (องค์)
1	เนื้อทองคำ	ไม่เปิดจำหน่าย	5
2	เนื้อนาก	ไม่เปิดจำหน่าย	7
3	เนื้อตะกั่ว (แจกให้กับคณะกรรมการและทีมงานจัดสร้าง)	ไม่เปิดจำหน่าย	29
4	เนื้อเงินลงยาสีแดง สังกะสีสีส้ม	2,000	39
5	เนื้อนวโลหะ (แจกให้เป็นที่ระลึกกับพระเกจิอาจารย์ที่มาร่วมปลุกเสกในพิธี คณะกรรมการ และผู้ที่มาช่วยจัดงานพิธี)	ไม่เปิดจำหน่าย	88
6	เนื้อชนวนผิวรุ้ง (แจกให้ผู้ที่มาร่วมงาน)	ไม่เปิดจำหน่าย	599
7	เนื้อทองแดงผิวไฟ	100	1,999
8	เนื้อทองทิพย์ พื้นหลัง 7 สี (สีละ 199 เหรียญ)	199	1,393
9	เนื้อสัตะโลหะ ลงยาสีแดงและสีเขียว สังกะสีสีส้ม (กรรมขออนุญาตจัดสร้างเป็นกรณีพิเศษเพื่อแจกในงานทำบุญวันเกิดบิดา)	ไม่เปิดจำหน่าย	300
รวม			4,459

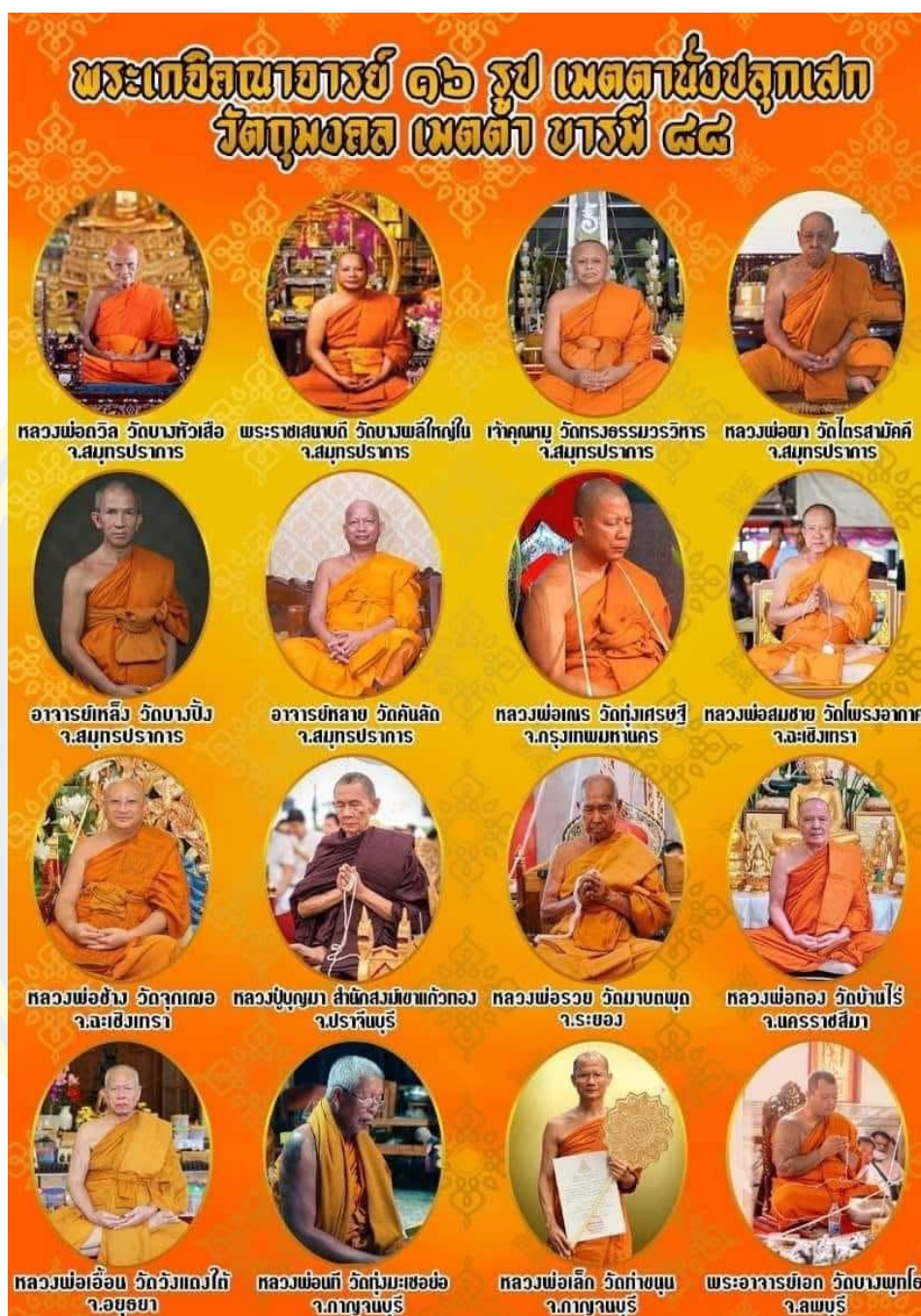
ภาพที่ 100 วัดถุมงคลที่เข้าพิธีมหาพุทธาภิเษก

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบาบริหรงพอถวลวัดบางหัวเสอ

ทั้งพระบูชา รุ่น เมตตา บารมี 88 ปี และเหรียญหน้าเลื่อนหลังเรียบ ได้ถูกรวมและเข้าพิธีพุทธาภิเษกในวาระเดียวกันซึ่งจัดพิธีขึ้นในวันอังคารที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ตรงกับวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 1 ครั้งนี้เป็นพิธีการปลุกเสกแบบหมู่ซึ่งทางคณะกรรมการจัดสร้างได้พระปลัดสมเจตน์ เขมปณโณ วัดจุ๊กเมือ จังหวัดฉะเชิงเทรา มาเป็นผู้ประสานงานและดำเนินการด้านพิธีให้ทั้งหมด

พิธีพุทธาภิเษกครั้งนี้หรือที่เรียกกันว่า “พิธีมหาพุทธาภิเษก” ได้รับความเมตตาพระพิธีธรรม 4 รูป จากวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และได้รับเมตตาจากพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง 16 คณาจารย์นั่งปรกอธิษฐานจิต ดังนี้

1. พระครูวิบูลสีลวัฒน์ วัดบางหัวเสือ จ.สมุทรปราการ
2. พระราชเสนาบดี วัดบางพลีใหญ่ใน จ.สมุทรปราการ
3. เจ้าคุณหนู วัดทรงธรรมวรวิหาร จ.สมุทรปราการ
4. หลวงพ่อผา วัดไตรสามัคคี จ.สมุทรปราการ
5. อาจารย์เหล็ง วัดบางปิ้ง จ.สมุทรปราการ
6. อาจารย์หลาย วัดคันลัด จ.สมุทรปราการ
7. หลวงพ่อเณร วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานคร
8. หลวงพ่อสมชาย วัดโพรงอากาศ จ.ฉะเชิงเทรา
9. หลวงพ่อช้าง วัดจุ๊กเมือ จ.ฉะเชิงเทรา
10. หลวงปู่บุญมา สำนักสงฆ์เขาแก้วทอง จ.ปราจีนบุรี
11. หลวงพ่อรวัย วัดมาบตาพุด จ.ระยอง
12. หลวงพ่อทอง วัดบ้านไร่ จ.นครราชสีมา
13. หลวงพ่อเอื้อน วัดวังแดงใต้ จ.พระนครศรีอยุธยา
14. หลวงพ่อณที วัดทุ่งมะเขือย้อย จ.กาญจนบุรี
15. หลวงพ่อเล็ก วัดท่าขนุน จ.กาญจนบุรี
16. พระอาจารย์เอก วัดบางพุทไธ จ.ลพบุรี

ภาพที่ 101 พระเกจิอาจารย์ 16 รูป
ที่มา : กลุ่มศรัทธาบาเรียนหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ

การปลุกเสกครั้งนี้แบ่งพิธีออกเป็น 3 พิธีย่อย คือ พิธีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (เวลา 7:09 น.) พิธีสวดพระธรรมจักรกับปวัตนสูตร (เวลา 9:09 น.) และพิธีมหาพุทธาภิเษก (เวลา 13:09 น.) (วันชัย จันทน์สิน, 2568)

พิธีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เริ่มต้นจากประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาหน้าโต๊ะสังเวย ต่อจากนั้นเป็นพิธีที่มีพรหมณ์มาเป็นผู้นำในการประกอบพิธี มีการใช้อุปกรณ์และเครื่องบวงสรวง ได้แก่ ดอกไม้ ธูป เทียน บายศรี ธูปเทียนแพ ผลไม้และขนมมงคล น้ำดื่ม น้ำชา หมากพลู เป็นต้น หลังจากการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ แล้วก็เป็พิธีเจริญพระพุทธมนต์สวดพระธรรมจักรกับปวัตนสูตร นอกจากนี้หลวงพ่от่านยังได้สักการะและบอกกล่าวเบื่องหน้ารูปหล่อของอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์ของวัดก่อนที่จะเริ่มทำพิธีในช่วงบ้ายด้วย

ภาพที่ 102 พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบาร์มีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ,
พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2565

สำหรับพิธีในช่วงบ่ายเป็นพิธีมหาพุทธาภิเษก พระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 คณาจารย์ทยอยเริ่มเดินทางมาเข้าร่วมในพิธี มีแขกผู้มาร่วมงานพิธีมหาพุทธาภิเษกนี้เป็นจำนวนมาก มีทั้งนักการเมือง ตำรวจ พ่อค้า ประชาชนทั่วไปทั้งในและนอกพื้นที่บางหัวเสือ พิธีเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 13:09 น. เป็นต้นไป เป็นการปลุกเสกหม้อเบ๊องหน้าพระประธานในโบสถ์ โดยมีการจัดเรียงวัตถุมงคลทั้งหมดที่จะเข้าพิธีปลุกเสกอยู่ตรงกลาง ล้อมด้วยอาสนะสำหรับพระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 รูปที่จะทำพิธีอธิษฐานจิตปลุกเสก มีการโยงสายสิญจน์ล้อมวัตถุมงคลที่เข้าพิธีไปยังพระเกจิอาจารย์ที่เข้าพิธีปลุกเสก และมีการโยงออกไปยังภายนอกโบสถ์ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมพิธีได้มีส่วนร่วมในการจับสายสิญจน์ บางคนก็นำสายสิญจน์มาคล้องไว้ที่ศีรษะเพื่อความเป็นสิริมงคลในระหว่างพิธีปลุกเสกด้วย

พิธีมหาพุทธาภิเษก เมื่อพระพิธีธรรมทั้ง 4 รูปและพระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 รูปพร้อมแล้ว ประธานในพิธีจึงได้ทำการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา ครั่งนี้ได้เมตตาจากหลวงพ่อช้าง วัดจุฑาเมธ เป็นองค์ประธานในการเจิมและจุดเทียนชัยตามฤกษ์ จากนั้นพระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 รูปนั่งปรกอธิษฐานจิตปลุกเสกวัตถุมงคล ระหว่างนั้นคณะจัดงานได้เชิญตัวแทนแขกที่มาร่วมงานจำนวน 16 คนจุดเทียนน้อมนัตหน้าพระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 รูป เมื่ออธิษฐานจิตปลุกเสกเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้วหลวงพ่อพระครูวิบูลสีลวัฒน์เป็นองค์ประธานในการดับเทียนชัยด้วยใบพลู 7 ใบประกบใส่เทียนให้ดับ จากนั้นพระเกจิอาจารย์ทั้ง 16 รูปโปรยข้าวตอกดอกไม้ลงไปยังวัตถุมงคลที่ปลุกเสกพร้อมพรมน้ำมนต์เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีมหาพุทธาภิเษก

ภาพที่ 103 พิธีมหาพุทธาภิเษก

ที่มา : กลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ,
พัชรกร กุลเจริญ บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2565

การจัดสร้างวัดดงมุงคลในครั้งนี้ใช้เงินลงทุนมากถึง 1,750,200 บาท ขณะที่เมื่อนำรายได้จากการจำหน่ายพระพุทธรูปหล่อเหมือนของพระครูวิบูลสีลวัฒน์และเหรียญหน้าเลื้อนหลังเรียบ รวมกับรายได้จากผู้ที่มาร่วมทำบุญและบริจาคเพิ่มเติม แล้วนำไปหักค่าใช้จ่ายแล้วจะมีผลขาดทุนเป็นจำนวนเงิน 143,905 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ทางคณะกรรมการจัดสร้างได้รวมเงินกันถือว่าเป็นเงินทำบุญ ทำให้ไม่มีเงินรายได้ไปถวายให้หลวงพ่อดิลก อย่างไรก็ตามทางคณะกรรมการจัดสร้างก็ได้นำทั้งพระบูชาและเหรียญหน้าเลื้อนหลังเรียบขนาดและเนื้อต่าง ๆ ที่หลวงพ่อดิลกอนุญาต

ให้ทางกลุ่มจัดสร้างนำไปถวายให้หลวงพ่อดำใช้ในกิจการบำรุงและพัฒนาเสนาสนะด้านต่าง ๆ ตามที่หลวงพ่อดำเห็นสมควรแทน (สุนันท์ จันทร์สิน, 2568)

ถือได้ว่าพิธีมหาพุทธาภิเษกครั้งนี้เป็นการจัดงานและจัดพิธีใหญ่ครั้งสุดท้ายของวัดในสมัยการปกครองวัดของหลวงพ่อดำ หลวงพ่อดำพระครูวิบูลสีลวัฒน์ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถของท่านมาโดยตลอดระยะเวลามากกว่า 30 ปีที่หลวงพ่อดำได้เป็นเจ้าอาวาสครองวัดมาก่อนที่จะเริ่มอาพาธด้วยโรคมะเร็งปอด ทำให้หลวงพ่อดำท่านเริ่มมีการเหนื่อยหอบมากขึ้นตามระยะของโรค ดังนั้นในระยะหลังหลวงพ่อดำจึงไม่ค่อยได้ลงมงานต่าง ๆ ภายในวัดเท่าไรนัก แต่ท่านก็ยังไม่อดห่วงที่จะลงดูงานพัฒนาต่าง ๆ อยู่เป็นระยะ ๆ

แม้ในวาระสุดท้ายของหลวงพ่อดำก่อนวันที่หลวงพ่อดำท่านจะมรณภาพ 3 วัน หลวงพ่อดำยังเป็นห่วงและเป็นกังวลเรื่องงานในหลาย ๆ เรื่องที่ยังไม่ได้ทำหรือยังทำไม่แล้วเสร็จ เวลานอนหลวงพ่อดำท่านก็มีอาการนอนไม่ค่อยหลับ ไอและหอบเป็นครั้งคราว กว่าจะหลับได้แต่ละวันก็จะเป็นเวลาประมาณ 5 กระทั่งคืนสุดท้าย คืนวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2567 คืนนี้หลวงพ่อดำดูหน้าตาสดใส ทุกอย่างดูปกติและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ก่อนจะเข้านอนตั้งแต่เวลา 2 ทุ่ม คืนนี้หลวงพ่อดำท่านนอนหลับสบายตลอดคืนอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และตื่นนอนขึ้นในเวลาตี 5 ก่อนที่หลวงพ่อดำจะเริ่มมีอาการแน่นหน้าอกอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ปวดกระดูกไปทั้งตัว และประโยคสุดท้ายที่ท่านได้พูดขึ้นว่า “ผมไม่ไหวแล้ว” ก่อนจะสะอึกขึ้นมา 3 ครั้ง สายตาชำเรืองมองไปที่พระบรมสารีริกธาตุที่ตั้งอยู่ในกุฏิของหลวงพ่อดำค้างอยู่อย่างนั้น ก่อนจะเริ่มหายใจรวยริน เมื่อรถพยาบาลมาถึงจึงได้รับนำตัวส่งโรงพยาบาลก่อน แต่ทางโรงพยาบาลก็ไม่สามารถช่วยชีวิตเอาไว้ได้ทัน หลวงพ่อดำละสังขารอย่างสงบในเช้าวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2567 (พระมหานิกม ฐิริปัญญา, 2567)

6.4 สรุปท้ายบท

วัดบางหัวเสือในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีนั้น เป็นยุคที่เกิดการพัฒนาเชิงโครงสร้างอย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน ได้แก่ การเมืองการปกครอง โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความเจริญและความสะดวกสายนำมาสู่การเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบเกษตรกรรมดั้งเดิมสู่ความเป็นเมืองอุตสาหกรรม จึงทำให้มีทั้งนักท่องเที่ยวและมาที่วัดบางหัวเสือมากขึ้น รวมถึงจำนวนคนที่ย้ายมาอยู่ที่บางหัวเสือก็เพิ่มมากยิ่งขึ้นตามลำดับ วัดและพระสงฆ์จึงต้องเกิดการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผู้กระทำการที่มีบทบาทสำคัญในยุคคือพระครูวิบูลสีลวัฒน์ ซึ่งหลวงพ่อดำมีบทบาทสำคัญในการรื้อสร้างความศรัทธาเพื่อดึงดูดคนเข้าวัดในบริบทเมืองอุตสาหกรรม ได้แก่ การรื้อฟื้นอารมณความรู้สึกรักของผู้ศรัทธา การปฏิรูปการปกครองวัด การพัฒนาด้านการศึกษาในพื้นที่ การรื้อสร้าง

ประเพณีประติษฐานของท้องถิ่น การใช้วัตรกรรมพัฒนาด้านสาธารณูปการ โดยมีการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือในปฏิบัติการทางสังคมของท่าน ทำให้หลวงพ่อบ้านสามารถพัฒนาวัดบางหัวเสือได้อย่างที่ท่านตั้งใจ จนวัดบางหัวเสือมีความเจริญและพัฒนาถึงทุกวันนี้

โดยพระเครื่องของหลวงพ่อบ้าน ที่หลวงพ่อบ้านใช้เป็นเครื่องมือในปฏิบัติการทางสังคมของท่าน มีทั้งแบบที่หลวงพ่อบ้านให้สร้างขึ้นซึ่งหลวงพ่อบ้านจะสร้างขึ้นตามวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ ใช้แจกจ่ายของชำร่วยตอบแทนผู้ที่มาร่วมทำบุญที่วัด และแบบที่คณะบุคคลขออนุญาตจัดสร้างเพื่อการจัดหารายได้เข้าวัด โดยพระเครื่องที่สร้างก่อนปี พ.ศ. 2548 นิยมสร้างด้วยภาพแทนของพระเกจิอาจารย์ของวัดที่ได้มรณภาพแล้ว ก่อนจะเปลี่ยนเป็นภาพแทนของหลวงพ่อบ้านในช่วงหลัง

บทที่ 7 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 3) เพื่อศึกษาผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย เอกสารชั้นต้น เช่น เอกสารทางราชการ เอกสารของท้องถิ่น ภาพถ่าย พระเครื่องวัดบางหัวเสือ เป็นต้น เอกสารชั้นรอง เช่น วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ระบบอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง คลิปวีดิทัศน์ สารคดี เป็นต้น และได้เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมายที่น่าเชื่อถือ 5 กลุ่ม รวมจำนวน 15 คน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การตีความ และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

โดยบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย การถอดองค์ความรู้เพื่อนำมาอภิปรายผลการศึกษาพร้อมกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงงานวิจัยที่ได้เคยศึกษามา และการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะและการต่อยอดความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ ซึ่งจะนำเสนอในรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

7.1 สรุปผลการศึกษา

7.2 อภิปรายผลการศึกษา

7.3 ข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

7.1.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

คำว่า “พระเครื่อง” มีที่มาจากคำเต็มที่ว่า “พระเครื่องราง” เดิมทีมีต้นกำเนิดมาจากพระพิมพ์หรือพระพุทธรูปขนาดเล็ก มักถูกสร้างขึ้นเพื่อการสักการบูชา และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระพุทธศาสนา นิยมนำไปบรรจุอยู่ตามสลุบ เจดีย์ วิหาร โบสถ์ เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด หรือที่เรียกกันว่า “การบรรจุกรุ” โดยหากในอนาคตสถานที่บรรจุกรุดังกล่าวพังทลายหรือถูกรื้อถอนหรือมีผู้มาค้นพบเห็นพระพุทธรูปขนาดเล็กเหล่านี้จะได้มีไว้เพื่อบูชาและธำรงไว้เพื่อสืบทอด

พระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต ต่อมาพระพุทธรูปขนาดเล็กเหล่านี้ได้ถูกยกระดับขึ้นเป็นพระเครื่องราง โดยนำมาผ่านกระบวนการปลุกเสกการทำให้มีความขลังและถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา

พระเครื่องวัดบางหัวเสือถูกสร้างตามคติความเชื่อโบราณ สร้างขึ้นครั้งแรกตรงกับสมัยของ หลวงพ่อบัว (เจ้าอาวาสรูปแรกของวัด) ในราวปี พ.ศ. 2390 เศษ ๆ ซึ่งเป็นพระเครื่องที่มีประวัติ ยาวนาน ถูกสร้างขึ้นมาแล้วมากกว่า 150 ปี ก่อนจะถูกผลิตซ้ำต่อกันมาจวบจนปัจจุบัน จาก การศึกษาพบว่าพระเครื่องวัดบางหัวเสือได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างและผู้กระทำการ ก่อให้เกิดการ ปรับตัวทางวัฒนธรรมและถูกถ่ายทอดออกมาผ่านพระเครื่องในช่วงเวลาต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการรับเอา แนวคิดและนวัตกรรมเทคโนโลยีการผลิตพระเครื่องสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตพระเครื่อง ส่งผลให้ เกิดเป็นความเปลี่ยนแปลงและเกิดเป็นพัฒนาการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในแต่ละช่วงเวลา แบ่ง ได้ 3 ยุค คือ ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน และยุควัดใน กระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ พระเครื่องยุคแรกนี้ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่พื้นที่บางหัวเสือยัง ไม่มีความเจริญและความสะดวกสบาย อำนาจรัฐยังเข้าไม่ถึงในพื้นที่ พระเครื่องสมัยหลวงพ่อบัวและ หลวงพ่อผินเป็นเจ้าอาวาสจึงถูกสร้างขึ้นด้วยคติความเชื่อดั้งเดิมของพระเครื่องจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ การสักการบูชา เพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนาโดยถูกนำไปบรรจุลงกรุตามเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งสามารถพบเห็นพระเครื่องวัดบางหัวเสือได้เมื่อมีการรื้อเสนาสนะต่าง ๆ เพื่อ บูรณปฏิสังขรณ์หรือเมื่อเสนาสนะพังทลายลง เช่น วิหาร กำแพง ชุมประตูดุสิต เป็นต้น นอกจากนี้พระ เครื่องวัดบางหัวเสือในระยะแรกยังถูกพระเกจิอาจารย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจโดยใช้ เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมของมนุษย์ในยามที่ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าถึง และสามารถแก้ไขปัญหาความต้องการของมนุษย์ได้ ซึ่งมนุษย์ก็มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไปที่ เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อความมั่นคงในชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจ เช่น ปัญหาจากภัย ธรรมชาติ โรคระบาด สงคราม โจร ไข้ร้าย เป็นต้น จึงมีความเชื่อกันว่าพระเครื่องวัดบางหัวเสือมี พุทธคุณทางคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ตามความต้องการของคน ในยุคที่แสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และตามประสบการณ์ของพระเครื่องที่เล่าขานสืบต่อกันมา

พระเครื่องที่พระเกจิอาจารย์สร้างขึ้นในยุคนี้ พระเกจิอาจารย์เป็นผู้ดำเนินการในการผลิต พระเครื่องเองในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ การเตรียมมวลสาร การแกะแม่พิมพ์ การเท หล่อลงในแม่พิมพ์หรือการกดวัสดุลงในแม่พิมพ์ ครอบกุมาร การทำพิธีพุทธาภิเษก ซึ่งพระเกจิอาจารย์ ของวัดมีการถ่ายทอดสรรพวิชาในการทำพระเครื่องรวมถึงการทำพิธีพุทธาภิเษกจากอาจารย์สู่ลูกศิษย์ จากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานมากกว่า 150 ปี นิยมทำพิธีปลุกเสกด้วยตัวเองตามสรรพ

วิชาที่สืบทอดกันมา ตลอดจนกระจายหรือแจกจ่ายพระเครื่องไปยังกลุ่มผู้ใช้งานพระเกจิอาจารย์ก็เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด

อย่างไรก็ตามเนื่องจากช่วงแรกของยุคนี้ความเจริญยังไม่มี เทคโนโลยีการผลิตก็ยังไม่มีความทันสมัย ไม่มีความละเอียด พระเครื่องที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ยังมีความคมชัดสวยงาม จึงปรากฏเป็นภาพแทนของพระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกผู้เป็นอรหันต์อยู่บนพระเครื่องตามคติดั้งเดิม ประเภทของพระเครื่องก็จะปรากฏแค่เพียงพระปิดตานั่งยอง (พระหล่อแบบโบราณ) และพระพิมพ์โดยการกดผงวัสดุขึ้นรูปตามแม่พิมพ์ ซึ่งทำมาจากวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ เช่น เนื้อโลหะ เนื้อดิน เนื้อผง เป็นต้น

ต่อมาประเทศไทยได้เข้าสู่ช่วงของการปรับปรุงและปฏิรูปประเทศตามแบบตะวันตก (ตรงกับสมัยของหลวงพ่อยู่เป็นเจ้าอาวาส โดยมีหลวงพ่อเทียงเป็นพระเพื่อนคู่คิดที่สำคัญ) จึงได้มีการรับเอาเทคโนโลยีและแนวคิดใหม่ ๆ ขณะนั้นจากชาติตะวันตกเข้ามาสู่ประเทศไทย ได้แก่ เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์ การถ่ายภาพ และแนวคิดการทำเหรียญที่ระลึก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อวัตถุประสงค์และรูปแบบของการทำพระเครื่องในประเทศไทย จากอิทธิพลดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดการปรับตัวของการสร้างพระเครื่องขึ้น มีการสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งพระเครื่องเหรียญที่ระลึกเหรียญแรกของวัด คือ เหรียญรุ่นแรกหลวงพ่อเทียง พ.ศ. 2470 สร้างในวาระฉลองและเป็นที่ระลึกในโอกาสทำบุญอายุวัฒนมงคลครบ 5 รอบ หรือ 60 ปีของหลวงพ่อเทียง ซึ่งเป็นพระเครื่องประเภทเหรียญรุ่นแรกของวัด

นอกจากนี้อิทธิพลดังกล่าวยังทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตพระเครื่องของวัดที่จากเดิมที่พระเกจิอาจารย์ผลิตพระเครื่องเองทุกขั้นตอน เริ่มถ่ายโอนการผลิตสู่โรงงานผู้ผลิตพระเครื่อง เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่นี้ยังทำให้เกิดพระเครื่องรูปแบบใหม่คือพระเครื่องประเภทเหรียญรูปถ่าย และล็อกเก็ตที่ตามมา อีกทั้งยังสามารถนำภาพเหมือนของพระเกจิอาจารย์ที่ใช้ความละเอียดในการผลิตขึ้นไปอยู่บนพระเครื่องได้ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาภาพแทนของพระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกบนพระเครื่องของวัดก็ค่อย ๆ ลดลงและค่อย ๆ ถูกแทนที่ด้วยภาพแทนของพระเกจิอาจารย์ที่ขึ้นไปอยู่บนพระเครื่องแทน

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาเดียวกันนี้ขณะที่หลวงพ่อยู่เป็นเจ้าอาวาส พระเครื่องของวัดยังถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือของผู้กระทำการหรือกลายเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่หลวงพ่อยู่ท่านใช้ในการพัฒนาวัดและท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ (ขณะนั้นเจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด) คือใช้พระเครื่องเป็นสิ่งของในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่จะใช้ในการพัฒนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน ข้าวของเครื่องใช้ วัตถุดิบทำอาหาร น้ำตาล แรงงานและอื่น ๆ หลวงพ่อยู่ไม่ได้ขอรับบริจาคเพียงอย่างเดียว แต่กลับใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้าแทน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเต็มใจมากขึ้นที่จะมอบปัจจัยในการพัฒนาดังกล่าวให้แก่วัดหรือแก่หลวงพ่อยู่เพื่อใช้ในการพัฒนาทั้งวัดและการศึกษา

ในพื้นที่ โดยที่ชาวบ้านและคนในพื้นที่ไม่ได้คิดว่าเป็นการให้ตอบแทนแต่มองว่าเป็นการได้รับแจกพระเครื่องเสียมากกว่า

ยุคถัดมาคือ ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน ซึ่งตรงกับการปกครองวัดของหลวงพ่อนพ เจ้าอาวาสรูปที่ 5 บริบทของโครงสร้างในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่วัดเคยเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน เรียกได้ว่าเกือบจะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน เหลือเพียงการเป็นองค์กรทางศาสนาของชุมชนเท่านั้น ตรงกับช่วงที่พื้นที่บางหัวเสือเริ่มถูกพัฒนาให้มีความเจริญเพิ่มมากขึ้น วัตถุประสงค์ของการสร้างพระเครื่องก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมากขึ้น การสร้างเพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนาด้วยวิธีการบรรจุกรุเริ่มเลือนหายไป แต่มีการสร้างเพื่อเป็นที่ระลึกในวาระโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ที่ระลึกการฉลองพระฐานานุกรม ที่ระลึกการปฏิสังขรณ์มณฑปหรือหอไตร เป็นต้น อีกทั้งในยุคนี้ไม่ได้มีความจำเป็นในการใช้พระเครื่องเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยการพัฒนาต่าง ๆ เหมือนยุคก่อนหน้าเนื่องจากเริ่มมีหน่วยงานภายนอกทั้งรัฐและเอกชน ทั้งด้านการศาสนาหรือการปกครองระดับท้องถิ่นที่มาเป็นหน่วยงานสนับสนุนวัด การสร้างพระเครื่องจึงถูกปรับเปลี่ยนการทำหน้าที่จากสินค้าแลกเปลี่ยนกลายเป็นของชำร่วยในที่สุด โดยพระเครื่องของวัดถูกใช้เป็นเครื่องมือในฐานะกุศโลบายในการทำบุญใช้แจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาร่วมทำบุญที่วัดตามวาระโอกาสเป็นการตอบแทนที่มาร่วมทำบุญที่วัด เช่น การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน รวมถึงการทำบุญอื่น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการติดต่อสื่อสารและการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนและประเทศทำให้การเดินทางต่าง ๆ เริ่มมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นแล้ว ยุคนี้จึงเริ่มมีการนำพระเครื่องของวัดไปให้พระต่างวัดปลุกเสกอยู่บ้าง เช่น หลวงพ่อเต่ คงทอง วัดสามง่าม จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ยุคสุดท้ายคือ วัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งตรงกับยุคสมัยของหลวงพ่อบุญศรีวิบูลสีลวัฒน์หรือหลวงพ่อดิลขึ้นเป็นเจ้าอาวาสต่อจากหลวงพ่อนพ เป็นยุคบริบทของพื้นที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงจากเมืองเกษตรกรรม กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีลักษณะของความเป็นชุมชนเมือง ความเจริญเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การเดินทางสัญจรมีความสะดวกมากแล้ว วัดมีลักษณะของความเป็นองค์กรนิติบุคคลอย่างสมบูรณ์แบบดำรงอยู่ด้วยทุนทรัพย์และการจัดการรายได้ของวัดเอง ยุคนี้จึงเป็นยุคที่มีการสร้างพระเครื่องขึ้นจำนวนมากที่สุด โดยพระเครื่องที่สร้างขึ้นในยุคของหลวงพ่อนี้ส่วนมากมีวัตถุประสงค์คือเพื่อเป็นที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญ เพื่อเป็นของชำร่วยในงานต่าง ๆ และที่เพิ่มเติมขึ้นมาในยุคนี้คือสร้างขึ้นมาเพื่อการจัดการรายได้ทั้งจำหน่ายและใช้ตอบแทนผู้ที่มาร่วมทำบุญที่วัด โดยนำรายได้ไปสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมาก เช่น การสร้างโบสถ์ หอฉัน เป็นต้น นอกจากนี้ในยุคของหลวงพ่อยังมีการรื้อฟื้นการสร้างพระเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการบรรจุกรุซึ่งได้เลือนหายไปในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก นอกจากการรื้อสร้างการสร้างพระเครื่องเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการบรรจุกรุแล้ว พระครูวิบูลสีลวัฒน์ยังได้มีการรื้อ

พื้นการสร้างพระเครื่องที่เป็นภาพแทนของพระพุทธเจ้าอยู่บ้างแต่มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับพระเครื่องที่ปรากฏภาพแทนของพระเกจิอาจารย์

ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ของการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงคือพระเครื่องวัดบางหัวเสอยังคงมีไว้เพื่อการสักการบูชาและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ผู้ที่ศรัทธาและใช้พระเครื่องของวัด แต่มีการปรับเปลี่ยนความเชื่อทางด้านพุทธคุณของพระเครื่องวัดบางหัวเสือได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยคือจากเดิมพระเครื่องที่สร้างในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือและยุคพัฒนาของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนจะมีความเชื่อกันว่ามีดีทางคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ แปรเปลี่ยนเป็นพระเครื่องที่มีดีทางเมตตามหานิยมในช่วงที่วัดอยู่ในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ส่วนหนึ่งมีปัจจัยมาจากความต้องการของคนที่เปลี่ยนแปลงไปและแปรเปลี่ยนไปตามบุคลิกภาพของผู้สร้างพระเครื่องคือหลวงพ่อบุญครูวิบูลย์ลีลาวดีผู้มีเมตตาธรรมสูง

ประเด็นสุดท้ายคือความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบพิธีพุทธาภิเษกหรือพิธีปลุกเสกที่เกิดความเปลี่ยนแปลงสำคัญขึ้นในยุคนี้ คือเริ่มมีการนำพระเครื่องของวัดไปให้พระเกจิอาจารย์ต่างวัดที่มีชื่อเสียงระดับประเทศเป็นผู้ปลุกเสก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา อีกทั้งเริ่มมีการทำพิธีปลุกเสกหมุนเวียนกันระหว่างพระเกจิอาจารย์ของวัดและพระเกจิอาจารย์ภายนอกวัดที่มีการสร้างเครือข่ายและมีความเคารพซึ่งกันและกันอยู่ รวมถึงเริ่มมีผู้ดูแลพิธีกรรมเข้ามาช่วยในการจัดการพิธีพุทธาภิเษกเป็นผู้ประสานงานในการนิมนต์พระเกจิอาจารย์ในสายอื่น ๆ มาร่วมในพิธีปลุกเสกวัดมุงคลของวัดอีกด้วย

ผลการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นยุคตามช่วงเวลา คือ ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนและวัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องรวม 5 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์ในการสร้าง ด้านกระบวนการผลิต ด้านลักษณะพิธีพุทธาภิเษก ด้านประเภทพระเครื่อง และด้านภาพแทนบนพระเครื่อง ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปออกมาเป็นแผนภาพสรุปพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ดังที่แสดงในภาพต่อจากนี้เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ยุค	ปฐมบทของวัดบางหัวเสือ				ยุคของการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานชุมชน	ยุควัดในกระแสเมือง อุตสาหกรรมและ เทคโนโลยี
พระเกจิอาจารย์	หลวงพ่อบัว (พ.ศ. 2370-2435)	หลวงพ่อดิน (พ.ศ. 2440-2454)	หลวงพ่อดำ (พ.ศ. 2454-2471)	หลวงพ่อดำ (พ.ศ. 2454-2505)	หลวงพ่อดำ (พ.ศ. 2505-2530)	หลวงพ่อดำ (พ.ศ. 2530-2567)
วัตถุประสงค์หลักในการสร้าง	เพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม					
	เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน					
	เพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนา (บรรพชา)					รื้อฟื้นการบรรพชา
	เพื่อเป็นที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญต่าง ๆ					
กระบวนการผลิต	การหล่อโลหะแบบโบราณโดยพระเกจิอาจารย์					
	การกดด้วยมือลงในแม่พิมพ์โดยพระเกจิอาจารย์					
	การผลิตโดยโรงงานผู้ผลิตพระเครื่อง					
ลักษณะพิธีพุทธาภิเษก	พุทธาภิเษกเดี่ยวโดยพระเกจิอาจารย์					
	พุทธาภิเษกโดยพระเกจิอาจารย์ภายนอกวัด					พุทธาภิเษกหมู่โดย พระเกจิอาจารย์ทั้ง ภายในและภายนอกวัด
ประเภทพระเครื่อง	พระปิดตานั่งยอง					รื้อฟื้นพระปิดตานั่งยอง
	พระเนื้อดิน					
	พระปิดตา					
	พระพิมพ์เนื้อผง					
	เหรียญ					
	ภาพถ่าย					
ภาพแทนพระเครื่อง	ภาพแทนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกผู้เป็นพระอรหันต์					รื้อฟื้นภาพแทนของ พระพุทธเจ้า
	ภาพแทนของพระเกจิอาจารย์					

ภาพที่ 104 แผนภาพสรุปพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

7.1.2 โครงสร้างและผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ผลการศึกษาในเชิงของโครงสร้างที่มีความเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ สามารถแบ่งการสรุปออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งจะอธิบายโดยสรุปตามยุคหรือช่วงเวลา ได้แก่ โครงสร้างการเมืองการปกครอง โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม โครงสร้างทางศาสนา โครงสร้างสถาบันทางการศึกษา และโครงสร้างการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยี

โครงสร้างการเมืองการปกครองยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือพื้นที่ตำบลบางหัวเสืออยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครเขื่อนขันธ์เมืองหน้าด่านป้องกันพระนครที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยมีส่วนราชการตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้ความเจริญกระจุกตัวอยู่บริเวณนั้น ส่งผลให้ตำบลบางหัวเสือที่ตั้งอยู่บริเวณตะวันออกของแม่น้ำไม่มีความเจริญนัก คนอาศัยอยู่เพียงไม่กี่หลังคาเรือน การย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งรกรากยังมีไม่มาก ส่วนที่มีความเจริญที่สุดในชุมชนคือวัด

วัดจึงมีลักษณะคล้ายศูนย์ราชการของชุมชนทำหน้าที่ในการความสงบเรียบร้อย ความสามัคคีภายในชุมชน ด้วยกระบวนการทางจิตใจและใช้ศาสนาเข้ามาช่วย

ต่อมาการพัฒนาการเมืองการปกครองของประเทศช่วงหลังปี พ.ศ. 2435 โครงสร้างด้านการปกครองได้ถูกพัฒนาให้มีความเป็นรูปธรรมในเชิงโครงสร้างการบริหารมากขึ้น ส่งผลให้เริ่มมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ถูกเลือกโดยชาวบ้านมาดูแลด้านการปกครอง รักษาความสงบเรียบร้อยและความสามัคคีภายในชุมชนแทนวัดและพระสงฆ์ แต่กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงนิยมใช้วัดเป็นสถานที่สำหรับใช้ในการเรียกชาวบ้านมาประชุม เพื่อสื่อสาร ข่าวสารบ้านเมืองต่าง ๆ ที่ได้รับจากทางราชการอยู่ แต่ความเจริญในพื้นที่ก็ยังมีไม่มากนักเพราะยังไม่มีหน่วยงานที่เข้ามาดูแลและเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นโดยตรง

ยุคของพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน เกิดการพัฒนาของโครงสร้างการเมืองการปกครองไทยพัฒนาสู่ระบบกระจายอำนาจโดยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมารับผิดชอบด้านการพัฒนาพื้นที่ มีการจัดตั้งสุขาภิบาลพระประแดงขึ้นในปี พ.ศ. 2506 ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการเมืองการปกครองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนในพื้นที่ อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ การให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ การให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของราษฎร ส่งผลให้วัดต้องเริ่มปรับตัวเนื่องจากเริ่มมีหน่วยงานอื่นมารับผิดชอบโดยตรงแทนที่วัด เมื่อมีหน่วยงานเริ่มเข้ามาจัดบริการสาธารณะและพัฒนาพื้นที่แล้วความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจึงมีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เช่น การก่อสร้างถนนสายรองและถนนซอยที่มีการเชื่อมต่อไปยังถนนสายประธานหรือถนนสุขุมวิทได้ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น

ยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีเกิดการแบ่งพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยารวมถึงพื้นที่ตำบลบางหัวเสือจากสุขาภิบาลพระประแดงและตั้งขึ้นเป็นสุขาภิบาลสำโรงใต้ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งภายหลังยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้เทศบาลสามารถดูแลท้องที่และแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด พื้นที่เทศบาลและตำบลบางหัวเสือจึงมีสภาพเป็นสังคมเมืองเกือบทั้งหมด ภายในตำบลบางหัวเสือที่มีความเจริญจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแล้ว จึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่นและมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมยุคปฐมนิเทศของวัดบางหัวเสือ บริเวณตำบลบางหัวเสือเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีประชากรอาศัยอยู่ไม่มากนัก มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อาศัยอยู่กันแบบเครือญาติ รู้จักกันหมด เดิมในพื้นที่มีลักษณะเป็นป่ารกทึบ ส่วนมากเป็นป่าจาก ความสะดวกสบายไม่มี เดินทางสัญจรก็ลำบาก มีลักษณะทางเศรษฐกิจในชุมชนแบบเลี้ยงตนเอง โดยพืชผลทางการเกษตรส่วนมากใช้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนแล้วจึงนำออกไปจำหน่ายหรือ

แลกเปลี่ยนในตลาดภายในท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านบางหัวเสือเกือบทั้งหมดในยุคนี้จะประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าวและทำน้ำตาลมะพร้าว มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ทำสวนผลไม้ชนิดอื่น การค้าขายมักเกิดขึ้นตามแม่น้ำและลำคลองซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญ อีกทั้งชาวบ้านก็นิยมตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนขึ้นตามริมแม่น้ำและคลอง เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิต ทั้งใช้เพื่ออุปโภคและบริโภค รวมถึงการเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในพื้นที่

โดยจุดเปลี่ยนที่สำคัญของวิถีชุมชนแบบเกษตรกรรมสู่การกลายเป็นชุมชนเมืองอุตสาหกรรม คือ การก่อสร้างถนนสุขุมวิท การก่อสร้างถนนปู้เจ้าสมิงพราย และการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเริ่มเด่นชัดขึ้นภายหลังรัฐบาลประกาศใช้ พ.ศ. 2504 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 และตรงกับยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน ซึ่งเป็นยุคที่เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนหลายด้านจากหลายหน่วยงาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงกลายเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมที่แผ่ขยายมาจากจังหวัดพระนครและธนบุรี

เมื่อภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเข้ามาสู่ในพื้นที่มากขึ้น ส่งผลให้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง พื้นที่เศรษฐกิจและการตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนจากริมแม่น้ำลำคลองแปรเปลี่ยนเป็นริมถนน อาชีพหลักของชาวบ้านก็จากอาชีพเกษตรกรรมทำสวนซึ่งเป็นอาชีพที่เหนื่อยก็ค่อย ๆ ลดลงและเปลี่ยนแปลงสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่เหนื่อยน้อยกว่าและได้ค่าตอบแทนที่สม่ำเสมอ มีคนเข้ามาทำงานและย้ายที่อยู่อาศัยเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความเจริญด้านอื่น ๆ ทอยตามมา เช่น รถโดยสารสาธารณะ การตั้งสถานตำรวจภูธร การตั้งโรงไฟฟ้าพระนครใต้ การตั้งที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น อีกทั้งสภาพทางสังคมก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการอยู่อาศัยกันแบบเครือญาติก็เริ่มมีความเป็นครอบครัวเดี่ยวต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

กระทั่งถึงยุควัดในกระแสนของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานที่เจริญขึ้นมากเป็นผลมาจากทั้งเทศบาลและรัฐบาลในการผลักดันสนับสนุนการขยายตัวของอุตสาหกรรม ประกอบกับความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้เกิดความสะดวกสบายทั้งเรื่องการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร และการใช้ชีวิต ทำให้สภาพสังคมโดยรวมของตำบลบางหัวเสือมีสภาพเป็นสังคมเมืองที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่นเกือบทั้งหมด ซึ่งต้องแลกมากับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะที่ตามมาจากการพัฒนา

โครงสร้างทางการศาสนายุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ เป็นยุคที่วัดมีบทบาทสำคัญไม่ใช่แค่ต่อชาวบางหัวเสือเท่านั้นแต่มีบทบาทสำคัญต่อคนไทยทั้งประเทศไทยยุคนี้ ตำบลบางหัวเสือขณะนั้นเป็นชุมชนขนาดเล็กมีคนอาศัยอยู่น้อย ไม่มีศูนย์ราชการหรือที่ว่าการเมือง ไม่มีตลาดขนาดใหญ่ แต่เมื่อมีชุมชนก็เกิดวัดขึ้นตามมาเพื่อให้คนในชุมชนสามารถทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรมและทำศาสนกิจได้ โดยที่ไม่ต้องเดินทางไกลไปวัดนอกพื้นที่ วัดบางหัวเสือได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาพระอุโบสถหลัง

เก่าวราวปี พ.ศ. 2400 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงของการสร้างวัด ปฏิสังขรณ์วัดร้างต่าง ๆ โดยคหบดี เศรษฐี พ่อค้า นิยมซ่อมแซมบูรณะวัดเป็นอันมาก พื้นที่บางหัวเลื้อยขณะนั้นเป็นยุคที่ไม่มีความเจริญใด ๆ เข้าถึงในพื้นที่ วัดจึงมีบทบาทมาก เช่น การเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน เป็นสถานพยาบาลบำบัดความป่วยไข้ เป็นสถานศึกษา เป็นแหล่งกำเนิดศิลปะ เป็นศูนย์รวมตำราและความรู้ เป็นที่พึ่งพิงของชาวบ้านในยามทุกข์ เป็นต้น กล่าวคือในยุคนี้เปรียบเสมือนศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงเป็นส่วนที่มีความเจริญที่สุดในชุมชน อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดของชาวบ้านและชุมชน ประชาชนจึงนิยมตั้งบ้านเรือนใกล้กับวัดอีกด้วย

ภายหลังการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา เป็นช่วงของการเปลี่ยนถ่ายในการลดบทบาทของวัดลง ซึ่งวัดถูกจัดระเบียบและถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ไปสู่โครงสร้างอื่นที่มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น บทบาทที่ถูกกลดลงไป เช่น บทบาทการเป็นสถานศึกษา บทบาทการสถานบำบัดความป่วยไข้ เป็นต้น กระทั่งเข้าสู่ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนในปี พ.ศ. 2505 มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับวัดและพระสงฆ์อีกครั้ง ส่งผลให้วัดบางหัวเลื้อยในยุคนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบขององค์กรมากขึ้น และมีบทบาท อำนาจ และหน้าที่หลงเหลือเพียงแค่การเป็นองค์กรทางศาสนาที่ประชาชนใช้วัดทำบุญหรือทำการกุศลด้วยเหตุผลทางการศาสนาเท่านั้น

ต่อมาในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลอย่างสมบูรณ์แบบอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 วัดจึงมีหน้าที่ที่ดำเนินการตามกรอบอำนาจหน้าที่ตามความเป็นองค์กรนิติบุคคลและต้องอยู่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีหน่วยงานกำกับดูแลคือสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่งผลให้วัดต้องมีการปรับตัว ให้มีการจัดหารายได้ ทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทำทะเบียนทรัพย์สิน และทำทะเบียนผู้เข้าผู้อาศัย อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีเจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสูงสุดในการดำเนินกิจการของวัด

โครงสร้างสถาบันทางการศึกษาในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเลื้อยช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ยังไม่มีการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่มีการสอนหนังสือกันที่วัดบางหัวเลื้อยตั้งแต่ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2452 โดยพระสงฆ์ตามความรู้ที่พอมิที่จะสอนได้ในสมัยนั้น ซึ่งจะสอนให้อ่านออกเขียนได้ควบคู่กับการสอนทางจริยธรรม ชาวบ้านจึงนิยมฝากบุตรหลานให้เป็นศิษย์รับใช้พระสงฆ์ อีกทั้งตำราความรู้ในอดีตก็มักนิยมบันทึกไว้ด้วยภาษาทางพระพุทธศาสนา การศึกษาให้ความรู้ในอดีตจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดวัด กระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในพื้นที่ตำบลบางหัวเลื้อย ส่งให้วัดมีบทบาทลดลง โดยมีการแยกระบบการศึกษาออกจากวัดและจัดตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาล ตำบลบางหัวเลื้อย 1 (โรงเรียนวัดบางหัวเลื้อย) ขึ้นแทน ถึงแม้ว่าจะยังใช้สถานที่ของวัดในการตั้งโรงเรียนและยังมีเจ้าอาวาส ซึ่งขณะนั้นคือหลวงพ่อยุ่ เป็นผู้อุปการะโรงเรียนอยู่ก็ตาม ซึ่งในตำบลบางหัวเลื้อยนอกจาก

โรงเรียนวัดบางหัวเสือก็จะมีอีกหนึ่งโรงเรียนที่ก่อตั้งในลักษณะและช่วงเวลาเดียวกันก็คือโรงเรียนวัดบางฝ้าย

ในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนที่เริ่มมีความเจริญเข้ามาถึงในพื้นที่และมีการสร้างถนนซอยวัดบางหัวเสือช่วงหลังปี พ.ศ. 2510 ทำให้มีคนเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีการเข้ามาเปิดกิจการโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลและประถมศึกษาขึ้นเป็นทางอีกหนึ่งทางเลือกให้แก่ชาวบ้านหัวเสือในการให้บุตรหลานเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ก่อนที่โรงเรียนนี้จะปิดกิจการไปในภายหลัง นอกจากนี้จากแนวคิดของหลวงพ่อบุญศรีวิบูลย์สัจธรรมที่อยากให้เด็กนักเรียนชาวบางหัวเสือได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาโดยไม่ต้องเดินทางไกล ส่งผลให้มีความพยายามในการก่อตั้งโรงเรียนบางหัวเสือบูญแจ่มเนียมนิล (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการในปัจจุบัน) ขึ้นในพื้นที่จนสำเร็จในปี พ.ศ. 2521 ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งจุดเปลี่ยนที่สำคัญสำหรับทางโครงสร้างด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่

อย่างไรก็ตามโครงสร้างทางการศึกษาในพื้นที่ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีภายหลังการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ส่งผลให้เทศบาลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นนับแต่นั้นมา นอกจากการดูแลและสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดเทศบาลแล้ว การจัดตั้งโรงเรียนสิริเบญญาลัย ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นโรงเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่ขยายโอกาสให้เด็กนักเรียนในพื้นที่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

ดังนั้นโครงสร้างสถาบันทางการศึกษาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการบริหาร ซึ่งมีการแยกงานหน่วยงานด้านการศาสนาและการศึกษาออกจากกัน อีกทั้งการพัฒนาและยกฐานะโครงสร้างทางการเมืองการปกครองก็มีอิทธิพลทำให้โครงสร้างสถาบันทางการศึกษาเติบโต และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนในพื้นที่เช่นเดียวกัน

โครงสร้างการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือนั้น ยังไม่มีความเจริญทางเทคโนโลยีใด ๆ ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ การสื่อสารข้อมูลข่าวสารหลักจากมาจากภาครัฐโดยการสื่อสารผ่านผู้แทน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำข่าวสารกิจการบ้านเมืองมาแจ้งแก่ชาวบ้านโดยทั่วไป

ต่อมาในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน เริ่มมีวิทยุทรานซิสเตอร์แบบใส่ถ่านเข้ามาในพื้นที่เพื่อใช้สำหรับฟังข่าวสาร แต่จุดเปลี่ยนของยุคนี้คือการมีไฟฟ้าใช้ ซึ่งพื้นที่บางหัวเสือเริ่มมีไฟฟ้าใช้ในราวปี พ.ศ. 2510-2514 แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เมื่อเริ่มมีไฟฟ้า ความเจริญและโครงสร้างพื้นฐานเริ่มมีการพัฒนาเข้าถึงในพื้นที่จึงเริ่มมีโทรทัศน์เข้ามาเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการรับข่าวสาร คนก็เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งช่วงหลัง พ.ศ. 2520 จึงมีการตั้ง

ไปรษณีย์โทรเลขสำโรงใต้และเริ่มมีโทรศัพท์บ้านใช้กันในพื้นที่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสารและประชาสัมพันธ์แบบสองทาง

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างด้านการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีนั้นเกิดขึ้นอย่างก้าวกระโดดในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เป็นผลมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่สำคัญคือโทรศัพท์มือถือซึ่งเริ่มแพร่หลายในพื้นที่ช่วงหลัง พ.ศ. 2540 ประกอบกับการพัฒนาของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่สามารถขึ้นมายู่บนอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือได้ ส่งผลให้การสื่อสารประชาสัมพันธ์แบบสองทางด้วยอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญในสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ทุกที่ทุกเวลาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการสื่อสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพอย่างในปัจจุบัน

ดังนั้นผลการศึกษาโครงสร้างต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของโครงสร้างด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งมีความสอดคล้องกันกับการแบ่งยุคที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยออกเป็น 3 ยุค คือยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน และยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างดังที่แสดงต่อไปนี้

โครงสร้าง	ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ (พ.ศ. 2370-2505)	ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน (พ.ศ. 2505-2529)	วัดในกระแสเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (พ.ศ. 2530-2567)
การเมืองการปกครอง	การปกครองหัวเมือง	การปกครองส่วนท้องถิ่น : สุขาภิบาล	เทศบาล
เศรษฐกิจและสังคม	สังคมเกษตรกรรมแบบพอเลี้ยงชีพ	ช่วงเปลี่ยนผ่าน	สังคมเมืองอุตสาหกรรม
ศาสนา	วัด = ทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน	ช่วงลดบทบาทเหลือเพียงองค์กรศาสนา	วัด = นิติบุคคล (องค์กรทางศาสนา)
การศึกษา	การเรียนการสอนตามวัด	การศึกษาระบบโรงเรียน (อุปการะและอุปถัมภ์โรงเรียนโดยพระสงฆ์)	การศึกษาระบบโรงเรียน (กำกับดูแลโดยกระทรวง/อปท.)
การสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยี	การสื่อสารผ่านผู้แทน	ช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ความทันสมัย (วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์บ้าน)	โทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต

ภาพที่ 105 แผนภาพสรุปการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง

ขณะที่ผลการศึกษาผู้กระทำการและเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสอมิบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาที่บริบทของโครงสร้างและบริบทของพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถอธิบายโดยสรุปตามได้ 3 ช่วงเวลาตามยุคที่ทำการศึกษา ได้แก่ ยุคปฐมบท

ของวัดบางหัวเสือ ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน และยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้กระทำการหรือผู้ที่เข้ามาส่วนเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือแรกเริ่มสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้สร้าง และกลุ่มผู้ใช้พระเครื่อง

กลุ่มผู้สร้าง คืออดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือและพระเกจิอาจารย์ประกอบไปด้วย หลวงพ่อบัว หลวงพ่ออ้น หลวงพ่อพิณ หลวงพ่ออยู่ และหลวงพ่อเที่ยง เป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการสร้างพระเครื่องของวัด โดยพระเกจิอาจารย์ในยุคนี้มีชีวิตอยู่ในยุคที่ตำบลบางหัวเสือยังไม่มี ความเจริญเข้าถึง ส่วนที่มีความเจริญที่สุดในชุมชนคือวัด นอกจากบทบาทการเป็นผู้ผลิตและผลิตซ้ำการสร้างพระเครื่องที่เริ่มต้นจากการสร้างพระเองในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ออกแบบ ผลิต กระทั่งทำพิธีปลุกเสกแล้ว เนื่องด้วยอิทธิพลจากโครงสร้างด้านการเมืองการปกครอง โครงสร้างศาสนา โครงสร้างทางการศึกษา ที่ยังไม่มีพัฒนาการอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้กระทำการกลุ่มนี้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ตนมีบทบาทและหน้าที่ทางสังคมมากขึ้น ประกอบด้วย การผู้นำทางจิตใจหรือศูนย์รวมจิตใจให้แก่คนในชุมชน การเป็นหมอพระของชุมชน การเป็นผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การเป็นผู้ปกครองวัด การเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้และการเป็นองค์อุปถัมภ์ด้านการศึกษา

ดังนั้นการที่วัดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ผู้กระทำการกลุ่มนี้จำเป็นต้องมีความสามารถที่รอบด้านเพราะต้องเป็นที่พึ่งให้แก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ประกอบกับผลของโครงสร้างที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นบีบให้ผู้กระทำการกลุ่มนี้ต้องปรับตัว แสดงออก รวมถึงคิดกลยุทธ์ในการทำหน้าที่ตามบทบาทดังกล่าวเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นปกติสุขของคนในชุมชน พระเครื่องที่ถูกสร้างขึ้นจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งของผู้กระทำการกลุ่มนี้นำไปแจกจ่ายให้ผู้กระทำการอีกกลุ่มหนึ่งใช้งาน อีกทั้งพระเครื่องยังถูกผู้สร้างใช้เป็นส่วนแลกเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสิ่งของและแรงงานด้วย ขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็นำไปบรรจุกรุเพื่อใช้พระเครื่องในวัตถุประสงค์ของการสืบทอดพระศาสนาตามคติดั้งเดิม

ผู้กระทำการกลุ่มดังกล่าวที่ได้รับพระเครื่องไป คือ กลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่อง ได้ใช้ในสักการบูชาและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในยามที่มีความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยังมีการพัฒนา ประกอบผลของเหตุการณ์ทางสังคมต่าง ๆ และในช่วงเวลานี้ยังไม่มีหน่วยงานใดสามารถแก้ไขปัญหาคือตอบสนองความต้องการเหล่านี้ของคนในชุมชนได้ คนในชุมชนจึงต้องหันไปพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทน

ภายหลังในช่วงที่หลวงพ่อบุ๊เป็นเจ้าอาวาสก็มีผู้กระทำการเกิดขึ้นเพิ่มเติม คือ กลุ่มผู้ผลิตพระเครื่อง ผู้กระทำการกลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพระเกจิอาจารย์ผู้สร้างพระเครื่อง ได้แก่ การเป็นลูกมือในการช่วยเหลือในขั้นตอนการผลิตพระเครื่อง ซึ่งต่อมาภายหลังที่ประเทศไทยรับเอา

เทคโนโลยีการผลิตเหรียญกษาปณ์เข้ามาแล้ว เอกชนก็เริ่มเปิดดำเนินการโรงงานผลิตพระเครื่องประเภทเหรียญและประเภทอื่น ๆ ตามมา บทบาทหน้าที่ในผลิตพระเครื่องของผู้สร้างจึงได้ถูกถ่ายโอนไปยังกลุ่มผู้ผลิตพระเครื่องนี้แทน แต่กลุ่มผู้สร้างยังคงเป็นผู้ที่ริเริ่มในการสร้างและเป็นผู้ทำการปลุกเสกอยู่

ต่อมาในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน ซึ่งเป็นยุคที่เป็นช่วงเปลี่ยนถ่ายของการพัฒนาเชิงโครงสร้างสู่ความเจริญทั้งด้านการเมืองการปกครอง ศาสนา การศึกษา การสื่อสาร เศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของผู้กระทำการกลุ่มต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป

ผู้กระทำการกลุ่มผู้สร้างมีบทบาทที่ลดลง เนื่องจากบทบาทและหน้าที่ที่เคยเป็นเกือบทุกสิ่งทุกอย่างให้ชุมชนได้ถูกถ่ายโอนออกไปสู่หน่วยงานอื่นตามโครงสร้างรูปแบบใหม่ โดยบทบาทที่ถูกถ่ายโอนออกไป ได้แก่ การเป็นหมอพระของชุมชนบำบัดความป่วยไข้ การเป็นผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน การเป็นครูอาจารย์สอนหนังสือ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน เป็นต้น ผู้กระทำการกลุ่มนี้จึงเหลือบทบาทเพียงการเป็นผู้ปกครองวัดตามโครงสร้างการบริหารจัดการด้านศาสนาและเป็นผู้ทำหน้าที่ในศาสนกิจตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อบทบาทลดลงอำนาจของวัดและเจ้าอาวาสจึงลดลงตาม ด้วยเหตุนี้จึงเห็นสาเหตุให้ในยุคนี้เกิดความขัดแย้งและเกิดการช่วงชิงอำนาจที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งก็คืออำนาจในทางการปกครองวัด และในยุคนี้ที่มีโครงสร้างด้านการปกครองเข้ามาถ่วงดุลอำนาจทำให้เริ่มเกิดการตรวจสอบวัดจากฝั่งฆราวาส กล่าวคือ ยุคนี้เจ้าอาวาสมีบทบาทและอำนาจลดลง พร้อมทั้งเกิดการตรวจสอบวัดจากภายนอกมากขึ้น

สำหรับบทบาทด้านการสร้างพระเครื่องของกลุ่มผู้สร้างก็เกิดการเปลี่ยนแปลงมีการถ่ายโอนหน้าที่ในสร้างพระเครื่องไปให้หน่วยงานอื่น กล่าวคือ มีโรงงานผู้ผลิตพระเครื่องทำหน้าที่ในการผลิตพระเครื่องตามที่คุณสร้างสั่งผลิต และยังเริ่มมีการให้พระนอกวัดมาช่วยทำการปลุกเสกพระเครื่องด้วย ส่งผลให้ผู้สร้างไม่ได้ทำหน้าที่ในการผลิตพระเครื่องในทุกขั้นตอนเหมือนในยุคที่ผ่านมา อีกทั้งพระเครื่องยุคนี้ถูกกลุ่มผู้สร้างใช้งานในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุค หน้าที่ของพระเครื่องจึงเปลี่ยนไป คือ พระเครื่องในยุคนี้ไม่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นปกติสุขของคนในชุมชน หรือเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยน หรือนำไปบรรจุกรุเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างที่เคย แต่กลับถูกใช้เป็นเครื่องมือบันทึกประวัติศาสตร์และบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในวัดซึ่งเป็นอิทธิพลของแนวคิดการทำเหรียญที่ระลึกที่มีความนิยมมากขึ้น และพระเครื่องมักถูกใช้เป็นของชำร่วยตอบแทนแก่ผู้ที่มาทำบุญที่วัดในวาระโอกาสต่าง ๆ แทน แต่ด้านกลุ่มของผู้ใช้งานพระเครื่องก็ยังคงใช้พระเครื่องที่ได้รับมาในการสักการบูชาอย่างต่อเนื่อง บางครั้งก็นำพระเครื่องไปซื้อขายแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกันในหมู่ผู้ใช้งานพระเครื่องทั้งนักสะสมและผู้ศรัทธา

ยุคถัดมาคือยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ยุคนี้ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง คือมีความเจริญทั้งด้าน

โครงสร้างพื้นฐาน ชาวบ้านสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตได้โดยทั่วไป ขณะที่วัดก็ถูกจัดให้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าอาวาสก็มีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดและพระลูกวัดเป็นหลัก อย่างไรก็ตามเจ้าอาวาสในยุคนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์ที่สำคัญที่แตกต่างออกไป โดยมีผู้กระทำการที่สำคัญคือ พระครูวิบูลสีลวัฒน์

หลวงพ่อมียุทธศาสตร์สำคัญในการรื้อสร้างสิ่งที่กำลังเลือนหายไปขึ้นใหม่และมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่วัดและสังคมเป็นอย่างมาก หลวงพ่อท่านได้มาปกครองวัดในช่วงที่วัดกำลังถดถอย หลวงพ่อท่านเลยต้องใช้เวลาในการแก้ปัญหาภายในกุฏิศรัทธาและปฏิรูปการปกครองวัดใหม่จนสำเร็จ จากนั้นหลวงพ่อก็ได้เริ่มสร้าง สิ่งที่หลวงพ่อบริหารสร้างเอาไว้ นับเป็นผลงานและคุณูปการแก่ต่อวัดและสังคมอย่างยิ่ง บทบาทดังกล่าวของหลวงพ่อบริหารประกอบด้วย การสร้างโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่จากแนวคิดริเริ่มของหลวงพ่อ การสร้างประเพณีประเพณีขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้ระลึกถึงบทบาทและความสำคัญของอดีตเจ้าอาวาสและพระอุปชฌาย์ในอดีตไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา การรื้อสร้างงานประเพณีอันดีงามที่กำลังเลือนหายไปให้กลับขึ้นมาใหม่ และการสร้างพระอุโบสถโดยใช้นวัตกรรมจากเซรามิคและตกแต่งภายในด้วยงานประติมากรรมปูนปั้น

จากบทบาทข้างต้นของหลวงพ่อ หลวงพ่อก็มีความจำเป็นที่จะต้องคิดกลยุทธ์หรือวิธีการในการดำเนินการ โดยหลวงพ่อก็ได้มีการสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในฐานะกุศโลบายในการทำบุญหารายได้เข้าวัดทั้งแจกเป็นของขำรวยตอบแทนคนที่มาทำบุญและจำหน่าย ระยะแรกมีการนำภาพแทนของพระเกจิอาจารย์ผู้ล่วงลับมาสร้างเป็นพระเครื่อง รวมถึงการนำพระเครื่องที่สร้างไปให้หลวงพ่อบริหารช่วยปลุกเสก เป็นการนำบุคคลที่มีชื่อเสียงทั้งอดีตและที่มีชีวิตอยู่ในขณะนั้นมาช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่พระเครื่อง ส่งผลให้คนอยากที่จะมาทำบุญที่วัดกันเพิ่มมากขึ้นด้วย พระเครื่องในยุคนี้จึงค่อย ๆ เริ่มปรับเปลี่ยนหน้าที่สู่การเป็นเครื่องมือในการจัดหารายได้เข้าวัดถึงแม้ว่าบางครั้งจะไม่ได้เกิดการซื้อขายโดยตรงแต่เป็นการแจกเพื่อตอบแทนการทำบุญก็ตาม

นอกผู้กระทำการหลักอย่างหลวงพ่อแล้ว ยุคนี้เกิดการรวมกลุ่มกันของเครือข่ายผู้กระทำการในกลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่องก่อเกิดเป็นชมรมและกลุ่มขึ้นในรูปแบบของชุมชนจิตธรรม ได้แก่ ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาธรรมมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาธรรมมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือ

การรวมกลุ่มดังกล่าวเกิดจากความสนใจ ความรัก และความศรัทธาร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มที่มีต่อ พระเครื่องวัดบางหัวเสือและพระเกจิอาจารย์วัดบางหัวเสือ มีการสร้างอัตลักษณ์และจัดสวัสดิการภายในของกลุ่มตนเอง และเมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันของเครือข่ายผู้กระทำการแล้ว ผู้กระทำการกลุ่มนี้จึงมีความสามารถ ศักยภาพ หรือการต่อรองเชิงอำนาจที่มากกว่าที่จะแสดงออกมาผ่านกิจกรรมทางสังคมของกลุ่ม กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของผู้นับสนุนให้มีการสร้างพระเครื่อง

ของวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการรายได้เข้าวัด อีกทั้งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่ม และเพื่อสังคมส่วนรวม

การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของกลุ่มดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ทั้งชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวิวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ แปรเปลี่ยนจากผู้ใช้งานพระเครื่องกลายเป็นกลุ่มผู้สนับสนุน ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนกิจการงานของวัด ทั้งด้านการจัดการรายได้ การสร้างวัตถุมงคล การหาเครือข่ายจากภายนอกพื้นที่ให้มาช่วยด้านงานพิธีปลุกเสก การจัดงานประเพณี การสนับสนุนด้วยการทำบุญ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่หลวงพ่อดิลก และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมของวัดรวมถึงพระเครื่องผ่านสื่อออนไลน์ในช่องทางต่าง ๆ อีกด้วย

สรุปได้ว่า ผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในแต่ละช่วงเวลาตามยุคที่ทำการศึกษาวิจัยมีบทบาทและปฏิบัติการทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป เป็นผลลัพธ์ของการปรับตัวของผู้กระทำการตามสภาวะของโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถแบ่งผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้สร้างพระเครื่อง กลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่อง กลุ่มผู้ผลิตพระเครื่อง และกลุ่มผู้สนับสนุน

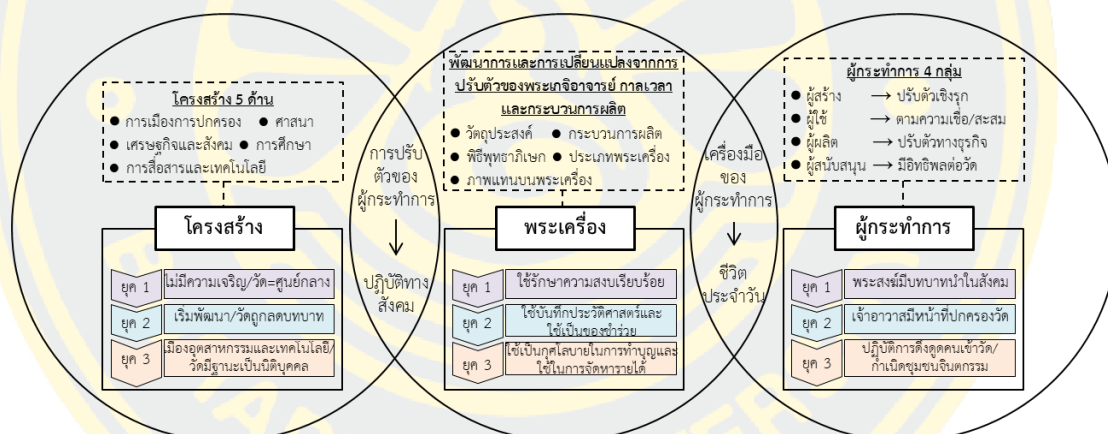
โดยผู้กระทำการกลุ่มผู้สร้างพระเครื่อง ได้แก่ อดีตเจ้าอาวาสและพระเกจิอาจารย์ เป็นผู้มีการปรับตัวในมุมของบทบาทและปฏิบัติการทางสังคมจากสภาพแวดล้อมของโครงสร้างมากที่สุด มีความสามารถในการคิดอุปบายหรือกลยุทธ์ที่ใช้ในการตอบโต้สภาวะของโครงสร้างตามยุคสมัย ซึ่งวัตถุมงคลทางวัฒนธรรมอย่างพระเครื่องเดิมถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนาตามความเชื่อได้ถูกผู้กระทำการกลุ่มนี้นำไปใช้ในฐานะของเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เป็นเครื่องมือบันทึกประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญ เป็นสินค้าแลกเปลี่ยน เป็นของชำร่วย เป็นกุศโลบายในการทำบุญ และเป็นเครื่องมือในการจัดการรายได้เข้าวัดแทน

ผู้กระทำการกลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่องเป็นกลุ่มที่มีการปรับตัวในเชิงของบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องน้อย ดังนั้นจึงเกิดความต่อเนื่องของการใช้พระเครื่องขึ้นแขวนคอเพื่อสักการบูชาโดยหวังให้พระช่วยตามวัตถุประสงค์ที่มีความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น ขอให้ได้รับความปลอดภัยจากภัยอันตราย ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความปลอดภัยจากการเดินทาง และขอให้ได้รับความเมตตา เป็นต้น กระทั่งพระเครื่องวัดบางหัวเสือกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่งภายหลังเริ่มมีการใช้พระเครื่องในฐานะของสะสมและสินค้าซื้อขายเพิ่มเติมขึ้นมาด้วย

ผู้กระทำการกลุ่มผู้ผลิตก็มีการปรับตัวทางธุรกิจมากขึ้น จากอุตสาหกรรมในครัวเรือนเริ่มต้นผลิตในวัดกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และมีการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์พระเครื่องและวัตถุมงคลอื่น ๆ ให้แก่พระเกจิอาจารย์แทนที่จะรอให้มีคำสั่งซื้อเหมือนแต่ก่อน

และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มผู้สนับสนุนก็มีบทบาทมากขึ้นในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม ส่งผลให้มีอำนาจในการต่อรองและมีอิทธิพลต่อการสร้างวัดถุ่มงคลทั้งด้านรูปแบบของพระเครื่อง จำนวนพระเครื่องในแต่ละรุ่น วัตถุประสงค์ในการสร้าง หรือแม้กระทั่งรูปแบบพิธีพุทธาภิเษก การรวมกลุ่มของกลุ่มผู้สนับสนุนนี้จึงมีโอกาที่จะมีการเติบโตทางอำนาจที่ใช้ในการต่อรองกับวัดเกี่ยวข้องกับกิจการงานของวัดได้ในอนาคต

ดังนั้นผลการศึกษาผู้กระทำการที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของผู้กระทำการเพื่อความอยู่รอดตามบริบทของโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปจึงแสดงออกมาในรูปแบบของปฏิบัติการทางสังคมโดยผู้กระทำการมีการใช้พระเครื่องเป็นมือในปฏิบัติทางสังคมเหล่านั้น พระเครื่องจึงมีความสัมพันธ์อยู่ในรูปแบบของการเป็นจุดปะทะในปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ กระทั่งพระเครื่องกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง ผู้กระทำการ และพระเครื่องดังกล่าวผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ต่อไปนี้

ภาพที่ 106 แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง ผู้กระทำการ และพระเครื่อง
หมายเหตุ ยุค 1 หมายถึง ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ

ยุค 2 หมายถึง ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน

ยุค 3 หมายถึง ยุคของวัดในกระแสเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

7.2 อภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาโครงสร้าง ผู้กระทำการ และพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ซึ่งมีประวัติการสร้างมายาวนานมากกว่า 150 ปี ผ่านการลงพื้นที่จริง เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ซึ่งประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายในหัวข้อนี้มีด้วยกัน 6 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) จากผลการศึกษาโครงสร้างและผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ การที่โครงสร้างในยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือที่ยังไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมจนสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้ครอบคลุมและทันทั่วทั้งที่ เจ้าอาวาสในฐานะผู้ปกครองวัดบางหัวเสือซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความเจริญที่สุดในชุมชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยให้เป็นปกติสุขภายในชุมชนภายใต้บริบททางโครงสร้างไม่มีหน่วยงานใดสามารถเข้าสนับสนุนได้ เจ้าอาวาสในฐานะผู้กระทำการจึงแสดงออกมาผ่านการกระทำสะท้อนปฏิบัติการทางสังคมออกมาเป็นบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ บทบาทผู้นำทางจิตใจหรือศูนย์รวมจิตใจให้แก่คนในชุมชน หมอพระของชุมชน ผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ เป็นต้น ตลอดจนการเรียนรู้ที่จะปรับตัวและปรับกลยุทธ์ของเจ้าอาวาสหรือพระเกจิอาจารย์ในการทำหน้าที่เมื่อบริบทเชิงโครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงโดยการลดบทบาทของวัด ให้มีลักษณะเป็นเพียงองค์กรทางศาสนาในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนและยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีตามลำดับ

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับ ทฤษฎีโครงสร้าง - ผู้กระทำการ หรือ ทฤษฎีโครงสร้างการกระทำสัมพันธ์ (Structuration Theory) ของ Anthony Giddens ใน เชษฐา พวงหัตถ์ (2548) และ George Ritzer (2007) โดยข้อค้นพบในงานวิจัยฉบับนี้พบว่า โครงสร้างและผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือในแต่ละยุคมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้กระทำการล้วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง และโครงสร้างล้วนเกี่ยวกับผู้กระทำการ โครงสร้างและผู้กระทำการจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ถูกเชื่อมโยงกันผ่านปฏิบัติการทางสังคม (สิ่งที่มนุษย์กระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์) ปฏิบัติการทางสังคมจึงอยู่ตรงกลางระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ โดยปัจจัยเชิงโครงสร้างได้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำการได้เรียนรู้ถึงผลกระทบที่โครงสร้างกระทำต่อสังคม และผู้กระทำการซึ่งเป็นมนุษย์มีความสามารถมากเพียงพอที่จะเรียนรู้จนเกิดการปรับตัว โดยแสดงออกผ่านปฏิบัติการทางสังคมจนเกิดการผลิตซ้ำ ซึ่งมีความแตกต่างกับแนวคิดของ Emile Durkheim (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างมากกว่าซึ่งอยู่ในฐานะผู้กำหนดวางกรอบและข้อจำกัดให้แก่ผู้กระทำการหรือมนุษย์

ดังนั้น การที่อดีตเจ้าอาวาสและพระเกจิอาจารย์ของวัดมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนในหลายด้านมากในอดีตตลอดจนการปรับบทบาทและหน้าที่สอดคล้องไปกับสภาวะของโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น แท้จริงแล้วเป็นความสามารถของมนุษย์ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้และทักษะแสดงออกผ่านการกระทำ เพื่อต่อต้านหรือต่อสู้กับโครงสร้างหรือสังคมที่กระทำต่อมนุษย์ แต่ก็ไม่ใช่มนุษย์ทุกคนที่จะมีอิทธิพลกระทั่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ขณะที่โครงสร้างเองก็ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการกระทำแต่มีลักษณะที่สนับสนุนต่อการกระทำของมนุษย์ด้วย

2) ข้อค้นพบจากงานวิจัยฉบับนี้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มของเครือข่ายผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ กระทั่งสามารถจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มหรือชมรม ประกอบไปด้วย ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัฒน์ บางหัวเสือ มีลักษณะเป็นสังคมขนาดเล็ก มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งภายนอกและภายในกลุ่ม มีการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มและมีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันภายในกลุ่ม สมาชิกในชมรมหรือกลุ่มข้างต้นไม่ได้มีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันทั้งหมด อีกทั้งการกำเนิดของชมรมหรือกลุ่มนั้นก็มิได้เริ่มต้นมาจากจุดสนใจร่วมกันคือพระเครื่องของวัดบางหัวเสือและความศรัทธาที่มีต่อพระครูวิบูลสีลวัฒน์ สองสิ่งนี้จึงเป็นจุดที่เชื่อมโยงสมาชิกผู้ที่มีอุดมการณ์เหมือนกันเข้าด้วยกัน จึงเกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ ทำกิจกรรมทางสังคมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มหรือชมรมทั้งแบบต่อหน้าต่อตาและไม่ต่อหน้าต่อตา เมื่อเวลาผ่านไปก็เกิดการคัดคนเข้าและออกจากชมรมหรือกลุ่มโดยดูจากจุดสนใจหรืออุดมการณ์ร่วมว่าสอดคล้องและสามารถอยู่ร่วมกันในกลุ่มหรือชมรมได้หรือไม่ กระทั่งอยู่ตัวและนำไปสู่การสร้างแบบแผนเฉพาะกลุ่มขึ้น เพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึกถึงความเป็นสมาชิกร่วมกัน

การรวมกลุ่มลักษณะนี้จึงมีความคล้ายคลึงกับคำว่า “ชุมชน” แบบดั้งเดิมแต่มีจุดที่แตกต่างกันตรงที่ไม่ได้มีการอยู่อาศัยใช้ชีวิตอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน จึงไปสอดคล้องกับ แนวคิดเรื่องชุมชนจินตกรรม (Imagined Communities) ที่ถูกนำเสนอโดย เบน แอนเดอร์สัน (เบน แอนเดอร์สัน, 2552)

นอกจากนี้ การรวมกลุ่มกันของเครือข่ายผู้กระทำการดังกล่าวไม่ได้มีเพียงการจินตกรรมถึงปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม แต่ยังพบว่ายังมีการจินตกรรมถึงจุดสนใจร่วมกันกับผู้ที่ไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน แต่มีความสนใจในพระเครื่องของวัดบางหัวเสือร่วมกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในยุคของวัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีเป็นส่วนที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างชุมชนจินตกรรมบนโลกออนไลน์ เช่น เพจหรือกลุ่มสาธารณะบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ เป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ซื้อขายรวมถึงปฏิสัมพันธ์อื่น ๆ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเห็นหน้ากันหรือถูกจำกัดด้วยอาณาบริเวณอีกต่อไป

ดังนั้น ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัฒน์ บางหัวเสือ แท้จริงแล้วคือชุมชนจินตกรรมชนิดหนึ่ง ที่มีจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันผ่านความสนใจร่วมกันในพระเครื่องของวัดและพระเกจิอาจารย์ของวัด

นอกจากนี้ ข้อค้นพบในงานวิจัยฉบับนี้ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นยังสามารถใช้อธิบายเสริมเพิ่มเติมงานศึกษาเรื่อง ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546) ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 ขณะนั้นเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยยังไม่เจริญเท่าปัจจุบัน อีกทั้งยังไม่มีแพลตฟอร์มเครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดขึ้น ทำให้ในงานเขียนชิ้นนี้ไม่เป็นปัจจุบันและไม่ครอบคลุมถึงการเกิดชุมชนจินตกรรมในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) ขณะนั้น นิธิ เอียวศรี

วงศ์ จึงได้อธิบายถึงลัทธิพิธีนี้ว่าไม่ก่อให้เกิดความชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีจุดเชื่อมโยงกันคือการเคารพบูชาเสด็จพ่อ ร.5 ก็ตาม แต่เนื่องด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างชุมชนจินตกรรมมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สนใจในลัทธิพิธีสามารถปฏิสัมพันธ์กันบนสื่อสังคมออนไลน์โดยไม่เห็นหน้ากันได้ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมในลัทธิพิธี เช่น ดังกรณีของกลุ่มสาธุชนในลักษณะของชุมชนออนไลน์ กลุ่ม “ศรัทธา พ่อ ร.5” ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2557 มีสมาชิกในกลุ่มกว่า 65,700 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2568) กลุ่ม “ศรัทธา รัชกาลที่ 5 กรมหลวงชุมพร ฯ พระเจ้าตาก และพระเครื่องทุกชนิด” ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2558 ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 36,900 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2568) มีปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชนกันอย่างต่อเนื่องผ่านการโพส การพูดคุย การแสดงความคิดเห็น การกดถูกใจ ถึงแม้ว่าสมาชิกภายในกลุ่มอาจไม่ได้รู้จักกันทุกคน ไม่เคยเห็นหน้าตากันจริง ๆ แต่ก็มีลักษณะไม่ต่างจากชุมชนที่เกิดจากวัดที่เป็นดั่งศูนย์กลางของผู้ที่มาปฏิบัติศาสนกิจประจำที่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้วิจัยจึงคิดว่าแท้จริงแล้ว ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 ก็มีความสามารถในการก่อให้เกิดชุมชนจินตกรรมขึ้นได้เช่นกัน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับกรณีของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ และข้อค้นพบดังกล่าวยังสามารถใช้ในการอธิบายการกำเนิดเพจหรือกลุ่มสาธุชนบนโลกออนไลน์ที่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน ว่าแท้จริงแล้วเป็นชุมชนจินตกรรมชนิดหนึ่งซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเติบโตของชุมชนจินตกรรมบนโลกออนไลน์คือการพัฒนาทางโครงสร้างเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้นแนวโน้มในอนาคตมีโอกาสที่ชุมชนจินตกรรมลักษณะนี้จะเติบโตมากยิ่งขึ้นและอาจเกิดเป็นชุมชนจินตกรรมรูปแบบใหม่ ๆ ตามการเติบโตด้านเทคโนโลยี

3) เมื่อมองผ่านมุมของแนวคิดเรื่องชีวิตประจำวัน (Everyday Life) หรือปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน (Practice of Everyday Life) ของ Michel de Certeau พบว่า ประเด็นการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือหนึ่งในปฏิบัติการทางสังคมของอดีตเจ้าอาวาสวัดบางหัวเสืออันเป็นผลมาจากการปรับตัวทางสังคมให้เข้ากับบริบทโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่ยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือมีการแจกจ่ายพระเครื่องเพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและใช้เพื่อการเป็นสินค้าแลกเปลี่ยน ยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนมีการแจกจ่ายพระเครื่องเป็นของชำร่วยในทำบุญ และยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือในการจัดการรายได้เข้าองค์กร ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนเป็นกลยุทธ์ที่ผู้กระทำการอย่างอดีตเจ้าอาวาสใช้การปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมภายใต้อำนาจของโครงสร้างในแต่ละยุคที่บีบให้เจ้าอาวาสต้องแสดงบทบาททางสังคม เช่นเดียวกับประเด็นของผู้กระทำการกลุ่มผู้ใช้พระเครื่องในมุมของการพกพระเครื่องขึ้นแขวนคอติดตัวจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยมีการใช้งานพระเครื่องเพื่อการสักการบูชาขอพรให้พระคุ้มครองในด้านต่าง ๆ ที่ปัจเจกบุคคลเกิดความต้องการ

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการของชีวิตประจำวันตามแนวคิดของ Michel de Certeau ทั้งในแง่ของการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของ

ผู้กระทำการ การใช้ปฏิบัติการของชีวิตประจำวันโดยการนำสิ่งเล็กน้อยในชีวิตประจำวันเป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้กับการกระทำทางอำนาจจากโครงสร้าง รวมถึงการที่อำนาจจากโครงสร้างไม่สามารถครอบครองหรือครอบงำชีวิตประจำวันได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2545) ปิยวดี คุ่มเดช (2555) ลีลา จันสว่าง (2556) และ คะนิงนิจ พรหมนัส และ พชรินทร์ ลาภานันท์ (2560) ที่ใช้แนวคิดนี้ในการอธิบายในงานวิจัยเช่นกัน แต่แตกต่างกันที่เรื่องราวและบริบทที่นำมาอธิบาย

โดยสรุป พระเกจิอาจารย์ของวัดได้คิดค้นและใช้กลยุทธ์ในการแสดงออกทางสังคมตอบโต้การกระทำทางอำนาจจากโครงสร้างโดยมีการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนและแก้ไขสถานการณ์ทางสังคม พระเครื่องจึงอยู่ในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมที่การทำหน้าที่ได้แปรผันตามปฏิบัติการของชีวิตประจำวันของพระเกจิอาจารย์ ขณะที่ผู้กระทำการของกลุ่มผู้ใช้งานพระเครื่องได้ใช้พระเครื่องสวมใส่ขึ้นคอแท้จริงแล้วก็คือกลยุทธ์ของผู้สวมใส่ขอพรเพื่อความอยู่รอดของผู้คนที่เกิดความต้องการทางสังคมแล้วไม่มียุทธศาสตร์ใดจากโครงสร้างสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้เมื่อมองผ่านมุมเรื่องแนวคิดชีวิตประจำวันพบว่าปฏิบัติการดังกล่าวคือปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน (Practice of Everyday Life) ตามแนวคิดของ Michel de Certeau อย่างหนึ่ง

4) ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ พบว่ายุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือการสร้างพระเครื่องเป็นไปตามแนวคิดและคติดั้งเดิมคือเพื่อการสักการบูชา เพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดพระศาสนา เพื่อเป็นระลึกในวาระโอกาสสำคัญ โดยพระเครื่องยุคนี้นักถูกพระเกจิอาจารย์ใช้งานแจกจ่ายให้ชาวบ้านเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่และมีการทำพระเครื่องมาใช้เป็นสินค้าแลกเปลี่ยนบ้าง ต่อมาในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนการสร้างพระเครื่องเน้นการสร้างขึ้นเพื่อเป็นระลึกในวาระโอกาสสำคัญ โดยพระเครื่องถูกพระเกจิอาจารย์ใช้งานแจกจ่ายในฐานะของชำร่วยตอบแทนผู้ที่มาร่วมทำบุญที่วัด สุดท้ายในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีพระเครื่องของวัดยังคงเน้นการสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสสำคัญ แต่พระเครื่องได้ถูกพระเกจิอาจารย์ปรับเปลี่ยนการใช้งานในฐานะการเป็นกุศโลบายในการทำบุญ รวมถึงการจัดหารายได้เข้าวัดทั้งที่วัดดำเนินการเองหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินการ

จากผลการศึกษาดังกล่าวพบว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการสร้างพระเครื่องของพระเกจิอาจารย์วัดบางหัวเสือมีความเป็นพลวัตปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากวัตถุทางวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนเรื่องราวความเชื่อ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจในช่วงแต่ละช่วงเวลา ที่พระเครื่องถูกสร้างขึ้น สู่การเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อระดมทุนหรือหารายได้ แต่สิ่งหนึ่งที่พระเครื่องไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปเลยก็คือการที่พระเครื่องอยู่ในฐานะของสื่อสัญลักษณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ได้รับการยอมรับและถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษา

ของ นิติ กสิโกศล (2547) บุศรา สว่างศรี (2549) ธัญญลักษณ์ ศรีเมืองคุณ (2551) ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ (2554) ธนุต์ ธรรมพิทักษ์ (2555) ชนัญญ์ เมฆหมอก (2556) และ อุดม จันทิมา (2561)

ขณะที่ประเด็นการสร้างและใช้พระเครื่องของผู้กระทำการในฐานะเครื่องมือหนึ่งที่ถูกใช้ในปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ คือ การสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสื่ออยู่ในฐานะการใช้เป็นกุศโลบายในการทำบุญ โดยช่วงปลายของยุคปฐมบทของวัดบางหัวเสือ พระเครื่องวัดบางหัวเสื่อถูกใช้โดยหลวงพ่อยู่เพื่อเป็นกุศโลบายให้ชาวบ้านทำบุญด้วยแรงงานช่วยเหลือกิจกรรมของวัด รวมถึงการทำบุญด้วยสิ่งของวัตถุติดต่าง ๆ ที่จะมาใช้ในกิจกรรมของวัดแลกเปลี่ยนกับการรับแจกพระเครื่อง ต่อมาในยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชนพระเครื่องก็ยังอยู่ในฐานะกุศโลบายในการทำบุญอยู่เนื่องจากพระเครื่องจะถูกแจกจ่ายเป็นของชำร่วยให้แก่ชาวบ้านในโอกาสการทำบุญต่าง ๆ เช่น งานทำบุญกฐินหรือทอดผ้าป่าประจำปี หรือในวาระการทำบุญอื่น ๆ โดยชาวบ้านก็ยังตั้งใจที่จะเข้าวัดทำบุญตามวาระ กระทั่งมาเด่นที่สุดในยุควัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งหลวงพ่พระครูวิบูลสีลวัฒน์ได้ใช้พระเครื่องในฐานะกุศโลบายในการทำบุญโดยมีการระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนขึ้น เช่น พระเครื่องรุ่นสร้างโบสถ์ ร่วมทำบุญสร้างโบสถ์ได้รับพระเครื่องตอบแทน เป็นต้น อีกทั้งหลวงพ่อยังอนุญาตให้คณะกลุ่มบุคคลได้มีการสร้างพระเครื่องเพื่อให้ชาวบ้านได้สั่งซื้อพระเครื่องโดยรายได้ ซึ่งเป็นการทำบุญทางอ้อมเนื่องจากรายได้จะถูกนำไปทำบุญถวายวัดโดยมีวัตถุประสงค์คือสทบทุนสร้างหรือบำรุงเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัดอีกด้วย

โดยสรุป ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ในบริบทของพระเครื่องวัดบางหัวเสื่อถูกใช้เป็นเครื่องมือโดยผู้กระทำการในกลุ่มของผู้สร้างในฐานะของการเป็นกุศโลบายให้คนเข้าวัดเพื่อทำบุญเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่ผู้กระทำการประสงค์เสียมากกว่า ซึ่งข้อค้นพบนี้มีความแตกต่างกับงานวิจัยของ รอบทิศ ไวยสุศรี (2564) ลัษ กานต์สมเกียรติ (2555) และ พระครูพิพิธธรรม และคณะ (2558) ที่มองว่าพระเครื่องอยู่ในฐานะกุศโลบายที่ช่วยเพิ่มโอกาสโน้มน้าวและดึงดูดให้ทั้งผู้สร้างและผู้ใช้งานเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประกอบด้วย ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย และการเป็นกุศโลบายเพื่อการฝึกศีล สมาธิ และปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา รวมถึงการใช้เป็นกุศโลบายในการเป็นสื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนากระทั่งทำไปสู่การปฏิบัติธรรมของผู้ใช้งานพระเครื่องตามผลของการศึกษาของ พระกริชวัฒน์ ชยวฑฒโน (2560) อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้ใช้งานหรือผู้ที่มีพระเครื่องของวัดไว้ครอบครองพระเครื่องของวัดจะอยู่ในฐานะที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับ พระสุรศักดิ์ กิตติปัญญา (2557) ที่มองว่าพระเครื่องอยู่ในฐานะของสื่อเผยแพร่พุทธธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธโดยทั่วไป ซึ่งมุ่งทำประโยชน์และเป็นกำลังสำคัญในการทะนุบำรุงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

นอกจากนี้ข้อค้นพบของงานวิจัยฉบับนี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ในองค์รวมระหว่าง โครงสร้างผู้กระทำการ และพระเครื่อง โดยพระเครื่องมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างและผู้กระทำการในฐานะ

สื่อกลางหรือจุดปะทะในปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ ดังที่แสดงในภาพ แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง ผู้กระทำการ และพระเครื่อง ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาในงานวิจัยที่ผ่านมาที่ไม่เห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมของทั้ง 3 ส่วน ประกอบด้วยงานวิจัยของ นิติ กสิโกศล (2547) บุศรา สว่างศรี (2549) ธัญญลักษณ์ ศรีเมืองคุณ (2551) ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ (2554) ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์ (2555) ชนัญญ์ เมฆหมอก (2556) และ อุดม จันทิมา (2561) ที่สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างและปรากฏการณ์ทางสังคมมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลโดยตรงต่อบริบทของพระเครื่องที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ขณะที่ รอบทิศ ไวยสุศรี (2564) ล้อย กานต์สมเกียรติ (2555) พระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ (2558) พระกริชวัฒน์ ขยวพัฒน์ (2560) และ พระสุรศักดิ์ กิตติปัญโญ (2557) กล่าวถึงพระเครื่องในฐานะของการเป็นเครื่องมือของผู้กระทำการด้านการปฏิบัติธรรม และเครื่องมือเผยแผ่พระศาสนาแต่ไม่ได้กล่าวถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้กระทำการเท่านั้น

5) เมื่อนำผลการศึกษาจากงานวิจัยฉบับนี้มาอภิปรายร่วมกับงานเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างงานเขียนของ พระไพศาล วิสาโล (พระไพศาล วิสาโล, 2546) ได้กล่าวถึงปัญหาท้าทายของพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ โดยหนึ่งในปัญหภายในวงการพุทธศาสนา คือความเฟื่องฟูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์ภายในวัด เกิดจากความพยายามของพระสงฆ์ในการหาวิธีดึงคนเข้าวัดให้มากขึ้น ท่ามกลางการเติบโตของลัทธิพิธีหรือสำนักทรงที่เกิดขึ้นใหม่มากมายในปัจจุบันที่กำลังแย่งชิงฐานลูกค้าหรือคนให้ออกห่างไปจากพุทธศาสนากระแสหลักและวัด ส่งผลให้พระสงฆ์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้พุทธพาณิชย์ ไสยศาสตร์ หรือลัทธิพิธีในวัดเพื่อให้คนกลับมาเข้าวัด ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์วัตถุมงคลให้มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการต่อคนหลากหลายกลุ่มมากขึ้น การพัฒนาวัตถุมงคลให้แตกต่างอย่างมีจุดเด่นหรือจุดขาย การคิดค้นพิธีกรรมแปลกใหม่แต่ตอบสนองความต้องการของผู้คนได้ เป็นต้น (พระไพศาล วิสาโล, 2546, 473-475)

แต่จากข้อค้นพบในงานวิจัยฉบับนี้พบว่าปฏิบัติการหรือกลยุทธ์การดึงคนเข้าวัดของพระสงฆ์วัดบางหัวเสือไม่ได้เป็นไปเช่นนั้น เมื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ในการดึงคนเข้าวัดในกระแสของเมืองอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีของพระครูวิบูลสีลวัฒน์ที่พยายามดึงดูดคนให้กลับมาทำบุญที่วัดหลังจากช่วงถดถอย จะเห็นได้ว่าหลวงพ่อก็ไม่ได้ใช้พุทธพาณิชย์ ไสยศาสตร์ หรือลัทธิพิธีเพื่อดึงดูดคนให้เข้าวัด แต่หลวงพ่อก็ใช้ปฏิบัติการทางอ้อมหลากหลายด้าน ถึงแม้ว่าเป็นปฏิบัติการที่ใช้เวลานานแต่พิสูจน์แล้วว่าได้ผล ได้แก่ การปฏิรูปการปกครองภายในวัด การเป็นผู้นำและผู้สนับสนุนพัฒนาทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ การก่อสร้างประเพณีประติมากรรมของท้องถิ่นและการใช้วัตรกรรมใหม่มาใช้สร้างโบสถ์สองชั้นขนาดใหญ่เป็นเชรามิคและตกแต่งภายในด้วยประติมากรรมปูนปั้นที่มีความสวยงามนำไปสู่การพัฒนาวัดขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการแสดงออกทางบุคลิกภาพและการกระทำของหลวงพ่อก็ถึงเมตตาธรรมผ่านจริยวัตรอันงดงาม ปฏิบัติการทางอ้อมดังกล่าวเหล่านี้สามารถ

นำไปสู่การรื้อสร้างความศรัทธาเพื่อดึงดูดคนเข้าวัดได้ โดยหลวงพ่อก็ไม่ได้ใช้พุทธพาณิชย์ ไสยศาสตร์ หรือลัทธิพิธีเป็นจุดเด่นหลักในการดึงดูดคนเข้าวัด พระเครื่องและวัตถุมงคลของวัดเป็นเพียงหนึ่งในเครื่องมือที่หลวงพ่อก็ใช้เป็นกุศโลบายเสริมให้มีจำนวนคนที่อยากจะทำบุญที่วัดมากขึ้นเท่านั้นโดยที่ไม่ได้เล่นกับความมั่งคั่ง ความวิตกกังวล และความต้องการของมนุษย์ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ที่วัดโดยการนำของหลวงพ่อก็ยังไม่มีการจัดตั้งจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลแบบถาวรหรือที่ดำเนินการเองโดยวัด กล่าวคือคนทำบุญด้วยเงินไม่ว่าจะเป็นในงานประเพณีใดของวัดก็มักจะได้รับแจกพระเครื่องเป็นการตอบแทน บางครั้งทำบุญด้วยสิ่งอื่นนอกจากเงินหรือช่วยเหลืองานของวัดก็ได้รับแจกพระเครื่องเช่นกัน เป็นการตอบแทนการเข้าวัดทำบุญไม่ใช่การตอบแทนที่เอาเงินมาให้วัด ทั้งหมดที่กล่าวมานี้คือปฏิบัติการที่ส่งผลในเชิงบวกสะท้อนกลับมาหาตัวหลวงพ่อบุคคลเป็นตัวแทนขององค์กรวัด คนจึงเข้าวัดทำบุญที่วัดบางหัวเสือเป็นจำนวนมาก ตามมาด้วยเงินที่เข้าวัดมากขึ้น ส่งผลให้หลวงพ่อก็สามารถพัฒนาวัดบางหัวเสือให้มีความเจริญและงดงามได้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าพระไพศาลจะได้กล่าวถึงแนวทางการออกจากวิกฤตของพุทธศาสนาไว้แล้วว่าจะต้องเกิดการปฏิรูป เช่น การสร้างพุทธธรรมเพื่ออนาคต การปฏิรูปคณะสงฆ์ให้ทันสมัย การยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ การสร้างสรรค์สัมพันธภาพใหม่ให้พุทธบริษัท เป็นต้น ทั้งหมดนี้เพื่อให้วัดกลับมาามีบทบาทสำคัญในสังคมมากขึ้นแต่วัดก็ยังต้องเผชิญปัญหาท้าทายในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีปัจจัยมาจากทั้งภายในและภายนอกวัด (พระไพศาล วิสาโล, 2546, 197-370) ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นการปรับตัวของวัดบางหัวเสือไม่ได้เน้นการเป็นวัดพุทธพาณิชย์จำหน่ายสินค้าหรือบริการด้านพิธีกรรมทางไสยศาสตร์หรือลัทธิพิธีแต่อย่างใด ดังนั้นการปรับตัวของวัดในฐานะองค์กรผ่านปฏิบัติการทางอ้อมของหลวงพ่อบุคคลในฐานะผู้นำวัดที่สามารถส่งผลและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยภาพรวม ไม่ว่าจะเป็นด้านการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน หรือการเป็นผู้นำบุกเบิกการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาของคนในชุมชนทางโลกและทางธรรมภายใต้ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของวัดต่างหากที่สามารถจะเป็นทางออกจากวิกฤตและเป็นทางรอดของวัดและพุทธศาสนาในปัจจุบัน

6) ประเด็นเกี่ยวกับพุทธพาณิชย์ ชนัญญ์ เมฆหมอก (ชนัญญ์ เมฆหมอก, 2556) ได้ให้คำนิยามของคำว่าพุทธพาณิชย์ในงานวิจัยไว้ว่า พุทธพาณิชย์ คือ การนำเอาศรัทธาในพุทธศาสนามาหารายได้ ผ่านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบ ขณะที่งานวิจัยของบุศรา สว่างศรี (บุศรา สว่างศรี, 2549) ได้กล่าวถึงพุทธพาณิชย์ว่าเป็นการสร้างเพื่อระดมทุนและมีการจัดการเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยใช้ศรัทธาและความเชื่ออันเป็นพื้นฐานของสังคมไทย ดังนั้นพุทธพาณิชย์จึงมีความหมายโดยทั่วไปว่า การระดมทุนและจัดการรายได้อย่างเป็นระบบโดยการนำเอาศรัทธา วัตถุ หรือกิจกรรมทางพุทธศาสนามาใช้หารายได้ หมายรวมถึงการซื้อขายสิ่งที่เกี่ยวกับวัตถุมงคลในพระพุทธศาสนาด้วย

ข้อค้นพบในงานวิจัยฉบับนี้ เมื่อมองผ่านมุมมองเรื่องพุทธพาณิชย์ตามความหมายข้างต้น พบว่า วัดบางหัวเสือไม่มีการตั้งซุ้มจำหน่ายพระเครื่องขึ้นถาวร ถึงแม้ว่าจะเคยจัดซุ้มให้ทำบุญเช่าพระเครื่องในงานผูกสืมา ปิดทอง ผังลูกนิมิต ช่วงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2548 – วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นการเปิดซุ้มจัดจำหน่ายวัตถุมงคลเฉพาะภายในงานเท่านั้น หากวิเคราะห์เหตุการณ์เปิดซุ้มจำหน่ายพระเครื่องในครั้งนั้นเป็นเพียงการสร้างกิจกรรมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามงานผูกสืมา ปิดทอง ผังลูกนิมิต โดยทั่วไปเพียงมีเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่มีการจัดกิจกรรมประเภทพิธีทางไสยศาสตร์ หรือลัทธิพิธีใดที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์และวัด ดังนั้นการใช้พระเครื่องในการแจกจ่ายดำเนินการโดยพระสงฆ์ของวัดจึงยังไม่เข้าข่ายพุทธพาณิชย์ตามคำนิยามข้างต้น ถึงแม้ว่าภายหลังการกำเนิดขึ้นของชุมชนจินตกรรมคณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัฒน์วัดบางหัวเสือ คณะบุคคลดังกล่าวที่เป็นผู้ขออนุญาตเข้าดำเนินการจัดสร้างรวมถึงการเปิดรับจองและจัดจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลจากพระครูวิบูลสีลวัฒน์ ซึ่งวัดก็ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการเองวัดจึงอยู่ในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากพุทธพาณิชย์ ไม่ใช่ผู้ดำเนินการทางพุทธพาณิชย์

โดยสรุป ถึงแม้ว่าวัดบางหัวเสือจะไม่มีการดำเนินการด้านพุทธพาณิชย์อย่างเป็นระบบดังที่สามารถพบเห็นได้ตามวัดที่มีชื่อเสียงโดยทั่วไป แต่วัดบางหัวเสือก็อยู่ในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากพุทธพาณิชย์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถนิยามปรากฏการณ์นี้ใหม่ได้ว่า “พุทธพาณิชย์ทางอ้อม” ซึ่งหมายถึง การที่วัดไม่ได้ดำเนินการระดมทุน หรือจัดหารายได้อย่างเป็นระบบโดยการนำเอาศรัทธา วัตถุ หรือกิจกรรมทางพุทธศาสนามาใช้หารายได้โดยตรง แต่เป็นผู้ผ่านความเห็นชอบและเป็นผู้รับผลประโยชน์จากรายได้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมของบุคคลภายนอก

7.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบและผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำเป็นข้อเสนอแนะได้ ดังต่อไปนี้

7.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) วัดบางหัวเสือ เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาข้างต้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การอนุรักษ์และส่งเสริมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดบางหัวเสือ รวมถึงพิพิธภัณฑ์เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายได้

2) ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงความเป็นมาของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อีกทั้งบทบาทสำคัญของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำไปสู่การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

7.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

1) ควรศึกษาพระเครื่องวัดบางหัวเสือโดยใช้มุมมองทางประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดพระเครื่องของวัดให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความเป็นมาของพระเครื่องในแต่ละรุ่น ซึ่งสามารถนำไปสู่การทำทะเบียนประวัติพระเครื่องของวัดได้

2) ควรศึกษาพระเครื่องวัดบางหัวเสือโดยใช้มุมมองทางสัตววิทยาและการสร้างความหมายเพื่อนำไปสู่การตีความถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ซ่อนอยู่ในวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกผลิตซ้ำอย่างพระเครื่องของวัด เช่น ภาพแทนบนพระเครื่อง อักษร ยันต์ สัญลักษณ์ เป็นต้น

3) ควรศึกษาถึงบทบาท อิทธิพล และการกระทำทางอำนาจของผู้กระทำการภายนอก รวมไปถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับ ตรวจสอบ และควบคุมวัด ว่ามีผลต่อวัดและผู้กระทำการภายในวัดในด้านใดและมีผลเป็นอย่างไร

4) ควรศึกษาวัดรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องโดยใช้มุมมองทางด้านการเมืองและเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งจะสามารถเข้าใจถึงความหมายซ่อนเร้นของการกระทำทางการเมืองได้ อีกทั้งอาจนำไปสู่การตีความถึงความสำคัญของวัดในเชิงการเมืองได้

5) เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ให้น้ำหนักและความสำคัญกับการศึกษาบทบาทและปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำการในกลุ่มผู้สร้างพระเครื่องซึ่งอยู่ในฐานะผู้นำองค์กรวัดเป็นหลัก (เจ้าอาวาสและพระเกจิอาจารย์ของวัด) ดังนั้นควรมีการศึกษาที่ให้น้ำหนักและความสำคัญถึงบทบาทและปฏิบัติการทางสังคมของผู้กระทำการกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต

6) เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาถึงเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือเฉพาะส่วนที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายของผู้ที่มีความสนใจร่วมกันในพระเครื่องและพระเกจิอาจารย์ของวัดในรูปแบบของชุมชนจินตกรรม ประกอบด้วย ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ คณะศิษย์ศรัทธาบารมีพระครูวิบูลสีลวัฒน์ และกลุ่มศรัทธาบารมีหลวงพ่อดิลวัดบางหัวเสือเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเครือข่ายพระเครื่องจากภายนอกในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น เครือข่ายผู้กระทำการข้ามพรมแดน เครือข่ายผู้กระทำการที่เป็นกลุ่มทุน หรือเครือข่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่อง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

Positioning Magazine. (2547). พระเครื่อง/วัดถมงคล. จาก <https://positioningmag.com/15785>

Positioning Magazine. (2548). รุรกีจพระเครื่องปี'48 : มูลค่าเกือบ 20,000 ล้านบาท. จาก <https://positioningmag.com/20435>

Positioning Magazine. (2550). กระแสตุคาม-รามเทพ : ปลุกอรุรกีจวงการพระเครื่อง...เม็ดเงินสะพัด 40,000 ล้านบาท. จาก <https://positioningmag.com/35385>

Positioning Magazine. (2551). รุรกีจพระเครื่องปี'51 : กระแสตุคาม-รามเทพซบเซา...ตลาดพระเครื่องยังทรงตัว. จาก <https://positioningmag.com/39774>

เชษฐา พวงหัตถ์. (2548). โครงสร้าง - ผู้กระทำการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย. (2562). วัดบางหัวเสือ. จาก <https://www.poochaosamingprai.go.th/สถานที่ท่องเที่ยว/วัดบางหัวเสือ.html>

เบน แอนเดอร์สัน. (2552). ชุมชนจินตกรรม บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, กษิร ชิพ เป็นสุข, เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิข, คุณากร วาณิชยวิรุฬห์, ฉลอง สุทรวาณิชย์, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, และศุภมิตร ปี ดิพัฒน์, Trans.). กรุงเทพฯ: กรีนพรีนท.

เสมียนนารี. (2565). ย้อนดูการศึกษาจากมีวัดเป็นโรงเรียน มีพระเป็นครู. จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_79135

เอกพล ศุขตระกูล. (2557). พระปิดตานั่งยองเมืองปากน้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ID.Print.

โครงการรักษน้ำ รักษาป่า รักษาฝั่งบางกะเจ้า. (ม.ป.ป.). ชุดความรู้ "สวนยกเรื่อง" ภูมิปัญญาฝั่งบางกะเจ้า แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร.

โรงเรียนเซนต์แมรี่. (ม.ป.ป.). ประวัติโดยย่อของโรงเรียน. จาก <https://www.ssm.ac.th/17043841/ข้อมูลโรงเรียน>

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าสมุทรปราการ. (2563). ประวัติโรงเรียน. จาก

<https://www.tuns.ac.th/pageview.php?mnld=1>

โรงเรียนวัดทรงธรรม. (ม.ป.ป.). ประวัติโรงเรียน. จาก <https://website.songtham.ac.th/index.php/history>

โรงเรียนวัดบางฝ้าย. (ม.ป.ป.). ประวัติความเป็นมา. จาก [https://sites.google.com/view/ota-](https://sites.google.com/view/ota-wbf/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%95%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2?authuser=0)

[wbf/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%95%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2?authuser=0](https://sites.google.com/view/ota-wbf/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%95%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2?authuser=0)

โรงเรียนวัดบางหัวเสือ. (ม.ป.ป.). วัดบางหัวเสือ. จาก https://www.bhs.ac.th/datashow_575

โรม บุนนาค. (2552). ชุดบันทึกแผ่นดิน ตอน เรื่องเก่าเล่าสนุก 2. กรุงเทพฯ: สยามบันทึก.

โรม บุนนาค. (2561). “ท่าลงปีระกา” มิถุนายนรุนแรงที่สุด!ตายถึง ๔๐,๐๐๐ ในยามที่ยังไม่รู้ว่อาหิวดัคืออะไร!! จาก

<https://mgronline.com/online/section/detail/9610000060297>

ไตรเทพ ไกรจู. (2556). แม่นางกวักวัดมุงคลที่มาแรงในยุคเศรษฐกิจดิ่งเหว : พระองค์ครู. จาก

<https://www.komchadluek.net/news/lifestyle/148390>

ไพศาล เอกบุญเขต. (2547). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเข้าพระเครื่องของผู้บริโภคที่ศูนย์พระเครื่อง ตลาดนัดจตุจักร. (สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

กฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ. (2506). กฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ 5 กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2566). รายชื่อโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ณ สิ้นปี 2565.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

กลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ. (2565). กลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ. จาก

<https://www.facebook.com/groups/1244263746344368>

กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย. (2567). คำกล่าวรายงานพิธีเปิดโครงการจัดงานอาหารดีเจียหน้าวัด. จาก สมุทรปราการ: เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย.

กองการศึกษา เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย. (2568). ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา. จาก สมุทรปราการ:

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2566). น้ำท่วมใหญ่ในไทยครั้งแรกที่พบในบันทึก ขุนนาง-พระบรมวงศานุวงศ์ต้องลอยเรือเข้าเฝ้า.

จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_33973

กาญจนา แก้วเทพ. (2545). เฟงฟิงจและครุ่นคิดตามความบันเทิงในสื่อ. ใน สื่อบันเทิง : อำนาจแห่งความไร้สาระ (6-83). กรุงเทพฯ: ออล อเบอร์ท พริน.

กาญจนาณัฐ ประชาตุ. (2560). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย : การยืนหยัดและท้าทายในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2548-2558).

วารสารศิลปการจัดการ, 1(2), 103-118.

การทางพิเศษแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). ทางพิเศษกาญจนาภิเษก. จาก <https://www.exat.co.th/project/บางพลี-สุขสวัสดิ์/>

กิตติธัช ศรีฟ้า. (2555). สัญลักษณ์อุณาโลมการสื่อความหมายของสัญลักษณ์จากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารนิเทศสยามปริทรรศน์, 11(12), 150-158.

ข่าวสด ออนไลน์. (2563). วิเคราะห์ตลาดพระเครื่อง. จาก

https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-inside-pages/news_5635556

คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2561ก). ขออนุญาตจัดสร้างวัดมุงคลรูปหล่อลอยองค์รุ่นแรก.

คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2561ข). บันทึกการประชุมคณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์.

คณะศิษย์ศรัทธาจารย์มีพระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2561ค). รายละเอียดของการจัดสร้าง.

คะนิงนิจ พรหมนัส, และพัชรินทร์ ลาภานันท์. (2560). การต่อรอง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และอำนาจในตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาแรงงานเข็นรถรับจ้างขนสินค้าชาวกัมพูชา ตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วารสารสังคมกลุ่มน้ำ

โขง, 13(3), 151-174.

จริยา นวลนรินทร์. (2539). พิธีปลุกเสกพระเครื่อง: ภาพสะท้อนชั้นจิตธรรมในหมู่ชาวพุทธไทย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3(1), 22-35.

จินตนา ณ ระนอง. (2539). พระกับสังคมไทยในปัจจุบัน ศึกษากรณีหลวงพ่อดุณ ปรีสุทโธ. จาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์:

จิรัช วิระสย. (2561). ว่าด้วยทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ในสังคมวิทยา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 70(2), 260-272.

จิรัชดี อินทวิชัย. (2561). ภาพจำลองพระพุทธรูปชินสีห์บนเหรียญที่ระลึกสำคัญของไทย. จาก http://coinmuseum.treasury.go.th/news_view.php?nid=143

ฉลอง สุทรวาณิชย์. (2551ก). เมื่อพระเครื่องก้าวขึ้นเป็น “สุดยอด” ของเครื่องรางไทย. ใน เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์” (10-21).

ฉลอง สุทรวาณิชย์. (2551ข). นวัตกรรมพระเครื่องไทย : ก่อนจะเป็นอุตสาหกรรมพระเครื่อง. ใน เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”.

ฉัตรชัย เดชเจริญ. (2567, 4 ตุลาคม) รองประธานชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

ชนัญญ์ เมฆหมอก. (2556). วัฒนธรรมพระเครื่องเมืองเพชร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. (2550). ลำดับรายการประกวดพระเครื่องมี 3 คนอาจารย์.

ชัยพงษ์ สำเนียง. (2558). ชุมชนจิตกรรม/ความเชื่อทางวัฒนธรรม : สิ่งประกอบสร้างของความเป็นชาติ. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 3(1), 139-149.

ชัยภักดิ์ อรัญญภูมิ. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าพระเครื่องในตลาดทิพย์เนตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์. (2553). การเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการสร้างพระเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 32(2), 147-172.

ณัฐพล อยู่รุ่งเรืองศักดิ์. (2554). พระเครื่องกับสังคมไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ถึง พ.ศ. 2550 : การศึกษาคติความเชื่อ รูปแบบและพุทธพาณิชย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ดิวิ รัชพงศ์. (2566). หน้าเลือนหลังเรียบ. จาก

<https://www.facebook.com/share/p/1LDPRnAvfX/?mibextid=wwXlfr>

ธนกร สีทะลาลัย. (2558). พฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการของผู้ประกอบการธุรกิจพระเครื่องในศูนย์พระเครื่อง ห้างสรรพสินค้าพันธุ์ทิพย์พลาซ่า จังหวัดนนทบุรี. (ภาคินพนธ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา.

ธนุฒิ ธรรมพิทักษ์. (2555). พระเครื่องในกองทัพไทยสมัยอยุธยา. วารสารศิลปกรรมสาร, 7(1), 21-28.

ธัญญลักษณ์ ศรีเมืองคุณ. (2551). พระเครื่องเมืองเลย : กรณีศึกษาพระเครื่องพระญาณที่ปายจารย์ (หลวงปู่พ่อน ญาณธโร) วัดศรีอภัยวัน อำเภอเมือง จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.

นเรศ ไชใส. (2568, 7 มกราคม) กลุ่มศรัทธาบาบมีหลวงพ่อดิลลิตบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

นิตยสารศิลปวัฒนธรรม. (2565). ย้อนรอยกิจการ “โทรศัพท์” ไทย จากระบบ “ต่อสาย” สู่โทรศัพท์สาธารณะ. จาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_53276

นิติ กลีโกศล. (2547). พระเครื่อง: ความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สถาบันไทยคดีศึกษา.

นิติกร สิงห์ลอ. (2558). ประเพณีประติษฐานและภาพชุมชนจินตกรรมในนครชุม. วารสารวิชาการ *Veridian E - Journal*, *Silpakorn University* ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3), 1176-1195.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2546). ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

บริษัท ทีทีเอฟ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด. (2566). มูลนิธิเพื่อเยาวชนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสีเขียว สนับสนุนโดยบริษัทฟอร์ไมก้า มออาคารเรียนใหม่ให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล 5 บางหญ้าแพรก. จาก

<https://www.buildernews.in.th/happening-cat/50260/%E0%B8%A1%E0%B8%A5%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%81/>

บุญเกียรติ การเวกพันธุ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457. จาก

http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่_พ.ศ._2457

บุศรา สว่างศรี. (2549). พุทธพาณิชย์: พระเครื่อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

เรื่อง การเปลี่ยนชื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย 5 (สยามพัฒนา). (2566, 8 ธันวาคม). ประกาศเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย.

ประยูร กลิ่นหอม. (2566, 28 พฤษภาคม) สมาชิกสภาเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายและไวยาวัจกรวัดบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

ประยูร กลิ่นหอม, วันชัย จันทร์สิน, และอัคนันท์ ศรีสุขพร้อมสุข. (2567, 5 มกราคม) สนทนากลุ่ม.

ประยูร กลิ่นหอม, สนั่น ตีจรง, และสุชาติ โนนศิริ. (2566, 26 มิถุนายน) สัมภาษณ์.

ปรีชา วงศาสุลักษณ์. (2536). บทบาทของสื่อมวลชน ที่เสริมสร้างคุณค่าให้กับ พระเครื่องและพระบูชา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ปฐมา ภูน้อย. (2566). การปรับรูปแบบการเข้าถึงพุทธศาสนา: ความท้าทายของพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 1(3), 1-12.

ปิยวดี คุ่มเดช. (2555). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเมืองบนพื้นที่บาตวิถิถนสนม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอดีต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

พระกริชวัฒน์ ชยวฑฒโน. (2560). การบริหารจัดการพระเครื่องเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย. (สารนิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

พระครูคัมภีร์ธรรมานุวัตร, และจินดา งามสุทธิ. (2562). วิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาตั้งชื่อพระเครื่องเพื่อสร้างอุดมการณ์ทางความ

เชื้อในสังคมไทย. วารสารวิชาการธรรมพจน์, 19(4), 37-48.

พระครูพิพิธจารธรรม, ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ, เจริญ มณีจักร์, สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล, และภูวเดช สันทับศาล. (2558). พระเครื่อง : แนวคิด ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการทางวัฒนธรรม (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2555). ประวัติ พระครูวิบูลสีลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ. สมุทรปราการ.

พระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2558). ที่ระลึกอายุวัฒนมงคล ครบ 80 ปี พระครูวิบูลสีลวัฒน์ (จำลอง กนตจาโร) เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธำรงธรรม.

พระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2564, 25 พฤศจิกายน) เจ้าอาวาสวัดบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

พระครูวิบูลสีลวัฒน์. (2566). ฐานข้อมูลประวัติ การศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้รับรางวัลการบริหารและการปกครอง และลำดับเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของ วัดบางหัวเสือ ตำบล บางหัวเสือ อำเภอบางบาล จังหวัด สมุทรปราการ (สภาพปี พ.ศ. ๒๕๖๖). สมุทรปราการ.

พระนิรันดร์ สัจจิตโต. (2560). ศึกษาคุณค่าของพระเครื่องยอดขุนพล จังหวัดพะเยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

พระมหาจันทิ ธรรมวิริโย. (2567). การบูชาวัตถุมงคลทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมของประชาชน อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 8(1), 78-86.

พระมหาณัฐพล โพธิ์. (2560). ชื่อพระเครื่อง : ลักษณะทางภาษากับอุดมการณ์ทางความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสุโขบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

พระมหาณัฐพล โพธิ์. (2561). พระเครื่องกับการเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตทางความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(2), 656-668.

พระมหานิคม ฐิริปัญญา. (2567). เหตุการณ์วาระสุดท้ายของหลวงพ่ "พระครูวิบูลสีลวัฒน์". จาก สมุทรปราการ:

พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระสุรศักดิ์ กิตติปัญญา. (2557). ศึกษาพระเครื่องในฐานะสื่อเผยแผ่พุทธธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

พระสุริยา คงคาไหว, และพระมหาอภิรักษ์ คำหารพล. (2561). วัตถุมงคลพระเครื่อง กับการจัดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา. วารสารจุฬานาครพรรณ์, 5(3), 520-538.

พลภัทร ธนาพัฒน์เดชา. (2568, 6 มีนาคม) กลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

พอเพียง. (2564). สะพานภูมิพลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. จาก <https://www.porpeang.org/content/6209/> สะพานภูมิพลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ/

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2558). วิเคราะห์พระเครื่องในยุคของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. จาก พิษณุโลก:

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2559). วิเคราะห์ "พระนางพญา" ในยุคของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. วารสารมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 7(1), 55-66.

ยอช เซเดส์. (2495). ตำนานพระพิมพ์. พระนคร: โรงพิมพ์กฤษณปกรณ์.

รอบทิศ ไวยสุศรี. (2551). การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสุโขทัยบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

รอบทิศ ไวยสุศรี. (2564). การสร้างพระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายสำหรับการปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษา การสร้างพระเครื่องของ

อาจารย์มนัส สีวาทิธยรัตน์. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 28(1), 1-56.

ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518. (2518). ระเบียบมหาเถรสมาคม.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์. (2445, 29 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 19 หน้า 214 - 223.

แผนกศึกษาธิการ. (2452, 20 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 26 หน้า 2756.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457. (2457, 17 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 31 หน้า 229-274.

ประกาศกระทรวงนครบาล เรื่องกำหนดเขตท้องที่การปกครองกรุงเทพมหานคร. (2458, 31 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 32 หน้า 325-334.

เรื่องสร้างโรงเรียนวัดทรงธรรม "นาคนรงค์สงเคราะห์". (2464, 11 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 38 หน้า 1,659-651,662.

เรื่องให้ข้าราชการออกจากประจำการ รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ และเรื่องบรรจุข้าราชการประจำตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และ
เจ้ากรมในกระทรวงมหาดไทย. (2468, 28 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 42 หน้า 3,948-943,955.

ประกาศกระทรวงนครบาล เรื่องกำหนดเขตท้องที่การปกครองกรุงเทพมหานคร. (2470, 21 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 44 หน้า 153-158.

ประกาศกระทรวงนครบาล เรื่องกำหนดเขตท้องที่การปกครองกรุงเทพมหานคร. (2474, 21 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 48 หน้า 576-578.

ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เพิ่มเติมในท้องที่กรุงเทพมหานคร. (2476, 3 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 50 หน้า 525-528.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484. (2484, 14 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 58 หน้า 1391-1410.

พระราชบัญญัติ จัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดนครนายก พุทธศักราช 2489. (2489, 9
พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 63 หน้า 315-317.

พระราชบัญญัติ สุขาภิบาล พ.ศ. 2495. (2495, 14 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 69 หน้า 1261-1276.

พระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496. (2496, 17 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 70 หน้า 222-257.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505, 31 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 79 ฉบับพิเศษ หน้า 29-45.

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งสุขาภิบาลพระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (2506, 10 กันยายน). ราช
กิจจานุเบกษา. เล่ม 80 หน้า 2,099-092,100.

พระราชบัญญัติสุขาภิบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511. (2511, 21 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 85 หน้า 282-286.

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ตั้งสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้. (2514, 28 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 88 หน้า 2,687.

พระราชบัญญัติ เทศบาล (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2517. (2517, 30 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 91 หน้า 7-9.

ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่ง ฉบับที่ 504 (พ.ศ. 2518) เรื่อง กำหนดเส้นทางรถยนต์โดยสารประจำทาง หมวด IV เพิ่มเติม

- (จังหวัดสมุทรปราการ). (2518, 14 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 92 หน้า 2,559.
- ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่ง ฉบับที่ 570 (พ.ศ. 2519) เรื่อง กำหนดเส้นทางรถยนต์โดยสารประจำทาง หมวด 4 เพิ่มเติม (จังหวัดสมุทรปราการ). (2519, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 93 หน้า 3,910.
- ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง ตั้งทำการไปรษณีย์โทรเลขสำโรงใต้ และลานนา. (2520, 22 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 94 หน้า 4,745.
- ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่งประจำจังหวัดสมุทรปราการ ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2526) เรื่อง ปรับปรุงเส้นทางและรายละเอียดเส้นทางสำหรับการขนส่งประจำทางด้วยรถโดยสาร หมวด 4 จังหวัดสมุทรปราการ สายที่ 1200 ตลาดสำโรงใต้-สุขาภิบาล 6 เป็นสุขาภิบาล 6 (วัดบางหัวเสือ)-ตลาดสำโรงเหนือ. (2526, 25 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 100 หน้า 3,993.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตตำบลในท้องที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (2531, 27 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 105 หน้า 65-68.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ตั้งและเปลี่ยนแปลงเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ และอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (2533, 16 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 107 หน้า 17-24.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง เปลี่ยนแปลงเขตสุขาภิบาลพระประแดงและจัดตั้งสุขาภิบาลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (2535, 10 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 หน้า 85-88.
- พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืนเพื่อขยายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3113 สายแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สำโรง) - ท่าหิน ที่บ้านสำโรงใต้ และบ้านท่าหิน. (2537, 13 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 หน้า 5-7.
- พระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2540. (2540, 14 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 หน้า 1-4.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 หน้า 48-66.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง เปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเทศบาลเมืองสำโรงใต้. (2552, 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 126 หน้า 21.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง เปลี่ยนชื่อเทศบาลเมืองสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย. (2553, 5 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 127 หน้า 27.
- ราม วัชรประดิษฐ์. (2564). เหยียญพระเครื่องเหยียญแรก พระพุทธรูปวิทยากร. จาก <https://siamrath.co.th/n/306510>
- ลีลา จันสว่าง. (2556). การศึกษาความเชื่อมโยงของสื่อ สังคมและอุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลัก ผ่านสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง "ทวิภพ". (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ล้วย กานต์สมเกียรติ. (2555). พระเครื่อง : รูปแบบการจัดการของวัดเพื่อสืบสานความเชื่อ และพิธีกรรมในเขตภาคกลาง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วไลพร ภาวนานันท์ ณ มหาสารคาม. (2523). บทบาทของพระสงฆ์ไทยที่หมอบพระในด้านการบำบัดรักษาโรคแก่ฆราวาส. จาก มหาวิทยาลัยมหิดล: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วริศา ไตลังคะ. (2553). พฤติกรรมการเข้าบูชาพระเครื่องของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัย

ปทุมธานี, ปทุมธานี.

วสวัตต์ เลื่อนคำ. (2557). การสร้างความหมายและมูลค่าของการเข้าบูชาพระเครื่องหลวงปู่ทวด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

วัดบางหัวเสือ. (2548). สัจจบันตร งานปิดทองฝังลูกนิมิต ผูกสีมา วัดบางหัวเสือ ต.บางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ.

วันชัย จันทน์สิน. (2568, 11 มกราคม) กลุ่มศรัทธาบูชาพระเครื่องหลวงปู่ทวดวัดบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

วันวิสาข์ อมรวัชรพันธ์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าบูชาพระเครื่อง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. (การศึกษาค้นคว้า

อิสระ). มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เชียงราย.

วิชัย เทียนถาวร. (2561). สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน : โดย น.วิชัย

เทียนถาวร. จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1130834

วีระชาติ นิมมอนงค์. (2561). พุทธศาสนิกชนกับภูมิปัญญาไทย เรื่องพระสังกัจจายน์กับพระศรีอารยเมตไตรยอนาคตพุทธเจ้า. วารสารมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 5(1), 71-90.

ศรัณย์ ทองปาน. (2561). เครื่องรางคนค้าขาย ๔ – พระสังกัจจายน์. จาก

https://www.sarakadee.com/2018/12/05/sangkajjai/#google_vignette

ศรัณย์ บุญประเสริฐ, และธรากร โกมารกุล ณ นคร. (2561). อนุสรณ์ครบรอบ 46 ปี โรงไฟฟ้าพระนครใต้. สมุทรสาคร: พิมพ์ดี.

ศศิวิมล สิทธิโชค. (2557). ปัญหาในการควบคุมการจัดสร้างและการเข้าบูชาวัตถุมงคลตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปของ

ประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ.

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2565). การจัดการศึกษาสมัยใหม่ยุค 5 ขวบ้าน-พระยังด้านใช้ศาลาวัดเป็นที่สอนหนังสือ. จาก

https://www.silpa-mag.com/quotes-in-history/article_10846#

ศิริพร เจนวิทยามรเวช. (2554). พฤติกรรมการเข้าบูชา ความเชื่อและความศรัทธาในพระเครื่องและวัตถุมงคลของเณรสังฆ.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ศุภสินี รัตตะคุ, ภัทริดา แรงทน, และพูนไทย วันหาภิ. (2565). แนวคิดและความเชื่อในการสร้างพระเครื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสาร

บรรณการศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 3(2), 21-35.

สนั่น ดิจจริง. (2566, 26 มิถุนายน) กรรมการชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

สนั่น ดิจจริง. (2568, 14 มกราคม) กรรมการชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

สภาอากาศไทย. (ม.ป.ป.). จากสภาอากาศโลมแดง ถึง สภาอากาศไทย. จาก <https://redcross.or.th/aboutus/history/>

สมฤทัย เกษอินทร์ชา, และบุญชู ภูศรี. (2565). พระเครื่องและเรื่องเล่า: กรณีศึกษา พระเครื่องของหลวงปู่มั่น ทดโต วัดบ้านโนนเจริญ

อำเภอหนองหลวง จังหวัดอุบลราชธานี. การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 22 "ชีวิตวิถีใหม่ของการศึกษาในสังคมดิจิทัล", 187-198.

สมาชิกชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ ก. (2568, 20 มกราคม) ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

สมุทรปราการบ้านเกิด (2565, 13 ธันวาคม). วัดบางหัวเสือ พระประแดง สมุทรปราการการ #สมุทรปราการบ้านเกิด. จาก

<https://youtu.be/wQkdrxaOuhM>

สรเกียรติ กุลเจริญ. (2558). การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระ

ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ บางกระเจ้า. (ม.ป.ป.). ย่านเก่าเมืองพระประแดง. จาก www.suansri-bangkachao.com/th/home/lesson4/ ย่านเก่าเมืองพระประแดง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, และบริษัท เทลคอม เจอร์

นัล จำกัด. (2544). 1 ทศวรรษ อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.

สุจินต์ วิชัยวงศ์. (2559). พระเครื่อง : การบูรณาการรูปแบบพิธีพุทธาภิเษกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อสังคมและเศรษฐกิจ

ของชุมชนอีสาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สุชาติ ไนต์ศิริ. (2566, 26 มิถุนายน) รองประธานชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ. สัมภาษณ์.

สุรเดช ว่องเจริญพร. (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเช่าพระเครื่องในศูนย์พระเครื่อง SC Plaza

สายใต้ใหม่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 12(2), 83-94.

หมู บางหัวเสือ. (2558). ชมรมพระเครื่องวัดบางหัวเสือ. จาก

<https://www.facebook.com/groups/1082778785087234>

อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2565). สภาพเศรษฐกิจการเมืองสยาม ก่อนอภิวิน 2475. จาก

<https://pridi.or.th/th/content/2022/06/1136>

อภิวิน อรัญภูมิ. (2548). พระเครื่องกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อริญา วิเศษคำ. (2567). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนจนเมืองในการเดินทางภายใต้ความเหลื่อมล้ำของบริการขนส่งสาธารณะใน

กรุงเทพมหานคร. ใน งานสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 23.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2560). ทิพย์ประติมา ที่มา ความหมาย ๑๔ ทิพย์เทพแห่งโชค ลาภ-อุดมสมบูรณ์ของไทยและเอเชีย. นนทบุรี:

สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส.

อำพิกา สวัสดิ์วงศ์. (2558). ถนนสุขุมวิทกับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทย ช่วงทศวรรษ

2480-2520. วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์, 2(1), 13-63.

อุดม จันทิมา. (2561). การสร้างพระเครื่องที่มีคุณค่าในสังคมไทย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25(3), 27-

59.

ภาษาอังกฤษ

Anthony Giddens. (2009). *Sociology* (Sixth ed.). Cambridge: Polity.

George Ritzer. (2007). *Contemporary Sociological Theory and Its Classical Roots : The Basics*. Boston: McGrawHill.

George Ritzer, & Douglas J. Goodman. (2007). *Sociological Theory*: McGraw-Hill Education.

Haralambos, Michael, & Martin Holborn. (2004). *Sociology : Themes and Perspectives* (Sixth ed.). London: Collins.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรองจริยธรรมและเครื่องมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน กองบริหารการวิจัยและนวัตกรรม งานมาตรฐานและจริยธรรมในการวิจัย โทร. ๒๖๒๐

ที่ อว ๘๑๐๐/-

วันที่ ๑๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง ขอส่งสำเนาเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เรียน นายพัชรกร กุลเจริญ

ตามที่ท่าน ได้ยื่นเอกสารคำร้องเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HU239/2566(E1) โครงการวิจัย เรื่อง โครงสร้าง

และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ นั้น

บัดนี้ โครงการวิจัยดังกล่าว ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา สำหรับโครงการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาและระดับปริญญาตรี ชุดที่ 4

(กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว กองบริหารการวิจัยและนวัตกรรม ในฐานะผู้ประสานงาน จึงขอส่งสำเนาเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน ๑ ฉบับ เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย และเอกสารเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยประทับตรารับรองเรียบร้อยแล้ว มายังท่าน เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

นางสาวพิมลพรรณ เลิศล้ำ

(นางสาวพิมลพรรณ เลิศล้ำ)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สำหรับโครงการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาและระดับปริญญาตรี

ชุดที่ 4 (กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

สำเนา

ที่ IRB4-261/2566

**เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยบูรพา**

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาโครงการวิจัย

รหัสโครงการวิจัย : G-HU239/2566

โครงการวิจัยเรื่อง : โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ

หัวหน้าโครงการวิจัย : นายพัชรกร กุลเจริญ

หน่วยงานที่สังกัด : ไทยศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการหลัก (สารนิพนธ์/ งานนิพนธ์/ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศ โตติเทพย์
วิทยานิพนธ์/ ศษญานิพนธ์)

หน่วยงานที่สังกัด : -

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการร่วม (สารนิพนธ์/ งานนิพนธ์/ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มังธานี
วิทยานิพนธ์/ ศษญานิพนธ์)

หน่วยงานที่สังกัด : -ไม่กำหนด-

วิธีพิจารณา : ☒ Exemption Determination ☐ Expedited Reviews ☐ Full Board

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ สวัสดิภาพ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ (ดูตามเอกสารตรวจสอบ)

1. แบบเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ฉบับที่ 2 วันที่ 11 เดือน กันยายน พ.ศ. 2566
 2. โครงการวิจัยฉบับภาษาไทย ฉบับที่ 1 วันที่ 16 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
 3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ฉบับที่ 1 วันที่ 9 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
 4. เอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ฉบับที่ 1 วันที่ 9 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
 5. แบบเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบบันทึกข้อมูล (Data Collection Form)
- แบบสอบถาม หรือสัมภาษณ์ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ฉบับที่ 1 วันที่ 16 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
6. เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) ฉบับที่ - วันที่ - เดือน - พ.ศ. -

วันที่รับรอง : วันที่ 2 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2566

วันที่หมดอายุ : วันที่ 2 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2567

สำเนา

ลงนาม นางสาวทิมพรพรรณ เลิศล้ำ

(นางสาวทิมพรพรรณ เลิศล้ำ)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ชุดที่ 4 (กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

** หมายเหตุ การรับรองนี้มีรายละเอียดตามที่ระบุไว้ด้านหลังเอกสารรับรอง **

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์จาก
คำบอกเล่า, การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์แบบสนทนาเฉพาะกลุ่ม
เรื่อง โครงสร้าง และผู้กระทำการของเครือข่ายพระเครื่องวัดบางหัวเสือ
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วัตถุประสงค์ : 1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาผู้กระทำการของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้มีแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์ และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามความสะดวก
และความยินยอมของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์ และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามความสะดวก และ
ความยินยอมของผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่สัมภาษณ์.....เวลาเริ่มสัมภาษณ์.....เวลาสิ้นสุดการสัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....ชื่อผู้สัมภาษณ์.....นามสมมติผู้ให้สัมภาษณ์.....

คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ (ตามความสะดวกและความยินยอมของผู้ให้สัมภาษณ์)

ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง สถานะ รายได้ต่อปี เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BUU-IRB Approved

2 Oct 2023

เอกสารจากระบบการขอรับการพิจารณาจริยธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

อยากให้เล่าถึงประวัติ/ความเป็นมาของพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า มีจุดเริ่มต้นมาอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร ทำไมถึงเกิดการสร้างพระเครื่องของวัดบางหัวเสือ

.....

.....

.....

.....

พระเครื่องวัดบางหัวเสือมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในลักษณะรูปลักษณ์ภายนอก กระบวนการหรือขั้นตอนในการสร้างพระเครื่อง ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

พิธีกรรมในการปลุกเสกพระเครื่องวัดบางหัวเสือ มีกระบวนการหรือขั้นตอนอย่างไร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ทำให้ถึงต้องจัดพิธีกรรมดังกล่าวในลักษณะนั้น รวมถึงอะไรคือความเชื่อต่อพิธีกรรมการปลุกเสก

.....

.....

.....

.....

ความเชื่อที่มีต่อพระเครื่องวัดบางหัวเสือเป็นอย่างไร ส่งผลต่อวิถีชีวิตและชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

จุดเน้นหรือจุดสำคัญของพระเครื่องวัดบางหัวเสืออะไร สามารถสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ได้ในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

BUU-IRB Approved

2 Oct 2023

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

อยากให้เล่าถึงวิถีชีวิตของคนบางหัวเสือในอดีตว่าเป็นอย่างไรบ้างในด้านต่าง ๆ (ปัจจัยและเงื่อนไขทางด้านการเมือง สภาพแวดล้อม ครอบครัวและสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา บทบาทของสื่อ)

.....

.....

.....

.....

อยากให้เล่าถึงวิถีชีวิตของคนบางหัวเสือในปัจจุบันว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้างในด้านต่าง ๆ (ปัจจัยและเงื่อนไขในการเมือง สภาพแวดล้อม ครอบครัวและสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา บทบาทของสื่อ) รวมถึงอิทธิพลของการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต

.....

.....

.....

.....

ปัจจัยและเงื่อนไขทางโครงสร้าง ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สถาบันทางการศึกษา เทคโนโลยีต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต สื่อมวลชน ศาสนา และครอบครัว มีความสัมพันธ์ มีอิทธิพล หรือส่งผลต่อ วัดบางหัวเสือ พระเครื่องวัดบางหัวเสือ วิถีชีวิต และชีวิตประจำวันของคนบางหัวเสืออย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

อยากให้พูดถึงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญที่ส่งผลต่อวัดบางหัวเสือ พระเครื่องวัดบางหัวเสือ และวิถีชีวิตคนบางหัวเสือ มีอะไรบ้าง มีลักษณะเป็นอย่างไร ส่งผลอย่างไร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

BUU-IRB Approved
2 Oct 2023

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้กระทำการ บุคคล กลุ่มบุคคล หรือคณะบุคคลใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือหรือเกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

บทบาท หน้าที่ ปฏิบัติการทางสังคม ของผู้กระทำการ บุคคล กลุ่มบุคคล หรือคณะบุคคล ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือข้างต้น มีอะไรบ้าง อย่างไร และทำไม

.....

.....

.....

อะไรทำให้พระเครื่องวัดบางหัวเสือกลายเป็นสื่อกลางในการก่อกำเนิดเกิดเป็นกลุ่มหรือชมรมขึ้น ได้แก่ ชมรมพระเครื่องบางหัวเสือ และกลุ่มศรัทธาจารย์มีหลวงพ่อดิลกวัดบางหัวเสือ

.....

.....

.....

ปฏิบัติทางสังคมของผู้กระทำการ บุคคล กลุ่มบุคคล หรือคณะบุคคล ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือ ปรากฏในลักษณะการตอบโต้ ต่อต้าน พยายามต่อสู้ หรือต่อรองเชิงอำนาจกับปัจจัยและเงื่อนไขทางโครงสร้าง ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สถาบันทางการศึกษา เทคโนโลยีต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต สื่อมวลชน ศาสนา และครอบครัวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ปฏิบัติทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องวัดบางหัวเสือของผู้กระทำการ บุคคล กลุ่มบุคคล หรือคณะบุคคล ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างพระเครื่องวัดบางหัวเสือใดที่นำไปสู่การกระทำการซ้ำ ๆ จนก่อให้เกิดเป็นรูปแบบการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวัน

.....

.....

.....

BUU-IRB Approved
2 Oct 2023

ภาคผนวก ข
ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

ภาพที่ 107 ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพระเครื่อง สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

ภาพที่ 108 ภาพการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรม งานประจำปี และงานประเพณีของวัด

ภาพที่ 109 ภาพการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการสร้างพระเครื่องและวัดอุ้มงคลรุ่นเมตตาบารมี 88 ปี

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายพัชรกร กุลเจริญ
วัน เดือน ปี เกิด	20 พฤศจิกายน 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	35/3 หมู่ 7 ตำบลสำโรงใต้ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุราษฎร์ธานี 81130
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2556-2557 วิศวกร บริษัท โตโยต้า ประเทศไทย จำกัด พ.ศ. 2558-2559 วิศวกร บริษัท โตโยต้า ไดฮัทสึ เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมนูแฟกเจอริ่ง จำกัด พ.ศ. 2560-2563 วิศวกรอาวุโส บริษัท โตโยต้า ไดฮัทสึ เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมนูแฟกเจอริ่ง จำกัด พ.ศ. 2564 ผู้ช่วยผู้จัดการ บริษัท โตโยต้า ไดฮัทสึ เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมนูแฟกเจอริ่ง จำกัด พ.ศ. 2562-2568 เลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองปู่เจ้าสมิงพราย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2552-2556 วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วิศวกรรมอุตสาหการ) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (สจล.) พ.ศ. 2557-2559 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การเงิน) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)